НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

University of Reading

Uniwersytet Pomorski w Słupsku

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Гуманітарно-педагогічний факультет

Кафедра філософії та міжнародної комунікації

Кафедра соціальної роботи та реабілітації

Університет Редінгу (Велика Британія)

Поморський університет у Слупську (Польща)

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЖІНОК В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЛЯ ПОТРЕБ РОЗБУДОВИ УКРАЇНИ

11 квітня 2024 р.

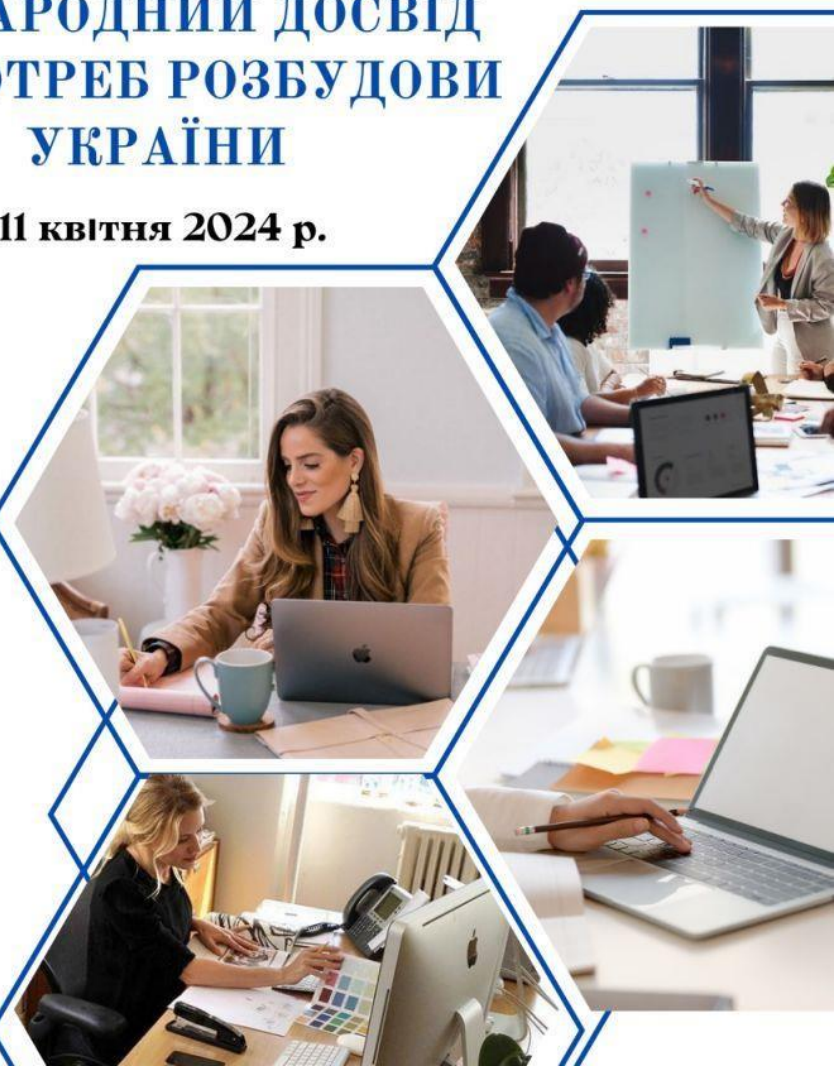

NATIONAL UNIVERSITY OF LIFE AND ENVIRONMENTAL SCIENCES OF UKRAINE

Faculty of Humanities and Pedagogy

Department of Philosophy and International Communication

Department of Social Work and Rehabilitation

University of Reading (United Kingdom)

Uniwersytet Pomorski w Słupsku (Poland)

PROCEEDINGS

OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

Development of women's leadership potential in the academic environment: International experience for Ukraine's development needs

Kyiv, Ukraine
April 11, 2024

УДК 316.346.2-055.2:316.46:327.323(477)

Розвиток лідерського потенціалу жінок в академічному середовищі: міжнародний досвід для потреб розбудови України: зб. матеріалів міжнародної наук.-практ. конф. Київ, 11 квітня 2024 р. К., 2024. 298 с.

Збірник укладено за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток лідерського потенціалу жінок в академічному середовищі: міжнародний досвід для потреб розбудови України», проведеної гуманітарно-педагогічним факультет НУБіП України. У рамках конференції відбулися дискусії в контексті ретроспективного та перспективного погляду на феномен жіночого лідерства в академічному середовищі.

Багатогранність цієї тематики уможливлює осмислення даного феномену в різних контекстах, зокрема: історичному, філософському, психолого-педагогічному та літературознавчому.

Наповнення рубрик збірника синхронізоване з основними напрямами роботи конференції. Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також усіх, хто цікавиться сутністю феномену лідерського потенціалу жінок в академічному середовищі.

The collection is based on the materials of the international scientific and practical conference «Development of women's leadership potential in the academic environment: International experience for Ukraine's development needs», held by the Faculty of Humanities and Pedagogy of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. The conference featured discussions in the context of a retrospective and prospective view of the phenomenon of women's leadership potential in academia.

The versatility of this topic makes it possible to understand this phenomenon in different contexts, in particular: historical, philosophical, psychological, pedagogical and literary.

The content of the collection's sections is synchronized with the main directions of the conference. For researchers, teachers, graduate students, students, and anyone interested in the essence of the phenomenon of women's leadership potential in academia.

Редакційна колегія: Ніколаєнко С.М., д-р пед. наук, проф. (голова); Савицька І.М., канд. філос. наук, доц. (співголова); Харченко С.В., д-р філол. наук, доц. (заст. голови); Культенко В.П., канд. філос. наук, доц. (заст. голови); Сопівник І. В. д-р пед. наук, доц. (заст. голови); Кравченко А. Г., канд. філос. наук, доц.; Демченко І. І., д-р пед. наук, проф.; Осадченко І. І., д-р пед. наук, проф.; Супрун Д. М., д-р пед. наук, проф.; Тверезовська Н. Т., д-р пед. наук, проф.; Гейко С. М., канд. філос. наук, доц.; Лаута О. Д., канд. філос. наук, доц.; Матвієнко І. С., канд. філос. наук, доц.; Будегай В. А., асист.; Притика О. І., асист.

Схвалено до друку на засіданні вченої ради гуманітарно-педагогічного факультету, протокол № 12 від 17 квітня 2024 року.

Тези подано в авторській редакції

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, покликання на них та інші відомості.

Передруковувати опубліковані в збірнику матеріали дозволяється тільки за згодою авторів.

© НУБіП України, 2024
© Автори, 2024

СЕКЦІЯ 1

ПИТАННЯ ФЕМІНІЗМУ ТА ГЕНДЕРУ В СУЧАСНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ДИСКУРСІ.

ШИНКАРУК Василь Дмитрович,
доктор філологічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ

Якщо у чомусь задіяна жінка,
то я знаю, що все буде добре.
Адже мені абсолютно ясно, що
жінки керують світом
Габрієль Гарсія Маркес

На сучасному етапі поглибленої євроінтеграції нашої держави, обумовленої набуттям статусу кандидата на членство в Європейському Союзі, нагальним питанням є гендерна рівність, тому актуальність нашого дослідження визначається, по-перше, необхідністю активізації громадянської активності усіх соціально-демографічних прошарків населення; по-друге – важливістю забезпечення ґендерної рівності як однієї з основних Цілей сталого розвитку до 2030 року, які були прийняті Україною у вересні 2015року разом із 193 державами-членами ООН.

Однією з головних ознак демократичного розвитку суспільства є подолання гендерної нерівності, однак у чималої кількості держав, які обрали демократичний шлях розвитку, продовжує існувати гендерний дисбаланс у сферах життєдіяльності. Діяльність міжнародної спільноти спрямована на привернення уваги до питання гендерної рівності. Зокрема, прийнято Конвенцію про політичні права жінок, Декларацію про ліквідацію дискримінації щодо жінок, Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенцію ООН про права дитини і два факультативних протоколи до неї тощо.

Гендерна політика стала розповсюдженим правовим явищем в усіх демократичних державах світу після створення у 1946 р. спеціальної Комісії ООН для спостереження за становищем жінок та сприяння реалізації їхніх прав [4, с. 7].

У сучасному світі процес розвитку демократії і забезпечення принципу гендерної рівності має двосторонній зв’язок, по-перше, демократія є ефективним механізмом для досягнення гендерної рівності, по-друге, принцип

гендерної рівності є підґрунтям розвитку демократії. У напрямі створення умов для реального забезпечення гендерного балансу та рівності прав і свобод людини європейський вектор розвитку України вимагає громадського контролю. У зв'язку з цим особливе значення має діяльність громадських організацій.

Євроінтеграція України передбачає взаємодію з європейською спільнотою на основі партнерства, тому міжнародний досвід у сфері забезпечення гендерного паритету дозволяє нам запропонувати використання окремих підходів стосовно функціонування громадських організацій в Європі, діяльність яких спрямована на реалізацію принципу гендерної рівності. Існує три типи громадських організацій в Європі, зокрема, ліберальний тип (Англія, Швейцарія та ін.) громадських організацій, які виконують незалежну від державних і комерційних структур виробничу й комунікативну функції щодо здійснення великої частки соціальної роботи [1, с. 30]; континентально-європейський тип (Австрія, Бельгія, Італія, Німеччина, Франція та ін.), де розширюється роль держави, у контексті чого вона бере активну участь у стимулюванні економічного зростання, забезпеченні програм соціального захисту і соціальних інвестиційних проектах [2] та скандинавський тип (Данія, Фінляндія, Нідерланди, Норвегія, Швеція та ін.), де громадські організації в основному спеціалізуються на вираженні інтересів соціальних груп і лобіюванні, а надання соціальних послуг і соціального захисту населення входить до обов'язків державної системи добробуту [3, с. 215-217]. Україна відноситься до континентально-європейського типу.

У сфері забезпечення принципу гендерної рівності наша держава має сприяти співпраці органів державної влади та місцевого самоврядування з громадськими організаціями як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. Саме європейська модель регулювання гендерної політики придатна для застосування в Україні, оскільки у нас, як і в країнах ЄС, у процесах регулювання гендерних відносин виступають інституції політики і держави, а саме: Президент України, Верховна Рада України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Кабінет Міністрів України, Урядовий уповноважений з питань гендерної політики, Міністерство соціальної політики України, Міністерство юстиції України, Міністерство закордонних справ України.

Рівноправна участь жінок і чоловіків у політичному житті та у процесах ухвалення рішень є необхідною умовою сталого суспільного розвитку держави. Однак в Україні за всю історію незалежності не було жінки-президентки та жінки-очільниці Верховної ради, лише одна жінка – Юлія Тимошенко перебувала на посаді прем'єр-міністерки. Тому Україна, прагнучи вступити до Євросоюзу і досягти гендерного паритету, має ще здійснити дуже широкий спектр змін і перевтілень на цьому шляху.

Література

1. Василенко Л., Зелінський С. Фінансове забезпечення діяльності й розвитку громадських організацій. Фінанси України. 2002. N 8. С. 29-39.

2. Матвійчук А. Основні способи взаємодії громадських організацій із державою. Сучасна українська політика. 2008. Вип. 13. С. 214-223.

3. Нікітін В. Ресурсний потенціал становлення громадянського суспільства в Україні: монографія. Харків. 2006. 247 с.

4. Пірен М., Грицяк Н., Василевська Т., Іваницька М. Гендерні аспекти державної служби: монографія. Київ. 2002. 335 с.

КАЛУГА Володимир Федорович,
доктор філософських наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ФЕМІНІЗМ: НАДБАННЯ ЦИВІЛІЗАЦІЇ VS РЕЗУЛЬТАТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ

Спираючись на факти життя, при цьому, на стільки те можливо, відмежовуючись від стереотипів, не важко дійти думки, що сучасна людина «підсаджена» на ту чи іншу «картину світу». Хоча при цьому сліпо вірить, що наділена спроможністю пізнати дійсність як вона є, особливо покладаючись на здобутки в царині техніки і технології. Між тим, жодна так звана наукова теорія так і не наблизила ані людину, ані спільноту до встановлення змісту існування ані людини загалом, ані конкретної особи зокрема. Тоді як, розмаїта так звана міфологія народів світу, якщо й не прямо говорить, то так чи інакше натякає на зміст. Зокрема шумерська міфологія говорить про те, що людина створена ніфілімами, аби виконувати тяжку працю. Юдейська у різних формах своєї модифікації, наприклад, іудохристиянської чи мусульманської, своєю чергою натякає на те, що юдейський бог сотворив людину як деяку форму буття, здатну продукувати дещо, за що жоден купець не дасть і ламаної копійки, а ось бог або його антипод готові світ покласти до ніг людини, аби тільки та поступилася душею на їх користь.

Та ж таки юдейська міфологія як найпоширеніше у світі і системно нав'язувана різним етносам вогнем і мечем впродовж століть досить виразно свідчить про місце та призначення жінки в розрізі існування сучасної цивілізації. Штудіюючи масово тиражовану колективну монографію «Біблія», що складається з двох різноперіодних за своїм написанням і тематикою частин: Старого та Нового Завіту відповідно можна встановити, що старозавітна жінка є таким собі додатком до чоловіка, виробничою одиницею, якій відведена роль «народжувати у муках», себто виконувати функцію збереження, виношування і відродження чоловічого «сімені». Відповідно жінка не те, щоб перебуває в тіні чоловіка або й залежному від нього становищі, а з огляду на свою функцію відсувається якомога далі від фронту подій, аби залишатися якомога далі від небезпеки, у т.ч. тієї, що в собі несуть спокуси світського життя абощо. На жінку покладається збереження чистоти роду, у т.ч. завдяки збереженні

дозаміжньої цноти, дотримання цілої купи ритуалів, утримання від природної цікавості, – яскравий приклад тому історія з дружиною Лота, – абощо.

Своєю чергою новозавітна жінка виходить з тіні чоловіка і в образі Марії-Магдалини і, навіть, в образі Діви Марії, яка хоч і нібито непорочно зачала, але все ж відзначається типовою жіночністю та материнством. Природно образ новозавітної жінки піддається ретушуванню на догоду канонам старозавітної жінки. І все ж позиція жінки в контексті змісту книг про життя, себто Євангелій, хай би й добре «підчищених» і зведених лише до чотирьох зі значно більшої кількості типових одкровень гностиків на месіанську тематику редакторським складом Нікейського собору, явно змінюється. Жінка стає світською особою поряд з чоловіком. Вона отримує право на помилку в плані соціальної поведінки і на прощення, інакше, «хай кине камінь той, хто без гріха».

Зрештою з огляду на новозавітну перспективу, виписану Іваном Богословом у своєму Одкровенні, ситуація жінки має змінитися вчергове. Зокрема під «завісу» нібито богонатхненного тексту йдеться про те, що жінки благають чоловіків, аби ті позбавили їх сорому та допомогли зачати дітей, а їх вихованням вони займуться самі. Таким чином жінка стає явною берегинею роду людського, домінантною статтю. Своєю чергою чоловік втрачає свої позиції, поступово вироджуючись. І тому є свідчення сучасних досліджень, які фіксують, по-перше, поступову деформацію та/або скорочення Y-хромосоми, по-друге, зниження середньостатистичного рівня фертильності сучасного чоловіка щонайменше на третину. Тож у перспективі з огляду на означені тенденції чоловік з часом відійде на другі або допоміжні ролі в соціальному житті.

З огляду на вище сказане стає очевидним, що феміністичний рух не є чимось випадковим або проявом чиєїсь примхи, а таким собі закономірним явищем, принаймні в контексті іудохристиянської парадигми. По-суті, фемінізм – це екзистенціальний фундамент низки світоглядних парадигм недалекого майбутнього. А на поточний момент має місце апробація цього фундаменту на стійкість, а також його «калібрування».

КОНСТАНТИНІВСЬКА Оксана Віталіївна,
старший науковий працівник,
Музей видатних діячів української культури
(м. Київ, Україна)

ЕМАНСИПОВАНЕ ЖІНОЦТВО РОДИНИ КОСАЧІВ

У XIX ст. поступово проходили зсуви соціальних ролей жінки у суспільстві: вихід її з приватної сфери життя в публічну, отримання рівності в освіті та професійній діяльності. Ці ідеї розглядалися під різними гранями: фемінізм, емансипація, «жіноче питання», «жіночий рух», «гендерні ролі». Основним завданням демократичного руху 60-х рр. XIX ст. прогресивна

громадськість визначала звільнення особистості, «створення людини нового типу», а головним засобом досягнення цього вважали освіту. Ознакою зростання потягу жінок до отримання освіти стало суттєве розширення мережі жіночих учбових закладів. Розглянемо цей процес на прикладі жінок з родини Косачів: їх особистого та громадського життя, реалізації їх творчих та професійних уподобань.

Ольга Петрівна Косач, - її ми знаємо більш за псевдонімом «Олена Пчілка», походить з роду Драгоманових. Її десятирічною привіз до Києва старший брат Михайло і влаштував до Зразкового жіночого пансіону п. А. Нельговської, де Ольга Драгоманова рахувалася за найкращу учениці за всю його історію. Згодом вона склала іспити при І Київській чоловічій гімназії і два роки відвідувала лекції в Київському університеті, як вільна слухачка. Ще ученицю жіночого Пансіону юну Ольгу Драгоманову її старший брат Михайло залучає до перекладів статей з європейських видань (фран. та нім.) з подальшим друком у часописі «С.-Петербургскія Вѣдомости».

Перекладацькій справі, особливо дитячим творам, письменниця приділяла велику увагу протягом усього життя. Олена Пчілка перекладала твори Кольцова, Пушкіна, Лєрмонтова, Гоголя, Тургенєва, Фета, Надсона, Єсеніна, Овідія, Сапфо, Свіфта, Міцкевича, Словацького, Гюго, Шіллера, Гете, Гейне, Уайльда, Андерсена, Брет-Гарта, Мопассана та ін.

Все ж за життя особливе визнання Олені Пчілці приносить її етнографічна діяльність. Вона авторка першого друкованого дослідження з української орнаментики «Украинскій народный орнаментъ. Вышивки, ткани, писанки.», яке вийшло у Києві в 1876 р. Видання було представлене науковій громадськості під час проведення Всесвітньої виставки (Париж, 1878 р.).

Олена Пчілка – автор численних наукових студій, тому у 1907 р. стала членом Українського наукового товариства в Києві та очолила етнографічно-мистецький відділ. А у 1924 році її було обрано чл.-кореспондентом ВУАН, де крім Етнографічної комісії Олена Пчілка працювала в комісіях: Літературно-історичній, Громадських течій і Заходознавства.

Олена Пчілка була першою українською жінкою-видавцем періодичних видань. З 1907 р. час літературно-політичний часопис «Рідний Край» перейшов під її керівництво. А з 1908 р. вона видає перший український дитячий журнал на Наддніпрянщині «Молода Україна». Попри цензурні утиски, «Рідний край» проіснував 10 років – найдовше з часописів, які побачили світ після 1905 р.

Виховала своїх чотирьох доньок Олена Пчілка також освічених, реалізованих і в суспільстві і в родинному житті. У 1887 р. вона разом з Н. Кобринською у Львові видала альманах «Перший вінок», авторками його літературних творів та наукових розвідок стали жінки Галичини та Наддніпрянщини. У ньому Олена Пчілка розміщує свою повість «Товаришки», де майстерно репрезентує проблему емансипації жінок свого покоління і вперше в українській літературі вивела образи «нових жінок», а саме студенток - ”пора першого пробудження нашого жіноцтва в 60-х роках, першого поривання його до раціональної освіти й життя”.

Всі доньки родини Косачів навчалися у Вищих фахових закладах, крім старшої – Лариси, яка відома в літературі за псевдонімом «Леся Українка». Через хворобу вона не могла відвідувати учбові заклади, але отримала домашню освіту, і стала одною з освіченіших жінок свого покоління. Леся Українка, яка не просто широко представила у своїх літературних творах різноманітні жіночі образи, а й відвела їм першочергову позицію: роль героїнь, що не піддаються життєвим обставинам, а впевнено відстоюють свої переконання, чим внесла новітній модерний напрямок в українську літературу. А рівень її освіченості дозволив провести тонкий аналіз «нових типів жінок» і зробити широкі узагальнення літературного європейського процесу на тлі доби в статті для часопису «Жизнь»: «Новые перспективы и старые темы. («Новая женщина» западноевропейской беллетристики)».

Молодші доньки також дотримувалися модних феміністичних тенденцій та гендерної рівності в освіті, в родинному житті. Ольга закінчила Санкт-Петербурзький жіночий медичний інститут, працювала лікарем у Києві та Катеринославі. Згодом Ольга Косач- Кривинюк продовжила мамину справу – друкує видання з української вишивки. Оксана навчалася на Вищих жіночих (Бестужівських) курсах (С.-Петербург). Але, як політично неблагонадійну її виключили з учбового закладу у 1904 році, що змусило панну виїхати навчатися до Льєжскої Політехніки (Бельгія). Згодом Оксана Косач-Шимановська працювала перекладачкою з європейських мов в українських установах у Празі (Чехословаччина). Наймолодша з Косачівен – Ізидора, також зламала стереотипи про місію жінки у суспільстві, про жіночі і чоловічі професії – стала агрономом. Спочатку вступила до Вищих жіночих сільськогосподарських курсів ім. І. А. Стебута (С.- Петербург), а згодом, скориставшись дозволом навчатися жінкам у Київській Політехніці, закінчила агрономічний факультет КПІ, працювала в Агроінженерному інституті на кафедрі ботаніки асистентом свого викладача академіка Є. Вотчала та проф. Толмачева та Інституті селекції сільськогосподарських рослин Всеукраїнській академії наук. Після звільнення зі Сталінськиї таборів Ізидора Косач-Борисова працювала на кафедрі гістології Другого медичного інституту.

Фактично в родині Косачів-Драгоманових усі жінки своїм власним прикладом доводили право жінки на власну точку зору, власну думку і власне бачення світу Вони нарівні з чоловіками вільно обирали свій життєвий та професійний шлях самостійно.

ЛАУТА Олена Дмитрівна,
кандидат філософських наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ОЛЬГА КОБИЛЯНСЬКА – ПІОНЕРКА ФЕМІНІСТИЧНОГО РУХУ НА БУКОВИНІ ТА ІНІЦІАТОРКА СТВОРЕННЯ "ТОВАРИСТВА РУСЬКИХ ЖІНОК"

Ольга Кобилянська – українська письменниця-модерністка, громадська діячка, учасниця жіночого руху. Її життя – це приклад того, як буває, коли в людині, закутій у консервативному середовищі, зароджується вогонь прогресивності.

На межі століть вона ввела в українську літературу психологію жінки – особистості, амбітної та розумної. Про це вона багато сперечалася зі своєю найкращою подругою Лесею Українкою, між ними не було ніяких таємниць у літературному та особистому житті.

Ольга Кобилянська стала класиком, якого поважали і ким захоплювалися (часто критикували за фемінізм, "ідеалізацію жінок" і "культ краси й індивідуалізму") ще за життя письменники Іван Франко, Михайло Коцюбинський, Іван Нечуй-Левицький, Василь Стефаник, композитор Микола Лисенко, історик Михайло Грушевський. У Чернівцях, де Кобилянська жила з 1891 до смерті, працював гурток її шанувальників, а сама письменниця відстоювала українську мову і в боярській Румунії, і в радянській Україні, і за німецької окупації.

Письменниця говорила, що її заслуга в тому, що вона змогла привернути увагу читачів "до справжніх Марусь, Ганнусь і Катрусь, які повинні стати жінками європейського характеру". Вона була людиною з європейським мисленням, була в курсі всіх культурних, політичних, літературних подій того часу, мала вишуканий смак у всьому: від моди до літератури і побутових дрібниць.

Одне з головних питань "всього життя і творчості" письменниці - емансипація, рівноправність жінок з чоловіками. Вона першою в українській літературі торкнулася теми жінки-інтелігентки, яка прагне не тільки до особистого щастя, але і вирватися з "болота" міщанства.

Жінка у творчості Кобилянської - це "жива", не стереотипна особистість, що володіє універсальним духовним світом, витоки якого походять з українського народу. Вона сміліва, але разом з тим ніжна, вона суперечлива, але схильна до компромісів, вона любляча й страждаюча, але готова пожертвувати всім, якщо це "справжні" почуття.

Часом жінка Кобилянської перевершує за людськими якостями персонажів-чоловіків, її колег, хоча письменниця не схильна до ідеалізації.

Навпаки, у багатьох її роботах з неймовірною глибиною психологізму досліджується "свідоме" і "несвідоме" в мотивах вчинків жінок, простежується становлення їх власного світовідчуття і, відповідно, дій згідно з цим сприйняттям навколишнього світу і тих ситуацій, в яких вони опиняються.

Літературознавці відзначають, що саме Ольга Кобилянська стала першою в історії української літератури письменницею, яка показала образ української жінки абсолютно по-новому: це була не "традиційно" забита, пригноблена селянка, а інтелігентка, жінка, яка прагне до знань, до освіти, яка виступає за рівноправність у суспільстві між жінками та чоловіками.

Зображуючи духовний світ своїх героїнь, Кобилянська простежує його становлення через призму доль більшості жінок - пошук особистого щастя. Однак поступово особистісне тісно сплітається з соціальними проблемами суспільства, і жінки Кобилянської все частіше і частіше проявляють себе саме з позиції суспільної діяльності, коли змушені самі вибирати шлях боротьби з обставинами, долаючи їх, загартовуючи характер, піднімаючись до нових висот.

Це було новаторством для української літератури, адже Кобилянська показала Жінку як Особистість, не менш гідну пошани і захоплення, ніж чоловіки, жінки, яку можна назвати прототипом "емансипованої" жінки європейської літератури наших днів ("Людина", "Царівна").

У 1890-ті роки письменниця почала активно займатися фемінізмом, У 1894 р. стає одним з ініціаторів створення "Товариства руських жінок на Буковині", обґрунтувала мету цього руху в брошурі «Дещо про ідею жіночого руху», а у 1902 р. стала співзасновницею ще одного жіночого товариства – «Кружок українських дівчат». Феміністська полеміка помічається в багатьох творах О. Кобилянської.

Під впливом свого оточення – письменниці й діячки жіночого руху Н. Кобринської, першої української жінки-лікаря в Австро-Угорщині С. Окуневської, художниці А. Кохановської – О. Кобилянська занурилася в українську мову, наполегливо вивчала культурну спадщину свого народу та з кінця 1880-х років почала писати рідною мовою.

Вона першою створила інший образ української жінки, відійшовши від "стандарту" забитої і пригнобленої чоловіком селянки, показавши освічених, складних і багатогранних за характером українських жінок, які прагнуть до рівноправності з чоловіками в суспільстві та сім'ї.

МІРОШНІЧЕНКО Валентина Іванівна,
доктор педагогічних наук, професор
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

НАВЧАННЯ ГЕНДЕРУ ЗАДЛЯ НЕДОПУЩЕННЯ ГЕНДЕРНОГО НАСИЛЛЯ

Відомо, що гендерна рівність займає центральне місце у системі прав людини та серед цінностей Організації Об'єднаних Націй (ООН) [1]. Гендерна Рівність закріплена у Конституції України. Нова Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року спрямована на укріплення інституційних механізмів забезпечення ґендерної рівності з комплексним підходом до подолання інституційних обмежень у сфері ґендерної рівності. Але не дивлячись на значні напрацювання з цього приводу існує низка невирішених проблем. Зокрема, одна з них полягає у тому, що багато жінок стикаються з дискримінацією у формі гендерного насильства.

Збройна агресія росії проти України, викликані нею економічна, політична, соціальна та безпекова кризи поглибили вже існуючу ґендерну нерівність та створили нові виклики щодо вірогідності вияву гендерного насильства. Російсько-українська війна без сумніву впливає на вияви гендерного насильства. Причому ускладнює ситуацію те, що самі жертви такого насильства часто соромляться, не знаючи, куди звертатися, і самостійно переживають цю біду. Важливою ознакою насильства щодо жінок або гендерного насильства є те, що жертва може знати нападника. «Це саме той тип насильства, якого остерігаються найменше» [1].

Як і фізичне, досить поширене є психологічне насильство. Часто його жертвами стають діти. Психічне (емоційне) насильство – це постійна чи періодична словесна образа дитини, погрози з боку батьків, учителів, приниження її гідності, демонстрація ворожості до дитини, нехтування інтересами дитини. Зазвичай дитина-жертва страждає одночасно від таких видів насильства, як фізичне (побиття) та емоційне (погрози).

Тому важливим є навчання гендеру з метою недопущення насильства за гендерними ознаками. Для успішного навчання гендеру цей процес має бути послідовним. Спершу отримання знань про гендер, про рівність прав і можливостей жінок і чоловіків як загалом у суспільстві, так і в військових структурах. Надійність знань про гендер має бути забезпечена їх всебічністю, глибиною, ґрунтовністю та міцністю. Задля цього на різних етапах навчання дитини (дошкільні заклади, школа, заклади вищої освіти тощо) у зміст різних навчальних дисциплін педагоги послідовно з урахуванням власного досвіду та переконань інтегрують гендерну компоненту. Отримані учнями (вихованцями) знання завдяки їх усвідомленню перетворюються в переконання. Це вкрай важливий етап. Зміна свідомості. Без усвідомлення гендерної теорії складно

переконати особистість в її істинності. Тому місія педагога сформувати (в окремих випадках – змінити) свідомість щодо сприйняття політики забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Вважаємо, доцільно взяти до уваги поняття «інтерактивне навчання». Інтерактивне навчання – це навчання, яке відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу. На наше переконання, основу методики гендерного навчання має становити саме інтерактивне навчання. Загальна ефективність діяльності щодо навчання гендеру в системі освіти включає: ефективність розвитку мотиваційно-ціннісної сфери особистості вихованця (розвиток його переконань, інтересів, спрямованості); ефективність розвитку пізнавально-логічної сфери особистості вихованця (розвиток його уявлень про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків); створення доброзичливого психологічного клімату у колективах задля поваги один до одного; гендерно-справедливу організацію групової роботи, яка полягає у почерговому виконанні ролей, призначених осіб у групі (лідер, секретар тощо); ефективність розвитку операціональної сфери (розвиток уміння регулювати на практиці забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, використовувати знання для розв’язання життєвих завдань).

Від специфіки навчальної дисципліни, її змісту залежить вибір методів викладання. Тому від того, для якої категорії викладається навчальна дисципліна, буде мати значення і методика, і можливості реалізації гендерного компоненту у зміст навчального матеріалу. Під час викладання гендерно орієнтованих навчальних дисциплін важливо застосовувати такі принципи гендерної освіти, як орієнтація на співробітництво; використання діалогу; розвиток особистісного потенціалу; розвиток мотиваційної та емоційної сфер особистості. Адже єдність теорії та практики виявляється у залученні життєвого досвіду суб’єктів навчання.

Для педагогів рекомендаціями можуть бути такі: проведення конференцій, семінарів, круглих столів з гендерної тематики, літніх шкіл та наукових читань; гендерний аналіз політико-правової сфери сучасного українського суспільства, гендерна освіта як вивчення сукупності відносин жінок і чоловіків у суспільстві; аналіз міжнародного досвіду реалізації принципу рівних прав і рівних можливостей та сутності концепції ґендерної рівності. Вивчення досвіду зарубіжних країн щодо інтеграції гендерної політики у сферу освіти (вищої освіти), професійної підготовки, військові структури; проведення наукових досліджень з гендерної тематики.

Отже, навчання гендеру повинно мати наскрізний характер. Це досягається відтворенням гендерної компоненти на кожному рівні освіти через відповідне методичне забезпечення. Навчаючи гендеру вихованців на різних етапах навчання та розвитку особистості маємо шанси запобігти гендерно зумовленому насиллю у будь-яких життєвих ситуаціях.

Література

1. Гендерна рініть. URL : http://www.un.org.ua/ua/nasha-robota/gender.

ПИЛИПИШИН Світлана Ігорівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Відокремлений структурний підрозділ
«Бережанський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів
і природокористування України»
(м. Бережани, Україна)

СУЧАСНІ ЖІНКИ: ФЕМІНІСТКИ ЧИ ЛІДЕРКИ, АБО ЯК СУЧАСНІЙ ЖІНЦІ ЗАЛИШАТИСЯ ЛІДЕРОМ У ВСЬОМУ

Про що ми зазвичай думаємо, коли чуємо слово «фемінізм»? Насамперед – про рух за права та можливості для жінок нарівні з чоловіками. А ще фемінізм – це про права людини незалежно від статі чи ґендеру. Цей рух критикує патріархальний устрій: коли чоловік домінує в сім'ї, державі чи суспільстві.

Ще одним важливим поняттям у цій темі є ґендер. Він позначає соціальні ролі та поведінку, якими суспільство наділяє людей. Тож, ідея ґендерної рівності полягає в тому, що те, ким ми є, не має визначатися лише біологічними чинниками та очікуваннями суспільства.

Досі є чимало хибних і маніпулятивних тверджень про фемінізм, які вже встигли стати мемами. Наприклад, фемінізм – це спроба перебрати жінці всі чоловічі права. А жінки, котрі відстоюють феміністичні погляди, обов'язково мають бути непривабливими, невдоволеними життям кар'єристками, які зневажають сімейні цінності. І, звісно ж, вони цілодобово мріють про панування над світом (передусім – над чоловіками).

Тамара Злобіна, кандидатка філософських наук, мистецтвознавиця, головна редакторка ресурсу «Ґендер в деталях» порівнює суспільство з будинком: «Давайте уявимо, що наше суспільство – це дім, в якому ми всі живемо. Старий дім був незручний і не пристосований для жінок. Жінкам у ньому була відведена лише невелика кімнатка. В решту кімнат можна було заходити тільки в супроводі чоловіків, а в деякі – і взагалі заборонено» [2]. У якийсь момент жінки вирішили побудувати новий дім – зручний і безпечний для всіх. Спочатку вони заклали фундамент нового дому, далі побудували стіни, перекрили його дахом, вставили вікна і двері. Але чи можемо ми жити у домі без ремонту? Сучасні феміністки наводять феншуй у нашому спільному домі, роблять його красивим, затишним і зручним.

То який у сьогоднішніх феміністок дизайн-проєкт? Ось як його бачить філософиня.

1. Домашня злагода, а не домашнє насильство

Насилля над жінками і дітьми залишається проблемою, яку неохоче вирішують.

Зміни законодавства, мережа притулків для постраждалих, нульова толерантність до домашнього насилля як суспільна норма роблять наш дім безпечнішим.

2. Культура згоди замість звинувачення жертви

Спроба переконати себе, що «якщо поводити себе правильно, нічого поганого не станеться». Механізм абсолютно хибний.

3. Рівна оплата за рівноцінну роботу

Гендерний розрив між прибутками жінок і чоловіків в Україні складає близько 25%. Отже, оплату праці слід вирівнювати.

4. Баланс особистого та робочого життя

Необхідність «заробити на сім'ю» обертається перевантаженнями та відсутністю якісного особистого часу.

Не у всіх компаніях корпоративна культура засуджує роботу понаднормово, а в деяких кілька додаткових годин узагалі вважається «нормою».

5. Справедливий поділ домашнього навантаження

Якщо перевести усю домашню працю (прибирання, догляд за дітьми, приготування їжі, розвіз у школи-гуртки тощо) у послуги за ринковою вартістю, вийде більше 1000 доларів на місяць. Активна участь обох в домогосподарстві – це «щастя в чотири руки» і хороші ліки від жіночих неврозів.

6. Унікальна краса замість шаблонів

«Коли схудну, стану красивою і щасливою» – типова ілюзія, спровокована хибними ідеалами краси. Краса унікальна, її варто помічати у тисячі різних форм. Радіти, любити себе та пам'ятати, що «моє тіло – моє діло», і коментувати зовнішність інших не варто.

7. Жінкам-змінотворицям – дорогу!

Жінки сьогодні – активні і діяльні. З часів Революції Гідності жінки – основа волонтерського руху, потужний громадський актив. Вони засновують бізнеси, ініціюють соціальні проєкти, рятують закинуті палаци чи бездомних тварин, реформують державні сервіси і політичні інститути.

Це змінило наше законодавство: 40% квота на присутність однієї статі у виборчих списках допомагає жінкам, які прагнуть розбудовувати країну.

Один з найавторитетніших і найвідоміших економічних друкованих видань у світі Forbes запропонував американським та українським політикиням, топменеджеркам, волонтеркам, парамедикиням, дипломаткам та акторкам написати есе, що таке сучасне лідерство. Визначна роль, яку сьогодні відіграють українські жінки у війні добра зі злом, відображає давні традиції фемінізму та уявлення про рівноправність жінок, які глибоко вкорінені в українському суспільстві, вважає виконавча директорка Джорджтаунського інституту жінок Мелані Вервір.

З неспровокованим повномасштабним вторгненням росії в Україну, українські жінки змушені боротися за свою країну як фізично на лінії фронту, так і в тилу. Вони яскраві приклади сміливих та стійких лідерів, яких не зупинив страх та виклики війни. Марія Берлінська, громадська діячка; Юлія Тайра Паєвська, парамедикиня; Олександра Матвійчук, лауреатка Нобелівської премії миру і тисячі українських жінок соціально згуртовують населення, працюючи волонтерами, збираючи та розвозячи гуманітарну допомогу військовим та цивільним на прифронтові та постраждалі від війни території.

Ще наприкінці XIX – початку XX століть українські жінки створили унікальну модель громадської організації фактично в бездержавному суспільстві. Мова йде про побудову сильних горизонтальних зв'язків у суспільстві, завдяки яким можливо було організовувати громадські ініціативи. Такі приклади стали підказкою для нинішнього покоління жінок. Історикиня Марта Богачевська-Хом'як писала про це у своїй історії українського жіночого руху «Феміністки попри себе». Це був фемінізм, пов'язаний із боротьбою за незалежну українську державу. Авторка зазначала: «Шлях жінок до рівності – це робота, що триває, бо нерівність, патріархальні погляди та несприятливі ґендерні норми все ще існують у суспільстві» [1; 162].

Україна має Національний план дій щодо жінок, миру, безпеки та досягла інших значних успіхів. Тисячі українських жінок вже зіграли ключову роль у творенні української держави, були активними учасницями антикорупційних, продемократичних і прозахідних протестах Євромайдану.

Література

1. Богачевська М. Білим по білому: Жінки у громадському житті України 1884-1939. Київ: Либідь, 1995. 424 с.

2. Злобіна Т. Яких ще прав їм не вистачає? 7 ключових напрямків «феміністичного феншую» // URL: https://life.pravda.com.ua/columns/2021/03/8/244157/

РОЖКОВА Людмила Іванівна,
кандидатка історичних наук, доцентка,
Сумський національний аграрний університет
(м. Суми, Україна)

ЖІНОЧА ДІЄЗДАТНІСТЬ В УМОВАХ ТОТАЛЬНИХ ВІЙН: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

У межах гендерної історії та феміністського підходу до вивчення жіночого досвіду ключовим методологічним принципом виступає поняття жіночої дієздатності. Цей принцип дозволяє розглядати жінок як активних, дієвих суб'єкток історичного процесу, повноцінних учасниць історії, досвід яких має гендерну специфіку [1, с.28]. Поняття дієздатності виявилося винятково важливим з огляду на потребу виходу за межі шаблонного представлення жінок як пасивних об'єктів історичних процесів та подолання стереотипного образу жінок як безпомічних жертв нездоланних обставин. Жіноча дієздатність найбільше проявилася в обставинах, які можна визначити як «надзвичайне повсякдення» - війна, окупація, депортація, голод.

XX століття відкрило епоху тотальних війн (уперше цей термін вжив 1918 р. німецький генерал – полковник Еріх Людендорф); тобто таких війн, які ведуться усім населенням, без розрізнення на військових і цивільних осіб [2, с.34]. Перша Світова війна (Велика війна 1914-1918 рр.) стала суворим

випробуванням для суспільств і держав, змінила статус жінок і роль сім'ї. Долаючи тягар повсякденності воєнного часу, жінки уперше вийшли за межі традиційних ролей дружин, матерів, господинь. Війна дала поштовх до створення мілітарних жіночих практик. Зокрема, у складі легіону Українських січових стрільців – добровольчого формування у складі австро - угорської армії, було близько 30 жінок, які долучилися до воєнних дій у складі різних підрозділів [3, с.90]. Легіонерки Олена Степанів та Софія Галечко отримали нагороди за участь у боях. У мемуарних джерелах згадуються спроби організувати «жіночі батальйони». Окремі жінки освоювали рідкісну на той час техніку, як, наприклад, австралійка Олива Кінг [4, с. 142-143], що служила водійкою санітарної машини у складі сербській армії.

Незалежно від соціального походження жінки записувалися на курси сестер милосердя, доглядали поранених воїнів у польових шпиталях та земських лікарнях. Жінки замінювали мобілізованих до війська чоловіків, працювали продавчинями, розносчицями газет, стрілочницями на залізницях, кондукторками трамваїв. У промислових регіонах жінки та підлітки працювали на металургійних заводах та вугільних копальнях, де були надзвичайно важкі умови. Освічена частина жіноцтва в роки війни могла займати рідкісні навіть для чоловіків професії, наприклад, військових цензорів та перекладачів [5, с.476].

У роки Першої Світової війни жінки активно долучилися до благодійної діяльності: створювали комітети допомоги воїнам та їх родинам, виготовляли перев'язувальні матеріали, шили білизну, годували біженців у їдальнях. Наприклад, у Львові та інших містах Галичини, які зазнали руйнувань під час воєнних дій, діяли «Дешеві кухні» для містян [3, с.98]. У Сумах, тиловому місті, жінки організували подібні заклади для біженців із західних регіонів України [6, с. 248-253]. Війна змінила навіть жіночу моду: кольори одягу стали більш приглушеними, фасони – зручнішими, спідниці – коротшими, що більше пасувало для роботи та активного життя. З міркувань практичності дівчата та жінки обрізали довге волосся, зовнішній імідж та поведінка жінок була більш сміливою.

Одним з наслідків Великої війни були успіхи у боротьбі за права жінок. Відкрилися можливості не лише працевлаштування, але й здобуття жінками вищої освіти. Наприклад, збільшилася кількість професорських стипендіаток (у сучасному розумінні - аспіранток) в Університеті Святого Володимира (тепер Національний університет ім. Т. Шевченка) [7, с.60]. У багатьох країнах західного світу, а також державах, що постали після розпаду Російської імперії, зокрема, в Україні, жінкам було надано право голосу. До Другої Світової війни жінки більшості країн західного світу досягли виборчих прав [8, с.44].

Друга Світова війна (історик Юрій Лібер називає модернізацію УРСР в 1920-х – 1930 –х рр. другою тотальною війною, а Другу Світову війну – третьою тотальною війною) [2, с. 308] посилила тенденцію до урізноманітнення соціальних ролей жінок, посилення їхньої дієздатності.

Сотні тисяч жінок служили під час війни у Червоній Армії, однак, офіційна політика пам'яті вшановувала заслуги лише окремих військовичок, як,

наприклад, снайперка Людмила Павличенко. В умовах заходів з декомунізації їхні заслуги інколи нівелюються. Зокрема, у Сумах вулиця Катерини Зеленко (льотчиця, загинула на території Сумщини під час повітряного бою у вересні 1941 р.) перейменована на вулицю Української Народної Республіки. Дослідники у галузі жіночої історії вивчають специфічний досвід жінок у повстанському русі на українських теренах, партизанських та підпільних формуваннях [9]. Особові джерела остарбайтерок, політичних біженок, депортованих, свідчать про внутрішню силу і гідність жінок, людяність у нелюдських обставинах і про те, що війна – це не тільки про смерть, а й про шалену любов до життя та прагнення до свободи [10].

В умовах російсько-української війни, що розпочалася 2014 р. тривають суспільні дискусії навколо питань залучення жінок нарівні з чоловіками до війська, доцільності їх участі у бойових діях [11, с.420 - 430]. Досвід українських військовослужбовиць, волонтерок, медикінь, вимушених переселенок, громадських активісток заслуговує на те, щоб бути вписаним в історію війни, відображеним у суспільному дискурсі.

Література

1. Кісь О. Українки в ГУЛАГу: вижити значить перемогти: монографія. Інститут народознавства НАН України. Львів; Дрогобич: Коло, 2020 – 300 с.

2. Лібер Ю. Тотальні війни: творення модерної України в 1914-1954 роках. Харків: Віват, 2019. – 528 с.

3. Бежук О., Байдак М., Українське жіноцтво в роки Першої світової війни//Українські жінки у горнилі модернізації. Під загальною редакцією Оксани Кісь. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2017. – С. 78-105

4. Енглунд Петер. Захват і біль битви: Перша світова війна у 211 епізодах. Харків: Фоліо, 2016. – 555 с.

5. Велика війна 1914-1918 рр. і Україна. – К.: Кліо, 2013. – 784с.

6. Рожкова Л.І. Благодійна діяльність на Сумщині у роки Першої світової війни/Сіверщина в історії України. Вип. №8 (Ред. Кол. О. Д. Савицький, О.М.Титова та ін.) Київ – Глухів: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК. 2015.- С. 248-253.

7. Кобченко Катерина. Освіта жінок як форма емансипації: приклад Наддніпрянської України (середина XIX – початок XX ст.)/ Українські жінки у горнилі модернізації. Під загальною редакцією Оксани Кісь. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2017. – С. 52-77

8. Марценюк Тамара. Чому не варто боятися фемінізму. К. ТОВ Видавничий Дім «Комора», 2018. С.326

9. Жінки Центральної та Східної Європи у Другій світовій війні: гендерна специфіка досвіду в часи екстремального насильства: зб. наук. праць / зб. наук. ред. докторки істор. наук Г. Грінченко, канд. істор. наук К. Кобченко, канд. істор. наук О. Кісь. – Київ: ТОВ «АРТ КНИГА», 2015. – 335 с.

10. Рожкова Л., Кузьменко Н. Остарбайтерки з України в умовах «надзвичайного повсякдення» (на матеріалах мемуарних джерел)/ Сіверянський літопис №2, 2023. С. 132-140

11. Хромейчук Олеся. Мілітаризм і фемінізм, або як вписувати військовослужбовиць в історію війн/ Жіночі виміри минулого: уявлення, досвіди, репрезентації: монографія під наук. Ред. Оксани Кісь. Львів: Центр міської історії, інститут народознавства НАН України, 2023. - 440 с

ФЕДОРЕНКО Яніна Анатоліївна,
доктор історичних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України
(м. Черкаси, Україна)

РОЗВИТОК ЛІБЕРАЛЬНОГО ФЕМІНІЗМУ У XVIII-XX СТОЛІТТЯХ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Фемінізм – це не тільки рух спрямований на досягнення гендерної, політичної, економічної та соціальної рівності чоловіків і жінок, це рух, за доступ до рівних можливостей представників обох статей з метою реалізації себе у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Історію феміністичного руху можемо поділити на три періоди (хвилі). Як зазначила американська професорка Астрід Генрі, «З одного боку, метафора хвилі дала змогу феміністкам пов'язати різні періоди, щоб жінки бачили себе як частину постійного руху за права і рівність жінок. З іншого боку, ця метафора часто спиралася на позитивістське розуміння поколінь, ґрунтоване на ідеї прогресу, у якому кожне покоління має перевершувати попередників»[1, 59]. Критерієм поділу зазвичай виступає історична хронологія, коли один період приходить на зміну іншому, в той час як одні ідеї трансформуються у інші, більш орієнтовані на сучасність [2].

Першим різновидом феміністичного руху став ліберальний фемінізм, виникнення котрого більшість теоретиків пов'язують з епохою Великої французької революції XVIII століття, ідеологічною основою якої стало Просвітництво з його концепцією «природних прав і свобод» людини. Ідея рівності прав свобод невдовзі перетворилася на основу для ухвалення у 1789 р. одного із найголовніших документів, який і наразі вважають найціннішим досягненням революції – «Декларації прав людини і громадянина» та проголошенні політичного лозунгу «Свобода, рівність, братерство». У революційних подіях 1789 – 1799 рр., крім чоловіків, активну участь брала і жіноча частина Франції. Жінки активно створювали дискусійні клуби, в яких обговорювали всі суспільні події, які мали широкий резонанс. Однак, як виявилось у текстах Декларації і Конституції 1791 р права і свободи, які стосувалися таких аспектів як володіння власністю, а також права голосу та виборності стосувалися лише чоловіків і не поширювалися на жіночу частину французького суспільства.

Однією з перших, хто звернув увагу на несправедливі для жінок норми у французькому законодавстві була французька письменниця Олімпія де Гуж. У

1791 році вона стала автором твору під назвою «Декларація прав жінки і громадянки», який, на думку істориків, можна вважати першим маніфестом фемінізму Нового часу. У своєму рукописі Олімпія звернула увагу на той факт, що відповідно до французьких законів, жінки повністю несуть покарання, але позбавлені рівних прав, та заявила: «Якщо жінка гідна зійти на ешафот, то вона гідна увійти і до парламенту» [3]. Через два роки, у 1993 р, письменницю звинуватили у наклепах на якобінську диктатуру та засудили до смертної кари шляхом гільйотування (захищати у суді Олімпія мусила себе сама, оскільки їй було відмовлено у допомозі адвоката).

Згодом жінкам таки вдалося здобути певні цивільні права. Зокрема, у 1792 році було легалізовано право на розлучення, а також і жінки, і чоловіки отримали рівні права на успадкування тощо [2]. Однак, згодом, після повернення королівської династії Бурбонів до влади у 1814 році, заборону на розлучення було знову відновлено. А після встановлення Липневої монархії у 1830 році – обмежено політичні права практичного всього населення Франції. Жінкам, до речі, у той час взагалі заборонялось бути присутніми на будь-яких публічних заходах.

У іншій частині Європи, Англії, наприкінці XVIII ст. розпочала свою діяльність ще одна пропагандистка феміністичних ідей, письменниця і філософиня – Мері Волстоункрафт. Натхненна Французькою революцією, вона опублікувала свою роботу «В захист прав жінок», в якій спробувала обґрунтувати можливість і необхідність надання жінкам цивільних прав. Опонуючи противникам рівноправ'я, які своїм головним аргументом використовували тезу про те, що жінки «за природою» не здібні до незалежності, а тому потребують керівництва і не можуть претендувати на самостійне голосування, Волстоункрафт стверджувала, що твердження про неповноцінність жіночого розуму формується під впливом бажання чоловіків зміцнювати домінуючі позиції в суспільстві, а жінка, як людина, повинна мати ті ж права, які гарантуються чоловікові [4]. Революційні ідеї Мері Волстоункрафт підтримувало дуже мало її сучасників, і тільки в 70-х роках XX століття, в період зростання інтересу до історії фемінізму, праці авторки були визнані фундаментальними для формування майбутньої теорії ліберального фемінізму.

Ідеї ліберального фемінізму продовжували розвиватися й протягом наступного XIX століття. Прихильники ідеї рівноправ'я обох статей звернули свою увагу на необхідність встановлення юридичної рівності, що давала б будь-якій людині можливість відстоювати свої інтереси. Адже юридичні норми тогочасних правових систем Великобританії і Сполучених Штатів Америки зафіксували наступні положення про те, що юридично жінка не могла існувати окремо від свого батька або чоловіка, які й голосували від її імені в ім'я інтересів сім'ї в цілому; без згоди чоловічої частини родини жінки не могли укладати договори, не мали права володіти власністю, самостійно виступати в суді, тощо А тому англійський філософ і економіст Джон Стюарт Мілль тільки через 70 років після публікації книги Волстоункрафт, в своїй праці «Про підпорядкування жінки» (1861) робить висновок про причини пасивності жінок

та їх мовчазну згоду з громадянським безправ'ям: «Влада чоловіків над жінками не схожа на всі інші види влади, оскільки сили не застосовує, а сприймається добровільно, мораль твердила їм, ніби внутрішній емоційній сутності жінки відповідає призначення жити для інших, уміння цілком відректися від себе і не мати іншого життя, окрім розчинення в потребах близьких» [5, 136]. У 1867 році, притримуючись своїх переконань, Дж. Мілль представив в англійському парламенті петицію, в якій обґрунтував необхідність надання виборчих прав жінкам. Петиція стала першою спробою звернути увагу найвищих органів державної влади на відсутність прав у жінок.

Право голосу – головна вимога перших політичних організацій жінок у Сполучених Штатах Америки. Велика роль у боротьбі за виборчі права жінок належить дружині другого американського президента Джона Адамса – Ебігейл Адамс. Так, під час роботи над текстом Декларації Незалежності США, одним із авторів якої власне і виступав Джон Адамс, його дружина не полишала спроб, проголосити у документі рівні права представників обох статей. Її авторству зафіксоване у листі, написаному під час роботи Контенентального конгресу, текст якого рекомендував майбутнім «батькам США» бути більш лояльними до жінок та завжди пам'ятати про них. Також вона закликала надати право голосу останнім або ж хоча б забезпечити їхнє представництво в новій державі. Саме Ебігейл Адамс належить знаменита фраза: «Ми не будемо підкорятися законам, в ухваленні яких ми не приймали участі, та владі, котра не має представництва наших інтересів» [6].

У 1848 році на першій в історії конференції з прав жінок було ухвалено і проголошено маніфест жіночого руху. В містечку Сенека-Фолз у штаті Нью-Йорк близько двохсот жінок і сорок чоловіків зібралися на конференцію, де після бурхливих дискусій було прийнято «Декларацію почуттів», в тексті якої було виділене гасло нового руху – «Всі чоловіки і жінки створені рівними», а також прописані основні вимоги. Зокрема такі: жінки як громадянки Сполучених Штатів повинні володіти всією повнотою політичних прав, а також мати право на розлучення, на опіку над дітьми в разі розлучення, на володіння майном і спадком, право на власні заробітки і здобування вищої освіти [7, 9].

Ідеї ліберального фемінізму були актуальними і протягом наступного XX століття Невеликі жіночі групи на території США та Континентальної Європи на початку 1900-х рр., перетворилися на впливові національні коаліції і асоціації, які вимагали надання жінкам права голосу, а також однакових з чоловіками прав на власність, вищу освіту, професійну зайнятість Особливо активною в даному напрямку була діяльність двох американських суфражисток(представниць руху за право голосу на виборах) Елізабет Кеді Стентон та С'юзан Ентоні. Саме вони стали засновницями першої Американської Асоціації рівноправ'я, до якої могли вступити всі охочі, хто підтримував ідею участі у виборах, кожного без поділу на статеву чи расову приналежність.

В результаті активної боротьби жінок за свої права, справа зрушила з місця, і першою в світі найпрогресивнішою країною, котра дозволила жінкам прийти на виборчі дільниці в 1893 році, стала Нова Зеландія. Щодо власне

Сполучених Штатів Америки, то лише у 1920 році Конгресом США була прийнята 19-а поправка до Конституції, яка надавала виборче право жінкам. У Великобританії дозвіл жінкам брати участь у виборах з 1918 року отримали лише заміжні, а у 1928-му році – всі інші категорії У Франції, країні, де вперше зародились феміністичні ідеї, жінкам надали законне право голосувати на виборах лише в 1944 році (практично через півтора століття після отримання цього права чоловіками). У Швейцарії тільки 1971 році виборчі права поширилися на представниць жіночої статі. Однак, для низки мусульманських країн ця вимога залишається актуальною і в XXI столітті (Ліван, Саудівська Аравія, ОАЕ).

Отже, ліберальний фемінізм має практично двохсот тридцятирічну історію, за час якої жінкам вдалося досягнути паритетної рівності з чоловіками та юридично закріпити в національних законодавствах більшість своїх вимог, зокрема, право голосу на виборах, право на спадок, право на отримання освіти та гідне місце працевлаштування тощо. Однак, на даний час, завдання, поставлені послідовниками ліберального фемінізму стовідсотково не виконані, оскільки залишається ще ряд країн, в яких жінки позбавлені базових прав і свобод.

Література

1. Henry, Astrid. Not My Mother's Sister: Generational Conflict and Third Wave Feminism. – Indiana University Press, 2004. P. 59-60
2. Пастушок А. Фемінізм у Франції: хвилі боротьби та емансипації жінок. *Ґендер в деталях*. URL.: https://genderindetail.org.ua/season-topic/feminism-in-detail/feminism-in-france.html
3. Видиборець В.Олімпія де Гуж: письменниця і журналістка, політична діячка, феміністка. *Ґендер в деталях*. URL.: https://genderindetail.org.ua/spetsialni-rubriki/vplyvovi_svit/avtorka-deklaratsii-prav-zhinki-i-gromadyanki-134982.html
4. Нагорна А. О. Мері Волстонкрафт та зародження витоків філософії фемінізму. URL.: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/78007/1/Nahorna_tsinnist_istorii.pdf
5. Марценюк Т. Чому не варто боятися фемінізму? Київ: Видавничий дім «Комора», 2018. 256 с.
6. Набока М. Жінки, що стали першими. *Радіо Свобода*. URL.: https://www.radiosvoboda.org/a/29255416.html
7. Кириленко С. О., Луняк Є. М. Гендерні історичні студії: світовий та вітчизняний досвід: навч.-метод.посібник. Ніжин: Видавець Лисенко М. М., 2019. 200 с.

ЧЕРНЕЛЯ Ірина Миколаївна,
старший викладач
кафедри англійської філології,
МОРОЗОВА Єлизавета Костянтинівна,
студентка спеціальності «Облік і оподаткування»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ПРОЯВИ ФЕМІНІЗМУ У СЕРЕДНЬОВІЧЧІ

Фемінізм – соціальна теорія і критика патріархату як несправедливого суспільного устрою та рух, який підвищив статус жінок у більшості суспільств.

У середні віки, хоча поняття фемінізму в сучасному розумінні не існувало, різноманітні прояви боротьби за права та гідність жінки все ще можна побачити. На складність і різноманітність цих проявів впливають історичні умови, соціокультурні традиції та релігійні вірування.

Літературні твори та образи жіночої сили: у середньовічній літературі можна знайти образи сильних і незалежних жінок, які боролися проти стереотипів і соціальних обмежень того часу. Приклади цього образу можна знайти в любовних романах, баладах та інших літературних жанрах.

Релігійні рухи та ідея рівності: Деякі релігійні рухи в середньовіччі, такі як катаризм або Орден Богородиці, підтримували ідею, що всі люди, включаючи жінок, рівні перед Богом. Ці рухи підкреслювали важливість духовної та моральної сили жінки та кидали виклик суспільним умовам щодо ролі жінки.

Протести та опір соціальним обмеженням: Середньовічна історія містить приклади жінок, які протестували та чинили опір соціальним обмеженням. Приклади включають боротьбу за право на освіту, участь у сімейних справах і протест проти соціальної дискримінації.

Утворення жіночих гільдій і спілок: у деяких регіонах у середні віки жінки об’єднувалися, створюючи гільдії та спілки для захисту своїх прав та інтересів у ремеслах, торгівлі та інших сферах діяльності. Ці асоціації дали жінкам можливість діяти як єдина сила проти соціальних обмежень і несправедливості.

Ці уявлення демонструють, що уявлення про жіночу рівність, силу та гідність існували в середньовічному суспільстві навіть у контексті глибоких соціокультурних та релігійних обмежень. Хоча слово «фемінізм» відсутнє в сучасній термінології, середньовічні уявлення про боротьбу за права жінок стали важливим етапом у формуванні сучасних концепцій гендерної рівності та справедливості.

Таким чином, вивчення історії фемінізму у Середньовіччі допомагає краще зрозуміти походження та еволюцію гендерної боротьби і підтримки рівноправ'я у сучасному суспільстві.

ШАРОВ Олександр Олегович,
аспірант кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ,Україна)

ПИТАННЯ ФЕМІНІЗМУ Й ГЕНДЕРУ ТА ПИТАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ В НАУКОВОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ДИСКУРСІ

Аналізуючи сучасний гуманітарний дискурс в Україні, можна визначити важливість феміністичного підходу до проблем гендеру, який сприяє розвитку свідомості суспільства щодо соціальної рівності та розкриттю нових можливостей для участі жінок у всіх сферах життя.

Сучасний гуманітарний дискурс в Україні відкриває актуальні питання фемінізму та гендеру, що сприяє розбудові соціальної рівності та усвідомленню важливості гендерної проблематики [2].

Феміністичний погляд у сучасному українському гуманітарному дискурсі виступає як каталізатор змін у ставленні до гендерних питань, сприяючи побудові більш демократичного та рівноправного суспільства.

Роль фемінізму та гендерного дискурсу в Україні набуває все більшої вагомості, акцентуючи увагу суспільства на проблемах стереотипів та нерівності, що сприяє створенню прогресивного та відкритого гуманітарного середовища [4].

Український гуманітарний дискурс відображає поступове усвідомлення проблем гендерної нерівності та необхідності активізації феміністичного напрямку, що стимулює діалог та перетворення в сучасному суспільстві.

Фемінізм в Україні почав активно розвиватись з початку 2000-х років. Країна стала членом ООН та прийняла міжнародні норми рівності статей, що сприяло ширшому обговоренню проблем жінок в українському суспільстві [3].

Також варто зазначити, що жіночі рухи в Україні сьогодні активно виступають за рівність статей, захист прав жінок та боротьбу з дискримінацією на основі статі. У країні проводяться безліч масових акцій та маршів, спрямованих на привернення уваги до проблем жінок [2].

За останні роки фемінізм став дедалі популярнішим серед молоді в Україні. Багато жінок починають усвідомлювати свою силу та права, і активно виступають за свої інтереси. Також дедалі більше українських жінок стають лідерами у різних галузях – політиці, бізнесі, науці та культурі [1].

Загалом розвиток фемінізму в Україні йде вперед, хоча ще багато роботи залишається зробити. Необхідно змінити закони та політику країни, щоб забезпечити повну рівність статей. Однак завдяки активній діяльності жіночих організацій та лідерів з кожним роком у жінок в Україні стає дедалі більше можливостей для самореалізації та захисту своїх прав [2].

Також не можна не забувати про важливість феміністичних організацій українських феміністичних організацій,ось декілька з них, а також їхні цілі та вплив:

1. "Феміністичний блок" - це феміністична організація, мета якої полягає в підвищенні усвідомлення гендерних питань та боротьбі за рівність. Вони займаються організацією протестів, акцій, лекцій та інших заходів для впливу на гендерну політику та культуру в Україні.

2. "Жіночий ресурсний центр" – ця організація спрямована на підтримку жінок в Україні у важких ситуаціях, включаючи насильство, дискримінацію та інші проблеми. Вони надають консультації, правову допомогу, тренінги та інші ресурси для підтримки жінок.

3. "Феміністичний Клуб" – це інтернет-платформа, яка об'єднує феміністичних активісток та надає можливість обміну ідеями, досвідом та інформацією. Це сприяє підвищенню обізнаності громадськості з питань гендерної рівності.

Ці організації працюють над важливими питаннями, такими як рівність, насильство, дискримінація та усвідомлення гендерних стереотипів. Вони впливають на суспільну свідомість шляхом просвітництва, організації заходів та акцій, а також лобіюють зміни в законодавстві для забезпечення рівних прав для всіх гендерних груп [4].

Гендерна нерівність є актуальною проблемою в Україні, як і в багатьох інших країнах. На жаль, деякі показники свідчать про існуючу нерівність між чоловіками та жінками у різних сферах життя.

Наприклад, в українському суспільстві можна спостерігати нерівність в оплаті праці, обмежені можливості жінок у кар'єрному зростанні, відсутність адекватного захисту від сексуального насильства та дискримінації на гендерній основі. Крім того, стереотипи про гендерні ролі і норми можуть обмежувати можливості жінок у виборі професій та життєвому шляху [2].

Тому важливо продовжувати працювати над усуненням гендерної нерівності в Україні через освіту, свідоме формування гендерних стереотипів та сприяння рівному доступу до можливостей для всіх гендерних груп. Це не лише справедливо, але й сприяє розвитку суспільства в цілому, оскільки рівність дає можливість кожній людині реалізувати свій потенціал на повну силу [1].

Фемінізм – це рух, який бореться за рівні права та можливості жінок у суспільстві. Він прагне знищити стереотипи про те, якими мають бути жінки та які ролі вони мають відігравати в сім'ї та суспільстві. Феміністи вказують на те, що жінки мають право на вибір, самовизначення та незалежність. Вони прагнуть того, щоб жінки мали рівні можливості для освіти, праці та участі у політиці[2].

Україна стикається з актуальною проблемою гендерної нерівності, що проявляється у нерівній оплаті праці, обмежених можливостях кар'єрного зростання для жінок, відсутності адекватного захисту від сексуального насильства та дискримінації на гендерній основі. Гендерні стереотипи також впливають на обмеження можливостей жінок у виборі професій та життєвому шляху. Для подолання цих проблем в Україні необхідно активно працювати над усуненням гендерної нерівності через освіту, формування гендерних стереотипів та сприяння рівному доступу до можливостей для всіх гендерних

груп. Рівність є не лише справедливою, але й сприяє загальному розвитку суспільства, дозволяючи кожній людині реалізувати свій потенціал на повну силу [3].

Література

1. Богачевська-Хомяк М., Веселова О. М. Жіночий рух в Україні // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. — К. : Наукова думка, 2005. – Т. 3: Е – Й. — 672 с.

2. Kuznetsova, I. (2019). Feminist Discourse in Ukrainian Literature: A Comparative Analysis. Kyiv: Publishing House "Feminist Press".

3. Petrov, A., & Kovalenko, N. (2018). Feminist Movement in Ukraine: Challenges and Achievements. Gender Equality Review, 7(3), 45-58.

4. Shevchenko, M. (2019). The Role of Feminist Organizations in Promoting Gender Equality in Ukraine. Kyiv: Academic Press.

ШЕВЧЕНКО Зоя Володимирівна,
кандидатка філософських наук, доцентка,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького
(м. Черкаси, Україна)

ФЕМІНІЗМ «ЧЕТВЕРТОЇ ХВИЛІ»

Фемінізм «четвертої хвилі» бере свій початок орієнтовно з 2008 року і триває досі. «Четверта хвиля» фемінізму зародилась, відбувається та керується переважно в Інтернеті. Вона не є монолітно, вона є квірною, інтерсекційною, сексуально-позитивною, трансінклюзивною, бодіпозитивною та характеризується хештег-активізмом, боротьбою з сексизмом, мізогінією та насильством проти жінок.

У 2009 році американська феміністка й письменниця Джессіка Валенті (Jessica Valenti) [1], засновниця феміністського Інтернет-ком'юніті Feministing.com, у своєму інтерв'ю New York Times зазначила, що швидше за все четверта хвиля фемінізму вже розпочалася і відбувається онлайн. Її репліка стала однією з провідних ідей фемінізму «четвертої хвилі». Інтернет – це місце, в якому з новими силами розгорнувся феміністичний фронт: ведуться феміністичні дискусії, відбуваються онлайн феміністичні акції (наприклад, #MeToo), організовуються та плануються заходи на вулицях міст (наприклад, Марш Жінок) тощо. Сьогодні можна говорити, що початки фемінізму «четвертої хвилі» перебувають у 2008 році, коли соціальні мережі (Facebook, Twitter, YouTube) міцно увійшли у життя людей, а разом із цим швидко почали поширюватися феміністичні блоги.

До 2013 року думка про те, що сучасний фемінізм переживає четверту хвилю була не тільки достатньо поширена, але й сприйнята (подекуди досить неоднозначно) більшістю цивілізованої світової спільноти [2].

Основні питання фемінізму «четвертої хвилі»:

- інтерсекційність та інклюзивність (LGBTQA+, чоловіки, іммігранти/-ки);
- критика індивідуалізму фемінізму «третьої хвилі» та повторне звернення до політизації проблеми ґендерної рівності;
- сексуальні домагання на вулиці та робочих місцях;
- культура зґвалтування (rape culture);
- критика молодих жінок за відсутність мобілізації навколо жіночих питань.

Основні представниці фемінізму «четвертої хвилі»: Джессіка Валенті (Jessica Valenti), Лора Бейтс (Laura Bates), Дженніфер Баумгарднер (Jennifer Baumgardner), Кіра Кокрейн (Kira Cochrane), Аліса Мілано (Alyssa Milano), Емма Уотсон (Emma Watson), Ів Енслер (Eve Ensler) та інші [3].

Література

1. Solomon, Deborah. (2009, November 13). Fourth-Wave Feminism. Questiuons for Jessica Valenti. The New York Times Magazine. Retrieved from https://www.nytimes.com/2009/11/15/magazine/15fob-q4-t.html

2. Grady, Constance. (2018, July 20). The waves of feminism, and why people keep fighting over them, explained. Vox. Retrieved from https://www.vox.com/2018/3/20/16955588/feminism-waves-explained-first-second-third-fourth

3. Шевченко, З. В. (Уклад.). (2016). Словник ґендерних термінів. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. 336 с.

ЯЦЕНКО Олена Юріївна,
аспірантка 2 курсу,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЖІНКА ТА ПАТРІОТИЗМ: КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

XIX-XX століття сколихнуло увесь світ новиною про запеклу боротьбу жінок за власні права, не лише політичні, але й за гендерну рівність, право бути почутими. Пережитки Середньовіччя не дозволяли жінкам не те що бути причетними до голосування на виборах в своїй країні як повноцінного громадянина, а й отримувати освіту було для жінки не лише заборонено, але й навіть непристойно. XX століття надало більший спектр прав європейським жінкам, в тому числі і українським. Маємо зауважити, що спочатку не всі сприймали позитивно «оновлення» суспільного устрою. Якщо розглядати питання українських жінок, то для них боротьба тривала і надалі.

Культурно-історичне надбання нашого народу має величезний пласт створених літературно-мистецьких творів саме жінками. Наша держава неабияк пишається видатними жінками: Лесею Українкою, Оленою Пчілкою, Ольгою Кобилянською, Марко Вовчком, Ліною Костенко, Аллою Горською та ін. Зокрема, Марко Вовчок – жінка, яка була змушена взяти чоловічий псевдонім задля можливості писати і видавати друком свої твори. Марко Вовчок – яскравий приклад боротьби, патріотизму, закликів проти повалення кріпосного поневолення, а також феміністичні заклики. Як зазначила В.Агеєва: «феміністичні тенденції українського модернізму кін. XIX – поч. XX ст. виходять із традиції, закладеної Марком Вовчком» [1]. Ліна Костенко, яка не лише у своїх творах закликала до боротьби, підіймала дух патріотизму, але й вела затяту боротьбу проти радянської влади в 60-х роках XX ст., тому і входила до когорти «шістдесятників», поетеса не зламалась і до сьогодні описує у своїх творах життя сучасних українців. Сучасницею Л.Костенко була також художниця Алла Горська, яка за свою активну антирадянську позицію була вбита. У її словах ми можемо відчути настрій та незламний дух «мене позбавлено авторства, бо: «даси каяття, дамо авторство». Працювати можу, а ось імені свого носити не можу. Переходжу на нелегальну роботу. «Хай живе підпілля у монументальному мистецтві.» [...] Хочуть — віднімуть ім'я, хочуть — відкрутять голову, хочуть — помилують. Все залежить від того, якій групі що буде вигідно для власного ствердження, а наше життя — це є дрібниця, не варта уваги. Втомлюєшся, проте: аби душа не сивіла» [2] Про Аллу Горську згадували: «Чому ми позабували багатьох, що відійшли, а Горської не можемо забути? Передусім в просторі великого часу вона далі стоїть поряд і далі бере на плечі обов'язок громадський. Ті, що були захисниками, залишаються захисниками честі і правди. Трагічна смерть тільки підкреслила її ім'я. Звичайно, енергія обірваного життя і потім живе, тривожить, непокоїть. Отже, духовна енергія Алли Горської залишається на полі життєвої боротьби» [2]

Не дивлячись на історичних постатей, найголовніша роль у формуванні певних навичок, світосприйняття, моральних якостей, цінностей, в тому числі і патріотизму належить матері. «В українського народу ідеал жінки склався у трьох іпостасях: жінки-матері, годувальниці; в образі Діви Марії, яка випестила своє Дитя для спасіння людства; образі Вітчизни, неньки України. Мати, мама, неня, ненька... Усе найрідніше, найдорожче, наймиліше ввібрало в себе це дивовижне, містке, сонячне слово, перше слово, яке з радісною усмішкою вимовляє дитина. Рідна мати – перший педагог, від кого розпочався родовід вихователів та й саме виховання, і її ніким замінити не можна.» [3]

Саме на матерів покладається найбільша відповідальність кожного народу – виховання Людини, громадянина і патріота своєї держави, адже з малих років мати закладає фундамент моралі та поведінки дитини у суспільстві, вчить відрізняти зло від добра. Сьогодні, в умовах жорстокої війни, жінка стає не лише втіленням ніжності та любові, але й мужності, відповідальності, стійкості. Адже велика частка українських жінок перебувають в лавах ЗСУ, міцно тримаючи в руках зброю, волонтерять, чекають своїх чоловіків, синів, батьків і

братів, але є жінки, які перебувають у ворожому полоні, де проявлять свою витримку і незламність.

Література

1. Агеєва В. Чоловічий псевдонім і жіноча незалежність. Слово і Час. № 4 (2002)

2. Життєпис мовою листів. [Алла Горська] Упоряд. Людмила Огнєва. Донецьк: Музей “Смолоскип”, 2013. 518 с

3. З.Горішний, О.Гарпуль Формування національних, патріотичних, загальнолюдських цінностей молоді засобами українознавства. Освітні обрії. Том 46 № 1 (2018)

СЕКЦІЯ 2
ЛІДЕРСТВО ЯК КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ ФЕНОМЕН

ГОЛЬЦОВ Андрій Геннадійович,
доктор політичних наук,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА ЗАХОДУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Сучасний світовий порядок зазнає дестабілізації, спостерігається зростання ступеню невизначеності, навіть турбулентності. Великі «держави-ревізіоністи» прагнуть до трансформації світового порядку, підвищення свого геополітичного статусу, у низці регіонів світу зростає роль тамтешніх центрів геополітичного впливу. За такої ситуації очікується загострення міжнародних (а також внутрішньодержавних) криз, небезпечних для миру та безпеки у світі. Можливості формування дієвих міжнародних політичних та правових інститутів на основі максимально демократичного та повністю рівноправного співробітництва всіх держав світу виглядають недостатньо реалістичними. У принципі, екзистенціальним інтересам західних держав і більшості країн світу (з різним рівнем політичного та соціально-економічного розвитку) має відповідати світовий порядок, побудований та сталих демократичних міжнародно-правових засадах. Саме західні держави, об'єднані спільними цивілізаційними цінностями, і нині вважаються спроможними сформувати і підтримувати такий порядок у світі. Водночас, лідерство держав Заходу у світі викликає неоднозначне (навіть, негативне) ставлення з боку окремих незахідних центрів геополітичної могутності й низки недемократичних та напівдемократичних держав.

Згідно з поширеними в соціальних науках уявленнями, «лідерство є процесом, за допомогою якого людина впливає на групу осіб для досягнення спільної мети» [3, p. 6]. У широкому контексті, лідерство на міжнародній арені може слугувати в якості відносно легітимного механізму регулювання відносин між акторами, заснованого на нормах міжнародного права. В ідеалі, лідерство можна уявити як організаційну систему міжнародних відносин, коли провідний актор отримує від інших (на добровільних засадах) право здійснювати певні повноваження від їхнього імені. Лідер, як правило, володіє найпотужнішим інтегральним потенціалом, має сталий авторитет і використовує у своїй політиці щодо інших країн переважно засоби «м'якої сили». Тому решта акторів, зазвичай, сприймають лідера в якості повноправного виразника їхніх спільних інтересів, провідника вигідної для всіх них політики на міжнародній арені.

Слід враховувати, що в новітній історії неодноразово спостерігалося недемократичне лідерство, коли актор-лідер, маючи силу та авторитет,

володіючи потужним потенціалом, здійснював політичний та економічний вплив на решту акторів, диктував їм норми та правила міжнародного життя. Загалом, лідерство може трактуватися як здатність актора використовувати силу, впливати на інших і формувати (переважно опосередковано) їхні інтереси [2, p. 388]. В окремих випадках держави-лідери для забезпечення сталості своїх владних позицій здатні вдаватися щодо слабкіших партнерів до застосування тиску, шантажу, погроз тощо.

З позицій системного підходу, навіть гегемонію іноді представляють у вигляді «системного лідерства», за якого домінантна група виражає «спільні інтереси учасників системи» [1, p. 26]. Гегемонія західних держав забезпечувалася їхньою військовою та економічною могутністю. Концепція «гегемоністського лідерства» Заходу, звісно, ніколи не викликала ентузіазму серед решти країни світу. Але для провідних західних держав, передусім США, така модель лідерства була зручним обґрунтуванням їхнього експансіонізму [4, p. 233].

Західна цивілізація ґрунтується на спільних ідеологічних (ліберально-демократичних), духовних (християнських за походженням), моральних (заснованих на пріоритеті прав людини) та культурних цінностях населення відповідних країн. Під переважним впливом західних держав створено сучасні глобальні міжнародні інституції, основоположні норми міжнародного права. Політичному, військовому та економічному лідерству Заходу кидають виклик «держави-ревізіоністи», передусім, Китай та Росія. Водночас, Захід перебуває в конфронтації з «державами-злочинцями» («rogue state») – КНДР, Сирією, Іраном. Нині до такої категорії відносять і Білорусь.

Висновки. Теоретично, зусилля всіх демократичних держав доцільно зосередити на формуванні такого світового порядку, який ґрунтуватиметься на дієздатному управлінні загальновизнаних міжнародних інституцій, побудованих на спільно створених міжнародно-правових засадах. У такому міжнародному порядку, у принципі, здатні лідирувати (звісно, на демократичних засадах) провідні західні держави. Таке лідерство потребує дедалі більших витрат, зокрема, на програми щодо розв’язання глобальних проблем людства, допомоги економічно слабким країнам тощо. Але економічна могутність західних держав у світі зазнає подальшого зменшення. Посилюється конкуренція з боку низки вже досить розвинених країн Азії та Латинської Америки. Водночас, загострюються внутрішні політичні та соціально-економічні проблеми самих країн Заходу. Дедалі актуальнішою проблемою постає спротив західному лідерству з боку «держав-ревізіоністів» та «держав-злочинців».

Література

1. Arrighi G., Silver B. Chaos and Governance in the Modern World System. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1999. 348 p.

2. Ikenberry J. The Future of International Leadership. *Political Science Quarterly*. 1996. Vol. 111, N 3. P. 385–402.

3. Northouse P. Leadership: Theory and Practice. 7th ed. Thousand Oaks, CA: SAGE, 2016. 520 p.
4. Wiener J. “Hegemonic” Leadership: Naked Emperor or the Worship of False Gods? *Journal of International Relations*. 1995. N 2. P. 219–243.

ГОРБАТЮК Тарас Віталійович,
кандидат філософських наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Суспільство - це складний та багатогранний феномен, який мислителі прагнули осмислити практично всю відому історію людства. Особливої актуальності дослідження соціуму набули у мислителів другої половини XX століття. Важливим аспектом розвитку сучасного ліберально-демократичного суспільства постає формування феномену «громадянського суспільства», як основоположного принципу розвитку правової держави.

Важливим аспектом існування громадянського суспільства в сучасному є успішний розвиток демократично-правового соціуму в якому найвищою цінністю свобода. З одного боку, громадянське суспільство, відстоює матеріальну та духовну незалежність людини від держави, прагне домогтись правових гарантій такої свободи людини, а також захисту приватних і суспільних інтересів людей, таким чином активно сприяючи процесам демократизації держави. З іншого громадянське суспільство залежне від держави і не здатне набути розвинених форм в умовах політичного примусу, авторитаризму та тиранії.

Таким чином, рівновага між громадянським суспільством та державою є найважливішим чинником стабільного ліберально-демократичного розвитку, що в свою чергу породжує дихотомію – без правової держави немає громадянського суспільства, а без громадянського суспільства немає правової держави. Іншими словами, громадянське суспільство – це не просто сукупність окремих громадян чи їх об’єднань, а перш за все це наявність реальних можливостей громадян та їх об’єднань впливати на діяльність держави та органів публічної влади [1].

У кожній розвинутій ліберальнодемократичній країні є багато різних видів громадських організацій. Це можуть бути професійні спілки, жіночі, молодіжні, ветеранські, дитячі організації, наукові, технічні, культурно-просвітницькі, фізкультурно-спортивні та інші добровільні об'єднання громадян. Вони можуть мати різні назви: організація, об'єднання, спілка, товариство, клуб, асоціація тощо. Проте головними ознаками які їх поєднують беззаперечно є добровільність об'єднання, наявність організаційної структури та діяльність на засадах самоврядування.

Фактично громадські організації будучи добровільними об'єднаннями дають можливість людині реалізувати свої прагнення, допомагають людям у розв'язанні проблем повсякденного життя, відкривають широкі можливості для виявлення суспільно-політичної ініціативи та здійснення функцій самоврядування. Громадські організації охоплюють своєю діяльністю певні сфери суспільного життя, і на відміну від політичних партій, не обмежуються політичною діяльністю, їх діяльність поширюється і на гуманітарну, інформаційну, екологічну, безпекову та інші сфери суспільного та державного життя.

Прикладами такої діяльності може бути активна взаємодія та співпраця з громадськими організаціями, в тому числі і міжнародними, з питань гендерної політики, культурно-просвітницька діяльність, проведення заходів, спрямованих на відродження та розвиток національних, історичних, духовних традицій, а також діяльність у галузі охорони здоров'я та пропаганди здорового способу життя, у галузі екології. Фактично, громадські організації, можна охарактеризувати, як первині універсальні елементи, які є первинними, основоположними частинками такого складного феномену і важливого для існування сучасного розвиненого соціуму, як громадянське суспільство.

Таким чином, проаналізувавши основні сфери соціальної взаємодії громадянського суспільства в період кризи, можна дійти висновку, що розвинуте громадянське суспільство, в основі якого лежить так зване регулювання горизонтальних зв'язків соціального устрою, яке здійснюється з позиції соціальної доцільності, може формувати надійний базис підтримки соціальним інститутам та інститутам держави в подолані криз.

Література

1. Gorbatiuk, T. (2022). Громадянське суспільство в умовах кризи. Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія», 13(4), 140-147. doi:http://dx.doi.org/10.31548/hspedagog13(4).2022.140-147

ДОДОНОВА Віра Іванівна,
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
ДОДОНОВА Яна Романівна,
студентка спеціальності
«Прикладна (комп'ютерна) лінгвістика»
ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)

СОЦІАЛЬНІ ПРАКТИКИ ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Сучасні соціальні практики, що формуються під час війни, повинні сприяти зміцненню української політичної нації, формуванню нового рівня її

культурної та політичної ідентичності. Сьогодні актуалізуються різні практики політичні, комеморативні, освітянські, релігійні, габітуальні, що сприяють консолідації українського суспільства. Не винятком є соціальні практики лідерства та соціальної активності, які демонструють жінки України.

Повсякденне життя в нашій країні проходить під меседжем «треба вижити і перемогти», оскільки живемо в стані війни вже понад 10 років. Останні два роки – це велика війна, що точиться на нашій території та забирає життя українців. За таких умов відбувається переформатування соціальних ролей та статусів всіх членів суспільства. Українська жінка з тендітної пані перетворилася на сильну, мужню, активну, яка несе на собі тягар війни. З початком повномасштабного вторгнення активізувались соціальні практики жіночого лідерства. На медіатеренах України проходить багато форумів, конференцій, дискусій в різних форматах на предмет обговорення жіночого лідерства та активності жінок під час війни.

При першому наближенні до проблеми соціальних практик її можна трактувати як освоєння і перетворення соціальної реальності завдяки системі дій і взаємодій. При цьому розуміти практики в якості сукупності прийнятих у культурі способів діяльності; форм соціальної активності; діяльності, спрямовану на буття позитивного соціального досвіду; соціальних інститутів [1].

Які ж практики соціальної активності та жіночого лідерства можна виокремити сьогодні під час війни?

Соціальні практики лідерства жінок в збройних силах України.

«У війни не жіноче обличчя» – пише лауреат Нобелівської премії з літератури за 2015 рік білоруська письменниця українського походження Світлана Алєксієвич. Певно, це так, але жіночі сльози і скорботні жіночі очі складають соціальний портрет війни. Попри це, українські жінки демонструють зразки героїзму на фронті і в тилу. Наше суспільство пишається українськими льотчицями, які вчаться управляти літаками F-16, військовими медиками, відчайдушними журналістами, невтомними волонтерами. Після начала великої війни проти нашої країни значно зросла кількість жінок, які вступили до лав Збройних сил України. «У 2014 році загальна чисельність жінок у ЗСУ становила 49 926. З них військовослужбовиць було 16 557. Станом на жовтень 2023 року службу у Збройних силах несли 62 062 жінок, з них 43 479 займають військові посади. Загалом жінки складають 5,3% саме військовослужбовців ЗСУ, зокрема: офіцерський склад – 7 709 (6,6 %); сержантсько-старшинський склад – 11 732 (6,6 %); солдати – 22 704 (4,4 %); курсанти – 1 334 (18,1 %). Близько 5 тис. військовослужбовиць виконують завдання в районі проведення бойових дій» [2].

4 липня 2023 року відбувся форум «Лідерство жінок під час війни», що зібрав понад 600 учасниць з різних сфер діяльності. Під час роботи форуму учасниці обговорювали виклики, котрі виникли перед українськими жінками з початком повномасштабного вторгнення росії, а також шляхи вирішення проблем. Як сказала Ганна Маляр, «з початком повномасштабного вторгнення жіноче лідерство в Україні стало одним із потужних інструментів виживання

від тилу до фронту. Я пишаюсь українськими жінками у Збройних силах. Це ті, хто самі виявили бажання йти…. Це надсильні жінки, вони виконують важку чоловічу роботу з надмірними навантаженнями. Кожна з них для мене – приклад» [3]. Учасниці Форуму дійшли висновку, що основними якостями, які допомагають виживати і боротися є адаптивність та вміння шукати ресурс.

Засновниця та керівниця Центру підтримки аеророзвідки та проєкту «Невидимий батальйон» Марія Берлінська в роздумах про жіноче лідерство зауважує, що «лідерство під час війни… це визначена, чітка система поведінки. Взяти на себе відповідальність спасти якомога більше людей. Саме людей. Це єдиний невідновлюваний ресурс. Люди на фронті – ціною свого життя виграють для нас час, щоб ми встигли підготуватись та зберегти інших. Ще лідерство – це відповідальність говорити правду. Особливо під час війни. Війна взагалі гарний час вчитися не боятися» [4].

Соціальні практики волонтерства.

Коли ми говоримо про жіноче лідерство під час війни, то враз виникають асоціації з волонтерською діяльністю, левова частина якої лягла на плечі жінок. Волонтерство стало невід'ємною частиною життя більшості громадян нашої країни. «Десятки тисяч українців на початку повномасштабної агресії рф проти України частково або повністю змінили професії та стали волонтерами на користь своєї країни. Через півроку ця цифра сягнула сотні тисяч. Ступінь залучення до певного виду волонтерської діяльності громадян України (і не тільки) аналізують українські та зарубіжні дослідники. За інформацією Української волонтерської служби, станом на квітень 2022 року тільки через цю платформу було подано більше, ніж 43 тисячі заявок, а понад 100 тисяч користувачів доєдналися до різноманітних волонтерських платформ та чатів» [5, с.38-39].

«Жінки, які не пішли до лав армії, – пише Анна Швиденко, – щосили намагаються налагодити та забезпечити міцний тил. Жінкам довелося вчитися адаптувати організацію виконання своїх соціальних ролей в умовах воєнного стану. Майже кожна жінка була змушена інтегрувати волонтерство та допомогу в наближенні нашої перемоги у своє буденне життя і при цьому уможливити мінімальні втрати в інших сферах» [6]. Причинами волонтерства є мотивація. «Найчастіше мотивами волонтерства стають: альтруїзм; матеріальна мотивація (не тільки матеріальні, але й нематеріальні особисті вигоди для особи, яка надає допомогу); соціальна мотивація (спілкування з іншими і соціальна взаємодія)» [5, с.38]. Волонтери зазначають, що «бажання бути корисним хоча б одній із мільйона жертв війни – розділити з нею горе, допомогти гарною ініціативою чи подарувати позитивні емоції – спонукає українців ще більше займатися волонтерством» [5, с.38-39].

Соціальні практики лідерства жінок в сфері державного управління.

В умовах війни проблема прийняття політичних рішень набуває особливої актуальності, оскільки ці рішення мають доленосне значення, носять глобальний характер. Така ситуація потребує формування нового типу лідерства. Він повинен поєднувати сміливі і дієві рішення, які характеризуються діалогічністю та критичністю мислення, а також високим

рівнем відповідальності за свої вчинки як управлінця. Історія суспільства це історія політичного лідерства чоловіків, за рідким виключенням, коли жінка була лідером в країні. Обмеженість її діяльності трьома «к» (Kinder, Küche, Kirche) потягло за собою формування стереотипів про особливий тип поведінки, який не здатний до політичної і державної діяльності. І сьогодні можна констатувати той факт, що досягти гендерного паритету в політиці ще не вдалося, однак маємо значне потепління у цьому питанні та практичні зміни у системі влади України.

Як зазначила Голова НАДС Наталія Алюшина під час панельної дискусії «Жінки на державній службі під час війни» в рамках медійного марафону «Рівність у політиці та інклюзивне відновлення», «нині сотні тисяч чоловіків – на фронті. На жаль, ми втратили і мільйони жінок через вимушену еміграцію. Але навіть у таких умовах жінки, що лишилися, стали опорою суспільства в обороні і розвитку держави. Вони керують органами державної влади, військовими адміністраціями та територіальними громадами. Очолюють підприємства і волонтерські спільноти. Зрештою, на рівні з чоловіками захищають Україну зі зброєю в руках… Сьогодні важливо посилювати тренд жіночого лідерства, особливо в публічному управлінні» [7].

Соціальні практики жіночого лідерства в академічній сфері.

Проблему активності жінок в академічній сфері, гендерної рівності піднімає Бінецька О.В. в дисертації «Суспільно-історичне становище жінок на теренах України наприкінці ХХ-початку ХХІ ст». Зокрема, у підрозділі «Жінка в освітньо-науковому просторі» вона наголошує на тому, що «Освіта як професійна діяльність належить до соціальних сфер, в яких жінки становлять переважну більшість – 3/4 загальної кількості працюючих. Чисельність жінок-педагогів переважає як у закладах дошкільної освіти, так і вищих навчальних закладах. Проте у школах та вузах серед керівного складу переважна більшість – чоловіки. Ознакою доби незалежності, – продовжує вона, – стала самореалізація сучасних українських жінок в освітньо-науковій сфері, використання задекларованої державою можливості отримати гідну освіту та придбати престижну професію. Разом з тим, статистичні дані свідчать, що в суспільній свідомості на кар'єрних східцях особливо в науковій царині існує невидима межа, перетнути яку жінкам буває дуже важко. Основною причиною цього є існуючі в суспільстві стереотипи, механізми передачі яких є існуюча система освіти, виховання, передачі суспільного досвіду, система засобів масової інформації» [8, с.11]. В умовах війни лідерство в академічній спільноті як жіноче так і чоловіче має опікуватись загальними інтересами функціонування ЗВО.

«Наукова спільнота має дотримуватись раціонального балансу, з одного боку, між власними науковими інтересами і уподобаннями, спрямованістю на пошук істини і об'єктивного уявлення реальності, свободи слова, з іншого, інтересами держави і ЗВО. При цьому потрібно усвідомлювати, що власні інтереси в цей час однозначно повинні поступатися місцем загальним» [9, с.11].

Дуже високу оцінку надала українським жінкам ексдержсекретарка США Гілларі Клінтон. Вона зазначила: «Є мільйони українських жінок, які ніколи не

потраплять у газетні заголовки, але тихо згуртовують свої родини, громади та свою Україну перед лицем агресії та лиха. Носять вони зброю чи ні, вони, безперечно, є борцями за свободу. Ніщо не лякає таких тонкошкірих автократів, як Путін, більше, ніж сильні жінки, які протистоять їхнім знущанням. Демократію як устрій ніхто не гарантує, за неї потрібно боротися, знову і знову. Боротьба ж України – праведна. Ніхто не має права недооцінювати силу та стійкість жінок, це те, чого мене навчило життя» [10].

Підсумовуючи вищезазначене, слід сказати, що актуалізація проблеми лідерства жінок взагалі, та в сучасній Україні зокрема, є похідною від проблеми гендерної рівності. Українські жінки завжди були активні та проявляли свої лідерські якості в різних сферах діяльності. Певно, це обумовлено ментальними установками українського суспільства на роль жінки в сім'ї та громаді, повазі до матері, дружини, сестри, доньки з боку чоловіків. Але проблема гендерної нерівності нікуди не зникла досі. Повного гендерного паритету немає сьогодні навіть у багатьох сучасних демократичних країнах. В суспільних науках існує поняття, яке описує ситуацію гендерного паритету, а саме «гендерний розрив». Цей гендерний розрив в Україні проявляється в різних сферах: в професійній, освіті, зайнятості, політичної участі тощо.

Кожна жінка в своєму житті не раз зіштовхувалась з проблемою гендерних стереотипів. Зараз ця тенденція дещо змінюється. На плечі жінок впав великий тягар війни і вони доводять, що можуть на рівні з чоловіками захищати нашу країну, сприяти її розвитку, працювати на Перемогу. До основних соціальних практик жіночої активності та лідерства в умовах війни можна віднести військові, управлінські, освітянські, волонтерські. Хотілося б, щоб реальні зміни у свідомості суспільства відбувалися не такою великою ціною, а шляхом подолання стереотипного мислення, упередженого ставлення до жіноцтва з боку сильної статі.

Література

1. Додонова В., Додонов Д. Зміст і структура соціальних практик. Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія. 2024. Т. 15. № 1. https://journals.nubip.edu.ua/index.php/Pedagogica/issue/view/777

2. Гамалій І. У ЗСУ служать понад 62 тис. жінок, з них 5 тис. виконують завдання в районі проведення бойових дій. URL: https://lb.ua/society/2023/11/20/585125_zsu_sluzhat_ponad_62_tis_zhinok_z.html

3. Як пройшов форум «Лідерство жінок під час війни». URL: https://vogue.ua/article/culture/lifestyle/yak-proyshov-forum-liderstvo-zhinok-pid-chas-viyni-52824.html

4. Берлінська М. «Зараз потрібне просто людське лідерство, щоб брати відповідальність та битися». URL: https://forbes.ua/leadership/brati-vidpovidalnist-i-bitisya-shcho-take-suchasne-ukrainske-zhinoche-liderstvo-ese-gromadskoi-diyachki-marii-berlinskoi-27042023-13169

5. Жінка в час війни: волонтерка, лідерка. «Соціальна перспектива». Вінниця: Вінницький інститут університет «Україна», 2022. 78 с.

6. Анна Швиденко. Робота + материнство + волонтерство: виклики для жінки під час війни. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/robota--materinstvo--volonterstvo-vikliki-dlya-zhinki-pid-chas-viyni.html

7. Наталія Алюшина: В умовах воєнного стану жіноче лідерство є чинником стійкості для країни. URL: https://nads.gov.ua/news/nataliia-aliushyna-v-umovakh-voiennoho-stanu-zhinoche-liderstvo-ie-chynnykom-stiikosti-dlia-krainy

8. Бінецька О. В. Суспільно-історичне становище жінок на теренах України наприкінці XX-початку XX1 ст. Автореф. дис. … канд. іст. наук. Переяслав- Хмельницький, 2013. 18с.

9. Додонова В.І. Академічна свобода в гуманітарних науках: виклики військового часу. Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія. 2023.

10. «Клінтон Гілларі. «Світ на вашому боці». URL: https://forbes.ua/leadership/the-world-stands-with-you-the-formula-of-female-leadership-from.-former-us-secretary-of-state-hillary-clinton-24042023-13161

ДУРМАЗОГЛУ Оксана Анатоліївна,
кандидат історичних наук, доцент,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
(м. Київ, Україна)

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА В ТУРЕЧЧИНІ

В Туреччині, яка геополітично знаходиться між Азією та Європою і по сьогодні триває процес переходу з ісламської цивілізації до західної, не втрачаючи при цьому своєї релігії, а просто секуляризуючи та європеїзуючи спосіб життя та ліквідуючи гендерні стереотипи.

Роль жінки та жіноче лідерство в сучасному світі набуває все більшого значення, особливо в контексті глобалізації та інтеграції різних культур. Туреччина, як трансконтинентальна країна, зі своєю унікальною геополітичною позицією та культурною різноманітністю, становить особливий інтерес для вивчення феномену жіночого лідерства. (1; pp. 1-20)

Мустафа Кемаль Ататюрк із перших днів створення Турецької Республіки тримав у центрі уваги проблему гендерної нерівності, Ататюрк мав мету врятувати турецький народ від темряви, забобонів та жорстких релігійних догматів. Правова, соціальні, економічна та культурна свобода жінок і залучення дівчат до освіти, стали пріоритетними завданнями для Мустафи Кемаля.

Варто зазначити, що Ататюрк був твердо переконаний, що важко розвивати країну не підвищивши статус жінки в суспільстві. Освіта є ключовим фактором, який допомагає розширити можливості жінок у суспільстві. Вона забезпечує знання та навички, необхідні для досягнення успіху в будь-якому

сегменті життя. З допомогою освіти жінки можуть знайти своє місце у громадському та професійному житті та сформувати свої лідерські позиції.

До того ж, Ататюрк високо оцінював роль жінок у суспільстві та сім'ї, завжди зазначав, що жінка має рівні з чоловіком права на життя. «…Як і в інших народів, немає потреби говорити, як багато означають жінки для нашого народу. У нашому народі жінка давно досягла цього важливого становища найвищою мірою», - наголошував Мустафа Кемаль (2) Конституцією 1924 року було оголошено необхідність початкової освіти всім тюркам, зокрема, про освіту дівчат було зазначено в окремому конституційному законі. Через два роки в Турецькій Республіці було прийнято новий цивільний кодекс, відповідно до цього кодексу, турецькі жінки вперше отримали громадянські права нарівні з чоловіками. До того ж, кодекс унеможливлював на багатоженство, раннє заміжжя дівчат, які не досягли повноліття. В 1934 року жінкам було надано виборче право.

Насьгодні, жіноче лідерство в Туреччині відіграє помітну роль, особливо в політиці. Кількість жінок-депутаток у парламенті країни зростає з кожними виборами. Сьогодні жінки продовжують боротися за рівність і займають важливі посади в уряді та місцевому самоврядуванні. (3)

В Туреччині, як і в багатьох інших країнах, питання представництва жінок на вищих посадах залишається актуальним. Згідно з дослідженням, проведеним в Туреччині, жінки-лідери використовують різні стратегії для подолання існуючих системних бар'єрів. Це включає зміну стереотипів, розширення мережі контактів та підвищення видимості жінок у професійній сфері. (1; pp. 1-20)

В Туреччині відбувається Міжнародний жіночий форум, який є турецькою структурою Міжнародного жіночого форуму (IWF), заснованого у США у 1982 році. IWF, що складається з жінок-лідерів, організованих у 33 різних країнах світу, є міжнародною мережею спілкування та взаємодії, метою якої є розвиток жіночого лідерства в рамках різних культур, географічних регіонів та професій шляхом об'єднання активних жінок, які досягли лідерських і новаторських позицій. своїми досягненнями у різних галузях.

IWF Turkey була заснована у 2014 році групою активних, захоплених та успішних жінок, які поставили собі за мету розвивати та зміцнювати жіноче лідерство країни. Місія полягає в тому, щоб збільшити статистику жінок-лідерів в Туреччині у пріоритетних галузях, забезпечити підтримку та керівництво на міжнародному та національному рівні підприємцям, творчим людям, інвесторам, виробникам рішень, успішним та енергійним жінкам, щоб розвинути їх потенціал для досягнення мети стати лідером за допомогою комунікації та структурування.

Отже, жіноче лідерство в Туреччині має свою унікальну історію, виклики та можливості. На сьогоднішній час, відбувається посилення та кріплення жіногочого лідерства в країні, все більше жінок серед політиків, посадовців, у сфері бізнесу тощо. Сучасна жінка в Туреччині - це символ боротьби та надії. Вона балансує між традиційними очікуваннями та сучасними прагненнями до самореалізації, незалежності та лідерства.

Література

1. Gunes, U., & Chang, W.-W. (2023). Women Leadership in the Transcontinental Country: A Study in Turkey. In Women's Empowerment for a Sustainable Future (pp. 1-20). Springer.

2. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Türk İnkilapTARİHİ Enstitisü Tayınları: 1945, c. 152, s. 85, 86.

3. Бути лідеркою: сильні сторони, виклики і натхнення їх долати. https://www.undp.org/uk/ukraine/news/buty-liderkoyu-sylni-storony-vyklyky-i-natkhnennya-yikh-dolaty.

КАБУСЬ Наталя Дмитрівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
(м. Харків, Україна)

КОУЧИНГ ТА КОНСУЛЬТУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ЛІДЕРА: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Важливим завданням лідера будь-якого рівня є мотивація та наснаження команди, а також вміння відповідати на виклики й підтримувати командний дух та моральний стан групи в кризових ситуаціях. Лідер у сучасному світі не лише надихає і мотивує інших, має стратегічне бачення й приймає рішення, представляє інтереси групи, веде переговори, генерує інновації і впроваджує зміни. Це професіонал, який володіє додатковими компетентностями, які роблять його першим серед рівних. Водночас лідерські компетентності включають не лише hard та soft skills. Лідер в будь-якій галузі добре обізнаний з психологією, володіє вмінням наснажувати і мотивувати інших, а також надавати необхідну підтримку представникам групи, а отже, – володіє коучинговими технологіями, сам може користуватись послугою консалтингу, а також консультувати інших.

Важливою якістю лідера є постійне навчання й удосконалення, оволодіння інноваційними технологіями для підсилення власної ефективності та роботи з командою – лідери самі відвідують лекції та майстер-класи експертів у різних галузях, можуть консультуватись з різних питань – правових, економічного розвитку, створення іміджу кампанії, стратегії розвитку підприємства в умовах кризи й водночас, консультувати інших з питань, в яких є експертами. Досвід засвідчує, що лідери в різних галузях, які є соціально активними, очолюють громадські організації, є керівниками соціальних програм та проєктів, активно розповсюджують власний перспективний досвід, доносять важливі ідеї та ініціативи громадськості, виступаючи на семінарах, вебінарах, науково-практичних форумах та конференціях.

Лідери, передусім, володіють технологією селф-коучингу, оскільки завжди здатні підтримувати власну мотивацію й наснажувати інших, навіть за умов

зіткнення зі складними випробуваннями; бачать і використовують свої сильні сторони, а також працюють над слабкими й постійно вдосконалюються, що допомагає лідерам бути більш ефективними. Водночас лідери активно застосовують інструменти коучингу в роботі з командою, зокрема, техніки подолання «зони комфорту» і підвищення мотивації до змін, «SMART» , «колесо балансу», шкалювання, лінії часу; моделі GROW, SWOT, SCORE, SUCCESS, стратегію Уолта Діснея, сприяючи наснаженню групи для досягнення значущих цілей. По суті, в своїй роботі лідери реалізують різні види коучингу – лайф-коучинг та коучинг особистої ефективності, бізнес-коучинг, коучинг для керівників та команд, як сукупність технологій та методів, що забезпечують рух до стратегічної мети, сприяють постановці й максимально швидкому досягненню життєвих і професійних цілей, якісному розвитку й підвищенню мотивації співробітників, формуванню команди, готової до розробки і впровадження інновацій та ефективної роботи в умовах криз.

Консультування з елементами коучингу сприяє усвідомленню особистістю чи групою власних можливостей, дозволяє зрозуміти причини і зняти «блоки», що перешкоджають зростанню, здобути свободу дій і прийняти особисту відповідальність за здійснені вибори, сприяє наснаженню співробітників, розвитку їхньої впевненості у собі, створенню й реалізації програми дій для подолання життєвих труднощів і досягнення значущої мети. Все це сприяє розвитку особистих та професійних навичок представників команди, позитивним змінам на рівні самосприйняття, мислення, поведінки й діяльності й дозволяє ефективно відповідати на життєві виклики. Крім цього, справжні лідери сприяють розвитку лідерського потенціалу команди, консультуються з групою й залучають співробітників до прийняття рішень, що підсилює відповідальність за виконання поставлених завдань. Шляхом регулярних консультацій, обговорень та спільної роботи над проєктами під керівництвом лідера, команда зростає як згуртована високопрофесійна група. Лідер може діяти як ментор і консультант для своєї команди, надаючи поради, ділячись досвідом, встановлюючи зв’язки, впроваджуючи зміни та стимулюючи інновації для досягнення значущих цілей.

Таким чином, застосування лідером інструментів коучингу й консультування сприяє трансформації мислення й розвитку креативного потенціалу співробітників, навчає подоланню бар’єрів на шляху до успіху, дає можливість відкрити в собі ресурси й розробити план дій як для досягнення власного успіху, так і для реалізації місії та стратегічних цілей діяльності установи. Індивідуальний і командний коучинг сприяє прояву ініціативності й розвитку лідерських якостей співробітників, генеруванню нових ідей, формуванню командного духу, допомагає усвідомленню співробітниками місії і цінностей організації, що мотивує до продуктивної праці, активізує потенціал співробітників і згуртує команду для інноваційного розвитку організації.

КИЧКИРУК Тетяна Василівна,
кандидат філософських наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ОБҐРУНТУВАНЬ ФЕНОМЕНА ЛІДЕРСТВА

Стосунки правителя з підданими привертали увагу багатьох поколінь філософів. У стародавній міфології вожді зазвичай були наділені божественними, надлюдськими здібностями. Описуючи стародавні війни, Геродот, Плутарх і Светоній говорять насамперед про вчинки великих вождів, полководців, звертаючи увагу на їхній надзвичайний розум, дух, силу волі, видатні якості організаторів, здатних багато передбачати, вгадувати, закликати людей на подвиги, вселити в них віру в перемогу. У діалогах Платона Сократ стверджує, що лідер повинен бути красномовним і вміти керувати. Платон підкреслював, що правитель повинен отримати належне виховання і бути мудрим, тому що мудрість необхідна для того, щоб керувати людьми. На його думку, милість королів – філософствувати; доброта підданих - слухняність. Філософ зазначав, що правитель повинен не тільки вміти впливати на підлеглих шляхом примусу, а й уміти переконувати людей.

Відомі праці Г. Тарда (1843-1904) і Г. Лебона (1841-1931) мали значний вплив на розвиток різних концепцій лідерства. Усі найбільші досягнення людства, на їхню думку, є результатом діяльності великих особистостей; послідовники, яких складають переважну більшість, лише наслідують видатних людей. Слідом за працями Тарда і Лебона поступово почали формуватися перші теорії лідерства, з'явився сам термін «лідер», що означав людину, яка здійснює владу і керує іншими. Цю теорію можна назвати теорією орієнтації «великої особистості». Це не можна назвати теорією лідерства в прямому сенсі цього слова; це скоріше перша спроба побудувати якусь емпіричну та теоретичну платформу щодо підходів до розробки проблеми лідерства.

До 1960-х років найпопулярнішою була так звана теорія лідерських рис. Ця теорія визнає унікальність характеристик лідера, і, отже, лідерство, як соціально-психологічний феномен, можна розглядати як набір помітних особистісних рис, які надають лідерам можливості для просування по службі, зайняття керівних посад і володіння владою.

Відомі соціологи Богардус, Сміт і Крюгер займалися розвитком теорії лідерських рис. Вони вивчали лідерство в різних соціальних групах на рівні мікросередовища: батьки, знайомі, найближчі родичі. Головним недоліком теорії лідерства є віра в те, що лідерство є вродженою рисою. Лідер наділяється певними характеристиками від народження (іншими словами, вони передаються йому генетично). Управлінська здатність – характеристика

обмеженої групи людей, що визначає хід соціальної історії. Отже, виявилося, що лідери та лідерство не є продуктом конкретних соціальних умов, ситуацій, стосунків, а радше вродженим комплексом соціальних атрибутів, які забезпечують владу людям із цими атрибутами.

Криза в теорії «лідерських рис» спонукала дослідників звернути увагу на інші фактори, які впливають і визначають процеси групового лідерства. Одним із засновників нової теорії лідерства був Р. Стогділл, який у 1948 р. опублікував «Особисті фактори, релевантні лідерству». Автор висуває гіпотезу, з якої випливає, що лідером людина стає не завдяки своїм рисам, а ситуаціям. Лідерство все частіше розглядається як функція команди. Ця перспектива домінує в проведених дослідженнях.

У соціальній психології набула поширення теорія ситуаційного лідерства. Представниками цієї теорії є В. Дженкінс і Ф. Селзнік. Вони зазначають, що в рамках теорії ситуаційного лідерства існують серйозні розбіжності щодо мінливості рис і характеристик лідера, ситуацій та їх мінливості, тобто теорія не може пояснити, чому природа лідерства не змінюється зі зміною динаміки змінних.

Майже одночасно з появою теорії ситуаційного лідерства виник і оформився ще один напрям у розвитку проблематики лідерства - «лідерство як функція групи», яка стверджувала, що група сама вибере здібного лідера. Задовольняючи її інтереси та потреби, лідер виступає як інструмент у досягненні командою поставлених цілей. Основоположником теорії «лідерства як функції групи» є Г. Хоманс, який вважає, що лідер – це людина, яка ставить себе в центр головних цінностей групи.

На початку 1960-х років були зроблені спроби створити нову комплексну теорію лідерства, яка б зв'язала всі існуючі концепції. Лідерство вважалося процесом, який виникає внаслідок певного набору культурних факторів і факторів групового середовища. До представників комплексної теорії лідерства слід віднести Б. Басса, Ф. Федерера, 3. Холланда та Дж. Джуліана.

Сьогодні лідерство як наукове питання не викликає сумнівів. Крім того, явний інтерес і занепокоєння з'явилися не тільки в рамках соціальної психології, а й у соціології, педагогіці та різних прикладних дослідженнях.

Розробка проблематики лідерства нині відбувається на трьох рівнях: теоретико-методологічному, концептуальному та операційному.

Методика вивчення питань лідерства вимагає аналізу об’єктивних потреб усієї громадської організації, обліку та аналізу потреб і цілей самої групи, а також потреб та інтересів окремих осіб, які складають конкретну групу.

КУЛЕБЯКІН Георгій Анатолійович,
аспірант кафедри філософії та
міжнародної комунікації,
ТАМАЩУК Ян Миколайович,
аспірант кафедри філософії та
міжнародної комунікації,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

КЛЮЧОВІ КОНЦЕПЦІЇ ПРАГМАТИЗМУ ТА ЇХ РОЛЬ У СТАНОВЛЕННІ АНАЛІТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Прагматизм як фундаментальний філософських напрямок виник у другій половині XIX століття в США та отримав широке визнання завдяки працям дослідників, таких як Чарльз Сандерс Пірс, Вільям Джеймс і Джон Дьюї. Також у розрізі генеалогії напряму, часто згадується спадщина Р. В. Емерсона, у якості натхнення та передумови майбутнього прагматизму. Як зазначає М-К. Павчук – «На початку свого формування прагматизм як філософський напрямок зазнав значного впливу романтичного трансценденталізму американського філософа, письменника, релігійного й громадського діяча Р. В. Емерсона. У цьому контексті Емерсона можна вважати передпрагматистом» [1. С. 19]. Одним із основних положень прагматизму є підкреслення практичного застосування ідей та концепцій, і ще Пірс, наполягає на тому, що значення будь-якого елементу знань визначається його практичною корисністю та впливом на оточуючий світ. Це відображає ідею, що сенс і значення концепцій можна зрозуміти лише через їхнє застосування у практичній діяльності. Власне одну із фундаментальних максим прагматизму Пірс формулює наступним чином – «Приймемо до уваги, який практичний ефект може бути пов'язаний з даним об'єктом, і наше розуміння цього об'єкта полягатиме в сукупності наших знань про його практичні додатки». [2]. Пірс підкреслює, що розуміння будь-якого об'єкта або концепції повинно ґрунтуватися на практичних наслідках та додатках, або іншими словами, сутність чи істинність визначається практичним ефектом або корисністю в даних конкретних обставинах. Пірс переконує, що ми повинні оцінювати концепції, ідеї, гіпотези, не тільки з теоретичної точки зору, але головним чином, з практичної, тому, якщо концепція має певний практичний ефект чи додаток, то вона має сенс та значення.

Другим ключовим аспектом прагматизму можна назвати звернення до експерименту та емпіричного підходу, адже для прагматизму характерно визначати істинність та ефективність ідей на підставі їхнього практичного застосування. Прагматисти відзначають, що важливо не тільки теоретично розуміти світ, але й активно взаємодіяти з ним, і за необхідності змінювати його на користь людства, і у цьому прагматизм нагадує класичний емпіризм, зокрема у викладі Ф. Бекона. Третім ключовим положенням є безумовний

відхід від абсолютної істини, адже в рамках методології прагматизму ставиться під сумнів ідея абсолютної, незмінної істини, вказуючи на те, що істинність концепцій може змінюватися залежно від контексту, концептуальних схем, парадигм, та потреб суспільства. Це підкреслює релятивізм у розумінні істини та акцентує увагу на змінній, динамічній природі знань і загалом ясно виражає перші варіанти побудови фалібілізму Пірса, який надалі розвиває Джеймс, для якого висловлена істина також не є остаточною, адже ми у процесі дослідження світу в деякому сенсі постійно «створюємо» істини. Можна також відзначити, що після Джеймса та Дьюї фалібілізм вже розвивається в рамках епістемології К-Р. Поппера і розкривається у його критичному раціоналізмі.

Загалом прагматизм навіть у своїх ранніх формулюваннях, здобув велику популярність в рамках академічної філософії США, у тому числі через те, що ранній прагматизм знаходився під потужним впливом дарвінізму, це наприклад відзначає сам Вільям Джеймс. Так само прагматизм на початку XX ст. почав ширитися вже в рамках європейської філософії, як через саму суть течії та її направленість, так і через великий авторитет Ч. Пірса, праці якого дуже активно читалися і обговорювалися в першу чергу у Відні, Лондоні, та Берліні. Роль прагматизму у становленні аналітичної філософії, зумовлена не тільки дарвінізмом, але в першу чергу загальною наближеністю фундаментальних епістемологічних позицій. Прагматизм зі своїм акцентом на практичній стороні пізнання та дослідження, тим не менш апелював до положень емпіризму та наукового реалізму, що абсолютно вписувалось у картину ранньої аналітичної філософії котра вийшла із традиції логічного позитивізму та емпіризму. Таким чином прагматизм та аналітична філософія здебільшого знаходили спільну мову в першу чергу в своїх методологічних підходах. Обидва напрями прямо підкреслювали важливість ясності та точності у вираженні понять та ідей, а також наукового (емпіричного) підходу до пізнання світу і вирішення проблем. Власне Р. Рорті, прямо вказує на взаємозв'язок та ідейну асиміляцію позитивізму, аналітичної філософії та прагматизму – «З точки зору сучасної аналітичної філософії, яку я виклав у «Філософії і дзеркалі природи», історія цієї філософії відзначена поступальною «прагматизацією» вихідних принципів логічного позитивізму». [3. С. 29]. Хоча прагматизм і аналітична філософія розвивалися у певному сенсі незалежно, тим не менш, їхні ідеї та підходи переплелися, з часом все більше впливаючи один на одного. Сучасна аналітична філософія дійсно постає як традиція, що увібрала в себе елементи як європейського позитивізму так і американського прагматизму і на нашу думку Рорті зовсім не помиляється коли описує розвиток аналітичної філософії як процес єднання ідей двох визначних філософських напрямів.

Література

1. M-K Pavchuk. Richard Rorty's neo-pragmatism in context problems of modern philosophy of science. Vol. 29 No. 2 (2020): Studies in History and Philosophy of Science and Technology. С. 19. DOI: https://doi.org/10.15421/272017

2. Peirce, The Collected Papers of Charles Sanders Peirce (CP) v. 5, para. 2, 1878/1902).

3. Після філософії: кінець чи трансформація?: Пер. з англ./ Упоряд.: К. Байнес та інші. – К.: Четверта хвиля, 2000. – 432 с.

КУШНІР Тарас Ігорович,
доктор мистецтва, старший викладач
кафедри культурології
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
(м. Київ, Україна)

СИМБІОЗ ТВОРЧОСТІ ТА ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ – ЯК ФОРМОТВОРЧІ ОЗНАКИ КОЛЕКТИВНОГО ЛІДЕРА

Мистецтво є специфічною формою духовно-практичного освоєння людиною світу. Через художнє пізнання та художньо-творчу діяльність з'являються унікальні, неповторні, одиничні предмети, що мають насамперед естетичну цінність. Про них говорять – це твори мистецтва або мистецькі інновації. Для людини вони важливі завдяки тому емоційно-почуттєвому стану, який виникає у неї при їх творенні або при спогляданні таких об'єктів. Саме заради естетичного переживання людина малює або розглядає картину, створює чи слухає пісню, пише або читає вірш, створює щось неповторне та унікальне, що викликає неабиякий за́хват у оточуючих.

Творчість не виростає на порожньому місій, творчість – це властивість, як правило, професіоналів своєї справи, які ефективно працюють у відповідній галузі. Творчість базується на розвинених мисленні, уяві та інтелекті.

Для творчої діяльності характерним є *наявність певного задуму*, а саме: змінити методи, прийоми у тій чи іншій галузі, створити нове знаряддя, сконструювати нову машину, здійснити певний науковий експеримент, написати художній твір, створити музичну п’єсу, намалювати картину тощо.

Для здійснення творчого задуму потрібна попередня підготовча робота, яка полягає в обміркуванні його змісту, з’ясуванні деталей, шляхів реалізації та збиранні потрібних матеріалів. Підготовчий період може бути довготривалим. Здійснення творчого задуму являє собою велику і напружену працю, яка потребує участі і піднесення всіх сил людини, максимальної зосередженості на предметі творчості.

Гуманістична психологія визначає творчу самореалізацію як основну якість, невід’ємну характеристику психічно здорової людини. Так, за А. Маслоу, психічно здорова людина - це щаслива людина, яка живе в гармонії з собою, не відчуває внутрішнього розладу, захищається, однак першою не нападає, любить навколишній світ, людей і творчо працює, реалізуючи свої здібності й обдарованість.

Діяльність людини тільки тоді стає творчістю, коли сприяє розвиткові людської особистості, людської культури, а найголовніше – духовності особистості. Творчість завжди обумовлена принципами істини, добра, краси, їх синтезом – духовністю.

Поняттям «духовна культура» характеризуються духовне життя людей, її результати і цінність. Духовна культура пов'язана з діяльністю, спрямованої на задоволення не матеріальних, а духовних потреб людини, тобто потреб у розвитку, вдосконаленні внутрішнього світу людини, її свідомості, психології, мислення, знань, емоцій, переживань та ін. Існування духовних потреб зрештою і відрізняє людину від тварини. Ці потреби задовольняються в ході не матеріального, а духовного виробництва, в процесі духовної діяльності.

У народі кажуть: не хлібом єдиним жива осіб. Іншими словами, життя людини полягає не тільки і не стільки в задоволення матеріальних потреб, скільки в активності її внутрішнього, духовного світу. Споживаючи продукти духовної культури (коли ми читаємо книги, дивимося в музеї картину або в кінотеатрі кінофільм, слухаємо музику і т.д.), ми збагачуємо та розвиваємо свій внутрішній, духовний світ – світ знань, образів, цінностей, переживань.

Людина не лиш споживає продукти духовної культури створені іншими людьми, вона може і покликана створювати нові її елементи. Вершиною такої діяльності людини є її власна участь у створенні нових елементів духовності. Саме в такому випадку людина стає творцем культури, а її діяльність – творчою. У створенні нових елементів духовної культури проявляється найвище призначення людини.

Аналіз системи духовної культури як цілого дозволяє виділити наступні основні її компоненти: політична свідомість, правосвідомість, мораль, мистецтво, релігія, філософія і наука. Кожен з цих компонентів має свій певний предмет, специфічний спосіб відбиття, виконує в житті суспільства конкретні соціальні функції.

Продуктами духовного виробництва є ідеї, поняття, уявлення, наукові гіпотези, теорії, художні образи, сюжети художніх творів, моральні норми і правові закони, політичні погляди і програми, релігійні погляди та ін., які втілюються в своїх особливих матеріальних носіях. В якості таких носіїв виступають: мова (універсальний і історично перший матеріальний носій думки), книги (давнину - папіруси, рукописи), твори мистецтва (музичні твори, картини, архітектурні споруди, скульптури та ін).

Музика має могутній емоційний вплив, вона пробуджує у людині добрі почуття. Робить його вище, чистіше, краще, тому що в переважній більшості вона показує образ позитивного героя у піднесених емоціях. Музика прагне втілити етико-естетичний ідеал – і у цьому особливість її змісту й впливу на людину.

Людина здатна проявляти себе у багатьох галузях суспільства, але, на мою думку, без потужного внутрішнього стержня її лідерські якості не зможуть розкритися повною мірою. А оскільки саме духовність та творче мислення розвивають у людині ті зовнішні якості, які привертають увагу інших та допомагають згуртовувати біля себе колектив однодумців.

MARTYNENKO Nataliya,
PhD in History, Associate Professor
of Public Health and Healthcare
Management Department,
Kharkiv National Medical University
(Kharkiv, Ukraine)

CHARACTERISTICS OF THE PSYCHOTYPE OF A FEMALE LEADER

At the beginning of the 20th century, the Austrian philosopher Otto Weininger published his book “Gender and Character. Principle study” (1902). He defended the opinion that in the case when "a masculine woman seeks equal rights with a man, a feminine woman does not feel any need for emancipation" [1, 274]. The book caused a stormy controversy. Despite the entire nature of the book, some issues in it were described objectively and were of a scientific nature.

The modern era significantly affects the change of gender stereotypes, especially in Westernized countries. Women seek to realize themselves in “masculine” professions nowadays more often, demonstrating character traits inherent in men. The best example is female leaders.

Usually, such women are realized in the field of politics, business, and public organizations. These are the women who stand for emancipation and are ardent feminists.

Observations after the women delegates during the work of the International Women's Congress conducted by of the Belarusian professor Emma Honikman, convinced her that the androgenic component in female leaders prevailed (above the norm). This was evidenced by their gait, speech, and figure. Professor Emma Honikman mentioned only about characterological features, and not about changes in the hypothalamic-pituitary complex, which provides higher control of all vegetative functions. Violation of their regulation leads to significant changes in the endocrine glands with the formation of significant pathological abnormalities [2, 96].

A female leader is not inclined to do household chores, she often transfers them to someone (most often it is her husband). Duality in this type of couple can be stable only in the case when a man has more feminine features. The main weapon of such a woman will be a thick notebook in which the amount of work per day is clearly described (of course, not household chores). The field of activity is not important for her, it can be diverse: political, trade union, social, and if a woman does not work for a certain time, then leadership is manifested in her family, in teaching all relatives and unquestioning submission. A home in such a family is a dwelling without care for the interior: such trifles as coziness do not matter here. Depending on wealth, furniture, carpets, crystal can be different, but there is no “female hand” in such a house.

A delicious dinner cooked by the hostess is a joyful episode that will be remembered for a long time by all the family members. If there is no one to take care of cooking, semi-finished products (minced meat or sausages) are used, or everyone in the household is given a certain amount of money for lunch.

Women of the leadership type provide socio-legal support to other women, advocating, protecting, offering, demanding something to improve the situation of the offended woman. Sometimes such a family is saved by the participation of the grandmother.

There is one more point. A female leader can have any appearance, but if a woman is beautiful and attractive in communication, then her career is quick as a lightning and she achieves success.

Therefore, analyzing the characteristics of female leaders, we can conclude that compared to women who conditionally belong to the so-called norm, female leaders are more persistent, decisive, and active in society. They strive to protect women's rights and teach them to defend their right to self-realization in a masculine world.

The full-scale invasion of Ukraine by an aggressive neighboring country significantly affects the reorientation of life priorities and manifestations of those archetypes that are characteristic of Ukrainian women.

References

1. Weininger, O. Sex and Character. An Investigation of Fundamental Principles. Indiana University Press, 2005. P. 274.

2. Gonikman E.I. Psihologiya vybora / E. Gonikman. Mn. : Santana, 2003. C. 96-97.

МАРУСЯК Василь Михайлович,
здобувач третього (освітньо-наукового рівня) вищої освіти,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ДЖОННА МАЗЕТ – ЖІНКА-ЛІДЕР У ГАЛУЗІ БІОЕТИКИ

Біоетика одна із важливих міждисциплінарних наук, виникла у кінці XIX століття, і активно розвивалася протягом другої половини XX та початку XXI століття. Такий стрімкий розвиток обумовлений процесами екологізації, гуманізації та гуманітаризації наукових знань. Біоетика сьогодні розглядається на стику ряду наук, у першу чергу – філософії, медицини, екології, біології, педагогіки. Ми розглядаємо біоетику у широкому розумінні як галузь знань про збереження життя на Планеті Земля.

Різні аспекти біоетичного вчення досліджувалися як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками. Вважаємо за доцільне зупинитися на постаті американської вірусологині та епідеміологині – Джонни Мазет, оскільки у вітчизняній науковій думці її наукові доробки висвітлені недостатньо.

Джонна Мазет народилася 18 грудня 1967 року, вона є доктором ветеринарних наук, виконавчою директоркою Інституту здоров’я (UC Davis One Health Institute) Каліфорнійського університету в Девісі, а також

членкинею американської Національної Академії Медицини та членом Американської асоціації наук здоров'я.

Під керівництвом Джонни Мазет Інститут Здоров'я сприяє глобальному здоров'ю усього живого через дослідження, освіту, діагностику, громадську роботу та обслуговування. Крім того, вона керує дослідницькими проектами, які спрямовані на покращення здоров'я та реакцію на екологічні виклики, з якими стикаються спільноти у субсахарській Африці, забруднення патогенами прибережних вод і готовність до надзвичайних ситуацій та реагування. Мазет запропонувала успішний та інноваційний підхід до подолання загроз довкіллю і глобальному здоров'ю.

Мазет активно займається програмами досліджень на глобальному рівні, зокрема вивчення передачі хвороб серед дикої природи, свійських тварин, людей та екологічними факторами виникнення захворювань. Вона є глобальним директором проекту попередження появи вірусів PREDICT, який реалізується у 31 країні світу та створює глобальну систему нагляду за зоонозними хворобами, що виникають у дикій природі за допомогою геопросторового моделювання, геноміки, молекулярної вірусології.

Науковиця має значні досягнення у науковій роботі, лідерство у дослідженнях та освіті, і успішно будує мережу для нагляду за хворобами, надзвичайного реагування, навчання, взаємодії з громадськістю та розвитку науково обґрунтованих політик здоров'я, що свідчить про її вражаюче зобов'язання перед глобальним здоров'ям. Вона – віддана освітянка, яка керує 51 аспірантом і підтримує взаємодію між людськими і ветеринарними медичними командами, шляхом розробки міжнародних короткострокових курсів, що навчають фахівців міждисциплінарним найкращим практикам для покращення глобального здоров'я [1].

У 2017 році Джонна Мазет визнана, Консоціумом університетів глобального здоров'я (CUGH), переможницею за лідерство у Конкурсі *CUGH's Leadership Awards.* Критеріями відбору у конкурсі були: праця над покращенням здоров'я населення, особливо в малозабезпечених спільнотах; співпраця з колегами в умовах недостатнього ресурсів; демонстрація розвинутих лідерських здібностей.

Література

1. Consortium of Universities for Global Health Recognizes Jonna Mazet with Leadership Award. URL: https://www.vetmed.ucdavis.edu/news/consortium-universities-global-health-recognizes-jonna-mazet-leadership-award (дата звернення 23.02.2024)

МОРОЗ Олег Васильович,
аспірант кафедри педагогіки
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
(м. Київ, Україна)

ЛІДЕРСТВО У ВИМІРІ ТРАНСАКЦІЙНОГО АНАЛІЗУ ЕРІКА БЕРНА

Лідерство часто розглядають як феномен впливу. Коли один індивід вступає у взаємодію з іншим, то відбувається взаємний уплив сторін одна на одну. У даному контексті провідним, у такого роду трансакціях, є той, хто інспірує вплив. Виходячи із цього, ініціація впливу може трактуватися як спроба лідерства. Наприклад, Б. М. Басс [1] розглядає лідерство, як позитивний вплив. При цьому, якщо ініціатору впливу, назвемо його «А», вдалося змінити поведінку об'єкту впливу, назвемо його «Б» і, така зміна поведінки принесла користь ініціатору впливу «А», то у такому випадку ми маємо справу з ефективним лідерством [1].

У той же час, кожен індивід певною мірою впливає на інших, проте такий вплив важко назвати лідерським, тому лідерство може розглядатися як похідна від влади. Коли індивіди вступають у взаємодію одне з одним на основі відносин влади, домінування-підлеглості, то таке явище, можна трактувати як лідерство, проте, тільки частково. Ми знаємо, що не кожен керівник, який обіймає посаду, і має владу може бути на основі цієї ознаки названий лідером, бо керівник і лідер це не одне і теж.

Ерік Берн психотерапевт, який розробив трансакційний спосіб аналізу міжособистісної взаємодії, дійшов висновку, що в кожної людини існують набори, «схеми поведінки», що детерміновані станами свідомості. Це стани: «Батько», «Дорослий», «Дитина». Лідер у трансакційні взаємодії часто виступає у ролі «Батька». Зрештою, Г. Тард стверджує: «Батько – праобраз усіх вождів і джерело тих почуттів, які люди плекають до лідера. Як тільки люди об'єднуються, вони несвідомо шукають того, хто міг би їм замінити батька, в образі і владі котрого вони відчувають потребу» [3].

На основі «станів свідомості», відбувається процес спілкування між людьми. Трансакційний аналіз визначається як аналіз спілкування. Одиниця спілкування, взаємодії називається – трансакцією. Метою простого трансакційного аналізу є визначення того, яка саме позиція «Я» відповідальна за трансакційний стимул і яка позиція людини привела до трансакційної реакції.

Лідерство – це груповий процес, тому Ерік Берн аналізує роль лідера у контексті взаємодії, яка виникає у групі. Він розглядає лідерство з позиції групових процесів, а групу називає соціальною агрегацією, що має зовнішній кордон і внутрішній кордон. Група складається з індивідів. Ці люди формують індивідуальну структуру групи. Важливим для групи є факт її існування. Група,

яка перестала існувати стає історією, тому головна турбота кожної групи вижити і працювати до тих пір, поки не виконана задача [2].

З погляду Еріка Берна, мають місце 2 види загроз для групи: руйнівні сили ззовні (тиск) і дезорганізуючі сили із середини (збудження). Буття групи визначається наявною структурою, яка має бути збережена. В окремих випадках індивід, як член групи, може боротися за свою приватну структуру у цій групі, за свої реальні чи надумані особисті взаємовідносини із лідером. Ефективний лідер турбується про те, щоб ці мотиви укріплювалися.

Є 3 типи виживання групи: ідеологічне, фізичне і ефективне. Ідеологічне – це існування групи у свідомості членів чи їх потомків, навіть після того, коли група перестає існувати (приклад земля Ізраїль). Фізичне виживання – це реальне існування групи з існуючою структурою і лідером. Ефективне виживання – це здатність групи організовано діяти або боротися. У певному смислі історія – це спроби різних груп підтримати своє існування у боротьбі із зовнішніми і внутрішніми загрозами. Сила, що протистоїть тиску і збудженню та випливає із потреби вірних членів зберегти впорядковане існування групи, Еріком Берном називається груповою згуртованістю. Головний груповий процес – це конфлікт між індивідуальними нахилами та груповою згуртованістю. І цим процесом має майстерно управляти лідер, аби енергія слугувала потребам групи.

Ері Берн також акцентує на ступені організованості групи, яка визначається співвідношенням між кількістю членів та ролями, які вони виконують.

Ерік Берн виводить оригінальний тип лідера. З його точки зору найважливішим героєм є той, хто розглядається як засновник групи (первинний лідер). Він дає групі канон. Такий лідер виступає в ролі формотворця (Г.Лебон) [4]. Після своєї смерті первинний лідер має тенденцію пройти процес евгемеризації (віднесення до пантеону героїв, наділення божественними рисами). Інколи, портрети евгемерів замінюються їх цитатами. Евгемер слугує об’єднуючим началом для сил згуртованості групи [3].

Література

1. Bass, B. M. (1981). Stogdill’s handbook of leadership. New York: Free Press.

2. Берн Э. (2015). Лидер и группа. О структуре и динамике организаций и групп / Эрик Берн. К.: Форс, 400 с.

3. Сопівник Р.В., Рахманіна А. С., Санченко О. В. (2023). Лідерологія: підручник. К.: «Компринт», 620 с.

4. Лебон Г. (2021) Психологія мас. [переклад з франц.]. Київ. Видавництво Богдан. 320 с.

ПАВЛЕНКО Надія Леонідівна,
спеціаліст психології, магістр філософії,
аспірант кафедри філософії
Центр гуманітарної освіти
Національна академія наук України
(м. Київ, Україна)

ВІРА У ВЛАСНИЙ ЛІДЕРСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ПРОЯВ ЛЮБОВІ ДО СЕБЕ

Такий багатогранний та невичерпний у пізнанні феномен, як любов, все більше викликає інтерес у сучасника. Саме любов протистоїть егоїзму, в якості світоглядної цінності вона долає нескінченні конфронтації людей, що воліють до влади. Але як любов може бути пов'язана з лідерським потенціалом особистості?

Дослідниця С. Крилова виділяє основні виміри любові: любов до себе, еротичну любов та надеротичну любов [1]. Цікаво розглянути саме любов до себе, адже, на думку автора, "любов до себе – це перший щабель у великій та довгій сходинці любові... "[2]. Справжня любов до себе звертає людину до свого внутрішнього духовного світу, до себе як особистості, що дає можливість в такій самій повноті бачити Іншого. Е. Фромм розрізнює любов до себе від протилежних до неї егоїзму та нарцисизму, стверджуючи, що "любов до себе і розуміння себе самого є невідокремлюваними від поваги та любові до іншої людини, а також здатності її розуміти" [3, с. 95]. Як любов до себе залежить від віри в себе? На думку Е. Фромма, "любов – це акт віри, і якщо людині бракує віри, їй бракує і любові"[3, с. 181]. Любов до себе проявляється, як ми вже зазначали, у розумінні себе, пізнанні себе, але також у вірі у свої можливості. С. Крилова розглядає любов до себе як "спрямованість до нових обріїв самого себе" [2]. Таким чином, сутнісним проявом любові до себе можна вважати віру у власний особистісний потенціал, у можливості розвитку, самотворення.

Дослідниця О. Ткачишина розглядає особистісний потенціал як "енергію особистості, що спрямована на самовираження, самореалізацію; як нерозкриті можливості та потенційні ресурси людини; як комплекс психологічних якостей, що створюють простір для перспектив особи; як основу формування поведінкових копінг-стратегій особистості тощо" [4]. Тобто, потенціал особистості має багаторівневу структуру і включає як внутрішню силу особистості, здатність себе спрямовувати, так і приховані здібності, задатки, які людина може розкрити в собі. Лідерський потенціал особистості дослідниця С. Калашнікова визначає як "сукупність внутрішніх потреб, можливостей, ціннісного ставлення, засобів, що сприяють досягненню такого рівня інтеграції компетентності, відповідальності, активності та комунікативності, який забезпечує її провідний вплив на членів групи при спільному вирішенні завдань у різних видах життєдіяльності і задає позитивну спрямованість процесу професійного становлення" [5].

Яким чином віра у власні можливості допомагає проявитися лідерському потенціалу особистості? Перш за все, звернемося до розуміння істинного лідерства. Дослідниця В. Стрижко підкреслює: “Найбільше значення для життя суспільства мають ті лідери, які незалежно від сфери своєї діяльності здатні уособлювати справжнє лідерство, виступаючи втіленням концентрованої всебічної освіченості й високої духовності. Лідер такого рівня повинен виробляти нові знання, нові високі цілі, ідеали, норми, принципи життєдіяльності. Він повинен брати на себе всю відповідальність та відігравати роль носія критичного розуму і роль перетворювача суспільства” [6]. Дослідники О. Пономарьов, О. Романовський та співавтори також надають провідне значення морально-духовній компоненті лідерства: “Лідер має виступати носієм моральності і з цих позицій служити взірцем для інших людей. Крім того, важливою функцією лідера є затвердження норм моральності в суспільній свідомості й забезпечення їх неухильного дотримання, принаймні його прихильниками і послідовниками. Нарешті, лідер визначає, які з норм і принципів моралі віджили своє й застаріли, та впроваджує нові норми” [7, с. 108]. Таким чином, лідерський потенціал ґрунтується на взірцевих якостях, які людина в собі виховує протягом життя, проявляє, заохочує, сумлінно викарбовує і розвиває. Як зазначає С. Крилова, любов до себе стає “творчістю самого себе, самотворенням, основаним на творчості в одному з професійних вимірів буття” [2], тому справжнє лідерство відкривається людині через усвідомлення своїх внутрішніх ідеалів, тих жаданих, піднесених рис, якими людина щиро захоплюється, цінує в Іншому і плекає у собі. Віра у власний лідерський потенціал є проявом любові до власної духовної природи, бачення її у собі. Саме духовність як творча, вольова та морально-ціннісна компонента особистості визначає лідерські здібності, які, на мій погляд, потенційно несе в собі кожна людина і особливо яскраво проявляє у сродній праці.

Література:

1. Крилова С. Краса людини в життєвих практиках культури. Досвід соціальної та культурної метаантропології і андрогін-аналізу: монографія. Видання 2-е, виправлене і доповнене. Київ: КНТ, 2022. 536 с.

2. Крилова С. Іпостасі любові і проблема теоретичного і практичного синтезу філософської антропології, психоаналізу і арт-терапії. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11290/Krylova.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 15.03.2024).

3. Фромм Е. Мистецтво любові. Видання 2-е. Харків: КСД, 2018. 192 с.

4. Ткачишина О. Особистісний потенціал як основа формування конструктивних копінг-стратегій. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. 2022. Том 33 (72), № 4. С. 50-54. Avalable from: https://doi.org/10.32782/2709-3093/2022.4/09

5. С. Калашнікова, В. Міляєва. Діагностика лідерського потенціалу майбутніх керівників навчальних закладів у процесі професійної підготовки. Вища освіта України. 2014. № 1. Додаток 1. Наука і вища освіта. С. 56-61.

6. Стрижко В. Лидер XXI века и философия. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія. 2016. Вип. 46 (2). С. 9-102.

7. Пономарьов О., Романовський О., Середа Н., Чеботарьов М. Моральнісний сенс філософії лідерства : навчально-методичний посібник. Харків : НТУ «ХПІ», 2020. 120 с.

PETRUK Tetiana,
2nd year student of the Faculty
of Humanities and Pedagogy
MEDIANYK Hanna,
assistant of the Department
of English Philology of the Faculty
of Humanities and Pedagogy,
National University of Life
and Environmental Sciences
of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)

LEADERSHIP COURSES: INTERNATIONAL EXPERIENCE

A leader is a person who enjoys authority and respect due to his outstanding qualities. His task is to help solve problems, formulate goals and coordinate the various divergent interests of followers. A strong leader is able to inspire people and create desire in them, shape their desire. Leadership is a way out of the existing system by modulating desires motivated by improvement. Many people aspire to become a leader. There are a number of reasons why people aspire to be a leader: influencing the lives of others, receiving additional recognition and motivation to become better, material and social incentives. For the most part, being a leader means having certain bonuses and opportunities for development.

The level of education in Great Britain is very high. British degrees are recognized worldwide. The education system in Great Britain is constantly evolving to meet the needs of society. According to Google Trends data the popularity of the search query "leadership courses in the UK" is half of the popularity of "leadership courses"; and in some leading countries even prevails.

One of the most popular programs is the Oxford Executive Leadership Program - it lasts 8 weeks and is a distance learning program. This program helps leaders from multiple sectors see how effective leadership works and empowers them to drive change within their organizations, participants will be equipped to successfully navigate the challenges and dynamics of leadership. This program is designed for leaders and managers at all levels who want to further develop their skills to overcome challenges and become a driving force for change in their organization. The program work is broken up into weekly, manageable modules, with incremental deadlines, designed to help you pace yourself over the duration of the program, and

allow you the flexibility to work when it suits you best. At the beginning of each week, you'll be presented with all the lectures, notes, and assignments necessary for completion.

Another popular program CAM Leading Sustainability: High Impact Leadership at University of Cambridge Institute for Sustainability Leadership. This online short course provides the skills to lead with impact and influence, as you take the opportunity to investigate different leadership styles and frameworks. Explore new perspectives and strategies, the value of high-impact leadership in the individual, team, and organizational contexts. This course is certified by the UK CPD Certification Service and has approximately 80 hours of training.

Whatever the reason, a desire to lead can be a powerful motivator. Leadership courses can be useful for people who want to succeed in their careers or contribute to society.

References

1. Хміль Ф. І. Основи менеджменту: Підручник. Вид. 2-ге, випр., доп. – К.: Академвидав, 2007. – 576 с.

2. Oxford Executive Leadership Programme https://www.onlinestudies.com/institutions/sa%C3%AFd-business-school-university-of-oxford/oxford-executive-leadership-programme?_gl=1*y2dpg8*_ga*MTI3MzM2Mzg1Ny4xNzExNzM3NDQz*_ga_ZLWLJRWPQ8*MTcxMTczNzQ0My4xLjAuMTcxMTczNzQ1MS4wLjAuMTkwODk4NDQ0Mw..*_gcl_au*MTMzNjQ5ODYzLjE3MTE3Mzc0NDM.

3. CAM Leading Sustainability: High Impact Leadership https://www.onlinestudies.com/institutions/university-of-cambridge-institute-for-sustainability-leadership-(cisl)/cam-leading-sustainability-high-impact-leadership?_gl=1*9cdaz3*_ga*MTI3MzM2Mzg1Ny4xNzExNzM3NDQz*_ga_ZLWLJRWPQ8*MTcxMTczOTUyOS4yLjEuMTcxMTczOTg2MS4wLjAuNTQ3ODc2MDU0*_gcl_au*MTMzNjQ5ODYzLjE3MTE3Mzc0NDM

4. University of Cambridge: Leading Sustainability: High Impact Leadership https://cisl-onlinecourses.getsmarter.com/presentations/lp/cambridge-leading-sustainability-high-impact-leadership-online-short-course/?irclickid=wmCxTSXZNxyPRQtwQHQPaxJKUkHUJ7yBDXKpSg0&utm_source=strategic_partnership&utm_medium=Keystone%20Education%20Group&utm_campaign=CAM%20Leading%20Sustainability%3A%20High%20Impact%20Leadership%20_&utm_content=TEXT_LINK&irgwc=1

5. Oxford Executive Leadership Programme https://oxford-onlineprogrammes.getsmarter.com/presentations/lp/oxford-executive-leadership-programme/?irclickid=VoR12kXa5xyPUoByH83HA2GuUkHUYI1MPVVxXI0&utm_source=strategic_partnership&utm_medium=Keystone%20Education%20Group&utm_campaign=Oxford%20Executive%20Leadership%20Programme_&utm_content=TEXT_LINK&irgwc=1

ПОДОБЄД Олена Андріївна,
докторка історичних наук, доценткa,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
(м. Київ, Україна)

КСЕНІЯ БЕЛЬМАС – ФУНДАТОРКА ШКОЛИ ОПЕРНОГО СПІВУ У ПАР

Доля подарувала їй життєвий шлях довжиною у дев'яносто років, не обділила й талантом – її голос зачаровував усіх, хто його чув на провідних оперних сценах світу. Доля й неодноразово випробовувала її силу характеру. Однак українка Ксенія Бельмас з гідністю долала усі випробування, найбільшим з-поміж яких можна назвати шістдесятирічне життя в еміграції.

Ксенія Бельмас народилася 23 січня 1890 р. у Чернігові. Пісня супроводжувала Ксенію від самого дитинства. Її першими вчительками були мама і старша сестра, а першим колективом став церковний хор. Не мислячи свого життя без світу музики Ксенія вступила до Київської консерваторії. З успіхом виступала на сценах Одеси та Києва. У роки Української революції вона втратила чоловіка і прийняла непросте рішення залишити батьківщину.

Від 1921 р. перебувала в еміграції. У Польщі вдруге вийшла заміж за диригента Олександра Кічина. Подружжя вирішило підкорювати Західну Європу. У Вісбадені Ксенія Бельмас записала платівки, завдяки чому її голос ми можемо почути і сьогодні. Далі був Мілан, де співачка практикувалася у виконанні італійського репертуару. К. Бельмас поставила за мету підкорити Париж. І їй це вдалося. У 1926 р. вона з приголомшливим успіхом виступила солісткою в опері «Аїда» на сцені Паризької опери. Того ж року їй аплодувала публіка одного з провідних театрів світу «Ла Скала» у Мілані. У 1928 р. Ксенія Бельмас разом із трупою згаданого театру взяла участь у турне Австралією.

У 1934 р. Ксенія Бельмас разом із чоловіком прибула до Південно-Африканської республіки, яка стала її другою домівкою. «Українська Африка» і сьогодні залишається terra incognita. Історія української еміграції і діаспори в Африці ще чекає на своїх дослідників. Однак можна з упевненістю сказати, що Бельмас стала однією з перших етнічних українок у ПАР. У країні їй судилося прожити майже півстоліття (до 1981 р.). За цей час українка звикла до тропічного клімату, екзотичної флори і фауни, традицій приймаючої країни.

Попри те, що на піку слави Бельмас залишила Європу і прихильників свого таланту, співачка не уявляла життя без сцени. Отож на Africa terra довелося починати все спочатку. Вона оселилася у невеликому будинку у місті Дурбан на східному узбережжі Південної Африки. Завдяки таланту, наполегливості і працелюбству українка змогла себе реалізувати як творча особистість, знайшла поціновувачів свого творчого генія. «Африканська примадонна» виступала з концертами в одному з найбільших міст ПАР – Кейптауні.

У Дурбані Ксенії Бельмас вдалося реалізувати свою мрію – заснувати школу оперного співу, де вона змогла б поділитися досвідом, навчити оперному співу талановиту молодь. Вона допомогла розкрити не один талант, дала дорогу в музичне життя низці митців. Ксенія Бельмас хотіла, щоб у Південній Африці можна було слухати велику оперу. Можна сказати, що мрія співачки здійснилася. Її учні з успіхом виступали на різних сценах і завжди з великою вдячністю згадували свою «мадам».

Оперна співачка Ксенія Бельмас є прикладом жінки, яка протягом свого життя уміла ставити цілі й впевнено робити кроки для їх успішної реалізації. Завдяки своїм лідерським якостям, титанічній праці дівчинка з Чернігова змогла підкорити провідні європейські оперні сцени. Сила волі дозволила подолати труднощі еміграційного життя. Завдяки умінню надихати і відкривати таланти Бельмас змогла дати путівку в творче життя плеяді південноафриканських митців.

Література

1. Дука О. В. Бельмас Ксенія Олександрівна. *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. URL: https://esu.com.ua/article-39065

2. Ключковська, І., П'ятковська, О., Марусик, Ю., Гойсан, В., Жилич, Х., Качур, Дз. (2020). *Українці Південно-Африканської Республіки: суспільство, ідентичність, майбутнє. Результати дослідження.* Львів, 262 с.

3. Ксенія Бельмас. Віртуальний музей української діаспори. URL: https://diaspora.com.ua/kseniya-belmas-1890-1981/

СОПІВНИК Руслан Васильович,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ТИПОЛОІЯ ЛІДЕРІВ НА ОСНОВІ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ І ЦІННІСНИХ КРИТЕРІЇВ

«Тип» (грец. typos – відбиток, форма), «типологія» – вид наукової систематизації, класифікації чогось за спільними ознаками з допомогою абстрактних теоретичних моделей (типів), у яких фіксуються найважливіші структурні або функціональні особливості досліджуваних об'єктів [1].

Типологію лідерства визначають, беручи за основу певний критерій (мірило, мірку), або певну ознаку зміст, стиль, характер діяльності лідера, його психологічні, управлінські властивості, особистісні якості, методи діяльності, ціннісні орієнтації, характер участі лідерів в організації політичної влади,

масштаб і рівень їхньої діяльності, ідеологія, якою керується лідер. Проте, з педагогічної точки зору важливими будуть ті типології лідерів, які в своїй основі містять моральні критерії та ціннісні орієнтири. Саме з позицій ідейних, ціннісних та етичних орієнтирів треба підходити до питання підготовки та формування відповідного типу лідера. З огляду на зазначене, цікаву типологію лідерів запропонували американські психологи Р. Крісті і Ф.Гайз, яка побудована на ідеях Н. Макіавеллі. Відповідно виділяють два типи лідерів: «високий Мак» («синдром холоднокровності»); «низький Мак» («надмірна довірливість») [2].

«Високий Мак» характеризується схильністю до маніпулювання іншими людьми за допомогою тонких, ледве вловлюваних, нефізичних способів (лестощі, обман, підкуп або залякування). При цьому суб'єкт приховує свої справжні наміри, разом з тим за допомогою фальшивих дій, маневрів, які відволікають, він домагається того, щоб партнер, сам того не усвідомлюючи, змінив свої первинні цілі. Особистості з високими показниками за Мак-шкалою більш комунікабельні і переконливі, незалежно від того, кажуть вони співрозмовнику правду або обманюють.

«Низький Мак» слабо вираженого типу: боягузливий, нерішучий, що піддається впливу, чесний, сентиментальний, надійний. Людям з низькими показниками за Мак-шкалою насправді більш властиві позитивні риси, наприклад чесності та надійності, зате яскраво виражених макіавеллістів відзначає вміння приховувати свої вади, непривабливі сторони.

«Високі Маки» ефективніші в досягненні мети, бо вона для них завжди виправдовує засоби. Такий тип лідера може бути небезпечний, він ігнорує в процесі роботи принципи моралі, нехтує, будучи меркантильно зорієнтованим, загальносуспільними інтересами. Низький Мак більш розбірливий у засобах, зважає на людей. В історії є немало прикладів, коли в намаганні досягнути поставлених цілей (вивільнення життєвого простору для арійської раси – А. Гітлер; бажання прославитись – Герострат, зробити Францію гегемоном світу – Наполеон тощо) ігнорувались усі існуючі моральні норми і принципи, нехтувались закони, договори і міжнародне право. На певний час «великі герої» досягали поставлених чи проміжних цілей, але ціна, якою проводились їхні соціальні експерименти, вимірювалась мільйонами людських життів, колосальними матеріальними, духовними втратами.

Залежно від того, який мотив стає домінуючим для лідера, виділяють соціоцентричний та егоцентричний типи.

Соціоцентричний тип лідера – лідер розглядає довіру до себе як служіння народу, класу чи групі. Влада чи домінування над людьми – це засіб вирішення соціальної чи економічної проблеми країни, народу, регіону, галузі, досягнення суспільних ідеалів.

Егоцентричний тип лідера – лідер розглядає владу як інструмент досягнення вузькоприватних, егоїстичних інтересів і меркантильних цілей, прагне здобути за рахунок домінування над іншими особисті матеріальні блага.

До етичного, гуманістичного типу лідерства можна віднести: лідерство служіння (Р.Грінліф) [3] - лідером є той, хто обслуговує послідовників; ціннісне

лідерство (С.Кучмарскі, Т.Кучмарскі) - лідером стає той, у кого послідовники можуть вчитися (отримати новий досвід, знання, вміння і навички, цінності); трансформаційне лідерство (Джеймс Макгрегор Бренс, Б.Басс) [4] - лідером стає той, хто трансформує мотиви послідовників, узгоджуючи їх із цілями діяльності організації; резонансне лідерство (Деніел Гоулмен, Річард Бояцис, Манфред Кетс де Вріс) [5] – ліером є той, хто викликає у послідовників емоційний відгук і резонанс; гуманістине лідерство (А. Залізняк, Р. Аргіріс, Р. Лікерта) - ефективність лідерства залежить від здатності лідера забезпечувати задоволеність послідовників, сприятливий морально-психологічний клімат в організації подолання конфлікту між індивідом і організацією шляхом структурування ролей, стимулюванням членів групи до самореалізації потенціалу через прояв ініціативи і відповідальності.

Узагальнено викладемо типологію лідерів за морально-етичними і ціннісникми критеріями у таблиці (Див. Табл. 1)

Табл. 1

Типологія лідерів за морально-етичними і ціннісними критеріями

Критерій	**Тип лідера**	**Дослідники**
Соціальна спрямованість	-соціоцентричний; -егоцентричний	М.Юрій
Взаємовідносини з людьми	-конструктивний; -деструктивний (негуманний)	С.Ейнарсен
Емоційний потенціал	-резонансний; -дисонансний	Р.Бояцис, Кетс де Вріс
За ступенем макіавеллізму	-високий Мак; -низький Мак	Р. Крісті, Ф. Гайз
За ставленням до людей	-етичний; -неетичний	Ч. Мейджер

Література

1. Сопівник Р.В., Рахманіна А. С., Санченко О. В. (2023) Лідерологія: підручник. К. «Компринт»,. 467 с.

2. Сопівник Р.В. Виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих навчальних закладів: монографія. К.: «ЦП «Компринт», 2012. 504 с.

3. Greenleaf, R.K. (2002). Лідерство служіння: подорож природою законної влади і величі. Нью-Йорк: Paulist Press, 24.

4. Bass B., Bass R. The Bass handbook of leadership: Theory, research, and managerial applications. N.Y.: Simon and Schuster, 2009. 1465 p.

5. Manfred Kets de Vries (2018). THE LEADERSHIP MYSTIQUE LEADING BEHAVIOR IN THE HUMAN ENTERPRISE. Pearson Education, 2006, 276 p.

ШАКУН Наталія Андріївна,
асистент кафедри філософії та
міжнародної комунікації,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЛІДЕРСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЖІНОК В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Лідерство відіграє важливу роль в успішному функціонуванні сучасних організацій і суспільства загалом. З урахуванням постійних змін у світі, різноманітність лідерів з різним досвідом та перспективами стає надзвичайно важливою. Проте, виникає проблема гендерної нерівності, оскільки жінкам часто ускладнено досягати лідерських позицій.

У багатьох культурах світу існують стереотипи щодо ролі жінок у суспільстві та на ринку праці, які залишаються актуальними. Заборони на вищі посади, різниця в заробітній платі та відсутність підтримки для збалансованого поєднання кар'єри та сімейного життя — це лише кілька з викликів, з якими стикаються жінки-лідери.

Крім того, соціокультурні аспекти можуть впливати на сприйняття представцями жіночої статі своїх можливостей у лідерстві. Традиційні уявлення про гендерні ролі у суспільстві можуть стримувати амбіції жінок та обмежувати їх впевненість у власних здібностях. Наприклад, очікування більшого збалансування між сімейними та професійними обов'язками може ускладнювати для жінок розвиток у кар'єрі. Ці чинники впливають на самооцінку та впевненість жінок у їх лідерських здібностях.

Незважаючи на різноманітні виклики, з якими стикаються жінки на шляху до лідерства, вони мають унікальні переваги та можливості для розкриття свого потенціалу. Наприклад, таке лідерство приносить важливу різноманітність у прийнятті рішень та вирішенні проблем, оскільки жінки часто мають іншу перспективу та досвід, що сприяє з'явленню новаторських ідей та стратегій. Крім того, вони природно володіють навичками емпатії та співробітництва, які є важливими складовими ефективного лідерства, тому вони частіше розвивають командний дух та працюють над досягненням загальних цілей.

Різноманітність в команді, включаючи різні гендери, може призвести до кращого прийняття рішень та інновацій. Лідерки можуть доповнювати мужність і визначеність іншого стилю керівництва, створюючи більш збалансований підхід.

Для сприяння розвитку лідерських здібностей важливим є постійне самовдосконалення та освіта. Жінки повинні активно розвивати свої навички управління, комунікації та прийняття рішень, щоб стати успішними лідерами. Підтримка програм навчання та тренінгів, спеціально орієнтованих на жінок, може допомогти збільшити їхню конкурентоспроможність у сфері керівництва. Зокрема наразі реалізується проект «Школа жіночого лідерства» (громадська організація “Інформаційно-консультативний жіночий центр” за підтримки

Програми «U-LEAD з Європою»), також існує Український Жіночий Конгрес, який в цьому році був присвяченій темі, що постає перед жінками під час війни «Цінності під час війни». Окрім того наразі реалізовується чимала кількість тренінгових та семінарських програм, онлайн-марафонів з теми жіночого лідерства.

Лідери-жінки можуть служити менторами для інших жінок, що надихає їх до досягнення своїх цілей та розвитку своєї кар'єри. Їх успіх стає прикладом для молодих дівчат, які мріють про досягнення подібного успіху. Таким прикладом лідерки-жінки є дружина президентка України - Олена Зеленська, яка отримала у США Clinton Global Citizen Award — нагороду, яку вручають за громадянське лідерство, відзначаючи видатних людей, чиє бачення і лідерство стали прикладом для глобальної спільноти.

З урахуванням цього, можна зробити висновок, що жінки мають значний лідерський потенціал, який може і повинен бути використаний для досягнення суспільного прогресу. Забезпечення рівних можливостей, підтримки та визнання досягнень жінок у лідерських ролях є критичними для розвитку справедливого та стійкого суспільства. Жінки володіють великим творчим потенціалом та мають здатність взяти на себе відповідальність за себе, свої сім'ї, проекти та команди.

Особливою є роль жіночого лідерства для України в час війни, яку наразі переживає наша країна. Оскільки переважна більшість чоловіків вимушено перебуває на фронті, захищаючи територіальну цілісність нашої держави саме жінки в тилу грають значну роль у забезпеченні функціонування суспільства. Вони не лише беруть на себе відповідальність за управління господарством, догляд за дітьми та підтримку родин, але й активно залучаються до різноманітних ініціатив та проектів, спрямованих на підтримку та розвиток нашого суспільства. Таким чином, жіноче лідерство виявляється не лише у побутових справах, але й у важливій соціальній та громадській діяльності, що сприяє зміцненню держави в часи воєнного конфлікту.

СЕКЦІЯ 3
ГЕНДЕРНІ СТУДІЇ: КОРЕЛЯЦІЯ ПОНЯТЬ І ФЕНОМЕНІВ

АДАМЧУК Наталія Василівна,
кандидат філологічних наук,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ДЕМОНОЛОГІЧНА ПРИРОДА ЖІНОЧОЇ ТІЛЕСНОСТІ У ТВОРАХ ВАЛЕРІЯ ШЕВЧУКА

Неможливо уявити собі філософську концепцію видатного письменника без осягнення його ставлення до жінки. Проблема стосунків чоловіка та жінки як двох типів світовідчуття, двох філософій буття завжди була вдячним матеріалом для художнього переосмислення з метою з'ясування особливостей взаємозв'язку статей не лише у загальнолюдському вимірі, а й з урахуванням національної специфіки. Один із аспектів цієї проблеми — природа жінки, що нерідко постає загадковим об'єктом художнього дослідження. Ця природа уособлює вияв безмежних устремлінь, у яких поєднується тілесне і духовне, вічне і миттєве, що є тим онтологічним критерієм, за яким звіряється смисл життя, моделюється одна із художніх концепцій світобудови.

Дослідники творчості Валерія Шевчука наголошують, що в останні десятиліття письменник часто звертається до проблеми демонічної жіночості (повісті «Горбунка Зоя», «Жінка-змія», «Закон зла (Загублена в часі)», «Місяцева зозулька із ластів'ячого гнізда», роман «Срібне молоко» та ін.). Яку ж насправді жінку витворює Валерій Шевчук у складних смислових колізіях своїх творів? Чи розкриває через зображення героїнь власне бачення жіночої ролі, викладене в одному з інтерв'ю: «Жінка має Божу благодать — народжувати дітей і здійснюватися в межах своєї потенції. Але вона не повинна переймати функцій чоловіка і поставати проти нього як ворога свого»? [2, с. 80]. Чи залишає письменник за жінкою традиційну роль хранительки домашнього вогнища, не приймаючи тих нових ролей, які жінки так активно почали освоювати на зламі тисячоліть, стаючи конкурентами чоловіків – у боротьбі за владу, кар'єру, успіх тощо.

Позиція Валерія Шевчука щодо змалювання жіночих образів певною мірою перегукується із сучасними дискусіями в суспільстві про роль та функцію жінки. Одні обстоюють тезу про жінку-Берегиню, котра стоїть на сторожі традиційних цінностей. Інші, навпаки, говорять про активний статус жінки, підкреслюють, що вона може й повинна осягнути значно більше, ніж раніше, за патріархальних часів. Зрештою, у фольклорі та історії українська жінка також має кілька виразно відмінних проекцій.

У творчості Валерія Шевчука так само можна побачити різні грані, різні іпостасі жіночого образу. З одного боку, в нього виступає демонізований

жіночий персонаж – хижа, захланна істота, «жінка-змія». З іншого ж, це може бути героїня з великим чулим серцем, добра, лагідна й розумна. Сам письменник переконаний, що українську жінку не можна міряти однією міркою, адже «в Україні й досі потужні залишки матріархату: культ Матері, Богородиці… Зрештою, досить переглянути судові документи XVII–XVIII століть, щоб переконатися: у нас був поширений тип сильної жінки» [1, с. 7].

Жіночі образи Валерія Шевчука репрезентують певну світоглядну та естетичну систему. Їхня типологія варіюється від традиційного стереотипу «жінка-мати», «хранителька роду» до уявлення про жінку як про істоту трансцендентну, якій відомі глибинні таємниці буття («змія», «відьма», «спокусниця»). Письмненник акцентує увагу на зв'язку демонічності з хтонічною природою жінки. Героїні його творів – і жінка-змія, і горбунка Зоя, і Юлька-зозулька – у своєму нереалізованому прагненні материнства витворюють власний магічний ритуал, звертаючись до глибинних пластів людського досвіду і знання, і виконують у ньому головну роль.

Власне, тут відчитуємо архаїчні уявлення про жінок як носіїв сакрального знання, які збереглися в українській культурі і знайшли свій вияв в особливій, провідній ролі жінок в ритуалах родинного циклу та деяких календарних обрядах. У потрактуванні «демонічної жіночості» Валерій Шевчук залишається органічно пов'язаним із традиційними міфологічними структурами, котрі обумовлюють жіночу природу. Відштовхуючись від пантеїстичного світогляду, письменник створює образи жінки-відьми, жінки-змії, жінки-зозулі, яких активізує магічний вплив місяця. Автор усвідомлює вразливість та незахищеність жіночого єства, що зумовлені, окрім природних, ще й соціальними чинниками.

Кожна з героїнь Валерія Шевчука наділена особливим ореолом жіночої привабливості (навіть якщо у ній є елементи потворності), складність у розумінні якого породжує чоловічу думку про «чари», «відьомське зілля». Усі ці жінки, окрім зовнішньої фізичної привабливості, володіють даром пробуджувати інтерес і до своєї внутрішньої сутності. Зовнішня «химерність» є для них стихійним порятунком від зоднаковіння, способом збереження своєї жіночої сутності. Присутня у письменника й особлива сповідальна тональність, коли йдеться про жінку, створену не для війни з «чоловічим плем'ям», а таки для любові і порятунку.

Більшість героїнь шевчукових творів намагається керуватися у своїх діях приписами Вищого розуму, усвідомлюючи, що жінка несе в собі світло нового життя, а тому не повинна бути злотворна у цьому світі. Її віра — добротворення, і саме звідси корені її моралі. Певним новаторством позначений традиційний погляд письменника на жінку як берегиню роду, відповідальну за збереження його самобутності та цілісності (тема материнства). Мається на увазі не сама лише передача інформації на генетичному та ментальному рівнях, а й зв'язок з ірраціональним началом, що лежить в основі творення кожного роду та етносу, адже, на думку дослідників, більш сакральні модулі архаїчної культури куруються жінками.

Таким чином, парадигма жіночої тілесності в інтерпретації Валерія Шевчука надається до інтерпретації у традиційному міфологічному контексті. Жіночі образи письменника варто розшифровувати передусім у міфопоетичному ключі. Вони є цікавим матеріалом для осмислення міфологічних аспектів сакрального жіночого знання, гармонії, материнства.

Література

1. Таран Л. Міфологізація і десакралізація: Розмова з письменником Валерієм Шевчуком. Дзеркало тижня. – 2000. – № 30 (29 липня – 4 серпня). С. 7-8.

2. Тарнашинська Л. Закон піраміди: Діалоги про літературу та соціокультурний клімат довкола неї. Київ, 2001. С. 78-91.

ВАСЮК Оксана Вікторівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

ЄС активно підтримує політику гендерної рівності в наукових дослідженнях, інноваціях та освіті. Зокрема, в "Горизонті-2020" це питання стало темою робочої програми "Наука з суспільством і для суспільства", що фінансувала конкретні ініціативи на підтримку стратегії ЄС у аспекті гендерної рівності.

Зокрема, у Стратегії РЄ з питань ґендерної рівності на 2018-2023 рр. головна увага надається таким стратегічним напрямам: запобігання та боротьба з насильством щодо жінок, зокрема і домашнім; запобігання і боротьба з ґендерними стереотипами тасексизму; забезпечення рівного доступу до правосуддя жінок; досягнення збалансованої участі чоловіків і жінок у процесах прийняття суспільних та політичних рішень; захист прав жінок-біженців, жінок-мігрантів та жінок – шукачів притулку; реалізація стратегії досягнення ґендерної рівності в усіх заходах та політиках [1].

ЄС практично досягнув гендерного балансу серед здобувачів освітньо-наукового ступеня PhD. У 2016 р. жінок-здобувачів було 47,9 %. Водночас, тільки в 2/3 країн-членів ЄС частка жінок знаходиться в межах між 45 % і 55 %. Отже, в інших країнах спостерігається дисбаланс. Статистичні дані свідчать, що відсоток жінок із науковим ступенем різниться залежно від сфери діяльності. В освіті такий баланс зміщено в бік жінок (68 %), однак у інших сферах – ситуація протилежна. Частка жінок, пов'язаних із інженерною справою, будівництвом та виробництвом складає 29 %, з інформаційно-комунікаційними технологіями всього 21 % [1].

Наприклад, у сфері хмарних обчислень у 2021 р. жінки склали 14 % робочої сили (2020 р. – 12 %), у галузі інжинірингу – 20 % (2020 р. – 15 %), обробки даних та роботи зі штучним інтелектом – 32 % (2020 р. – 26 %) [6].

За даними дослідження Всесвітнього економічного форуму щодо Індексу гендерного розриву за 2021 р. рейтинг країн із найбільшим рівнем гендерної рівності очолює Ісландія (гендерний розрив закритий на 89,2 %). За індексом гендерного розриву в ТОП-10 входять: Фінляндія (86,1 %), Норвегія (84,9 %), Нова Зеландія (84 %), Швеція (82,3 %), Намібія (80,9 %), Руанда (80,5 %), Ірландія (80 %), Швейцарія (79,8 %), Литва (80,4 %) [6].

За даними International IDEA, жіноче представництво в парламентах країн складає: 47 % від загальної кількості членів парламенту в Швеції, 44 % – у Іспанії, 41 % – у Бельгії, 41 % – у Норвегії, 42 % – у Швейцарії, 40 % – у Франції, 39 % – в Австрії, 43 % – у Великій Британії. Досягнення України у цьому аспекті є незначними: жінки складають 21 % [3].

За даними СБ, 89 % дівчат у світі завершують початкову школу, середню школу лише 77 %. У країнах із низьким рівнем економіки середню школу закінчує лише кожна третя дівчинка (Ємен, Ефіопія).

Дослідження Європейської комісії свідчать про те, що з 1000 випускників інженерно-технічних спеціальностей закладів вищої освіти жінок налічується близько 29. Лише чотири працюють за професіями, пов'язаними з інформаційно-комунікаційними технологіями. Не втішною є ситуація щодо зайнятості жінок. Відсоток працюючих жінок значно нижчий за відсоток працюючих чоловіків. Наприклад, у 28 країнах ЄС у 2017 р. частка безробітних чоловіків з вищою освітою складала 2,9 %, а жінок – 3,9 % [1].

За даними ОЕСР, жінки вікової групи 25–34 років, які мають ступінь бакалавра чи доктора, складають 57 % порівняно з 43 % однолітків-чоловіків [4]. В Україні питома вага працюючих жінок із науковими ступенями та вищою освітою в загальній чисельності зайнятих одна з найвищих у світі і складає 30,4 % (3-тє місце). В інших країнах цей показник значно менший: у Великій Британії він складає 23,4 % (16-те місце), Польщі – 21,1 % (25-те місце), ФРН – 13,5 % (51-ше місце) [5].

Середній річний дохід жінки у світі складає 11 500 дол., тоді як чоловіка – 21 500 дол. (за даними Світового економічного форуму). За прогнозами досягти рівності в оплаті праці можливо буде лише через 256 р., тобто в 2277 р. Гендерний розрив у заробітній платі навіть у ЄС нині становить 14,1 % [2].

Отже, не дивлячись на те, що ключовою цінністю ЄС є рівність жінок і чоловіків, нині продовжують існувати гендерні проблеми.

Література

1. Бабушко С. Р. Гендерність у неформальній/інформальній освіті дорослих: європейські практи. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2021. № 2. Том 20. С. 10–20.

2. Жінки в Україні заробляють на 20 % менше за чоловіків, а витрачають більше через "податок на рожеве". Що з цим робити. https://forbes.ua/leadership/zhenshchiny-v-ukraine-zarabatyvayut-na-20-menshe-

muzhchin-a-tratyat-bolshe-iz-za-naloga-na-rozovoe-chto-s-etim-delat-20012022-3319 (дата звернення 10.01.2023 р.).

3. Зростання жіночого лідерства може стати трендом сучасної енергетики. https://ua-energy.org/uk/posts/zrostannia-zhinochoho-liderstva-mozhe-staty-trendom-suchasnoi-enerhetyky (дата звернення 10.01.2023 р.).

4. Погляд на освіту 2022: показники ОЕСР. https://nqa.gov.ua/news/poglad-na-osvitu-2022-pokazniki-oesr/ (дата звернення 01.01.2023 р.).

5. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf (дата звернення 08.01.2023 р.).

6. Gender Gap – 2021: Розрив збільшується, Україна втратила 15 позицій. https://50vidsotkiv.org.ua/gender-gap-2021-rozryv-zbilshuyetsya-ukrayina-vtratyla-15-pozytsij/ (дата звернення 10.01.2023 р.).

ДУДНИК Юрій Ігорович,
аспірант гуманітарно-педагогічного
факультету
спеціальність 053 «Психологія»
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник:**МАРТИНЮК І. А.**
(м. Київ, Україна)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ ЖІНОК-ЛІДЕРІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вивчення особливостей копінг-стратегій жінок-лідерів є актуальним завданням у зв’язку принаймні з двома аспектами. По-перше, лідерство серед жінок не було мейнстрімом практично протягом усієї історії. Зростання кількості жінок-лідерів пов’язане з розвитком загальної культури людства, появою наукових досліджень у цій сфері, які допомагають долати гендерні стереотипи. По-друге, це допоможе зрозуміти місце копінг-стилю поведінки в структурі особистості лідера та його ефективності.

Звернемось до контингентної моделі ефективності лідерства Фідлера (Fiedler, 1964) і теорії когнітивних ресурсів Фідлера і Гарсіа (Fiedler, & Garcia, 1987). Ці теорії припускають те, що лідери володіють двома наборами моделей поведінки: один, який діє в «нормальних» умовах, і другий, який активується в умовах стресу та невизначеності. Саме останній потребує використання ефективних копінг-стратегій.

«Копінг» – це індивідуальний спосіб взаємодії із ситуацією відповідно до її власної логіки, значущості в житті людини і її психологічними можливостями» (Park et al., 2013).

Лазарус і Фолкман (Folkman, & Lazarus, 1980) запропонували дихотомічну класифікацію копінг-стратегій: проблемно-сфокусовані стратегії, емоційно-сфокусовані стратегії.

В контексті сучасних реалій було виявлено певний зв'язок копінг-стратегій зі стилями поведінки особистості у військовий час. А саме те, що мотиваційна спрямованість особистості визначає особливості копінг-стратегій в кризових ситуаціях. Проте не було виявлено гендерних відмінностей в особливостях прояву копінг-стратегій досліджуваних з різною мотиваційною спрямованістю (Мишко та ін., 2022).

Є експериментальні дані, які підтверджують стереотипні уявлення про те, що жінками більше використовується емоційне подолання та пошук соціальної підтримки, а чоловіками – проблемно-орієнтований копінг. (Melendez et al., 2012). Крім того, в одному з досліджень жінки повідомили про значно вищий рівень сприйняття стресу (Nguyen et al., 2012).

Виявлення того, що жінки повідомляють і демонструють вищий рівень психологічного стресу, ніж чоловіки, роками пантеличило дослідників стресу. Було запропоновано три основних пояснення. Методологічне пояснення артефакту припускає, що жінки соціалізовані, щоб бути більш експресивними, і тому визнають більше емоційних симптомів, ніж чоловіки, у відповідь на стандартні шкали психологічного дистресу. Аргумент щодо впливу стресу припускає, що жінки загалом стикаються з більшою кількістю стресорів або більш серйозними, постійними стресорами, ніж чоловіки. Аргумент вразливості припускає, що жінкам бракує ресурсів для подолання, таких як висока самооцінка, відчуття володіння або відповідних стратегій подолання стресових факторів, яким вони піддаються.

Окрім того, жінки отримали значно вищі бали, ніж чоловіки, за показниками хронічного стресу та незначних щоденних стресових факторів. Жінки оцінили свої життєві події як більш негативні та менш контрольовані, ніж чоловіки. В якості стресових факторів жінки перераховували події, пов’язані з сім’єю та здоров’ям, частіше, ніж чоловіки, тоді як чоловіки перераховували події, пов’язані зі стосунками, фінансами та роботою. Жінки отримали значно вищі результати, ніж чоловіки, за емоційно-орієнтовані стилі копінгу та уникнення, і нижчі за стилі копінгу, спрямовані на раціоналізацію та вирішення. Жінки отримали значно вищі бали щодо соматичних симптомів і психологічного стресу. Результати цього дослідження свідчать про те, що жінки страждають від стресу більше, ніж чоловіки, і їхній стиль подолання більше зосереджений на емоціях (Matud, 2004).

Інше дослідження виявило відмінності в поведінці чоловіків і жінок-лідерів. Т-тести показали, що під час стресу чоловіки-лідери демонстрували тривожність, агресивність і обороноздатність, тоді як жінки-лідери частіше демонстрували поведінку відступу (Bond, & Gail, 1995).

Було досліджено вплив статі, копінгу та мотиваційної орієнтації на оцінку індивідуального лідерства. Отримані результати показали значні гендерні відмінності щодо показників мотивації, при цьому чоловіки демонструють вищі рівні агентно-інструментальних тенденцій, а жінки демонструють вищі рівні

комунально-соціальних якостей. Жінки, що демонструють сильні агентські характеристики, негативно сприймалися як лідери. Особи з активними тенденціями копінгу були оцінені як більш ефективні лідери для чоловіків і жінок (**Pratch,** & **Jacobowitz,1996**).

Отже, наявні дослідження систематично зустрічаються з методологічною проблемою, яка пов'язана з соціально-рольовою природою гендеру. Це призводить до того, що практично неможливо дослідити жінку-лідера як таку, адже насправді це конкретні люди у реальному соціокультурному контексті. Тому дослідження показують досить різні результати, які стосуються гендерних відмінностей у копінг-стратегіях лідерів. Однозначно можна сказати, що використання ефективних копінг-стратегій є важливою умовою успішного лідерства незалежно від гендеру. Дана сфера дослідження потребує значного методологічного аналізу задля контролю впливу стереотипу та аутостереотипу.

Література

1. Bond, G. E. (1995). Leadership behavior: How personality, stress, and gender affect leader behavior. University of Washington ProQuest Dissertations Publishing.
2. Fiedler, F. (1964). A Contingency Model of Leadership Effectiveness. Advances in Experimental Social Psychology, 1, 149-190.
3. Fiedler, F. E. (1987). New approaches to effective leadership: Cognitive resources and organizational performance. Wiley.
4. Folkman, S. & Lazarus, R. S. (1980). An Analysis of Coping in a Middle-Aged Community Sample. Journal of Health and Social Behavior, 21, 219-231.
5. Matud, M. P. (2004). Gender differences in stress and coping styles. Personality and Individual Differences, 37(7), 1401-1415.
6. Meléndez, J. C., Mayordomo, T., Sancho, P., & Tomás, J. M. (2012). Coping Strategies: Gender Differences and Development throughout Life Span. The Spanish journal of psychology, 15(3), 1089-1098.
7. Nguyen, L. D., Boehmer, T., & Mujtaba, B. G. (2012). Leadership and Stress Orientations of Germans: An Examination Based on Gender, Age, and Government Work Experience. Public Organization Review, 12(4), 401–420.
8. Park, A., Bryson, C., Clery, E. & Curtice, J. (2013). Gender roles: An Incomplete revolution? British Social Attitudes, 30, 115–138.
9. Pratch, L., & Jacobowitz, J. (1996). Gender, motivation, and coping in the evaluation of leadership effectiveness. Consulting Psychology Journal: Practice and Research, 48(4), 203-220. https://doi.org/10.1037/1061-4087.48.4.203
10. Мишко, Н. М., Тітова, Т. Є., Тесленко, М. М., & Юдіна, Н. О. (2022). Особливості копінг-стратегій у чоловіків і жінок під час воєнного стану. Психологія і особистість, 2(22), 115-127.

КУЧАЙ Олександр Володимирович,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Увага представників різних галузей наукового знання: філософії, соціології, економіки, демографії, історії, антропології, психології, політології, філології, соціолінгвістики, семіотики, етнографії, культурологи, а також педагогіки, що приділяється циклу наукових уявлень, об'єднаних поняттям «ґендер», сприяє виникненню загального проблемного поля для міждисциплінарного дослідження ґендера [3].

Особливий інтерес педагогічної науки до ґендерного питання обумовлений існуванням нових можливостей удосконалення навчально-виховної роботи за допомогою впровадження ґендерних знань.

Безперечно, що гендер, будучи однією з базових характеристик особистості, зумовлює психологічний та соціальний розвиток людини. У зв'язку з цим положенням результати гендерних досліджень, що проводяться в різних наукових галузях, зокрема, в психології та педагогіці, знаходять практичне застосування в особливій організації педагогічного процесу, протікає за умов реалізації гендерного підходу. Реалізація цього підходу, заснованого на запереченні «безстатевої педагогіки», у межах освітнього процесу допомагає створити організацію навчального процесу, що надає учням можливість самореалізуватися з урахуванням індивідуальних особливостей, освоювати соціальний досвід, що зумовлює успішну соціалізацію у суспільстві [4].

Гендерний підхід може здійснюватися за допомогою низки напрямків, що включають створення особливої організації процесу навчання, що передбачає вибір форм, методів, прийомів навчання з урахуванням гендерних особливостей учнів, зміна змісту освіти та створення навчально-методичної літератури нового зразка, складання завдань з урахуванням психофізіологічних особливостей учнів, створення різних типів шкіл та класів, орієнтованих на практичне застосування ґендерного підходу, а саме — на впровадження роздільного навчання.

Розглядаючи реалізацію гендерного підходу, вчені приділяють особливу увагу причин існування гендерних відмінностей у представників протилежної статі. Дослідники різних галузей наукового знання (нейропсихології, психології, медицини, педагогіки) констатують розбіжності у темпах інтелектуального розвитку, мотивації та оцінці підсумків діяльності, поведінці представників різної статі, основною причиною яких є біологічний чинник, тобто. ті особливості, які є закладеними ще до народження дитини, що полягають у функціональній спеціалізації півкуль головного мозку [2].

Однак гендерний підхід ґрунтується не тільки на біологічних відмінностях, існуючих між статями, а й у тому соціокультурному значенні, яке суспільство надає цим відмінностям. Генетично закладені особливості мозкової діяльності можуть проявитися лише під впливом середовища, соціуму, які сприяють усвідомлення та прийняття стереотипів чоловічої та жіночої поведінки. Таким чином, багато дослідників приходять до висновку про неможливість використання однакових методів при навчанні представників двох статей одного вікового, але різного нейропсихологічного складу, оскільки особливості хлопчиків та дівчаток при відмові від обліку гендерних особливостей виявляються неврахованими [1].

Відповідно до думки педагогів і психологів, при реалізації гендерного підходу при навчанні хлопчиків найкраще чергувати фізичний та пізнавальний

види діяльності, проводити заняття меншою тривалістю з високим темпом подачі матеріалу, використовувати групові форми роботи з виділенням лідера, застосовувати евристичний, дослідний та проблемний методи, залучати учнів у творчу діяльність, вирішення просторових завдань, «перевідкриття відкриттів», орієнтувати на практичну інформацію, обговорювати результати діяльності із винесенням конкретної оцінки.

Таким чином, реалізація гендерного підходу сприяє обліку психофізіологічних особливостей учнів, сприяє, за умови правильної організації процесу навчання, формування прийнятних гендерних ролей, гармонійному розвитку та максимальної самореалізації особистості, допомагаючи учню знайти і зберегти духовне та фізичне здоров'я.

Література

1. Кузьмінський А., Кучай О., Біда О., Чичук А., Сігетій І., Кучай Т. Дистанційне навчання в підготовці фахівців у закладах вищої освіти // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2021. – Вип. 60. – с. 50-57. https://drive.google.com/file/d/1pHTPchAwuhR8B2ELmwwNrUMtojcnKA02/view

2. Кучай О.В. Використання мультимедійних технологій у підготовці вчителів початкових класів : навчальний посібник. – Черкаси : видавець Чабаненко Ю. А., 2015. – 52 с.

3. Кучай, Т., & Кучай, О. (2019). Забезпечення якості вищої освіти в європейському освітньому просторі. Науковий журнал ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”. Освітній простір України,16, 15-19. http://lib.pnu.edu.ua/files/Visniki/opu-16.pdf

4. Kravchenko, T., Varga, L., Lypchanko-Kovachyk, O., Chinchoy, A., Yevtushenko, N., Syladii, I., & Kuchai, O. (2022). Improving the Professional Competence of a Specialist in Poland by Implementing Multimedia Technologies. International Journal of Computer Science and Network Security, 22(9), 51-58. DOI: https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.9.8

МАРКОВА Діана Вадимівна,
здобувачка факультету харчових
технологій та управління
якістю продукції АПК,
АЛЬТАНОВА Альона Борисівна,
кандидат педагогічних наук,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ГЕНДЕРНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВИ, ЯКА ВОЮЄ: РОЛЬ ОСВІТИ І СОЦІУМУ В ЇХ ВИРІШЕННІ

Гендерні проблеми є чутливим маркерами рівня розвитку суспільства, його цінностей, норм, культури, а також свідчать про готовність до демократичних змін. Від того, наскільки ці проблеми будуть точно ідентифіковані та вчасно вирішені, в значній мірі залежить майбутнє держави. Особливо гостро виявляються гострі гендерні аспекти в часи війни, коли вирішується майбутнє української нації, її цілісність, розвиток державності в цілому і, зокрема, таких ключових галузей, як освіта, економіка, стан збройних сил, інститут сім'ї, гендерно-сексуальне самовизначення молоді тощо.

Гендер є поняттям, яке характеризує соціальні уявлення про чоловіка і жінку, про їх психологічні особливості та соціально закріплені ролі. Гендерна роль – це соціальні очікування. У сучасному суспільстві ці очікування і ролі суттєво змінюються, традиційні риси маскулінності та жіночності зливаються.

Проте головним дискусійним поняттям залишається гендерна рівність. Гендерна рівність передбачає рівні права для жінок і чоловіків, дівчат і хлопців, а також їх однакову значущість, можливості, обов'язки та участь у всіх сферах суспільного й особистого життя. Згідно з інформацією Державної служби статистики України, розмір середньомісячної заробітної плати жінок є на 26% нижчим, ніж у чоловіків. Жінки контролюють лише 5 - 10% економічних ресурсів. У приватному бізнесі жінки володіють менше, ніж 30% підприємств; обмежений доступ до якісного працевлаштування та фінансових ресурсів. Чимало професій та посад є недоступними для жінок в силу існування *патерналістського законодавства*. Медійний та рекламний простір часто послуговуються сексистськими та ґендерно дискримінаційними образами. На ринку праці у певних професіях і сферах економічної діяльності можна спостерегти сильну чоловічу присутність (як-от наука і техніка, важка промисловість, будівництво, армія). Аналогічним чином, в інших сферах діяльності переважають жінки (послуги з догляду, освіта, секретарська або офісна робота, медсестринство, людські ресурси – часто із нижчою оплатою праці); ця ситуація не змінюється. У межах того ж сектора, навіть там, де домінують жінки, зазвичай високі посади з точки зору заробітної платні та ієрархії займають чоловіки, тоді як нижчі посади в ієрархічній та зарплатній шкалі переважно обіймають жінки (наприклад освіта, роздрібна торгівля).

На рівні національного законодавства прийнята низка законів [4]. Державна політика щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків спрямована на утвердження ґендерної рівності; недопущення дискримінації за ознакою статі; запобігання та протидію насильству за ознакою статі; забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень; забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків; підтримку сім'ї; виховання і пропаганду серед населення України культури ґендерної рівності, поширення просвітницької діяльності у цій сфері; захист суспільства від інформації, спрямованої на дискримінацію за ознакою статі; відображення органами державної статистики показників становища жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства; формування ґендерної компетентності фахівців професій типу «людина – людина» та всіх громадян України [4].

Залишається гострою *проблема домашнього та ґендерного насильства*, яка сьогодні ускладняється ще й військовими діями. Зростає кількість *випадків сексуального насильства, пов'язаного із війною*. Проте зростання хвилі гендерного насильства в Україні зумовлена не тільки діями агресора, але й тим психологічним станом, в якому знаходиться суспільство загалом і чоловіки, які після військових дій, перебуваючи в стані агресії, потрапляють додому, і гостро потребують професійної допомоги. В суспільстві має ще сформуватись нетерпимість до насильницької моделі стосунків. Проблемою є також обмеженість можливостей в отриманні постраждалими від різних видів насильства соціальної, медичної, психологічної та інших видів допомоги.

Щодо забезпечення гендерної рівності в освіті, було виявлено, що існують «приховані» (зміст навчальних предметів, його відображення в навчально-методичній літературі, стиль викладання; упередженість в оцінюванні навчальних результатів) та «відкриті» (окремі програми/блоки для хлопців/юнаків та дівчат/юнок; мовленнєвий/мовний сексизм) елементи ґендерної дискримінації. У 2016 р. розпочалася робота зі здійснення ґендерної експертизи підручників [3]. Серед найчастіших *перешкод інтегрування ґендерної проблематики в освітній процес* можна назвати такі: викривлене розуміння ґендерної тематики; нерозуміння актуальності і важливості впровадження; спрямованість тільки на процес, а не на результат; формальне впровадження; відкладання на потім; спротив; брак базових і спеціальних знань. Постало питання про оволодіння всіма учасниками освітнього процесу гендерною компетентністю, яка включає в себе такі компоненти: когнітивний, що передбачає знання; мотиваційний, що характеризує рівень усвідомленого підходу; діяльнісний – вміння. У рамках міжнародних зобов'язань України у сфері вищої освіти має бути створено гендерночутливе середовище. *Гендерна чутливість ЗВО* – це комплексна характеристика ЗВО, яка включає: змістовну частину освітнього процесу, що забезпечить необхідний комплекс знань з гендерної проблематики (курси, спецкурси, змістовні модулі тощо); високий професійний рівень викладацького складу, включаючи його коректну і гендерно виважену поведінку, вільну від стереотипів і гідну наслідування; формування корпоративної культури гендерного паритету – від поведінки

викладачів і студентів до дизайну приміщень та символіки; дотримання гендерного балансу при формуванні кадрового складу керівництва університету, факультетів, кафедр; ліквідацію розриву у заробітній платі чоловіків та жінок; доступні й ефективні комунікації, насичений і вільний від гендерної дискримінації інформаційний простір; створення умов для збалансованого поєднання навчання/роботи з сімейними обов'язками, гнучкі форми організації роботи і навчання з врахуванням гендерних особливостей членів університетського колективу; системну просвітницьку, позанавчальну роботу щодо подолання гендерних стереотипів; включення гендерної складової до програм підвищення кваліфікації викладачів; програми, спрямовані на досягнення збалансованості контингенту чоловіків та жінок серед студентів різних факультетів з метою забезпечення рівного доступу до професій та кар'єрного зростання; заохочення різноманітних досліджень з гендерної проблематики, впровадження системи внутрішніх грантів тощо [2]. На думку освітнього омбудсмена Сергія Горбачова, для досягнення гендерної рівності в освіті насамперед необхідно усвідомити, що ти співпрацюєш із людьми, а не з чоловіками чи жінками; виховувати й навчати потрібно дітей, юнаків, молодь, а не хлопців і дівчат.

В українських ЗВО все частіше пропонуються освітні програми, спрямовані на вирішення гендерних проблем у суспільстві. Наприклад, в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка розроблена та акредитована освітня програма 50156 Гендерні студії (програма з можливістю подвійного дипломування з Лундським університетом, Швеція, ОР Магістр, Спеціальність 054 Соціологія). Провідними освітніми компонентами підготовки фахівців за цією програмою є «Гендер, вік, клас, нація: інтерсекційний аналіз», «Практика з гендерної експертизи», «Гендерна експертиза та гендерний аудит», «Гендерна соціолінгвістика», «Соціологія маскулінності та дослідження чоловіків», «Гендер, тілесність та сексуальність», «Феміністична критика класичної соціальної теорії», «Методологія дослідження соціальних нерівностей» тощо [1]. У Національному університеті біоресурсів і природокористування України акредитовані освітні програми бакалаврського і магістерського рівнів зі спеціальності 053 Психологія з обов'язковою навчальною дисципліною «Гендерна психологія».

Вплив війни на жінок і чоловіків. За оцінками вчених, суспільства, які знаходяться у стані війни, вирізняються різко вираженою ґендерною нерівністю. Ґендерні ролі ніде не є настільки помітними, як на війні. Rachel V. Kutz-Flamenbaum та Suny Stony Brook [6] обґрунтували гендерні наслідки війни; дослідили соціальні ролі жінки під час війни: ті, хто несе військову службу; жертви; жінки, які долаючи виклики війни, стають соціально активними (громадські організації). *Жінки в армії*. Незважаючи на тривалий термін інтеграції жінок в армію, їх продовжують виключати з бойових посад. Окрім усунення від бойових позицій жінок, вони також залишаються недостатньо представленими у вищих військових чинах. У ЗСУ немає жодної жінки-генерала, лише 14 жінок-полковників, 129 підполковників і 372 майора. Протягом 1992-2005 років близько 40 українських військовослужбовців-жінок

пройшли службу у складі миротворчих контингентів України у різних країнах світу. Але після загибелі жінки-миротворця в Іраку у 2005 р. у ЗСУ було прийнято рішення більше не направляти жінок до миротворчих контингентів. Жінкам забороняється займати керівні посади у військовій сфері і виконувати завдання на полі бою. *Жінки як жертви війни*. Хоча чоловіки можуть домінувати у веденні бойових дій, і чоловіки, і жінки є жертвами війни. Мотиви зґвалтування впродовж усіх війн однакові. Воно застосовувалось як систематичний інструмент ведення війни з метою принизити, домінувати, вселити страх, розсіяти та/або примусово перемістити цивільних членів громади чи етнічної групи, «зломити дух ворога», і в такому способі мислення *жінки розглядаються як носії нації*, тобто вони є тими, хто несе залежність, плекає гордість і таким чином підтримує всю націю. Жінки тут представляють «центр ваги суперника». Таким чином, зґвалтування жінки-ворога використовується як символічний спосіб зґвалтування тіла цілої спільноти, це робиться нападом на націю і не може розглядатися лише як індивідуальний напад на окрему жінку [5, 6].

Достатньо велика частина жінок не є пасивними спостерігачками. Вони виконують активні функції – служать у збройних силах, правоохоронних органах, добровольчих батальйонах. Жінки складають більшість волонтерських груп та організацій, надаючи допомогу як військовим, так і громадянам, що залишилися на тимчасово окупованій території, а також внутрішньо переміщеним особам. Жінки складають більшу частину населення, яке змушене переміщуватись, щоб знайти безпечніше місце для себе, своїх дітей, рідних. На новому місці жінки стикаються з необхідністю адаптуватися до інших умов проживання. Уся робота з догляду за дітьми, пошук засобів до існування, догляд за літніми батьками лягає на їх плечі.

Одним з виявів ґендерних аспектів війни та насильницького конфлікту є *сексуалізація*. Вона, зокрема, відбувається через зображення образу жінки, яка бере участь у боротьбі, як сексуального об’єкту в умовах війни. Її цінність зводиться лише до сексуальної привабливості у військовій формі. У спілкуванні зі ЗМІ важливо не транслювати цей образ, а звертати увагу на роботу жінок-військовослужбовців. Необхідною є робота з підвищення рівня обізнаності щодо безпечної поведінки в зоні бойових дій, на лінії зіткнення, на окупованих територіях з метою профілактики потрапляння в ситуації насильства, зокрема зґвалтування.

Отже, освіта й соціум відіграють важливу роль у вирішенні гендерних проблем. Роль освіти – навчити гендерній компетентності, створити гендерночутливе середовище для всіх учасників освітнього процесу, сприяти підвищенню їх гендерної культури й перегляду гендерних стереотипів. Роль соціуму – приймати будь-які соціальні ролі своїх членів без осуду, приниження, гальмування, аби діяльність кожного максимально сприяла якості особистого і суспільного життя.

Наука про ґендер є молодою, її підходи тільки починають формуватися і втілюватися в життя. Незважаючи на те, що багато сучасних соціальних стандартів, норм і цінностей стають більш гнучкими, суспільство поки що

переважно відтворює стереотипи минулого. У зв'язку з цим необхідним видається діагностика та вирішення гендерних проблем в українському соціумі, який попри війну, а, можливо, саме через війну, стрімко розвивається, дорослішає та стає свідомим.

Література

1. Відомості про само оцінювання освітньої програми 50156 Гендерні студії (програма з можливістю подвійного дипломування з Лундським університетом, Швеція), ОР Магістр, Спеціальність 054 Соціологія (Київський національний університет імені Тараса Шевченка). http://www.univ.kiev.ua/pdfs/official/accreditation/054/50156-gender-studies.pdf

2. Дрожжина Т., Ісаєва Т. та ін. Впровадження гендерного підходу в систему вищої освіти України: досвід та кращі практики. Вилучено з https://gendercenter.sumdu.edu.ua/images/docs/vpr_g_p.pdf

3. Жінки. Мир. Безпека: Інформаційно-навчальний посібник з ґендерних аспектів конфліктів для фахівців соціальної сфери / Колектив авторів. Київ, 2017. 172 с.

4. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Електронний ресурс. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2866-15

5. Candice Garcia. Gender-based violence in times of war and armed conflicts. https://igg-geo.org/?p=7549&lang=en

6. The Gendered Impact of War Sociologists for Women in Society Social Action Committee Fact Sheet. Rachel V. Kutz-Flamenbaum, Ph.D. Candidate, Suny Stony Brook. Електронний ресурс. Режим доступу: https://socwomen.org/wp-content/uploads/2018/03/fact_fall2006-impact-of-war.pdf

ОМЕЛЬЧЕНКО Людмила Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТОК В УКРАЇНІ

Демократичні перетворення українського суспільства, що утвердилися шляхом відстоювання громадянами прав і свобод, захисту суверенітету Української держави, зумовили прагнення інтеграції українського загалу до Європейського Союзу. Зближення ціннісних систем України та Європи спричинені логікою історичного розвитку, формуванням громадянської свідомості українців. Засадничим принципом європейської соціальної політики

є інклюзивність, що передбачає повагу та цінування різноманітних ідентичностей та досвідів, а також уможливлення повної участі кожного/кожної (Aschwanden R., 2022). Інклюзивність сприяє прояву різноманітності, заперечує дискримінацію особистості за будь-якою ознакою, зокрема гендерною. Українське суспільство поступово запроваджує норми доступності, можливості повної участі, зокрема в царині гендерних відносин. Так, на законодавчому рівні скасована монополія чоловіків у державному управлінні, відбувся відхід від гендерної стратифікації, спостерігається поступова трансформація стереотипів фемінності й маскулінності, молодь тяжіє до налагодження сімейних стосунки на підґрунті егалітарності – розподіл сімейних ролей відбувається з урахування інтересів як чоловіка, так і дружини. Зміна засад розвитку суспільства спричинює актуальність дослідження проблеми гендерної соціалізації сучасних українських жінок.

Гендерну соціалізацію американські науковці тлумачать як процес навчання індивідів соціальної поведінки відповідно до їхньої статі, що визначається під час народження, згідно з їхньою біологічною статтю (Соціологія (Boundless), 2022). Українські дослідники – як процес формування особистості як представника певної статі (Москаленко В., 2005). Вона є вторинною соціалізацією, адже передбачає опанування індивідом соціальних ролей, зокрема гендерних (Lorber J., 1994). Отож гендерна соціалізація здійснюється на підґрунті статевого диморфізму, під впливом соціального оточення в результаті інтеграції індивіда в соціокультурну систему шляхом опанування соціальних норм, гендерних установок, стереотипів, специфічних видів праці, гендерних ролей.

У процесі гендерної соціалізації формується гендерна ідентичність – елемент соціальної ідентичності, що постає в результаті самокатегоризації, є інтегральною характеристикою Я-образу особистості. Гендерна ідентичність – важливий чинник соціальної адаптації індивіда, її механізмом є гендерна ідентифікація.

Представники глибинної психології основними агентами гендерної соціалізації вважають батьків, адже гендерна ідентифікація відбувається в системі сімейних стосунків індивіда. Підтримують це положення й біхевіористи: наслідуючи батьків, дитина із соціального оточення отримує підкріплення моделі поведінки, відповідної гендеру. Когнітивні психологи теж схиляються до думки про важливість батьківського впливу: когнітивний розвиток сприяє ідентифікації себе з певною статтю через систему отриманих підказок батьків (зачіска, одяг, праця). Узагальнення наукових досліджень дає змогу дійти висновку: формування Я-образу сучасної української жінки під впливом батьків відбувається в межах традиційних сфер: привабливість, кохання, родинне життя, догляд, виховання дітей, культура, гуманітарна освіта, тобто домінуючим залишається образ жінки-берегині.

Однак, за нашими дослідженнями (пілотажне опитування студенток), особливої значущості в процесі соціалізації сучасних жінок набуває референтна група. Отримані результати дають змогу узагальнити: сім’я та сімейні цінності є важливими для студенток, однак розуміння змісту гендерної ролі формується

не так під впливом батьків та наявних соціальних стереотипів, як на підґрунті власних переконань жінок, сформованих у процесі набуття досвіду опанування невизначеності, зумовленої викликами часу. Так, більшість опитаних нами жінок своє майбутнє планують за вектором – професійне становлення-сім'я, де перше місце посідає професійна самореалізація та активна громадянська позиція (42%), значна частина опитаних схильна до гармонізації професійної спрямованості та виконання сімейних ролей, наполягаючи на важливості обох сфер для повноцінного розвитку жінки як особистості (37%), серед жінок наявна група, що віддає перевагу лише просімейній активності (17%), а також ті студентки, які орієнтовані тільки на професійне становлення та кар'єрний розвиток (4%).

Гендерну ідентичність досліджували за допомогою опитувальника С. Бем. Виявилося, що більшість жінок вибірки (72%) є андрогінними, 28% притаманна фемінність. Такі результати теж підтверджують наше припущення про переважну значущість впливу референтної групи та сучасних суспільних тенденцій на формування гендерної ідентичності. За висновками С. Бем, андрогінна особистість поєднує в собі кращі риси фемінної та маскулінної, тому вона більш гнучка в соціальній взаємодії, має вищий рівень толерантності до змін та новацій, а отже, має вищий адаптаційний ресурс.

Більшість опитаних стосунки із чоловіками готова налагоджувати на підґрунті усвідомлення рівноправності, значущості індивідуальних, а не біологічних ознак (69%), 12% жінок прагне до переваги в сімейній чи професійній царині, 19% – визнають природним домінування чоловіків.

Отже, особливості гендерної соціалізації українських жінок визначаються суспільними трансформаціями, домінуванням демократичних цінностей в суспільстві, процес формування гендерної ідентичності жінки зумовлений її досвідом опанування невизначеності в межах референтної групи, формування когнітивної схеми гендеру відбувається на підґрунті усвідомлення жінкою своїх індивідуальних можливостей, а не домінуванні стереотипу полярності фемінність-маскулінність.

Література

1. Москаленко В. (2005). Соціальна психологія. Київ: ЦУЛ.

2. Aschwanden R. (2022). Inclusion A to Z. Brussel: SALTO-YOUTH Inclusion and Diversity.

3. Соціологія (Boundless). (2022). LibreTexts Open Education Resource. URL: http://surl.li/salqb.

4. Lorber J. (1994). Paradoxes of Gender. New Haven, London: Yale University Press.

ПЕТРУШКЕВИЧ Марія Стефанівна,
докторка філософських наук, доцентка,
завідуюча кафедрою
філософії та культурного менеджменту,
Національний університет
«Острозька академія»
(м. Острог, Україна)

ПІДСТАВИ ГЕНДЕРНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В ГУМАНІТАРНОМУ ДИСКУРСІ ТА СУСПІЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Для жінок, які займають активну позицію в публічному просторі, зокрема й академічному середовищі, фундаментальним стає принцип справедливості. Патріархальний світогляд, консервативні устої та традиції, не відповідаючи вимогам соціальних змін, і до сьогодні роблять жіноче лідерство величезним викликом. Жінки долають додаткові перешкоди засновані на незнанні та стереотипах, якими користуються оточуючі люди у професійній діяльності.

Для виокремлення підстав гендерної справедливості для жінок доречно відштовхуватись від розуміння гендеру як соціальної статі, що активізується під час соціалізації людини, її взаємодії із соціумом. Також потрібно зважати на те, що гендер – це один із базових елементів нашої ідентичності, поряд зі національною, расовою, статевою, віковою, класовою, соціальною ідентичністю. Тому все, що стосується гендеру викликає суспільний резонанс та має високий рівень залученості аудиторії.

Питання важливості/необхідності презентації соціальної статі в суспільному просторі та потреба в обговоренні гендерної справедливості має кілька підстав. Найперше, це *логічно-прагматична підстава*.

Розподіл населення за статевою ознакою в Україні на 2021 рік був близький до паритетного співвідношення з переважанням жінок (53,6% жінок, 46,4% чоловіків [1]). Відповідно половина виборців, робітників, споживачів є жінками. Для того, щоб економічна, політична та соціальна системи нашої держави працювали оптимально злагоджено жінки та чоловіки повинні мати однакові реальні (а не лише декларативні) можливості реалізувати свої права. Для України вигідно, щоб жінки були політикинями, депутатками, керівницями підприємств, загалом людьми, що приймають рішення в розподілі соціальних та економічних благ.

На рівні Конституції всі громадяни мають рівні права, обов’язки та можливості. Але на рівні повсякденного життя картина зовсім інша. Розглянемо два приклади соціальної та економічної нерівності.

1. В Україні жінки отримують в середньому на 22% менше, ніж чоловіки. Найбільший розрив в оплаті праці жінок і чоловіків спостерігається в таких сферах: промисловість (32%), фінансова діяльність (29%), діяльність у сфері культури і спорту, відпочинку та розваг (34%), комунальні та індивідуальні послуги (30%) [2, с. 55].

2. Гендерній несправедливості сприяє також вертикальна сегрегація – нерівність між жінками і чоловіками щодо посад на кар'єрній драбині та в політиці. Наприклад, в складі І скликання Верховної Ради України було 2,5% жінок. А в останньому ІХ скликанні – 20,6% жінок (завдяки використанню механізму квотування). Проте такий відсоток всерівно не наближається до справедливого представлення жінок у законодавчій владі.

Друга підстава – *етико-моральна*. Кожна людина має право на гідне життя та реалізацію своїх потреб. Права одних громадян не можуть бути реалізовані коштом інших громадян. Етичне співіснування в суспільстві є запорукою сталого розвитку держави.

На жаль, на сьогодні в Україна присутні явища домашнього насильства за гендерною ознакою (за статистикою 2023 р. 21% жінок в Україні страждають від гендерно зумовленого домашнього насильства); проституції та торгівлі людьми; сурогатного материнства; сексизму (упередження чи дискримінації людей через їхню стать або гендер).

Третя підстава – *гуманістична*. Запорукою демократичного розвитку України може бути заплановане державне втілення потреби в самореалізації громадян, збереженні своєї гідності, реалізована потреба в належній суспільній оцінці своєї діяльності. Це можливо лише при використанні гендерно паритетної політики в гуманітарному дискурсі та суспільній діяльності.

Таким чином, гендерна справедливість – це про кожного і про кожну з нас, про якість життя наших дітей та добробут нашої держави.

Література

1. Державна служба статистики України. Електронний ресурс. Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/

2. Марценюк Т. О. Гендер для всіх. Виклики стереотипам. К.: Основи, 2017. 256 с.

ПРИТИКА Оксана Іванівна,
аспірантка другого року навчання,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ПОЛІТИКА ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

Права людини – це права жінок,
а права жінок – це права людини
Гілларі Клінтон

Політика держави щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків визначається як політика гендерної рівності. Державна гендерна

політика виступає частиною функціонування кожної країни демократичного типу.

На сучасному етапі державотворення проблематику забезпечення принципу гендерної рівності вивчали такі науковці, як: Т. Ганзицька, Г. Герасименко, Л. Гонюкова, О. Дашковська, М. Корюкалов, Т. Марценюк, Т. Мельник, В. Мозгова, О. Пищуліна, О. Руднєва, С. Рябошапка, О. Суслова, Т. Фулей, І. Харечко та інші. У контексті дослідження вищеназваних науковців найбільш вживаними є такі поняття, як «гендерна політика» і «державна гендерна політика». У науковій сфері не вироблено єдиного підходу до тлумачення цих понять та їх співвідношення між собою. Проблема ефективності гендерної політики потребує теоретичного осмислення, зокрема в рамках науки теорії держави і права.

Ідея рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків була вперше відзначена у 1957 році у статті 119 Римських договорів, що «чоловіки і жінки повинні отримувати рівну оплату праці за рівноцінну роботу», а також, що «рівна оплата праці без дискримінації на основі статі» [4].

Від початку заснування Європейського Союзу (ЄС) ідея гендерної рівності втілюється на державному рівні. Ідеї рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків розвивалися у низці таких договорів ЄС: Маастрихтському договорі (1992), Амстердамському договорі (1997), Хартії основних прав ЄС (2000), Лісабонській угоді (2007), Консолідованих версіях Договору про Європейський Союз і Договору про функціонування Європейського Союзу (2010) та стосуються таких напрямів забезпечення гендерної рівності, як сфера праці, доступ жінок до прийняття рішень, попередження гендерного насильства.

У конституціях більшості держав світу закріплено три складові принципу рівності: рівність громадян перед законом, рівність незалежно від раси і національності, рівність жінки і чоловіка [1, с. 19].

На національному рівні українське законодавство гарантує рівність чоловіків та жінок. Це відзначено у Конституції України, у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», у Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», де основоположним принципом є гендерна рівність. Зокрема, у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 р. визначено спрямування державної політики на закріплення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; запроваджено обов’язкове проведення гендерно-правової експертизи; заборонено дискримінацію за ознакою статі; визначено систему суб’єктів у сфері гарантування рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; передбачено засади забезпечення гендерної рівності у конкретних сферах; введено позитивні дії; встановлено відповідальність за порушення гендерного законодавства[2].

Правове врегулювання протидії дискримінації за ознакою статі зафіксовано в Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 р., в якому під дискримінацією розуміється ситуація, за якої особа та/або група осіб, зокрема, за ознакою статі зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами

в будь-якій формі, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними [3].

У державній політиці гендерної рівності важливою є гармонізація національного законодавства, що забезпечує принцип гендерної рівності з європейськими стандартами прав людини. Власну модель реалізації гендерної політики має кожна держава, однак загальним виступає те, що в чималої кількості країн у таке поняття, як «державна політика», інтегровано положення щодо вирішення питань дискримінації не лише жінок, а й чоловіків.

Визначною сучасною соціальною цінністю є гарантування рівних прав та можливостей, її досягнення сприятиме позитивному розвитку всіх суб'єктів правовідносин. В українському суспільстві досягнення гендерної рівності потребує впровадження цілеспрямованої державної політики, що має передбачати застосування гендерного підходу в різних сферах життєдіяльності суспільства: політичній, соціальній, економічній, ідеологічній. Впровадження державної політики гендерної рівності передбачає системну та багатовекторну діяльність як органів публічної влади, так і громадянського суспільства.

Література

1. Олійник Л. С. Конституційне законодавство України: гендерна експертиза. Київ: Логос, 2001. 77 с.

2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV (зі змін. та допов.). Відомості Верховної Ради України. 2005. № 52. Ст. 561.

3. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 09.08.2013 № 5207-VI (зі змін. та допов.). Відомості Верховної Ради України. 2013. № 32. Ст. 412.

4. Treaty of Rome, 25 March 1957 // http://www.eurotreaties.com/rometreaty.pdf

ТЕПЛА Оксана Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
ЛУПІНОВА Катерина Євгенівна,
студентка 2 курсу спеціальності «Філологія»
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ҐЕНДЕР І ПЕРЕКЛАД

Вивчення ґендерної проблематики у мові є одним з домінантних напрямів досліджень вітчизняних та зарубіжних мовознавців і ґендерологів. У їхніх працях проаналізовано статус мови в суспільстві і зроблена спроба довести, що мова є не тільки продуктом діяльності тієї чи іншої спільноти, а й інструментом

становлення культурної і ґендерної ідентичності особистості. Зважаючи на визначальну роль теорії ґендеру в мові, спробуємо узагальнити ґендерні підходи до перекладу як міжмовної та міжкультурної діяльності.

З погляду лінгвістики мова, що є результатом діяльності суспільства і чинник становлення ідентичності, безпосередньо виражає суспільний розподіл влади, оскільки і суспільство, і мова зазвичай опираються на такі фундаментальні категорії, як статус, домінантність, вплив і нерівність. Зважаючи на це, переклад, що має на меті відтворення значення тексту в оригіналі засобами цільової мови, не може бути цілковито нейтральним. Низка дослідників вважають переклад як акт вірності та/або повалення влади. Така діада та спроба тлумачення перекладу як міжкультурної діяльності частково лежать в основі метафоричності мови теорії перекладу.

Теорія і практика перекладу формуються під впливом національних (належність до певної культурної спільноти) та історичних (часовий простір) чинників. Переклад пов'язаний з національною культурою рецептора, яка, зважаючи на її фемінну чи маскулінну спрямованість, звичайно є ґендерно маркованою. З іншого боку, цільовий текст зазнає безпосереднього впливу перекладача як ґендерної особистості, що позначається на тексті перекладу. Перекладач є особою або жіночої, або чоловічої статі, з характерним для неї чи нього набором ґендерних ролей, суспільно та культурно зумовлених. Ґендерна ідентичність перекладача виявляється в її чи його індивідуальній стилістиці, – виборі граматичних форм, лексичних уподобаннях, емоційній забарвленості мови. Тому важливим параметром адекватності перекладу є ґендерна неупередженість щодо створюваного перекладачем тексту.

УСАНОВА Людмила Анатоліївна,
кандидат філософських наук, доцент,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
УСАНОВ Ігор Вікторович,
кандидат філософських наук, доцент,
Полтавський державний аграрний
університет
(м. Полтава, Україна)

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ГЕНДЕРНОГО АНАЛІЗУ ЛІДЕРСТВА

Динаміка сучасних соціокультурних трансформацій та складних систем соціальних взаємодій, формування культури «Інакшості» та полісемантичності актуалізують подолання «універсалізму» мислення й утвердження варіативності та індивідуальних підходів, що суттєво змінює процеси самоідентифікації особистості. Глобальний характер цих процесів змінює не тільки уявлення про світ та людину, механізми і моделі її самовизначення, але й

передбачає вироблення нового аналітичного інструментарію осмислення цих змін. Зокрема, методологія гендерного аналізу, яка не тільки гендерно маркує світ, але й розширює розуміння реальності, орієнтуючись на розрізнення і розмаїття (а не ототожнення і однозначність), складність і багатовимірність. В контексті цих світоглядних і теоретичних змін варто виділити кілька проблемних моментів гендерного аналізу сучасної культури і, зокрема, проблеми лідерства.

Сам феміністичний дискурс пройшов становлення від ідеї жінки як «Іншої-другорядної» С. де Бовуар «Друга стать» до ідеї жінки як «Іншої-інакшої» Л.Іригарей «Стать, яка не є одна», де жінка завжди «більше, ніж одне», а тому для свого здійснення вона не потребує нічого зовнішнього (нічого «іншого»). Тому в аналізі проблеми лідерства необхідно враховувати зміну самого дискурсу фемінізму та гендерного аналізу, оскільки бінарна опозиція фемінне / маскулінне виявилася не такою очевидною й однозначною.

Разом з тим, дослідження соціального статусу жінки, культурних механізмів її самореалізації та репрезентації у чоловічому світі залишаються актуальними, оскільки декларації рівних можливостей містять численні виключення, які складають зміст повсякденної очевидності, де діють приховані механізми сегрегації за ознакою статі ринку праці, професійної діяльності, диференціації доходів, тощо. Горизонтальна гендерна сегрегація визначається поділом на «жіночі» і «чоловічі» професії і сфери діяльності, які регулюються правилами, заборонами, особливими виключеннями. Вертикальна сегрегація – нерівномірний розподіл жінок і чоловіків за посадами та статусами в середині певної галузі чи установи.

Лідерство як один з проявів влади, безумовно, включає гендерний аспект ієрархії, домінування / підпорядкування. Узагальнюючи визначення лідерства, дослідники наголошують, що це не набір особистісних якостей, не повноваження, не мотивація й не ідеологія. Йдеться про систему взаємовідносин у групі, коли ініціативна людина (лідер) бере на себе відповідальність за дії групи, організовуючи і спонукаючи інших до реалізації запропонованої ініціативи, докладати для цього значних зусиль. З одного боку, ініціативність не є гендерованою характеристикою, але стереотипні уявлення про діловий світ як чоловічий і соціальні ролі жінки-лідера в ньому ускладнюють жінкам здобуття рівного з чоловіками статусу і обмежують їх можливості кар’єрного зростання. За висновками соціологів, в різних професіях і галузях зберігається гендерна сегрегація, коли чоловіки і жінки конценртуються на різних посадах і рівнях в ієрархії робочих місць. Але розгортання сучасного мережевого суспільства з множиною горизонтальних соціальних зв’язків і відносин руйнує усталену централізацію, структуру ділового світиу, розширюючи простір самореалізації (жінки /чоловіка) та вимагає вироблення відповідних критеріїв лідерства як соціально активної взаємодії, а не ієрархії.

Серед гендерних теорій лідерства виділяють концепцію токенізму (Р. Кентер), статусну теорію (Дж. Бергера), теорію гендерного відбору лідерів (Дж. Боумен і С. Суттон), яка стверджує, що лідерам різної статі висуваються

різні вимоги. Стосовно жінок ці вимоги вищі: вона повинна продемонструвати більшу компетентність, щоб подолати упереджене ставлення до себе. Варто нагадати, ці упередження є настільки стійкими, що часто сприймаються як природний порядок речей, що відображає жіночі і чоловічі природні здібності. Подібний розподіл відображає глибоко вкорінені стереотипи щодо взаємовиключаючих здібностей і характеру діяльності чоловіка / жінки, зокрема поділ на інструментальну (творчо – результативну) та експресивну (обслуговуючо – виконавчу) сфери діяльності. Але якщо цей розподіл працював для індустріального суспільства, то для постіндустріального, де змінюється сама структура виробництва, вимоги до кваліфікації, жінка часто демонструє вищий рівень адаптації й успіху.

Як уже зазначалось, подолання гендерної сегрегації включає переосмислення і подолання гендерних стереотипів і формування гендерночутливої культури (зокрема, гендерночутливого освітнього простору). Але розширення варіативності способів самореалізації виявляє суперечності ґендерної соціалізації. З одного боку, ґендерно-рольова «недостатність» традиційних «гендерних схем» формування «статево типізованих» людей, з іншого боку, розмивання уявлень про моделі й варіанти гендерної ідентифікації і самореалізації «безстатевого» виховання. Разом з тим, інтегративні тенденції глобалізації, соціальна мобільність, становлення транснаціональної відкритої культури змінюють інструменти ідентифікації та уявлення про фемінність/маскулінність. Жорсткий нормативізм та усталена цілісність фемінно/маскулінних характеристик змінюються «гендерним дисплеєм», множинністю і плинністю образів фемінності/маскулінності, обумовлених соціально-історичним контекстом та індивідуальними рисами, що відображаються в лідерських здібностях.

ЧЕКАЛЬ Людмила Анатоліївна,
кандидат філософських наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНА МІСІЯ ЖІНКИ У ПОДОЛАННІ СІМЕЙНИХ КРИЗ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Під час війни в сім’ях, де не було достатнього порозуміння та взаємопідтримки й раніше, - значною мірою загострюються кризові ситуації. Йдеться про те, що партнери не можуть конструктивно поспілкуватись один з одним. Гармонійні відносини вимагають постійних компромісів і спільної роботи над проблемами. Це нелегко в мирний час, а під час війни - тим більше. Люди перебувають у постійному стресі і часом просто не вистачає сил на підтримання стосунків. Так само не вистачає терпіння й енергії на пошуки компромісів та можливостей залагодити непорозуміння.

У кожній сім’ї є свої специфічні проблеми і непорозуміння. Деякі партнери намагаються їх вирішити. При цьому є значна кількість і тих, хто пригнічує свої потреби та образи. В кризових умовах такі ситуації сприймаються вже як складні життєві обставини. Коли ж шлюб триває багато років, партнери звикають закривати очі на незначні непорозуміння, але в кризові часи такі проблеми загострюються. Найгостріших криз зараз зазнають сім'ї, які мали тривалі дисгармонійні стосунки, а також - молоді сім'ї і особливо - з маленькими дітьми.

Задоволеність шлюбом у даній сім’ї залежить від низки чинників, які формуються ще у дошлюбний і шлюбний періоди. Серед важливих з них є задоволеність психологічною атмосферою в родині, задоволеність спілкуванням, наявність психологічної підтримки подружжя, задоволеність сексуальними стосунками та задоволеність вільним часом.

Міцні подружні стосунки засновані на багатьох речах, включаючи взаєморозуміння, турботу і довіру. Під час війни більшість із сімей занурені в події, які є дуже виснажливими, і часом партнерові надзвичайно важко побудувати будь-яке спілкування зі своїм партнером, проявити толерантність і розуміння. Проблема незадоволеності шлюбом під час війни набуває неабиякої актуальності. Для підтримки якісних стосунків людині потрібен ресурс. Однак у воєнний час, коли є відчуття небезпеки та безпосередньої загрози життю, може не вистачити сил на партнера і стосунки можуть не наповнювати партнерів, а швидше - поглинати сили.

У таких умовах особлива місія зі збереження шлюбу й відчуття задоволеності стосунками і атмосферою у ньому покладається на жінку. Саме жіноча емоційність і здатність та готовність до вияву емпатії щодо своїх близьких можуть створити диво. Саме жінка в змозі відновити атмосферу задоволеності шлюбом, транслюючи своє поважне й позитивне ставлення як до особистості партнера, так і до обставин сімейного життя. Саме жінка може докласти психологічних і моральних зусиль до обопільно прийнятного узгодження цінностей подружжя.

Не менш важливими чинниками, які впливають на міру задоволеності подружжя шлюбом є соціально-економічні та статусні чинники. Результати багатьох досліджень свідчать про те, що існують прямі позитивні зв’язки між задоволеністю шлюбом та прибутком подружжя, відчуттям депресії і самотності . Коли у чоловіка виникають проблеми на роботі у мирний час, - жінці легше надати йому психологічну підтримку. Але під час війни важко підтримувати партнера, бо вона й сама відчуває тривогу і часом навіть безпорадність. Виникає більше конфліктів. Партнери можуть по-різному дивитися на певні зовнішні обставини. Безкомпромісність та відсутність гнучкості з боку жінки тільки загострять відчуття незадоволеності шлюбом в обох партнерів.

Гармонійні відносини вимагають постійних компромісів і спільної роботи над проблемами. Особлива місія у кризові часи покладається на жінку як Берегиню сімейного благополуччя. Така позиція у родині була здавна притаманною українській нації та українській ментальності. Будучі

самодостатньою та вільною за своєю натурою, українська жінка завжди традиційно виявляла щирість, співчутливість, мудрість, стійкість та великодушності, чим надавала потужної підтримки як своєму чоловікові і своїй сім'ї, - так і своїй Вітчизні. Як писала Леся Українка: «Сам я вільний і ніколи не зламав чужої волі!»

ШИНКАРУК Олександра Василівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м.Київ, Україна)

ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ЕТИКИ

Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується:
наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей
у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті
освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї
Конституція України

Одним із пріоритетних напрямів становлення сучасної Української держави є забезпечення рівності жінок і чоловіків

Підґрунтям для дослідження принципу гендерної рівності та механізму його забезпечення стали наукові праці таких вчених, як: Д. Белинська, Н. Бокало, Г. Бондар, О. Власова, Г. Герасименко, І. Добржанська, І. Клименко, Т. Краснопольська, О. Кулачек, Л. Литвин, А. Мороз, В. Новицька, М. Попов, Т. Ушакова, Ж. Чернова, Л. Швець та ін.

Філософи й мислителі епохи Античності порушували питання рівності. Вперше ідею гендерної рівності обгрунтував давньогрецький філософ Платон, який у своїй праці «Держава» довів, що жінки і чоловіки однаковим чином наділені тими чеснотами, які необхідні для управління державою[4, с. 3].

Давньогрецький філософ Арістотель, навпаки, твердив, що жінки не мають тих чеснот, що є у чоловіків, а тому їхнє підлегле становище цілком природне.

Такий погляд на місце і роль жінки в суспільному й сімейному житті лише констатував наявний стан прав і повністю вписувався в існуючу світоглядну парадигму. Впродовж століть він домінував у всіх культурах Заходу і Сходу [3, с. 689].

Рівність формувалася та зазнавала змістовної трансформації протягом всієї еволюції людських відносин.

Н. Бокало зауважує, що у процесі історичного розвитку сформувалися декілька значень поняття «рівність»: перше ґрунтується на тезі «Бог створив людей рівними, відповідно, всі повинні отримувати однакове» і виражає початкове бачення рівності без урахування індивідуальності кожної людини та зводить ідею рівності до рівності потреб; другий підхід – кожна людина має

рівні стартові можливості і, використовуючи свої інтелектуальні здібності, може досягнути відповідного життєвого рівня; відповідно до третього підходу – ліберального – люди є рівними у своїх правах та рівними перед законом [1, с. 23].

З метою поглибленого вивчення гендерної рівності вчені здійснюють спроби виокремити її складові. Зокрема, О. Руднєва виокремила чотири параметри гендерної рівності: права людини як універсальний стандарт політичних, громадянських, економічних, соціальних і культурних прав та свобод для чоловіків і жінок; права людини як права жінки; права, свободи, обов'язки, відповідальність як основні елементи правого становища особи в суспільстві (саме вони у своїй сукупності є мірилом стандарту рівності в Основному Законі і в чинному законодавстві України); рівні можливості як основний елемент гендерної рівності (відбиває адекватність, ступінь реалізації і ступінь гарантованості стандарту рівності, який міститься у національному законодавстві) [2, с. 58-59].

За останні роки гендерна рівність і права жінок стали пріоритетними концепції соціальної справедливості, що базується на принципах неупередженості та чесності.

Українському народові варто задуматися над втіленням в освітнє і наукове середовище доброчесності як ключової категорії етики, що дозволяє сформувати у суспільстві чіткі принципи справедливості, особистої відповідальності за прийняті рішення і здійснені вчинки, оскільки ці принципи є водночас і загальнолюдськими цінностями, і запорукою успішного розвитку держави.

За визначенням Закону України «Про освіту» (2017), академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності є важливим критерієм, що визначає, які моральні та етичні принципи будуть сформовані у здобувачів вищої освіти за роки їхнього навчання у закладі вищої освіти.

Усі люди народжуються рівними у своїй гідності та правах, тому етична поведінка передбачає таке ставлення до людей, яке відповідатиме цьому твердженню, незалежно від їхнього гендеру. Етичні правила поведінки існують дуже давно і діють як регулятори поведінки та стосунків в суспільстві.

Для досягнення ґендерної рівності державна політика має базуватися на гарантуванні рівних прав, свобод і можливостей для жінок і чоловіків.

Література

1. Бокало Н. І. Формування і розвиток ідеї рівності в праві: філософсько-правовий вимір: дис .....канд. юрид. наук. Львів, 2014. 205 с.

2. Руднєва О. М. Гендерна рівність у праві України: дис. .....канд. юрид. наук. Харків, 2002. 178 с.

3. Соломін О. А. Фемінізм // Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бобкіна, В. П. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і переробл. К.: Генеза, 2004.
4. Платон. Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. К.: Основи, 2000. 355 с.

ШМАРКО Наталія Сергіївна,
аспірантка 3-го року навчання,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ГЕНДЕРНЕ ПИТАННЯ ТА ЕСТЕТИЧНА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ

Вплив гендеру на формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти представляє собою важливу та актуальну проблему сучасного освітнього середовища.

Гендер - це соціально-культурна конструкція, яка визначається не біологічними чи фізіологічними рисами, а нормами, очікуваннями та ролями, приписаними суспільством кожній статі.

Гендерна ідентифікація визначається внутрішнім відчуттям та розумінням особистості щодо її статевої приналежності та ролей у соціумі. Це не просто відчуття бути чоловіком чи жінкою, а складний процес формування особистісних переконань, цінностей та ідентифікаційних практик, які виникають у взаємодії з культурним середовищем [4].

У сучасному суспільстві спостерігається значна різноманітність у сприйнятті світу залежно від гендерних характеристик. Наприклад, дослідження показують, що чоловіки та жінки можуть мати різні підходи до вирішення проблем, сприймати інформацію та реагувати на стресові ситуації.

Студенти закладів фахової передвищої освіти, залежно від гендерної ідентичності, можуть мати різні уявлення про красу, стиль та естетичні цінності. Жінки та чоловіки можуть відчувати різний інтерес до різних аспектів естетики, що відображається у їхній поведінці, виборі одягу, мистецьких творів, а також у способі виразності та самовираження [5].

Дослідження показують, що чоловіки та жінки можуть мати різні смаки у виборі мистецьких жанрів, стилів та тематики. Наприклад, деякі дослідження вказують на те, що жінки частіше цікавляться мистецтвом, яке відображає емоції та взаємовідносини, тоді як чоловіки можуть більше схильні до візуально складних або абстрактних творів [1].

Особливості естетичного смаку в значній мірі залежать від індивідуальних уподобань, соціокультурного контексту та гендерних ролей. Існує широкий спектр факторів, які впливають на формування естетичного смаку, включаючи освіту, досвід, емоційність та соціальну обставину.

У багатьох культурах існують уявлення про те, яке мистецтво чи естетичні явища відповідають чоловічим або жіночим ідеалам. Наприклад, чоловікам може ставитися у приклад якісь конкретні образи міцності, сили та авторитету, тоді як жінкам - образи краси, ніжності та витонченості.

Важливо враховувати, що гендерні стереотипи не тільки впливають на сприйняття мистецтва, але й можуть обмежувати творчість та самовираження художників, а також уповільнювати розвиток різноманітності та інклюзії в мистецькому середовищі [3].

Освітні заклади можуть відігравати ключову роль у зміцненні або послабленні гендерних стереотипів через включення різноманітних підходів до вивчення мистецтва та культури. Наприклад, вивчення історії мистецтва з урахуванням гендерних перспектив може сприяти розумінню різноманітності та складності естетичного спадку різних гендерних груп.

Освітні програми, які активно включають аспекти гендерної рівності та розмаїття в мистецьку освіту, можуть сприяти зниженню впливу гендерних стереотипів на сприйняття естетичних цінностей. Забезпечення рівного доступу до мистецької освіти та підтримка різноманітності голосів та досвіду в мистецькому навчанні може сприяти розвитку більш об'єктивного та інклюзивного розуміння культурної спадщини [5].

Використання гендерно-чутливих методик у навчанні сприяє не лише розвитку естетичної культури, але й сприяє формуванню більш освічених та толерантних суспільств. Важливо підкреслити необхідність подальших досліджень і впровадження гендерно-чутливих підходів у практику навчання для забезпечення рівних можливостей для всіх студентів незалежно від їхньої гендерної приналежності. Тільки шляхом врахування гендерних аспектів у навчальному процесі ми можемо створити більш справедливе та рівноправне суспільство [2].

Отже, вплив гендеру на формування естетичної культури студентів у закладах фахової освіти є невід’ємною складовою їхнього освітнього та культурного середовища. Дослідження підтверджує, що гендерні стереотипи впливають на вибір естетичних пріоритетів та сприйняття мистецтва і культурних цінностей. З цього випливає необхідність удосконалення освітніх програм та культурних ініціатив, спрямованих на переосмислення гендерних стереотипів і підтримку рівноправності. Зусилля у цьому напрямку сприятимуть створенню більш відкритого та сприйнятливого середовища для розвитку естетичної культури серед студентів, що є важливим аспектом в їхній освіті та культурному зростанні.

Література

1. Боровцова М. С. Ґендер як неповторна репрезентація статі / М. С. Боровцова // Вісник Одеського національного університету. – 2012. – Т. 17, Вип. 5. – С. 6-12. – (Серія «Психологія»).

2. Боровцова М. С. Ґендерна ідентичність особистості : теоретичний аналіз / М. С. Боровцова // Вісник Одеського національного університету. Психологія. – 2011. – Т. 16, Вип. 17. – С. 19-29.

3. Великодна М. До проблеми україномовного перекладу статеворольового опитувальника BSRI / М. Великодна, Г. Віняр // Соціальна психологія : наук. журнал / голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. – 2013. – № 56. – С. 75-86.

4. Ґендерна педагогіка : [хрестоматія] / [Переклад з англ. В. Гайденко, А. Передборської]; за ред. В. Гайденко. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. – 313 с.

5. Ґендерна освіта – ресурс розвитку паритетної демократії : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 27-29 квіт. 2011 р. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. акад. пед. наук України, Прогр. рівних можливостей та прав жінок в Україні ЄС-ПРООН [та ін.]; наук. редкол. : В. П. Кравець [та ін.]. – К.; Тернопіль : Прогр. розв. ООН в Україні, 2011. – 796 с.

СЕКЦІЯ 4
ЛІДЕРСТВО В ОСВІТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

БУДЕГАЙ Вікторія Андріївна,
здобувач третього (наукового)
рівня вищої освіти,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ІНКЛЮЗИВНА КУЛЬТУРА – ЗАПОРУКА УСПІШНОГО ЛІДЕРСТВА

У сучасному світі, де різноманітність є невід'ємною частиною нашого суспільства, інклюзивна культура стає запорукою успішного лідерства. Вона не лише демонструє розвиток організацій та команд, але й є ключем до досягнення ефективності та сталості в будь-якій сфері діяльності, адже сприяє розмаїттю поглядів, стимулює творчість, допомагає підвищити рівень довіри та відкритості в команді.

Інклюзивна культура заохочує розвиток і підтримку справжнього командира-лідера, який знає, як ефективно керувати командою, враховуючи потреби та інтереси кожного члена команди. Такий лідер вміє налагодити чітку комунікацію, зрозумілу кожному члену команди, і мотивувати їх до активної участі в реалізації стратегій і досягненні поставлених цілей. Він допомагає переконатися, що голос кожного члена команди почутий і врахований, а їхні ідеї та внески цінуються. Такий підхід створює сприятливе середовище для розвитку психічної стійкості та впевненості в собі у всіх членів колективу, сприяє вірі у свої сили та можливість чогось досягти. У результаті командир-лідер, який працює на підвищення рівня інклюзивної культури, стає символом довіри, віри та перемоги для всієї команди, сприяючи її єдності та успіху [2].

Інклюзивна культура допомагає враховувати різноманіття та унікальність кожного члена команди. Створюється атмосфера взаєморозуміння та підтримки, яка сприяє розвитку професійної компетентності, інтелекту, комунікативних навичок, організаторських здібностей, працьовитості, сили волі, здорового способу життя та стресостійкості кожного члена команди. Крім того, інклюзивна культура підтримує розвиток таких лідерських якостей, як харизма, креативність, ініціатива, практичне мислення, емпатія та моральність, які дозволяють менеджерам ефективно працювати з командою та досягати спільних цілей [3].

Не менш важливу роль у формуванні успішного лідерства відіграють такі соціально-психологічні якості, як емпатія, сприйняття себе та інших, здатність бути потрібним, рефлексивність та усвідомлення соціальної ролі та поведінки. Завдяки інклюзивній культурі створюється атмосфера взаєморозуміння та підтримки, де кожен член команди відчуває, що його думка є цінною та

важливою. Лідер, який має ці соціально-психологічні характеристики, може ефективно спілкуватися з членами команди, розуміти їх потреби та мотивацію, а також враховувати їх внесок і перспективи в процесі прийняття рішень. Він сприяє створенню відкритого та дружнього середовища, де кожен почувається комфортно та впевнено, що сприяє підвищенню ефективності команди та досягненню спільних цілей [1].

Такі індивідуальні та комунікативні якості лідера як такт, емоційна доброзичливість, комунікабельність, чесність і цілісність у стосунках є важливими атрибутами, які дозволяють будувати довіру та сприяти згуртованості команди. Він володіє цими якостями, здатний ефективно спілкуватися з членами команди, уважно вислуховувати їхню думку та встановлювати позитивний контакт. Такий керівник створює атмосферу взаєморозуміння та підтримки, що сприяє підвищенню ефективності роботи колективу та досягненню успішних результатів [3].

Отже, інклюзивна культура в контексті лідерства допомагає розкрити потенціал кожного члена команди, роблячи лідерство доступним і зрозумілим для кожного, що створює атмосферу взаєморозуміння, підтримки та сприяє ефективній взаємодії керівника з його командою, сприяє розумінню та прийняттю лідерських якостей кожним учасником, враховуючи їх унікальність та різноманітність. Такий підхід робить лідерство доступним для різних людей, незалежно від особливостей розвитку. Таким чином, інклюзивна культура допомагає створити оптимальні умови для розвитку ефективного лідерства, яке об’єднує та надихає всю команду на досягнення спільних цілей.

Література

1. Жушма Т. В. Структура лідерських якостей майбутнього педагога вищої школи. URL: file:///C:/Users/budeg/OneDrive/%D0%A0%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB/%D0%90%D1%81%D0%BF%D1%96%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0/%D0%9A%D0%A3%D1%80%D1%81%D0%B8%20%D0%96%D0%B0%D0%BD%20%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%B5/04_%D0%96%D1%83%D1%88%D0%BC%D0%B0.pdf

2. Красницька О. В. Постать справжнього командира-лідера. URL: http://lib.ndu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/2668/1/15.pdf

3. Сопівник Р.В. Теоретичні і методичні засади формування лідерських якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.07. Луганськ, 2013. 40 с.

4. Соціальні інновації в інклюзивній освіті: Європейські практики для України. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/41283/Afuzova.pdf?sequence=3

ВИДИБОРЕЦЬ Олександр Олександрович,
аспірант кафедри управління та
освітніх технологій,
Національний Університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ІННОВАЦІЙНІ УПРАВЛІНСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ ДЛЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Під інновацією Й. Шумпетер розумів «непостійні» проведення «нових комбінацій» у п’яти типових випадках змін:

- впровадження нового товару, тобто товару, з яким споживачі ще не знайомі, або нового різновиду товару;
- впровадження нового методу виробництва, тобто методу, ще не випробуваного практично у сфері виробництва;
- відкриття нового ринку, тобто ринку, на якому певна сфера економічної діяльності країни раніше не була присутня, незалежно від того, існував до цього певний ринок чи його не було;
- оволодіння новим джерелом сировини або напівфабрикатів незалежно від того, існувало дане джерело чи тільки створене;
- створення нової організації промисловості, наприклад завоювання позиції монополіста чи її втрата.

Тобто, предметом інновації, на думку Й. Шумпетера, можуть бути продукт, виробничий процес, організація, якщо всі вони є новими і вже використані на практиці.

Ми цілковито підтримуємо таку позицію дослідника та вважаємо розвиток невід'ємною складовою будь-якої організації, підприємства, установи чи закладу, діяльність яких спрямована на створення продукту із заданими якостями та характеристиками.

«Інновації є невід'ємною частиною освітньої педагогічної теорії і практики, оскільки саме за допомогою інновацій освіта робить поступальний крок вперед. Крім того, інновації допомагають вирішити ряд завдань, що дозволяє суттєво змінити наявний стан соціо-економічного і культурного буття. Кожний діяч - політик, адміністратор, вчений повинен усвідомити, що інновація дає змогу отримувати нові результати в будь-якій сфері, котра у свою чергу розвиває і весь спектр інших практик. Підтверджує це визначення президент Національної академії педагогічних наук України академік В. Кремень.

Таким чином, інновація є активним джерелом розвитку освіти. Інновації забезпечують нові прогресивні зміни педагогічної, освітньої і управлінської

підсистем, не даючи цим підсистемам працювати на рівні застарілих вимог, а сприяють і забезпечують їх постійний розвиток. Відповідно, розвиток систем вищої, фахової передвищої та загальної середньої освіти передбачає створення та впровадження інновацій та інноваційних освітніх і управлінських технологій.

Інноваційний процес в управлінні закладом освіти припускає втілення нововведень в методах, формах, прийомах, засобах (технологіях), а також у змісті управлінської діяльності або в її цілях, умовах, технологіях тощо, що передусім потребує сформованої готовності суб'єкта управління здійснювати таку діяльність.

На думку Н. Гнедко, існують підходи до розуміння поняття «готовність», а саме:» функціональний – готовність розглядається як особливий психічний стан особистості, психологічна умова успішного виконання діяльності, вибірково-усвідомлена активність, що спонукає особистість до діяльності.

Готовність до професійної діяльності, як стверджує В. Семиченко, – це психічний стан, який містить: операційну готовність, що вимагає термінової активізації людини, її залучення на певному рівні до діяльності; функціональну готовність – усвідомлення людиною своїх цілей, оцінки існуючих постулатів, визначення найбільш ймовірних засобів дії.

Відносно готовності керівника закладу освіти до різних видів діяльності, то можна зазначити, що готовність – це:

- комплекс знань, умінь, навичок, мотивів та особистісних якостей, який забезпечує ефективне управління змінами в організації;

- складне, багатоаспектне особистісне утворення, що містить комплекс знань, умінь, навичок, мотивів та особистісних якостей, які забезпечують ефективне управління навчально-виховним процесом;

- сукупність знань і вмінь, необхідних для виконання конкретних функцій, що відображають основні напрями, види і форми управлінської діяльності і загалом складають базову основу моделі посадової компетенції.

Відповідно до цих точок зору можна стверджувати, що готовність керівника закладу освіти до застосування інноваційних управлінських технологій доцільно розглядати з позицій теоретичної готовності, яка визначається як співвідношення ідеальної моделі знань і реального їх стану, психологічної готовності (мотиви й особистісні якості) та процесуальної готовності, що характеризується загальним умінням керівника виконувати всі управлінські функції інноваційної діяльності та застосовувати інноваційні управлінські технології.

ВЛАСЕНКО Каріна Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи
та реабілітації
БУРДУЖА Людмила Сергіївна,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
спеціальності «Соціальна робота»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ВПЛИВ ПОЗАНАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ НА ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ В МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Формування навичок лідерства серед студентів у позааудиторній діяльності стає ключовим аспектом їхньої освіти, оскільки це сприяє розвитку вмінь, які необхідні для успішного кар'єрного росту та адаптації у суспільстві. Для досягнення цієї мети багато закладів вищої освіти надають студентам можливості приєднатися до різноманітних позааудиторних ініціатив, таких як студентські організації, спортивні команди, благодійні проекти та інші.

Українські заклади вищої освіти все більше розуміють вагомість розвитку лідерських якостей серед студентів у позааудиторній сфері. Володіння лідерськими знаннями та навичками може забезпечити студентам необхідні інструменти для вирішення проблем і досягнення успіху у майбутній професійній кар'єрі [1].

Однією з найбільш вагомих форм підвищення рівня професійної компетентності майбутніх фахівців є студентська наукова конференція, що сприяє організації наукової діяльності студентів, які презентують та обговорюють результати своїх досліджень.

Такий формат сприяє розвитку когнітивних здібностей студентів, практичному мисленню та збільшує їх зацікавленість у вибраній професії. Під час виступів та обговорень молодь звертається до ключових тем у сфері науки та технологій.

Зустрічі з видатними особистостями - популярний метод організації виховної діяльності. Під час цих заходів студенти взаємодіють з державними діячами, провідними науковцями, відомими політиками, представниками творчої інтелігенції, успішними підприємцями в сільському господарстві та іншими. Такий підхід передбачає використання методу прикладу [2].

Студентські олімпіади, конкурси та змагання - це форми, які стимулюють бажання досягати високих результатів, спонукають до вдосконалення та розвивають вольові якості у студентів. Серед найбільш популярних методів групової роботи для вироблення лідерських навичок у майбутніх спеціалістів з

соціальної роботи є організаційно-виховні заходи, де передбачається активна взаємодія між викладачами та студентами або іншими учасниками [3].

Формування лідерських якостей у майбутніх фахівців досягається за допомогою злагодженого поєднання особистісного та колективного підходів. В цьому контексті індивідуальні методи виховання мають велике значення.

Література

1. Волківська Д. А. Розвиток лідерського потенціалу студентського активу в університетському середовищі. (Дис. канд. пед. наук). Київ, 2016. 455 с.

2. Дубровіна І.В. Педагогічне стимулювання лідерства у студентів засобами активних форм навчання. Журнал «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2022. № 4(9). С. 234-243.

3. Головешко Б. Р. Про деякі проблеми розвитку лідерських якостей у студентів вищих навчальних закладів. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. Харків, 2012. №32. С. 89-96.

ВОЗНЮК Тетяна Михайлівна,
асистент кафедри англійської мови
для технічних та агробіологічних
спеціальностей
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

THE FORMATION OF HIGHER WOMEN'S EDUCATION IN UKRAINE

The process of formation of women's education in the second half of the XIX – early XX century occupied an important place in the socio-political life of the country, was an indicator of the direction and dynamics of its development. The problems associated with the study of the state and formation of the women's education system are inextricably linked to the question of the place of women in society. And today they have not lost their applied, pedagogical and social significance.

Historically, the struggle of women for the opportunity to obtain higher education can be considered as one of the components characterizing the general rise of national consciousness and as a result of inevitable economic, political and social changes in the life of the country and public consciousness.

For a long time, the issue of university education for women was not even raised. The desire of women to receive an education of equal value with men ran into a blank wall of misunderstanding on the part of the authorities and the conservative public. This was one of the main reasons for the mass departure of girls to study abroad in 1870-1880. In the end the authorities had to give in. The foundation of the

Institute of Noble Maidens in Kiev was the first sign for Kiev women. Despite the big name, it was an ordinary secondary school with a six-year course of study. Professors of the Kiev University and the Kiev Theological Academy, in particular, N.H. Bunge, V.Ya. Shulgin, taught at the institute mainly.

Kristina Alchevskaya's creative work has made a significant contribution to national education. She became the organizer and head of the Kharkiv Women's Sunday School, opened in 1862. She paid great attention to improving the pedagogical level of the teachers of her schools.

In April 1876 a "Regulation" was adopted according to which the Ministry of Education was given the right to establish Higher Women's Courses in university cities. The opening of the first Higher Women's Courses took place on September 20, 1878. Almost all higher women's courses were opened on the initiative of the public and were either non-governmental or private educational institutions in their organizational and legal form. The solution of such tasks as attracting university teaching staff, expanding the material base, and opening new courses depended on the public. Until the beginning of the twentieth century, almost all major cities had Higher women's courses -medical, polytechnic, agricultural, architectural, etc.

Stepanida Slavutinskaya's private girls' gymnasium began operating in Kamianets-Podolsky in 1901. In 1903, higher women's pedagogical courses were opened in Odessa. In Kiev in 1906, thanks to the efforts of university professors, the Higher Women's Courses resumed their work, which were closed in 1889. In 1907 Higher Women's courses with historical and philological, physical and mathematical and legal departments were opened in Kharkov. In 1908 the Froebel courses at the society were founded. They trained teachers of preschool children, the fundamental course of study lasted three years. Tuition both at the courses and subsequently at the Kiev Froebel Institute was paid. The Froebel Institute ceased to exist in 1920, when its structures were incorporated and came under the strict control of the Institute of Public Education.

The period from 1917 to 1920 in the history of Ukraine it is defined as a period of abrupt changes in power structures, a difficult discordant struggle. Shortly after the revolution, the destruction of the existing education system began. A new stage in the history of women's higher education began in 1918, when the principle of co-education was legislated as the only possible one. The task of "theoretical and practical teacher training" was put in the first place. In 1920 at a regular meeting of the higher schools sub-department, the issue of merging higher educational institutions in Kiev was considered, and a decision was made to merge the women's medical institute with the university. According to the order of the Provincial Department of Public Education from February 1920, the following universities in Kiev were transferred to the full maintenance of the state treasury: the state University with Ukrainian and Russian branches, Higher Women's Courses, polytechnic, commercial, teachers' institutes. All other higher educational institutions (law, Froebelevsky Pedagogical, archaeological, geographical institutes and the People's University-Polytechnic) were under the general control of Gubvno. The leading trends in the development of higher women's education in Ukraine in the second half of the XIX-early XX century are: universalization of teacher education

feminization , professionalization of education , autonomy of specialized educational institutions .

The formation and development of women's education is one of the most interesting pages in the history of education, it is so important and peculiar that without it the history of education looks one-sided and very simplified. The path to higher education has proved difficult for Ukrainian women. The general negative policy of the Government on this issue, caused by bias against educated women in general, has led to the fact that this issue has been attributed exclusively to the private sphere and has been closely monitored by the authorities.Traditionally, the history of education is presented as actually "half-hearted", that is, it is limited to the history of men's education, men's educational institutions. As a result, the whole "educational sector" of Ukraine – women's education, the peculiarities of its development, construction, content and organization of the educational process, its impact on the domestic education system as a whole - falls out of sight. And it is the history of women's education that most fully reveals the basic pattern of the development of all Ukrainian education - the growing role of social forces in its formation and development.

Literature:

1. Gluzman A.V. University pedagogical education: the experience of systemic research. K., Prosvita Publishing Center, 1997.

2. Dobrovolskaya V. Formation and development of the system of women's education in Ukraine at the beginning of the twentieth century / V. Dobrovolskaya // Southern Archive. SB. nauk. works. Historical sciences. - Issue VIII. - Kherson: publishing house of KHSPU, 2002.

3. Efimenko G. G., Krasnikov V. M., Novominsky A. N. Higher School of the Ukrainian SSR. Successes, problems of development. K., 1978.

4. Posternak S. On the history of the educational movement in Ukraine during the revolution of 1917-1919. – K., 1920. – 127 p.

ГЕЙКО Світлана Миколаївна,
кандидат філософських наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ГЕЙКО Тетяна Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
РУБЦОВА Тетяна Андріївна,
старший учитель початкової школи,
Ліцей № 246 Дніпровського району міста Києва (м. Київ, Україна)

ФЕНОМЕН ЛІДЕРСТВА В ОСВІТІ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Кожна суттєва трансформація соціуму призводить до зміни його освітніх перспектив розвитку. Виникнення глобального простору суспільства не могло не позначитись на освітніх процесах. Освіта у відповідності до викликів часу

залучає до своїх процесів усі глобалізаційні параметри. Планетарний характер розподілу праці (глобальний ринок робочої сили, тим більш інтелектуального ґатунку) впливає на регіоналізацію освітніх закладів. Формується корпус країн-експортерів освіти, який є результатом конкурентоздатності вищих навчальних закладів. виявляє культурологічну необхідність проникнення лідерських тенденцій в освіту.

У дослідження аналізуються основні підходи щодо визначення та трактування лідерства, а також концепції та теорії лідерства, що склалися у філософії. Зокрема, встановлюється сутність феномену лідерства в освіті.

У сучасному суспільстві важливу роль відіграє правильно сформований імідж лідерів організацій, рухів тощо. Лідерство – універсальний за своєю природою феномен суспільного життя. Воно присутнє в будь-якій сфері людської діяльності, для існування якої потрібна стратифікація: виділення керівників і підлеглих, лідерів і послідовників.

В сучасній науці існує декілька основних підходів щодо визначення та трактування лідерства:

соціологічний підхід розглядає лідерство, по-перше, як функції, виконувані лідерами в групі (планування, координування та контролю за діяльністю вищих за соціальним статусом членів групи); по-друге, як соціальні відносини домінування та підкорення в групі або організації;

психологічний підхід досліджує особливості постаті лідера та його вплив на інших. Лідерство трактується: як сукупність унікальних якостей особи; як форма соціальної поведінки; як функція соціальної ситуації; як спосіб організації міжособистісних стосунків; як процес організації діяльності всієї групи;

економічний підхід розкриває лідерство як ефективні та успішні інновації у високотехнологічному бізнесі, домінування за показниками діяльності підприємства;

управлінський підхід – лідерство охоплює (але не обмежується тільки цим) розробку бачення, планування, прийняття рішень, мотивування, організацію, розвиток, наділення повноваженнями і спрямування діяльності людей на досягнення конкретних цілей;

політологічний підхід – політичне лідерство – це процес взаємодії між людьми, в ході якого наділені реальною владою авторитетні люди здійснюють легітимний вплив на суспільство (чи певну його частину), яка добровільно віддає їм частину своїх політико-владних повноважень і прав.

філософський підхід узагальнює різноманітні тлумачення лідерства. Цим поняття визначають суттєвий параметр процесу структурації соціальної групи чи суспільного класу. В такому значенні лідерство виступає як один із базових механізмів диференціації соціальної діяльності та має на меті досягнення певною особою (індивідуальне лідерство) чи частиною групи (групове лідерство) особливого становища по відношенню до інших членів групи. Така диференціація у тлумаченні поняття свідчить про те, що на початку XXI ст. проблема лідерства набула міждисциплінарного характеру.

Сутність лідерства розкривають численні концепції та теорії, що склалися в історії та соціальній філософії. Науковці виокремлюють два підходи у дослідженні феномену лідерства:

1) нормативний (у працях: Платона, Арістотеля, Н. Макіавеллі, Т. Гоббса, Дж. Локка, Ш. Монтеск'є, Г. Гегеля, К. Маркса, Т. Карлейля, Ф. Ніцше, З. Фрейд, М. Вебера та ін.). Теоретики-класики намагалися осягнути та розробити ідеальні концепції лідерства; аналізували феномен лідерства за такими основними напрямами: пошуки обґрунтування необхідності інституалізації лідерства, визнання одного типу лідера (справедливий мудрець, який дає країні закони, рятує її в складний час) та реорганізація політичних інститутів;

2) дескриптивний (теорії особистісних рис, ситуаційна, визначаючої ролі послідовників, обміну та трансактного аналізу, реляційна, когнітивна та конструктивістська). В них аналізуються не ідеали лідерства, а те, яким воно є насправді: лідерські риси, ситуації, в якій має місце діяльність лідера, його відносини із послідовниками тощо. Для цього вченими використовуються переважно емпіричні методи з таких галузей як політологія, психологія та соціологія.

Таким чином, в межах філософського пізнання феномен лідерства може розглядатися, по-перше, як різновид влади, носієм якої виступає одна людина або група осіб; по-друге, як соціальна позиція, пов'язана з прийняттям рішень; по-третє, як вплив на інших людей.

ГРИГОРЕНКО Тетяна Вікторівна,
доктор філософії,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ОСНОВИ ЛІДЕРСТВА СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Сучасний розвиток освітнього процесу знаходиться у процесі трансформації, що має вплив до впровадження певних порівняльних критеріїв в організаційну діяльність закладів.

Сьогодення вимагає принципово-актуальні положення лідерства, що витікають з низки характерологічно-функціональних якостей лідера, а саме готовності до ризику, передачі повноваження та ін. [1;2].

На думку науковців: «Лідерство як соціально-психологічне явище: пов'язане з динамічними процесами в малій групі; базується на впливі особистого авторитету людини (лідера) на поведінку її членів; обумовлює досягнення групових цілей в оптимальні терміни і з оптимальним ефектом» [1, С.1-2].

Л.Сергєєва та інші, вважають: «Лідерство – це істотна складова частина діяльності менеджера, пов’язана з цілеспрямованим впливом на поведінку окремих осіб чи робочої групи; інструментами такого впливу виступають навички спілкування й особистісні якості менеджера, які відповідають зовнішнім і внутрішнім потребам групи» [3, С.13].

Отже, лідерство як результат певної дії, об'єктивних та суб'єктивних факторів, що має: мету, вимоги (конкретні ситуації), потреби, певні інтереси, та індивідуально-психологічні якості кожного із членів групи, а також дії лідера будучи ініціатором та організатором групової діяльності. [1]. Таким чином, сучасні умови глобальної трансформації суспільства є лідерство, що має механізм реформування освітнього середовища.

Література

1. Міляєва В.Р., Лебідь Н.К. Мотивація професійного вдосконалення як чинник розвитку лідерства в освіті. Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України». 2014. №4

2. Рубльов В.В Теоретичні основи лідерства в управлінні підприємствами. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. С. 82-85.

3. Сергеєва Л. М., Кондратьєва В. П., Хромей М. Я. Лідерство: навч. посібн. /за наук. ред. Л. М. Сергеєвої. Івано-Франківськ. «Лілея НВ». 2015. 296 с.

ДЕМЧЕНКО Ірина Іванівна,
доктор педагогічних наук, професор
кафедри соціальної роботи та
реабілітації,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

РОЛЬ ІНКЛЮЗИВНОГО СПІЛКУВАННЯ У РОБОТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Світові глобалізаційні процеси, стрімкий технологічний прогрес усіх сфер політичного, економічного, соціального життя, визнання пріоритетних напрямів сталого розвитку, запекле протистояння населення повномасштабному вторгненню російських окупантів на територію України обумовлюють зростання ролі демократії, гуманізму, солідарності, миролюбства і толерантності.

Загалом толерантність можна розглядати як інтегральну якість особистості, яка дозволяє їй взаємодіяти з оточуючим середовищем та своїм внутрішнім станом у складних ситуаціях, сприяючи адаптації в соціумі та запобігаючи конфліктам з навколишнім світом і самою собою. Вона є ключовим елементом роботи соціального працівника, оскільки саме від нього

залежить ефективність взаємодії з отримувачами соціальних послуг та розвиток позитивних взаємовідносин під час спілкування. Від так, інклюзивне спілкування стає наріжним каменем побудови інклюзивного соціального середовища, що забезпечує умови включення усіх людей з урахуванням їхньої багатоманітності, до сфер життєдіяльності суспільства.

Інклюзивне спілкування – це процес взаємодії, спрямований на створення відкритого, толерантного середовища для всіх учасників, що базується на повазі до різних думок, ідей, переконань, ідентичностей та включає в себе повагу, емпатію та відкритість. У контексті соціальної практики передбачає активне застосування стратегій комунікації, які сприяють взаєморозумінню, емпатії та взаємопідтримці між різними соціальними групами. Це включає в себе використання відкритого, неупередженого підходу до спілкування, адаптацію комунікаційних засобів та методів до індивідуальних особливостей кожного учасника взаємодії, а також підтримку створення відкритого, толерантного середовища для спільного спілкування та взаємодії.

Ключовими аспектами цього процесу є:

1. Фасилітація комунікації (фахівці соціальної сфери забезпечують створення сприятливого середовища для вільного обміну інформацією та ідеями між усіма учасниками спілкування, в якому отримувачі соціальних послуг почувають себе комфортно та захищено, а також впевнені, що їхні потреби та проблеми будуть вислухані та враховані);

2. Сприяння самовираженню (соціальний працівник заохочує вільне самовираження клієнтів та надає їм можливість висловлювати свої думки, почуття без страху перед осудом, тобто сприяє створенню атмосфери взаєморозуміння та підтримки);

3. Урахування індивідуальних потреб (соціальний працівник адаптує комунікаційні засоби та методи до потреб і можливостей кожного учасника, забезпечуючи доступність, зрозумілість інформації для всіх; використовує інклюзивне спілкування для збору інформації про індивідуальні потреби та переваги кожного отримувача соціальних послуг, що дозволяє розробляти індивідуалізовані плани супроводу, які враховують конкретні обставини, можливості та специфіку розвитку особистості);

4. Підтримка різноманітності (фахівець відіграє роль посередника у сприянні різноманітності та включеності; сприяє встановленню та підтримці взаєморозуміння між учасниками спілкування, сприяючи вирішенню конфліктних ситуацій та непорозумінь; допомагає зрозуміти та цінувати різноманітні культурні, соціальні та ідентичні аспекти отримувачів, що сприяє створенню гармонійного та взаєморозуміючого середовища);

5. Поширення ідеї інклюзії (популяризація ідеї інклюзії відбувається через різноманітні способи взаємодії та комунікації соціального працівника з іншими членами суспільства шляхом проведення тренінгів, семінарів, нарад та інших заходів, спрямованих на підвищення обізнаності громадськості щодо принципів інклюзії та необхідності створення рівних можливостей для усіх людей).

Окрім того, соціальний працівник активно співпрацює з усіма зацікавленими сторонами, такими як урядові та неприбуткові організації,

активісти громадських рухів, представники бізнесу та інші, з метою спільної реалізації проектів та ініціатив, спрямованих на розвиток інклюзивного середовища. Ключовими аспектами цієї ролі є активне просування ідеї інклюзії в усіх сферах життя, від освіти та здоров'я до робочого місця та громадського простору.

Отже, використання інклюзивного спілкування у роботі соціального працівника дозволяє підтримувати індивідуальність кожної особи, сприяти її адаптації в соціумі, забезпечувати безпеку та захист від конфліктів й негативного впливу зовнішнього середовища, підтримки соціальної інтеграції та розвитку кожної особи, що є ключовим елементом в створенні толерантного та відкритого суспільства, де кожен рівноправно може брати участь у всіх соціальних процесах.

ДРАЧУК Олександра Вікторівна,
здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

СВІТОВА ПРАКТИКА ДОГЛЯДУ ЗА ЛІТНІМИ ЛЮДЬМИ

Глобальне населення прискорено проходить процес старіння. У 2020 році кількість осіб у віці 60 років і старших становила 1 мільярд, і цей показник до 2030 року зросте до 1,4 мільярда, що відповідає одному шостому частці загальної кількості жителів Землі. Прогнозується, що до 2050 року кількість осіб у віці 60 років і старших подвоїться, досягнувши 2,1 мільярда. Також очікується, що в період від 2020 до 2050 року кількість осіб у віці 80 років і старших збільшиться втричі, досягнувши 426 мільйонів осіб [1].

Особи похилого віку відіграють значну роль у соціумі як члени сім'ї та місцевої спільноти, вносячи свій внесок у різні аспекти життя. Багато хто з них бере активну участь у волонтерській діяльності, продовжує працювати, що сприяє соціальній та економічній активності суспільства [2]. Незважаючи на те, що у більшості осіб похилого віку зберігається гарне здоров'я, значна частина з них схильна до ризику розвитку психічних захворювань, включаючи депресію та тривожні розлади.

Літні люди часто стикаються з обмеженою мобільністю, хронічним болем, фізичною слабкістю, деменцією, іншими проблемами здоров'я. Зазначене потребує певних форм довгострокового догляду та підтримки. Більше того, з віком люди з більшою ймовірністю стикаються із спільним проявом кількох захворювань, що може ускладнити їх догляд та лікування, а також погіршити якість життя.

Так, у Сполучених Штатах Америки стандартною практикою для лытнього населення, наближеного до віку 80 років, є проживання в спеціальних

комплексах ы будинках, де надається професійний догляд, включаючи медичний, в залежності від стану здоров'я. У різних штатах такі заклади можуть мати різні назви, але в основному вони описуються як «заклади проживання з доглядом», не наголошуючи на віковій групі мешканців.

Переважно вони приватні та більше схожі на готелі, ніж на медичні заклади. Незважаючи на досить дорогі послуги, вони забезпечують всі необхідні медичні та соціальні послуги. Згідно з офіційною статистикою, середньомісячна вартість проживання з елементарним доглядом (без медичного лікування) в США складає близько $3,5 тисячі. Протягом року це сягає $42 тисячі, проте ціни на такі послуги щорічно зростають на 1-1,5%.

Загалом, у Сполучених Штатах не існує жорстко визначеного поняття пенсійного віку. Замість цього, існує ряд вікових меж, які надають різні права і можливості для отримання соціальних послуг. Наприклад, від 62 років особа може подати заявку на соціальне забезпечення, в 65 років вона має право на медичне обслуговування за державною програмою для літніх (Medicare), а з досягненням 67-літнього віку – може вибрати період виходу на пенсію та отримання допомоги по соціальному забезпеченню. Якщо особа продовжує працювати до 70 років, вона може отримати додаткові пенсійні виплати.

Більшість літнього населення в США намагається залишатися активними і максимально продовжувати свою активність, беручи участь у спортивних змаганнях, подорожах тощо. Це впливає на склад населення закладів догляду, де більшість мешканців (54%) становлять люди віком старше 85 років. Трохи більше чверті складають особи віком 75-85 років, і ще близько 20% – це особи віком від 65 до 75 років і молодші. Цікаво, що жінок у таких закладах догляду набагато більше, ніж чоловіків – 74% проти 26% [3].

Згідно зі звітом Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (ВООЗ), Канада займає одне з провідних місць у світі за середньою очікуваною тривалістю життя. За показниками у 84 роки для жінок та 80 для чоловіків, країна рангується на дев'ятому місці в світі. Більше того, завдяки різноманітним факторам, тривалість життя канадців швидко збільшується. За 36 років (з 1980 по 2016 роки) середня очікувана тривалість життя в країні зросла на 8 років для чоловіків і 5 для жінок.

Система соціального захисту людей похилого віку у Канаді підпадає під компетенцію провінційних урядів, що призводить до існування 13 різних систем, які, проте, мають схожі аспекти. За формою фінансування заклади для людей похилого віку, які потребують постійного догляду через хронічні захворювання або фізичні обмеження, поділяються на три категорії: приватні, субсидовані, державні. Перші два відрізняються лише формою власності. Приватні заклади повністю незалежні від державного фінансування і можуть встановлювати власні умови прийому, але зобов'язані дотримуватися визначених державних стандартів та отримати ліцензію від провінційного МОЗ.

Залежно від ступеня потреби в допомозі (чим більше допомоги потрібно, тим вище вартість) заклади для людей похилого віку поділяються на п'ять категорій. Вартість проживання та послуги варіюються від 1,4 до 8 тисяч канадських доларів на місяць (1,1-6,4 тисяч доларів США). У цю суму можуть

входити харчування, медичні процедури, прибирання та навіть доставка товарів з магазинів.

Австралія належіть до країн з високим відсотком населення похилого віку. Уряд країни активно інвестує сотні мільйонів доларів у програму підтримки пенсіонерів під назвою Aged Life Care. Багато благодійних організацій, ветеранських і громадських угруповань також приділяють увагу дотриманню прав та інтересів людей похилого віку. Індикатором уваги держави є факт того, що англійська королева, яка є главою Співдружності, зокрема, в Австралії, надсилає особисті вітальні листи з нагоди столітнього ювілею кожному іменинникy.

Погіршення стану здоров'я літніх людей (не можуть самостійно забезпечити собі побутові потреби) надає їм можливість продати своє житло і переселитися у спеціальні багатоквартирні будинки, відомі як хостели (hostel). Для цього вони сплачують бонд (грошову заставу) у розмірі 13-15 тисяч австралійських доларів (9,5-11 тисяч доларів США) на термін п'яти або більше років, а також орендну плату в залежності від рівня квартир і їх стану. У випадку, якщо особа не має можливості сплатити бонд, опікунські організації або держава можуть взяти на себе цю відповідальність. Грошову заставу повертають у разі виїзду або виселення.

Хостели створюють умови для безпечного та комфортного перебування мешканців, сприяючи спілкуванню, знайомству з однодумцями та задоволенню їхніх потреб. Персонал виконує прибирання, прання та надає необхідні медичні послуги за потреби. Мешканці можуть вільно виходити за межі території хостелу.

У Польщі спостерігається значний приріст кількості будинків для літніх людей, що переважно пов'язано зі старінням польського населення. У 1988 році понад 60-річні особи становили 14,5% населення Польщі, а в 2010 році цей показник збільшився до 19,6% [3]. Прогнози місцевих демографів вказують, що через 20 років пенсіонери складатимуть третину населення країни. Це спонукає до розвитку сфери забезпечення літніх людей гідними умовами існування.

За даними на сьогодні, у приватних і державних будинках для літніх людей в Польщі проживає не менше 80 тисяч осіб. Згідно з польським законодавством, кожна літня людина має право на державну соціальну допомогу, включаючи цілодобовий догляд у будинках для літніх, який забезпечується місцевими органами влади за рахунок державного бюджету.

Проте, рівень обслуговування у будинках опіки, що перебувають під управлінням місцевих влад, не завжди відповідає належним стандартам, оскільки влада часто акцентує на цінових пропозиціях, обираючи найбільш доступні фірми незалежно від їхньої компетентності.

Паралельно з державними будинками опіки, у Польщі зростає кількість приватних закладів для літніх людей. Упродовж 2011-2014 років їх кількість зросла на 82%. У таких будинках місячна оплата може становити від 2 до 15 тисяч злотих. Однак вибір приватних будинків опіки також супроводжується ризиками, оскільки деякі з них можуть працювати без відповідних ліцензій.

Особливе збільшення кількості будинків для літніх спостерігається великих містах, водночас у малих містах і селах самостійний догляд за літніми людьми залишається більш популярним варіантом, оскільки сім'ї бояться осуду соціуму.

Отже, зростання частки населення похилого віку спонукає до актуалізації проблеми вдосконалення соціальної роботи з цією категорією населення. Цілісна мережа закладів соціального обслуговування літніх людей у розвинутих країнах, спрямована на реалізацію принципів ООН, забезпечуючи їм гідне місце в суспільстві.

Література

1. World Population Prospect 2022: release note about major differences in total population estimates for mid-2021 between 2019 and 2022 revisions. New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division; 2022 (станом на 12 вересня 2023 р.)

2. Драчук О.В. Освіта для громадян похилого віку: досвід та майбутні можливості. Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія. К.: Міленіум, 2023. 14(2). С. 39-46. DOI: http://dx.doi.org/10.31548/hspedagog14(2).2023.39-46. URL: https://journals.nubip.edu.ua/index.php/Pedagogica/article/view/hspedagog14%282%29.2023.39-46

3. Довгопол Я., Наливайко М., Юсип'юк І., Танасійчук О., Банахевич Ю. Гідна старість: світовий досвід. Укрінформ [заголовок с сайту]. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата зверенення 28.02.2024 р.)

ЗЕЛІНСЬКА Ярослава Цезарівна,
кандидат психологічних наук, доцент
КОЗЛОВ Євген Васильович,
студент магістратури
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Проблема лідерства й розвитку лідерських якостей сьогодні розглядається в гуманістичній площині. Усі дослідники цього напряму одностайні в тому, що лідер – це передусім особистість, яка, керуючись насамперед вищими духовними потребами, має розвинені : самоконтроль, самоорганізацію, самоефективність, самовдосконалення і т. д. При цьому провідною вважається потреба в самореалізації, що є процесом і результатом творення нею своєї власної життєдіяльності в конкретних соціально-історичних умовах. За

оцінками науковців, педагогів-практиків і молодіжних працівників, слід враховувати, що сьогоднішня молодь прагне досягти досконалості й успіху в різних сферах життєдіяльності, а отже посісти лідерську позицію в обраній соціальній групі [Л.Ф. Кожушко, О.В. Пахаренко, 2021; О.О. Лаврентьєва, О.В. Лебідь, 2022; А.В. Токарєва, І.В. Чижикова, 2021].

У контексті сучасної освітньої ситуації лідерство несе в собі велике змістове навантаження. Особистісно орієнтований характер освітнього процесу свідчить про визнання унікальності кожної особистості, розвиток її потенційних можливостей, індивідуальних якостей. Л. Кайдалова у своєму дослідженні визначає лідерські якості студентів як динамічне професійно-особистісне утворення, яке сформоване в процесі професійної підготовки у закладі вищої освіти та включає наступні компетенції:

− комунікативно-прогностичну як здатність будувати продуктивні ділові та емоційні взаємини, реалізувати власний лідерський потенціал і потенціал інших;

− індивідуально-лідерську як здатність реалізувати природні задатки лідера, вміння презентувати себе і мобілізувати свій індивідуальний потенціал;

− управлінсько-лідерську як здатність впливати на інших людей, вміння ставити цілі і визначати шляхи їх досягнення у сфері внутрішньогрупових, емоційних відносин [2].

Пріоритетними в цьому напрямку виступають інноваційні методи, спрямовані на інтерактивну взаємодію, формування компетентності майбутнього фахівця як у професійному так і в комунікативному аспектах; на розвиток м’яких навичок (soft skills), презентацію продуктів своєї діяльності; на формування лідерських якостей, аналітичного, критичного мислення, ініціативи й творчості. У навчальній діяльності розвиток лідерських якостей відбувається під час упровадження саме нестандартних, інноваційних методів навчання, які характеризуються низкою особливостей, серед яких можна виділити: суб’єктний характер взаємовідносин між студентами та викладачем на основах співробітництва; діалогічний, проблемний стиль викладання; демократичний стиль взаємовідносин; використання переважно групових форм організації освітнього процесу; використання проблемно-пошукових, дослідницьких методів навчання; створення ситуації успіху у навчанні, забезпечення психологічного комфорту; реалізація принципу селективності (вибору) у навчанні. Ці особливості створюють передумови для формування аналітичного, творчого мислення, мотивують до самовдосконалення, самореалізації, розвитку особистісного потенціалу студентів, формуванню їх власної позиції та вміння обґрунтовувати і відстоювати свою думку, погляди, що у подальшому може стати підґрунтям для розвитку лідерських якостей.

Реалізація педагогічних інновацій, як особливих форм педагогічної діяльності і мислення, спрямованих на організацію нововведень в освітньому просторі, і як процес створення, упровадження і поширення нового в освіті, забезпечує активність навчальної діяльності студентів, закладає основу для подальшого осмислення і розвитку фахових знань, застосування набутого досвіду на практиці.

Визначені тенденції, які мають реалізовуватися в освітньому середовищі через форми й механізми роботи із студентами, взаємодію навчального і позанавчальних процесів сукупно зумовлюють розв'язання важливого соціального завдання – підготовці ініціативних, самостійних, відповідальних лідерів, які здатні до ефективної діяльності в якісно інших умовах суспільного розвитку.

Література

1. Головешко Б.Р. Важливість формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з інформаційних технологій // Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи: матеріали IV міжнародної наукової конференції, 25-26 квітня 2013р. Харків: ХДАДМ, 2013. С. 41-42.

2. Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Альохіна Н. В. Формування лідерських якостей студентів на основі інноваційних методів навчання. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe.* 2016. № 7. P. 34–37.

КАСЬЯНЕНКО Діана Антонівна,
здобувач першого рівня вищої освіти,
ТВЕРЕЗОВСЬКА Ніна Трохимівна,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри соціальної роботи
та реабілітації,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ПІДТРИМКА ЗДОРОВ'Я ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Похилий вік є періодом, коли особа стає вразливою перед змінами навколишнього середовища через обмеженість особистих та матеріальних ресурсів, які важливі для попередження й протидії негативним змінам у зовнішньому оточенні. Так, в Україні кожен п'ятий громадянин вже належить до цієї категорії населення. Важливо зауважити, що українські пенсіонери є представниками цієї вікової групи. Крім того, останнім часом в розвинених країнах світу відбулося збільшення кількості людей похилого віку [1].

Турбота про здоров'я літніх громадян в Україні стає все більш актуальною і стосується важливої соціальної проблеми. Оскільки наше суспільство старіє, належна увага до благополуччя та фізичного стану людей похилого віку стає надзвичайно важливою. Україна, подібно до багатьох інших країн, стикається з численними викликами у забезпеченні потреб цієї вікової групи в охороні здоров'я.

Актуальність вивчення стану здоров'я літнього населення в Україні набуває особливого значення в умовах війни, оскільки саме ця вікова група стає найбільш вразливою, потребуючи комплексного медичного огляду та уваги до

свого психо-фізичного стану. Громадяни похилого віку, внаслідок військових конфліктів [2], зазнають підвищеного ризику через різні фактори, що пов’язані з цими подіями. Одним з найбільш актуальних аспектів є проблема внутрішнього переміщення населення [3]. Багато літніх людей змушені залишати свої будинки та місця проживання через насильство та нестабільність, що супроводжує війну. Це може викликати в них почуття втрати, дезорієнтації та загострення проблем зі здоров’ям.

Люди похилого віку мають ті ж права на здоров‘я, що й інші члени суспільства. Однак, при реалізації цих прав вони стикаються з численними проблемами, такими як дискримінація, соціальна ізоляція та економічна маргіналізація через низькі пенсії. Вони також є більш уразливими до зловживань і насильства, включаючи випадки насильства з боку своїх родичів. З огляду на швидке старіння населення світу, ці проблеми потребують конкретних та системних рішень, особливо в країнах Європи, де медіанний вік населення є найвищим у світі [1].

Літні люди є дуже вразливими до жорстокого поводження. Погане здоров'я, включаючи такі стани, як деменція, значно збільшує ризик ставання жертвами зловживань. Торонтська декларація про глобальне запобігання жорстокого поводження з людьми похилого віку визначає його як будь-яку дію або бездіяльність, що призводить до шкоди або страждань літньої людини в умовах, де існує очікування довіри [4].

Жорстоке поводження може бути фізичним, психологічним, емоційним, сексуальним або фінансовим, і може відбуватися як в домашніх умовах, так і в установах, де надаються послуги догляду. Це важлива тема, яка залишається забороненою в багатьох країнах, і залишається поглибленим наслідком відсутності достовірної статистики та інформації. Однак за оцінками, не менше 4 мільйонів осіб у Європейському регіоні Всесвітньої організації охорони здоров'я піддаються жорстокому поводженню з людьми похилого віку протягом одного року.

Вважаємо, що вирішення проблем, котрі безпосередньо торкаються літніх людей, не лише питання політики та розподілу ресурсів, але й справа суспільних цінностей та інклюзивності. Забезпечення можливостей для людей похилого віку насолоджуватися високою якістю життя, включаючи доступ до якісної медичної допомоги, можливість участі у суспільному житті та захист від вікової дискримінації, є моральним імперативом.

Отже, умови війни та повоєнного відродження вимагають наявності програм активізації та інтеграції літнього населення у суспільне життя, оскільки вони відіграють важливу роль у забезпеченні повноцінного життя та психологічного благополуччя старших громадян.

Література

1. World Population Prospect 2022: release note about major differences in total population estimates for mid-2021 between 2019 and 2022 revisions. New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division; 2022 (станом на 12 вересня 2023 р.)

2. Сопівник І.В., Драчук О.В. Професійна підготовка соціальних працівників до соціального захисту населення в контексті міжнародних вимог. Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія». 2019. № 10(3). DOI: http://dx.doi.org/10.31548/hspedagog2019.03.040

3. Тверезовська Н.Т., Головаш Д. А. Основні проблеми внутрішньо переміщених осіб та шляхи їх подолання. Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія. К. : Міленіум, 2023. Том 14, № 3 (2023). С. 116-130. DOI: http://dx.doi.org/10.31548/hspedagog14(3).2023.116-130

4. The Toronto Declaration on the Global Prevention of Elder Abuse. URL: https://www.who.int/ageing/projects/elder_abuse/alc_toronto_declaration_en.pdf?ua=1 (дата звернення 16.02.2024 р.)

КВАСНЮК Владислав Юрійович,
аспірант кафедри педагогіки
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Одним із найдієвіших компонентів, що визначає розвиток суспільства у XXI столітті, виступають нові інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ). Вони стають рушійною силою розвитку світової економіки та здатні допомогти у вирішенні економічних та соціальних проблем з більшою ефективністю та винахідливістю [1]. Водночас ІКТ є одним із ключових факторів, що визначають нерівність між різними соціальними та економічними групами. Гендерна нерівність посилюється цифровою революцією, що стосується всіх соціальних груп незалежно від рівня доходу. У всьому світі жінки стикаються з серйозними проблемами не тільки економічного, а й соціального, культурного характеру, які обмежують або повністю позбавляють їх доступу до ІКТ, можливості користуватися цими технологіями та отримувати з цього зиск [6].

Жінки є головною економічною силою в більшості розвинених країн. Оскільки економіка все більше і більше залежить від інформації, проблеми доступу жінок до ІКТ та їх використання стають все більш важливими як для розвинених, так і для країн, що розвиваються. Зручність використання ІКТ для передачі та розповсюдження інформації, що сприяє розвитку, загальновизнана. Проте важко очікувати, що ІКТ стануть доступними для жінок у ході «природного» розвитку, якщо й надалі використовуватимуться підходи та технології, які не враховують гендерних аспектів. Через непомірну гендерну упередженість при використанні ІКТ у сферах освіти, культури та інших різних сферах життєдіяльності, жінки потребують заохочення та підтримки, щоб зайняти своє законне місце в суспільстві, що переживає інформаційну революцію [2].

Представництво жінок у структурах, відповідальних за прийняття рішень у сфері ІКТ, явно недостатньо і це позначається негативним чином при прийнятті інвестиційних рішень, впровадженні інноваційних моделей, при виробленні напрямів політики та стандартів галузі ІКТ так, як усе це потребує обліку гендерних аспектів.

Питання справедливого доступу до ІКТ та незалежності в отриманні та виробництві інформації є центральним у справі підвищення ролі жінок та побудові інформаційного суспільства для всіх [4].

Сучасні ІТ не тільки виробляють товари та послуги, але також впливають на суспільство та культуру, на нашу здатність працювати та спілкуватися. Тому, безумовно, участь у розробці та використанні технологій по всіх сегментах для суспільства є дуже важливою.

Проте жінки беруть недостатньо активну участь у розробці та впровадженні ІТ порівняно з чоловіками. Складна низка соціальних та культурних упереджень перешкоджає жінкам активно включитися в процес інформатизації на рівні сучасних технологій, незважаючи на те, що включення більшої кількості жінок у цей процес могло б змінити розробку та проектування продукції та послуг, а також динаміку формування ІТ-персоналу. Розуміння того, чому жінки поступаються чоловікам, як це практикується в даний час, дозволить зробити ІТ доступнішими для жінок [5].

Відсутність жінок у ІТ-сфері продовжує посилювати стереотипи та дисбаланс. Щоб виправити недостатню представленість жінок у ІТ, було б просто сприяти збільшення освітніх можливостей для жінок, програм наставництва для молодих жінок, професійними та економічними стимулами [3].

Література

1. Кучай, Т., & Кучай, О. (2019). Забезпечення якості вищої освіти в європейському освітньому просторі. Науковий журнал ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”. Освітній простір України,16, 15-19. http://lib.pnu.edu.ua/files/Visniki/opu-16.pdf

2. Kuzminskyi, A. I., Kuchai O. V., & Bida, O. A. (2018). Use of polish experience in training computer science specialists in the pedagogical education system of Ukraine. Information Technologies and Learning Tools, 68(6), 206–217. https://doi.org/10.33407/itlt.v68i6.2636

3. Plakhotnik, O., Strazhnikova, I., Yehorova, I., Semchuk, S., Tymchenko, A., Logvinova, Ya., & Kuchai, O. (2022). The Importance of Multimedia for Professional Training of Future Specialists. International Journal of Computer Science and Network Security, 22(9), 43-50. DOI: https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.9.7

4. Plakhotnik, O., Zlatnikov, V., Strazhnikova, I., Bidyuk, N., Shkodyn, A., & Kuchai, O. (2023). Use of information technologies for quality training of future specialists. Amazonia Investiga, 12(65), 49-58. https://doi.org/10.34069/AI/2023.65.05.5

5. Polishchuk, G., Khlystun, I., Zarudniak, N., Mukoviz, O., Motsyk, R., Havrylenko, O., & Kuchai, O. (2022). Providing the Practical Component of the Future Specialist with Multimedia Technologies in the Educational Process of Higher Education. International Journal of Computer Science and Network Security, 22(9), 714-720. DOI: https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.9.93

6. Stratan-Artyshkova, T., Kozak, Kh., Syrotina, O., Lisnevska, N., Sichkar, S., Pertsov, O., & Kuchai, O. (2022). Formation of New Approaches to the Use of Information Technology and Search For Innovative Methods of Training Specialists within the Pan-European Educational Space. International Journal of Computer Science and Network Security, 22(8), 97-104. DOI: https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.8.13

КИЯШКО Святослав Олександрович,
аспірант кафедри «Управління та
освітніх технологій»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЛІДЕРСТВО ЖІНОК – КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ПРИ ВПРОВАДЖЕННІ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

У сучасному академічному середовищі, де інновації виступають ключовим фактором у досягненні успіху, важко переоцінити роль жінок, як лідерів сучасної сфери освіти. Так в діяльності управління навчальними закладами, де поєднуються знання, творчість та стрімкий постійний розвиток, роль лідера визначається не лише здатністю до управління операційною діяльністю, але й необхідністю стимулювати інноваційні процеси. Сучасні вимоги освітнього середовища наголошують на необхідності гнучкості, толерантності до змін та високої ефективності у впровадженні новацій, включаючи і системи штучного інтелекту (ШІ). У цьому контексті важливо розглянути переваги, які представниці жіночого лідерства можуть забезпечити у контексті керівництва закладами освіти.

Так, жінки, як лідери в освітній сфері, мають вищу схильність до співпраці та колективного прийняття рішень, що створює сприятливу атмосферу для впровадження інновацій, зокрема систем штучного інтелекту.

Жіноча емпатія та здатність до ефективного спілкування сприяють побудові відкритого діалогу, що є ключовим фактором у стимулюванні інноваційного мислення та творчого підходу до вирішення проблем в освіті.

Жінки, як правило, виявляють більшу гнучкість та адаптивність у керуванні, що робить їх ефективними у впровадженні комплексних новітніх технологій, таких як системи штучного інтелекту, та гнучкого пристосування до змін у середовищі освіти.

Жіноче лідерство часто характеризується високим рівнем соціальної відповідальності та турботи про благополуччя всіх учасників освітнього процесу, що сприяє створенню стійкої підтримки для інновацій.

Жінки, як лідери в освіті, часто виявляють більшу схильність до командної роботи та співпраці, що сприяє створенню мультидисциплінарних команд для успішного впровадження систем штучного інтелекту в освітній процес.

Лідери-жінки в освіті можуть відтворювати позитивний образ для молодших поколінь, стимулюючи молодь до активної участі у науково-технічній діяльності, в тому числі в розробці та впровадженні інноваційних технологій, таких як системи штучного інтелекту.

Однак, для досягнення максимальної ефективності, потрібно забезпечити таким керівникам належне навчання технологіям штучного інтелекту та використання їх можливостей в освіті. Важливо, щоб програма такого навчання була розроблена з врахуванням доступності запропонованих тем та завдань для всіх керівників закладів освіти, незалежно від їхнього рівня підготовки та попереднього досвіду з використання технологій ШІ.

Це означає реалізацію комплексної програми навчання, яка включатиме засвоєння як теоретичних аспектів систем штучного інтелекту, так і прийомів його практичного застосування в різних напрямах управління навчальним закладом.

Такими практичними аспектами можуть бути:

Віртуальні асистенти для адміністрування: використання віртуальних асистентів або ботів для автоматизації рутинних адміністративних завдань, таких як планування зустрічей, організація документообігу тощо.

Системи аналізу даних та прогнозування: використання систем аналізу даних, які допомагають збирати, обробляти та аналізувати інформацію про навчальний процес, успішність учнів, динаміку результатів і прогнозувати подальший розвиток.

Персоналізоване навчання: впровадження систем інтелектуального аналізу, які допомагають визначити індивідуальні потреби учнів та розробляти персоналізовані програми навчання.

Системи управління ресурсами: використання ШІ для оптимізації використання фінансових, людських та матеріальних ресурсів, планування бюджету, розподілу кадрів закладів освіти тощо.

Системи відслідковування прогресу: впровадження систем, які відстежують прогрес учнів у реальному часі та надають звіти керівництву та вчителям.

Системи аналізу педагогічного процесу: використання інструментів ШІ для аналізу та оцінки ефективності педагогічних методів та програм.

Ці системи можуть значно полегшити роботу керівника навчального закладу, покращити прийняття рішень та сприяти підвищенню якості освіти.

Для успішного впровадження цих програм в робочі процеси закладів освіти потрібна активна підтримка від керівництва навчального закладу, яка включатиме не лише фінансові ресурси для проведення навчання, але й створення стимулів для участі у цих програмах.

Крім того, важливо забезпечити постійну технічну підтримку та курси підвищення кваліфікації після завершення програми впровадження таких інновацій, оскільки технології штучного інтелекту постійно розвиваються, і їхнє використання в освіті вимагає постійного оновлення знань та навичок.

Таким чином, належне знайомство з технологіями штучного інтелекту та їхнє використання в освіті є ключовим елементом для ефективного лідерства жінок в управлінні сучасними закладами освіти. Повне і всебічне використання переваг, які представниці жіночого лідерства можуть забезпечити у контексті керівництва закладами освіти, реалізація комплексної програми навчання, активна підтримка та стимулювання лідерства жінок, а також якісні технічні консультації та підвищення кваліфікації після завершення навчальних курсів, є важливими кроками для повноцінного впровадження інновацій у сфері освіти.

ЛІ ЦЗЮНЬТАН,
аспірант,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ДУАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО ЛІДЕРСТВА ПОЛІТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ КИТАЮ

В умовах розвитку науково-технічного прогресу успішна адаптація до швидкозмінної міжнародної економічної системи та впровадження конкурентних стратегій у сфері науки та технологій є ключовими факторами досягнень країн на глобальній арені. Це підтверджується прикладом Китайської Народної Республіки, яка протягом останніх 50 років активно розвиває свій інноваційний та економічний потенціал.

Електроенергетика є однією з найважливіших галузей народного господарства. Сьогодні майже немає таких видів діяльності людини, де б не використовувалася електрична енергія. Потреби людства в електриці стрімко зростають. За підсумками 2023 року, оприлюдненими Державним управлінням у справах енергетики КНР, споживання електроенергії зросло на 6,7% порівняно з минулим роком. Таке значне зростання виробництва та обслуговування електроенергетичних систем здебільшого залежить від якісної роботи професіоналів.

Сучасні фахівці електротехнічних спеціальностей працюють на підприємствах енергетики та електрифікації, сільськогосподарських, промислових, транспортних підприємствах, у конструкторських, наукових і проектних організаціях, професійний функціонал яких охоплює: проектування, конструювання, установку, експлуатацію та контроль стану електричної частини обладнання та установок, а також систем електропостачання.

Для ефективного виконання своїх обов'язків майбутній електротехнік повинен мати широкий спектр знань, практичних навичок та особистісних якостей, які комплексно зінтегровано в професійних компетентностях: експлуатаційній, технологічній, проектній, організаційній, управлінській, дослідницькій. Оволодіння якими складають основи професійної майстерності, що формується під час дуального навчання в політехнічному коледжі.

У китайській освітній системі дуальне навчання стає важливою ланкою, що поєднує академічні знання та професійні навички відповідно до потреб промисловості і полягає в кооперативному зв'язку між коледжем та виробництвом, синхронізації освітньо-професійних програм із постійно мінливими вимогами ринку праці. Такий підхід спрямовано на підготовку випускників, які добре володіють теоретичними знаннями, володіють практичними здібностями та особистісними якостями важливими для досягнення успіху в реальних умовах професійної діяльності майбутніх електротехніків.

Завдяки злагодженій системі навчання в тріаді: «учень-підмайстер-майстер», дуальне освітнє середовище коледжу передбачає створення всеохоплюючої атмосфери навчання і праці, яка не тільки спрямована на оволодіння теоретико-практичними основами професійної майстерності, але й виховує ціннісні якості: уміння логічно мислити; розвинені просторову уяву і творчий підхід; прагнення до особистісного та професійного розвитку; готовність до постійного самонавчання і розширення компетеностей; здатність швидко приймати рішення в нестандартних ситуаціях; уважність, охайність, стресостійкість, відповідальність, цілеспрямованість тощо.

Дуальне освітнє середовище включає сучасні навчальні та цифрові лабораторії, оснащені найновішими інструментами та обладнанням, що є важливим компонентом у практичній підготовці студентів. Навчальні лабораторії імітують реальні умови майбутньої професійної діяльності, дозволяючи їм тестувати обладнання, прєктувати, експериментувати, створювати інновації та вирішувати виробничі проблеми, покращуючи свої практичні навички. Цифрові лабораторії сприяють засвоєнню технологій, які виходять за рамки матеріальних засобів і включають віртуальні інструменти та платформи. Таке програмне забезпечення цифрових лабораторій, акцентує увагу на інноваціях в підготовці майбутніх фахівців засобами віртуальної реальності, особливо тоді, коли проведення практичних експериментів стає неможливим або дуже складним.

Широке впровадження автоматизації та штучного інтелекту в межах державних ініціатив «Зроблено в Китаї 2025» та «Інтернет+» зумовили експлікацію традиційних та інноваційних підходів у підготовці майбутніх електротехніків в напрямі формування основ професійної майстерності, а саме: адаптація та узгодженість теорії і практики; інтенсифікація корпоративної співпраці між вищими політехнічними коледжами та спеціалізованими підприємствами; впровадження передових технологій в освітній процес; вмотивованість до самоосвіти, самовдосконалення та підвищення професійної майстерності.

Отже, дуальне освітнє середовище політехнічного коледжу сприяє теоретичному і практичному ознайомленню з найсучаснішими інструментами і технологіями майбутньої професійної діяльності різних галузей промисловості, розвитку основ професійної майстерності, підвищення рівня компетентності підтримуючи плавний перехід від навчальних закладів до професійного середовища. Окрім того, дозволяє викладачам постійно удосконалювати освітньо-професійні програми підготовки майбутніх електротехніків, з урахуванням вимог розвитку енергетичної галузі КНР.

ПАН ХСЯО ЛІН,
аспірант,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ САМОЕФЕКТИВНОСТІ СТУДЕНТОК У РІЗНИХ ОСВІТНІХ СИСТЕМАХ

Досліджуючи відмінності та схожості у способах розвитку та прояву самоефективності серед студенток у різних освітніх системах, можна дійти більш глибокого розуміння щодо взаємозв'язку між їх індивідуальною психологією, культурним фоном та освітніми практиками. Це особливо важливо з огляду на зростаючий акцент на міжнародній освіті та необхідності адаптації освітніх систем до різноманітних потреб все більш глобального студентства. Окрім того, це має практичне значення для розробки освітніх програм та систем підтримки, які ефективно сприяють розвитку самоефективності серед студенток, особливо - серед тих, хто навчається у закордонних умовах. Розуміння викликів та можливостей, які висувають різні освітні контексти для розвитку самоефективності студенток, може бути корисним і для освітян в цілому.

Характер освітньої системи, її сприяння відкритості та підтримці студенток, або ж, навпаки, - її тенденції щодо обмежень та контролю щодо них, - має глибокий вплив на віру студенток у власні здібності. Студентки у вільних демократіях часто користуються перевагами більш толерантних освітніх практик, які заохочують дослідження, критичне мислення та автономію, що призводить до вищих рівнів самоефективності. І навпаки, студентки в більш авторитарних освітніх середовищах можуть зіткнутися з жорсткими навчальними програмами та обмеженими можливостями для самовираження, що може перешкоджати розвитку самоефективності.

Контраст між цими двома типами освітніх середовищ підкреслює значимість свободи та автономії у розвитку почуття самоефективності. У вільних освітніх умовах, де студентів заохочують критично сприймати будь-які ідеї та вступати в відкритий діалог, існує більша ймовірність розвитку міцної віри в себе та стійкості студенток. Йдеться не тільки про академічну свободу:

це стосується загальної етики освітнього закладу та того, як вона відповідає принципам демократії та індивідуальних прав.

Культурні, соціальні та освітні чинники поєднуються таким чином, що впливають на самоефективність студенток. Культурні норми та цінності відіграють вирішальну роль особливо там, де вони формують очікування та ставлення студенток до освіти та особистісного розвитку. Суспільні структури, включаючи сімейне середовище та системи підтримки громади, - також справляють значний вплив на шлях студенток до самоефективності. Роль викладачів та навчальної програми також не може бути переоцінена в цьому контексті. Курс, який є різноманітним, інклюзивним та відображає широкий спектр перспектив, не тільки розширює світоглядні горизонти студенток, але й надихає їх сприймати себе як здатних ефективно навчатися.

Крім того, наголосимо на необхідності освітніх систем бути чутливими до різноманітних потреб своїх студентських осередків. Це вимагає цілісного підходу до освіти, який виходить за межі тільки академічної досконалості, але й передбачає емоційне та соціальне залучення. Освітянам та політикам слід надавати пріоритет створенню середовищ, які плекають самоефективність, оскільки це є фундаментальним для успіху студенток як усередині, так і за межами академічного світу.

Нагальним також у контексті розгляду довгострокових наслідків вирішення зазначених завдань – є та обставина, що студентки з вищим рівнем самоефективності вочевидь будуть займатися навчанням протягом усього життя, обирати складний кар'єрний шлях та позитивно впливати на суспільство. Таким чином, інвестиції в освітні практики, які сприяють самоефективності, можуть мати далекосяжні переваги. І йдеться не тільки про окремих студенток, але й про студентські спільноти та суспільства в цілому.

На наш погляд, пріоритетними наразі є саме ті освітні практики, які визнають та підтримують різноманітні потреби студенток, сприяючи розвитку відчуття самодостатності особистості студентки, її компетентності та стійкості. Оскільки світ стає все більш взаємопов'язаним, - надзвичайно важливо, щоб освітні системи адаптувалися до розвитку самоефективності у студенток, готуючи їх до впевненого та кваліфікованого подолання складних глобальних викликів.

ПРЯДКО Олександр Вікторович,
аспірант кафедри педагогіки
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

У зв'язку з соціально-економічними змінами у світі в сучасному суспільстві виникла потреба в активних, діяльних людях, які могли б швидко

пристосовуватися до мінливих трудових умов, виконувати роботу з оптимальними енерговитратами, здатними до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку [9]. Серед найважливіших якостей сучасної людини виділяються активна розумова діяльність, критичність мислення, пошук нового, бажання та вміння набувати знання самостійно. Тим самим було на освіту покладається функція, яка сприяла розвитку самостійності та відповідальності особистості, була б спрямована на її саморозвиток, самоосвіту, самореалізацію [8].

Сьогодні перед вищими навчальними закладами стоїть завдання щодо формування особистості сучасного студента, здатної до самовдосконалення, самооцінювання, самостійного набуття нових знань, прийняття самостійних рішень, визначення змісту своєї діяльності та знаходження засобів її реалізації. У рамках вирішення цього завдання всі дисципліни, включені до освітнього процесу, передбачають досить великий обсяг завдань, спрямованих на активізацію самостійної роботи студентів [7].

Проблема гендерних досліджень актуальна і для вищої професійної школи, ключовим завданням якої є формування у студентів не тільки професійно важливих якостей, а й культури міжособистісних відносин, а також комунікативних навичок, що лежать в її основі, від якості яких залежатиме стан психосоціальної сфери у їхньому майбутньому. професійної діяльності [1].

Досвід роботи в системі вищої професійної освіти, безпосереднє спілкування з учнями різної статі та віку дозволяють зробити висновок про зниження як загального рівня культури студентів, так і якість міжособистісного спілкування, що може спричинити виникнення педагогічного конфлікту [5; 6].

Продуктивним способом досягнення гармонії гендерних взаємин у професійній школі може стати підбір оптимальних моделей поведінки, що знижують рівень статево-рольових конфліктів. На думку вчених, точка зору на цю проблему дуже важлива, оскільки вона фокусує увагу на нормах та ролях, які формують чоловічу та жіночу поведінку у процесі виховання. У ході соціальної взаємодії у людини складається певний діапазон варіантів очікуваної поведінки в спілкуванні [4].

Ми вважаємо, що впровадження гендерного підходу у навчально-виховний процес дозволить поглибити знання студентів у галузі гендерних комунікативних відносин, сприятиме підвищенню якості міжособистісного спілкування, зниженню ризику виникнення конфліктів рольового характеру у їхній майбутній професійній діяльності [2; 3].

Література

1. Кузьмінський А., Кучай О., Біда О., Чичук А., Сігетій І., Кучай Т. Дистанційне навчання в підготовці фахівців у закладах вищої освіти // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2021. – Вип. 60. – с. 50-57. https://drive.google.com/file/d/1pHTPchAwuhR8B2ELmwwNrUMtojcnKA02/view

2. Кучай О.В. Використання мультимедійних технологій у підготовці вчителів початкових класів : навчальний посібник. – Черкаси : видавець Чабаненко Ю. А., 2015. – 52 с.

3. Кучай, Т., & Кучай, О. (2019). Забезпечення якості вищої освіти в європейському освітньому просторі. Науковий журнал ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”. Освітній простір України,16, 15-19. http://lib.pnu.edu.ua/files/Visniki/opu-16.pdf

4. Kravchenko, T., Varga, L., Lypchanko-Kovachyk, O., Chinchoy, A., Yevtushenko, N., Syladii, I., & Kuchai, O. (2022). Improving the Professional Competence of a Specialist in Poland by Implementing Multimedia Technologies. International Journal of Computer Science and Network Security, 22(9), 51-58. DOI: https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.9.8

5. Kuzminskyi, A. I., Kuchai O. V., & Bida, O. A. (2018). Use of polish experience in training computer science specialists in the pedagogical education system of Ukraine. Information Technologies and Learning Tools, 68(6), 206–217. https://doi.org/10.33407/itlt.v68i6.2636

6. Plakhotnik, O., Strazhnikova, I., Yehorova, I., Semchuk, S., Tymchenko, A., Logvinova, Ya., & Kuchai, O. (2022). The Importance of Multimedia for Professional Training of Future Specialists. International Journal of Computer Science and Network Security, 22(9), 43-50. DOI: https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.9.7

7. Plakhotnik, O., Zlatnikov, V., Strazhnikova, I., Bidyuk, N., Shkodyn, A., & Kuchai, O. (2023). Use of information technologies for quality training of future specialists. Amazonia Investiga, 12(65), 49-58. https://doi.org/10.34069/AI/2023.65.05.5

8. Polishchuk, G., Khlystun, I., Zarudniak, N., Mukoviz, O., Motsyk, R., Havrylenko, O., & Kuchai, O. (2022). Providing the Practical Component of the Future Specialist with Multimedia Technologies in the Educational Process of Higher Education. International Journal of Computer Science and Network Security, 22(9), 714-720. DOI: https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.9.93

9. Stratan-Artyshkova, T., Kozak, Kh., Syrotina, O., Lisnevska, N., Sichkar, S., Pertsov, O., & Kuchai, O. (2022). Formation of New Approaches to the Use of Information Technology and Search For Innovative Methods of Training Specialists within the Pan-European Educational Space. International Journal of Computer Science and Network Security, 22(8), 97-104. DOI: https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.8.13

РАХМАНІНА Аліна Сергіївна,
аспірантка кафедри педагогіки
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ІНТЕГРАЦІЯ STEM-ПІДХОДІВ У ПРОЦЕС РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

На сучасному етапі розвитку суспільства, освітню галузь тісно пов'язана із інноваціями, новаторськими впровадженнями та лідерством. Студенти, мають потенціал стати майбутніми лідерами, які здатні вирішувати складні проблеми, здійснювати трансформації та приводити до інноваційних змін у суспільстві. Інтеграція STEM-підходів у процес розвитку лідерських якостей студенти є ключовим елементом сучасної освіти, оскільки це сприяє формуванню комплексу навичок, необхідних для успішної кар'єри в умовах постійної зміни та інновацій [2].

Впровадження в освітнє середовище інноваційних можливостей забезпечує STEM-освіта, що спрямована на розвиток здібностей сучасної молоді до критичного мислення, дослідницької, аналітичної, творчої роботи [1].

На сьогоднішній день стає все більш очевидним, що успішність лідерів у STEM-галузях визначається не лише їхніми технічними знаннями, але й здатністю до креативного мислення, комунікації, критичного аналізу та прийняття рішень. Такі навички набуваються через різноманітні STEM-підходи, які активно впроваджуються у навчальні програми [7]. Зокрема, проблемне навчання, проектна діяльність, колаборативне навчання та інші методи дозволяють студентам не лише засвоювати теоретичні знання, але й застосовувати їх на практиці, розвиваючи при цьому лідерські якості [6].

У цьому контексті обговорення інтеграції STEM-підходів у процес розвитку лідерських якостей студентів є актуальним та важливим завданням для педагогічної спільноти, бізнесу та суспільства загалом. Від його успішного вирішення залежить майбутнє як окремих особистостей, так і розвиток науково-технічної та освітньої сфери в цілому [5].

Однак, інтеграція STEM-підходів у процес розвитку лідерських якостей студентів вимагає комплексного підходу та врахування різноманітних аспектів. Вона повинна охоплювати як навчання технічних навичок, так і розвиток soft-skills, таких як комунікація, ефективне керівництво, тимчасове управління проектами та багато інших. Такий комплексний підхід дозволить студентам зрозуміти, як ефективно поєднувати технічні знання з лідерськими навичками для досягнення успіху в сучасному світі [4].

Зважаючи на важливість лідерських якостей у сучасному світі, особливо в галузі освіти, слід зазначити інтеграцію STEM-підходів у процес розвитку цих якостей у здобувачів освіти. STEM-освіта є ключем до розвитку лідерських якостей. Інтеграція STEM-підходів у навчання сприяє формуванню у студентів не лише технічних навичок, але й м'яких навичок, необхідних для ефективного

лідерства [8]. Процес формування лідерських якостей повинен включати як навчання технічних аспектів, так і розвиток soft-skills, таких як комунікація, ефективне керівництво, тимчасове управління проектами тощо. Використання STEM-підходів, таких як проблемне навчання, проектна діяльність, колаборативне навчання, сприяє розвитку креативного мислення, критичного аналізу та інших лідерських навичок у студентів [3].

Використання технологій STEM-освіти надає студентам нові можливості та перспективи, а саме: орієнтація на підхід «знаю як», здатність до математичного та абстрактного мислення та побудови логічних висновків, розвиток нової обчислювальної культури та культури доведення, нових комунікативних навичок, можливість знайомств з різними точками зору при дослідженні, спрямовує на практико-орієнтовне навчання [1].

Отже, інтеграція STEM-підходів у процес розвитку лідерських якостей є важливим завданням для педагогічної спільноти та суспільства загалом, оскільки це впливає на майбутнє індивідів та розвиток науково-технічної сфери.

Література

1. Задерей, Н. М., Мельник, І. Ю & Нефьодова, Г. Д. (2018). STEM-освіта в Україні та шляхи її впровадження в начальний процес. Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та праві, (2), 172-174.

2. Кучай О.В. Використання мультимедійних технологій у підготовці вчителів початкових класів : навчальний посібник. – Черкаси : видавець Чабаненко Ю. А., 2015. – 52 с.

3. Kravchenko, T., Varga, L., Lypchanko-Kovachyk, O., Chinchoy, A., Yevtushenko, N., Syladii, I., & Kuchai, O. (2022). Improving the Professional Competence of a Specialist in Poland by Implementing Multimedia Technologies. International Journal of Computer Science and Network Security, 22(9), 51-58. DOI: https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.9.8

4. Kuzminskyi, A. I., Kuchai O. V., & Bida, O. A. (2018). Use of polish experience in training computer science specialists in the pedagogical education system of Ukraine. Information Technologies and Learning Tools, 68(6), 206–217. https://doi.org/10.33407/itlt.v68i6.2636

5. Plakhotnik, O., Strazhnikova, I., Yehorova, I., Semchuk, S., Tymchenko, A., Logvinova, Ya., & Kuchai, O. (2022). The Importance of Multimedia for Professional Training of Future Specialists. International Journal of Computer Science and Network Security, 22(9), 43-50. DOI: https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.9.7

6. Plakhotnik, O., Zlatnikov, V., Strazhnikova, I., Bidyuk, N., Shkodyn, A., & Kuchai, O. (2023). Use of information technologies for quality training of future specialists. Amazonia Investiga, 12(65), 49-58. https://doi.org/10.34069/AI/2023.65.05.5

7. Polishchuk, G., Khlystun, I., Zarudniak, N., Mukoviz, O., Motsyk, R., Havrylenko, O., & Kuchai, O. (2022). Providing the Practical Component of the Future Specialist with Multimedia Technologies in the Educational Process of Higher

Education. International Journal of Computer Science and Network Security, 22(9), 714-720. DOI: https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.9.93

8. Stratan-Artyshkova, T., Kozak, Kh., Syrotina, O., Lisnevska, N., Sichkar, S., Pertsov, O., & Kuchai, O. (2022). Formation of New Approaches to the Use of Information Technology and Search For Innovative Methods of Training Specialists within the Pan-European Educational Space. International Journal of Computer Science and Network Security, 22(8), 97-104. DOI: https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.8.13

СОПІВНИК Ірина Віталіївна,
доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальної роботи
та реабілітації
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ДЕТЕРМІНАНТИ ЛІДЕРСТВА У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Якісна підготовка фахівців із соціальної роботи є важливим завданням закладів вищої освіти. В Україні уже 10 років іде війна, яка супроводжується людськими жертвами, економічними збитками, появою все більшої кількості людей, що потребують професійної допомоги і підтримки. У першу чергу такої допомоги потребують діти сироти, люди з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи та мігранти, люди з окупованих територій, військовополонені, військовослужбовці і члени їх сімей та ін.

Значний обсяг роботи щодо надання допомоги найбільш вразливим категоріям населення із початку широкомасштабного вторгнення рф в Україну 24 лютого 2024 року взяли на себе: волонтери, громадські організації, зарубіжні донори та безпосередньо відповідні державні інституції. У цей час по особливому виразно виокремилися соціальні лідери, це люди та організації, які взяли на себе відповідальність за долю інших людей і докладають зусилля, щоб допомогти, підтримати, вмотивувати або ж навчити справлятися із труднощами, виходити із них сильнішими і досвідченішими. Тому на сьогодні важливо не стільки допомогти окремій людині чи спільноті, а й навчити жити, працювати, взаємодіяти в умовах надзвичайних ситуацій та криз. Таке навчання здійснюють заклади освіти, громадські організації через залучення міжнародних донорів, територіальні громади тощо. Левову частку роботи, у даному напрямі, беруть на себе фахівці із соціальної роботи, які є сьогодні надзвичайно затребуваними на ринку праці.

Аналіз пропозицій для абітурієнтів 2023 року свідчить, що 81 заклад вищої освіти України пропонував абітурієнтам освітні програми навчання за спеціальністю 231 «Соціальна робота». Результати вступу, за даними бази

ЄДЕБО свідчать, що НУБіП України займає останні три роки поспіль лідируючі позиції щодо набору студентів на навчання (табл. 1).

Таблиця 1

Результати вступу-2023 «Соціальна робота»

№	ЗВО	Бакалавр		Магістр		Усього
67		Бюджет	Контракт	Б	К	Разом
1	Національний університет біоресурсів і природокористування України	23	27	16	21	**87**
2	ДЗ "Луганський національний університет ім. Т. Шевченка"	31	31	17	0	**79**
3	Київський національний університет імені Тараса Шевченка	38	4	7	0	**49**
4	Національний університет "Києво-Могилянська академія"	24	7	13	1	**45**
5	Львівський національний університет імені Івана Франка	27	4	2	0	**33**
6	Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»	16	14	2	0	**32**
7	Заклад вищої освіти "Український католицький університет"	0	30	0	0	**30**
8	Національний університет "Львівська політехніка"	16	5	7	0	**28**
9	Волинський національний університет імені Лесі Українки	10	9	6	1	**26**
10	Західноукраїнський національний університет	18	5	1	1	**25**

Як свідчить досвід, основними детермінантами лідерства у підготовці фахівців із соціальної роботи є:

1) якість надання освітніх послуг;
2) актуальність змісту освітньо-професійної програми;
3) ефективна інформаційно-просвітницька робота у період вступної кампанії;
4) сприятливий соціально-психологічний клімат для здобувачів та науково-педагогічних працівників, повага до кожного учасника освітнього процесу;
5) нульова толерантність до позастатутних відносин;
6) матеріально-технічне забезпечення
7) співпраця закладу освіти із роботодавцями і працевлаштування випускників.

SUPRUN Daria,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department
of Social Work and Rehabilitation
National University of Life
and Environmental Sciences
of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)

LIDERSHIP AND EDUCATIONAL MANEGEMENT: INTERNATIONALIZATION PRACTICES

When positioning a mental-philosophical vision of the essence of complex social processes taking into account the demands of life, which consists in

understanding the true priorities of the development of society in general and the state in particular, priority is given to the education of Leader who consolidates true values: Life, Freedom, Dignity, Justice, Happiness, Kindness, Love, Health, Professionalism....

The dynamism of social processes determines new strategic directions for restructuring the educational process in higher professional schools on the way to the formation of future specialists in the field of social knowledge. They must have all the professional and personal leadership qualities required by this profession, be a person in the full sense of this concept and, moreover, an active person who develops continuously. Therefore, in modern conditions, a graduate of a higher educational institution must have not only professional knowledge, abilities and skills, but also certain leadership and managerial qualities, which will allow him to successfully realize his creative potential in practical activities. The variability of professionally important qualities of personality is related to the complexity and diversity of the functions he performs in the conditions of interaction with different contingents in constantly changing social and professional conditions of activity. One of the main qualities is the ability to combine different aspects of activity to achieve overall success [1; 5].

Currently we have the opportunity to share the experience of scientific achievements exchang between the Faculty of the Humanities and Pedagogy (Department of Social Work and Rehabilitation), National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine and relevant faculties of European countries: Sapienza University, Rome, Italy, Masaryk University, Brno and Tomas Bata University, Zlin, Czech Republic, The John Paul II Catholic University, Lublin, Poland etc. An essential component of professional training was the introduction of special courses «Educational Management», «Psychology of Management», «Social Leadership and Team-building», during the design of which the following requirements were observed: studying the cycle of psychological and pedagogical management in English; implementation of trans- and interdisciplinary connections both vertically and horizontally [3;4; 5; 6].

The purpose of the study is to scientifically substantiate and implement a modernized system of professional training with the appropriate level of development of managerial skills and relevant foreign language communication competence, which will enable competitiveness on the global level in the context of internationalization. Thus, the goal is characterized by:

1) manifestation of managerial and leadership competence;

2) development of professional managerial thinking in English;

3) motivation (brings into harmony educational activities with a leader's personal purpose).

The Main contributions of the courses are:

- development of future leaders according to the system of universal managerial and psychological abilities and skills aimed to implementation of a professional position
- development of individual leadership and management style;

- development of readiness to the optimal solution of managerial and professional tasks in the latest political and economic conditions;

- expansion of professional and cultural worldview;

- increasing the level of professional and pedagogical adaptability and managerial culture;

- mastering the methods of productive cooperation and communication, conflict resolution.

The dynamism of social processes determines new strategic directions for restructuring the educational management process in context of future specialists' formation in the field of social knowledge.

Therefore, in modern conditions, certain leadership and managerial qualities have to be possessed by graduate and will allow realize creative potential in practical activities successfully. Professional leaders, among other positive qualities, have to possess desision-making skills, be able to work in a team, be adapted to changes and social challenges.

Thus, without any doubts, common professional goal of providing educational process in English: the level of preparedness of students will meet international standards, which will allow cooperating effectively in the global space.

References

1. Sheremet, M. & Suprun, D. (2022). Tendencii rozvytku vyschoi shkoly Ukrainy: cinnosti osvity u svitovomu ta nacionalnomu vymiri [Higher education development trends in ukraine: values of educations in global and national dimensions] № 6 (2022): KhortyciaC.71-78. https://doi.org/10.51706/2707-3076-2022-6-9C. 382–385.

2. R.Sopivnyk, I.Sopivnyk, D.Suprun, T.Hryhorenko (2023) Social leadership and team building /R.Sopivnyk, I.Sopivnyk, D.Suprun, T.Hryhorenko Kyiv, 2023. – 400 pp. https://dglib.nubip.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bc90a611-0bce-472e-8d46-017892b1f745/content

3. Suprun, D. (2019). Modernization of the content of psychologists' professional training in the field of special education: a monograph. K.: Publishing house of National Pedagogical Dragomanov University. [in Ukrainian]. https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/30565/Suprun%20D.%20M.pdf?sequence=1&isAllowed=y

4. Suprun, D. (2021). Academic mobility perspective in the context of professional internationalization in the field of special education DOI 10.31392/NPUnc.series19.2020.40.13Kyiv.
http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34962/Sheremet_83-89.pdf?sequence=1

5. Suprun, D. (2023) Psychology of Management: Kyiv.: DUSU, p.423

СУХОМЛИН Оксана Андріївна,
PhD, асистент кафедри
англійської філології
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У СТУДЕНТІВ

Діяльність організацій вищої освіти має здійснюватися з урахуванням актуальних тенденцій та закономірностей у суспільному розвиткові. Процеси формування загальнокультурних та професійних компетенцій у студентів можуть успішно здійснюватися лише за умови розуміння того, що зараз є важливим для соціуму загалом і представників студентської молоді, зокрема.

У сучасних умовах інформаційних технологій вища освіта перебуває у процесі значного розвитку, що передбачає використання сучасних методів та засобів навчання. Інформатизація вищої освіти є актуальною тенденцією сучасного соціально-економічного розвитку, оскільки цифрове суспільство вимагає від людей певних компетенцій, що передбачають володіння новітніми технологіями.

Одним із ключових аспектів інформатизації вищої освіти є створення та використання систем навчання, які дозволяють формувати уміння самостійно здобувати знання за допомогою сучасних технологій. Це передбачає використання різних електронних ресурсів, які забезпечують доступ до актуальної інформації, дистанційне навчання та взаємодію між студентами та викладачами.

Також важливим аспектом є модернізація способів управління системою освіти, що можливо завдяки використанню автоматизованих баз даних. Це дозволяє забезпечити ефективний контроль за навчальним процесом та забезпечити зберігання та обробку великих обсягів даних.

Окрім цього, навчання базового програмування та підвищення інформаційної грамотності стають дедалі більш важливими компонентами сучасної вищої освіти. Це дозволяє студентам не тільки здобувати нові знання та вміння, але й бути готовими до роботи в цифровому суспільстві.

Оскільки сучасні роботодавці зацікавлені у грамотних та кваліфікованих професіоналах, здатних не просто сумлінно виконувати дані їм доручення, а й готових прийняти на себе відповідальність за самостійне виконання низки завдань у рамках певного кола посадових обов'язків. Завданням вищої школи у подібному контексті можна вважати підготовку випускників до ефективної професійної діяльності. На практиці для цього можуть застосовуватися різні підходи, одним із яких є оптимізація самостійної роботи студентів. При правильній організації це дозволить їм навчитися самостійно планувати свій час, визначати черговість виконання завдань на шляху досягнення мети, грамотно розставляти пріоритети та відповідально підходити до процесів самоконтролю. Від кожного викладача у цьому контексті потрібне не тільки

володіти дисципліною, що викладається, але і знання педагогіки, психології та методики викладання у закладі вищої освіти. При цьому дуже доречним нам представляється використання потенціалу сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для організації самостійної роботи студентів з різних дисциплін. Це дозволить полегшити процес освоєння ними навчального матеріалу, оскільки, по-перше, вони будуть мати можливість займатися не лише на території вишу (у спеціалізованих аудиторіях або читальних залах), але й у будь-якому місці, де є доступ до Інтернету і, по-друге, для сучасних студентів акценти спілкування зміщуються якраз убік віртуальної взаємодії, тому подібна робота буде їм звична та зрозуміла. Трансформація самостійної роботи студентів у контексті актуальних тенденцій інформатизації вищої освіти можлива при виконанні низки умов, до яких можна віднести наявність певного рівня цифрової грамотності у всіх учасників навчально-виховного процесу.

Під *цифровою грамотністю* розуміють: готовність та здатність особистості застосовувати цифрові технології впевнено та ефективно у всіх сферах життєдіяльності; набір знань, умінь та навичок, тобто компетенцій, які необхідні для життя в сучасному світі, для ефективного використання цифрових технологій та ресурсів Інтернету; здатність використовувати інформаційні технології для пошуку, розуміння, оцінки, створення та передачі цифрової інформації.

Формування цифрової грамотності студентів відбувається у кількох аспектах: вивчення інформаційних технологій, самостійне використання студентами комп'ютерів, телефонів з доступом до Інтернету для навчання та спілкування. У викладачів до цим аспектам можна додати підвищення кваліфікації та професійну перепідготовку з курсів, пов'язаних із застосуванням інформаційних технологій при реалізації освітніх програм різного рівня.

Все це має сформувати у учасників навчального процесу як грамотних та впевнених користувачів, здатних взаємодіяти у віртуальному середовищі та успішно застосовувати інформаційні технології у своїй навчальній та професійній діяльності.

Література

1. Арістова Н. О. Формування професійної суб’єктності майбутніх філологів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти". Київ, 2017. 41 с.

2. Гуцан О. М. Наукометрична систематизація теоретичних підходів до формування мотивації. Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Економічні науки. Bulletin of the National Technical University "KhPI". Economic sciences. зб. наук. пр. Харків: НТУ "ХПІ", 2019. № 23. С. 106-110.

3. Заровецький В., Грабовська В. Методи вивчення іноземної мови в закладах вищої освіти. Іншомовна підготовка працівників правоохоронних органів та фахівців із права. Матеріали XI міжвузівської науково-практичної інтернет-конференції (Київ, 23 квітня 2021 року). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 38-41

4. Козуб Л. С., Валігура О. Р., Васько Р. В., Сучасні лінгвістичні дослідження. Хрестоматія. Тернопіль: Вектор, 2016. 528 с.

5. Малихін О. В. Компетентнісно-орієнтована парадигма підготовки майбутнього філолога: монографія / за ред. проф. О. В. Малихін. Київ: ТОВ Н ВО "Інтерсервіс", 2016. с. 558

6. Малихін О. В., Ярмольчук Т. М. Фахова підготовка майбутніх фахівців-філологів засобами інформаційного середовища. Суб'єктивація процесу фахової підготовки майбутнього філолога: теоретичні і практичні аспекти: монографія / за ред. проф. О. В. Малихіна. К.: НУБіП України, 2017. Ч. 1. С. 202–229

7. Новікова, О. В. Формування мотивації учіння молодших школярів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Херсонський держ. Херсон: ХДУ, 2020. 70 с.

8. Сопівник Р. В. Методика формування мотивації учіння студентів в аграрних закладах вищої освіти. Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія» 2020. Вип. 11(4), С. 31-39. URL: http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Pedagogica/article/view/14622 (дата звернення: 03.06.2021)

9. Халявка Л. В., Савицька Т.В., Горбенко Є.В. Деякі аспекти підвищення мотивації іноземних студентів до вивчення української мови. 2021. С 224-226. URL: 2021 http://elib.umsa.edu.ua/jspui/bitstream/umsa/15969/1/Savicka.pdf (дата звернення: 03.06.2021)

10. Ярмольчук Т. М. Реалізація компетентнісно-орієнтована парадигма організації освітнього процесу у вищій школі, Молодь і ринок №9, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Дрогобич, 2017. С. 164-168

ТВЕРЕЗОВСЬКА Ніна Трохимівна,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри соціальної роботи
та реабілітації,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

РОЗЛАДИ ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ДІАГНОСТУВАННЯ

Розлади харчової поведінки, такі як нервова анорексія, булімія та компульсивне переїдання – найактуальніша проблема сьогодення через їх серйозні наслідки як для психічного та фізичного здоров'я, так і через високий рівень смертності серед усіх психічних захворювань.

На жаль, в Україні відсутні офіційні статистичні дані щодо поширеності цих розладів та пов'язаних з ними проблем. Статистика щодо поширеності розладів харчування серед військовослужбовців Збройних Сил України також

відсутня, і ці розлади залишаються недостатньо дослідженими серед військових та ветеранів.

Для аналізу досліджень про поширеність розладів харчування серед військовослужбовців різних країн світу були використані різні джерела, такі як пошукова система Google Scholar, електронні наукові бібліотеки та PubMed. Пошук проводився за допомогою комбінації пошукових термінів, таких як «eating disorder», «anorexia nervosa», «bulimia», «binge eating», «CBT», «compulsive exercising», «overweight», «active duty service», «armed Forces», «military veterans», а також діагнозів або симптомів розладів харчування.

На жаль, лише невелика кількість міжнародних досліджень присвячена порушенням харчової поведінки серед військових, як чоловіків, так і жінок у збройних силах, порівняно з дослідженнями про посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) або депресію. Однак дані досліджень, проведених у США, Угорщині, Британії, Ізраїлі, Канаді та Австралії, свідчать про те, що рівень поширеності розладів харчування та невпорядкованого харчування може бути вищим серед військовослужбовців порівняно з цивільним населенням.

Наприклад, дослідження McNulty (1997) та Ingram S.J., Coetzee R.H. (2012) вказують на те, що частота нервової булімії, а також використання проносних засобів, голодування та очищення є вищими серед військовослужбовців, ніж серед цивільного населення. Через можливість приховування більшості симптомів та ймовірність того, що ті, хто страждає, не звертаються за медичною допомогою, можна зробити припущення, що офіційно представлена в медичних звітах частота розладів харчування серед військовослужбовців є заниженою.

Фактично, досліджень щодо використання та ефективності індивідуальної та групової когнітивно-поведінкової терапії (КПТ) для роботи з розладами харчування серед військовослужбовців досить мало.

Варто відзначити, що фактори, котрі акцентують увагу на фігурі та вазі, можуть збільшувати ризик розвитку розладів харчування у військовослужбовців. Саме військова служба виступає середовищем із підвищеним ризиком небезпечної дієтичної поведінки та розвитку розладів харчування [11; 24]. Крім того, розлади харчування є факторами ризику самогубств у звичайних умовах, що підтверджує мета-аналіз [36].

Отже, військовослужбовці можуть становити групу ризику для виникнення та розвитку розладів харчування, адже військова субкультура має свої унікальні особливості, які можуть впливати на харчову поведінку та гальмувати звернення за допомогою. Також важливо враховувати, що деякі військові можуть не усвідомлювати свою порушену харчову поведінку чи відношення до їжі як невпорядковані, оскільки вони можуть розглядати це як нормальну частину свого оточення, враховуючи, що багато хто з них може демонструвати подібні звички.

Так, порушення харчування (анорексія, булімія, компульсивне переїдання) характеризуються значними порушеннями в харчовій поведінці та регулюванні ваги. Ці розлади часто взаємодіють з іншими психічними проблемами, такими як депресія і тривожність, утворюючи складні комбінації. Крім того, існує

висока взаємозв'язок між порушеннями харчування та зловживанням наркотичними речовинами, особливо в контексті спроби заспокоїти або приховати емоційні та психічні стани, такі як тривога чи депресія. У таблиці 1 відображено ключові діагностичні ознаки основних розладів харчової поведінки.

Таблиця 1

Ключові діагностичні ознаки основних розладів харчової поведінки [1]

	Нервова анорексія	Нервова булімія	Нападоподібне переїдання	Розлад уникнення/ обмеження прийому їжі
Харчування	Жорстоке поводження	Нерегулярні, часті пропуски прийомів їжі поряд з обмеженнями	Нерегулярне, але без особливих обмежень	Суворе обмеження всіх або певних видів їжі
Вага	Недостатня	Нормальна або надлишкова	Нормальна або надлишкова	Недостатня вага; можлива нестача поживних речовин
Образ тіла	Має надмірно велике значення; «страх повноти» може бути наявним, але не обов’язково	Має надмірно велике значення	Має надмірно велике значення – можливо, але не обв’язково	Без перебільшень
Напади переїдання	Можливі	Регулярні з компенсацією	Регулярні, без компенсації	Дані відсутні
Схильність до штучного очищення організму, голодування, одержимість фізичними вправами для суворого контролю ваги	Наявна щонайменше одна із зазначених моделей поведінки	Регулярні як компенсаторна поведінка	Нерегулярні	Немає

Отже, вчасна діагностика та лікування розладів харчування є критичними, оскільки зазначені порушення можуть мати серйозні наслідки для здоров'я та навіть бути небезпечними для життя. Згідно з рекомендаціями National Institute for Health and Care Excellence (NICE), лікування таких розладів може включати психотерапію, медичну допомогу, консультування з питань харчування та призначення лікарських препаратів. Це комплексний підхід, спрямований на відновлення нормального відношення до їжі та забезпечення загального психо-фізичного благополуччя.

Література

1. Hay, P. (2020). Current approach to eating disorders: A clinical update. Internal Medicine Journal, 50(1), 24–29. http://dx.doi.org/10.1111/imj.14691.

KHRYSTIUK Svitlana,
PhD in World History, Associate Professor,
National University of Life and
Environmental Sciences
of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)

LEADERSHIP IN THE AREA OF HIGHER EDUCATION: DISADVANTAGES AND PROSPECTS

"People, partners, and team – they are the only ones that matter. The success formula of any business you do is in combining people around you. Let go without regret of those who do not want to go forward with you. Do not drag anyone along – such a person really wants to live a different life. Walk away from those who have stabbed you in the back without a doubt. If he betrayed you once for a small price, he will betray you again when the price goes up. Trust everyone else without hesitation. It is impossible to live without one hundred percent trust – it exists or it does not. Give your life to your own intuition; rely on experience, knowledge and your team. Do not make things up and do not pretend. Do not try to make an impression. Just be who you are. If you have done something worthwhile, smart and right people will appreciate it and go with you. You just don't need the rest of them." (Nick Feldman)

The terms "leader" and "leadership" are derived from the Anglo-Saxon root "lead" (translated into Ukrainian as "path"), which comes from the verb "leaden", meaning "to travel". While travelling by sea, the Anglo-Saxons used this name to determine the course of the ship at sea. Thus, the leaders were people (or ships) who showed the way. According to the Oxford English Dictionary (1933), the term "leader" originated in the thirteenth century. However, scholars do not find the concept of "leadership" until the early 19th century.

The diversity of leadership views leads to a range of perspectives: academic leadership focusing on the core university business – teaching, learning, student progress and achievement; transformational leadership, which is about committing to peers, implementing change and improving performance; moral leadership emphasizing the importance of values, vision, and ethical leadership; participatory leadership emphasizing peer engagement, shared decision-making and social capital; managerial leadership focusing on defining roles, tasks, and behaviors; contingency leadership, emphasizing how leaders respond to specific organizational circumstances and challenges that arise and are overcome over time.

Among the disadvantages: 1) mutual distrust: team members' lack of confidence that colleagues' actions are motivated by good intentions; the leader must create an atmosphere in which no one is afraid to be vulnerable; 2) liberalism, reluctance to

spoil relationships; the leader should exert and encourage mutual constructive pressure to achieve team performance and behavior; delegate mutual control authority to the team; 3) irresponsibility: because of the desire for agreement and certainty, delay in making urgent decisions; the leader should strive for clarity and decision making; 4) fear of conflicts, rivalry and intrigue; the leader should initiate constructive conflicts when only ideas and concepts are discussed, never the personal qualities of the participants; 5) indifference to results: lack of desire to win; employees tend to put their personal goals above team goals; the leader should inform each employee about goals, key performance indicators and desires.

Thus, the role of a manager is of great importance for the formation of university goals and teachers' attitudes, because he manages human resources and possesses communication skills. His personal qualities and behavioral style determine the attitude to subordinates. It is the system of leadership development of HEIs' managers that should ensure the formation of their leadership worldview and experience of leadership interaction. At present, complex conditions of socio-economic reality, unstable environmental and geopolitical situation require from the head of higher education institution to make original, creative decisions, flexibility, so leadership can be considered as a model of effective management of higher education institution.

ШУМІЛОВА Ірина Федорівна,
доктор педагогічних наук,
доцент кафедри управління та
освітніх технологій,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЛІДЕРСТВО І ПРОВІДНИЦТВО В РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Значущість освіти та наукових досліджень чітко визнана у низці Цілей сталого розвитку (далі ЦСР), а університети та заклади загальної середньої освіти відіграють важливу роль у реалізації освітніх та науково-дослідницьких завдань. Однак внесок університетів у просування ЦСР є набагато ширшим, оскільки вони можуть не лише відігравати певну роль у реалізації кожної з ЦСР окремо, а й підтримувати практичне впровадження усього Порядку денного 2030. Найбільш важливими прикладами вкладу університетів у ЦСР є:

– навчання та викладання: навчання студентів, розвиток у студентів навичок та мотивації для розуміння Цілей сталого розвитку та роботи з ними (у широкому значенні «освіта на користь сталого розвитку»); надання поглиблених теоретичних або професійних знань для прийняття орієнтованих на сталий розвиток рішень; забезпечення доступної, у тому числі доступної за вартістю та інклюзивної освіти для всіх; розвиток компетенцій серед студентів

та фахівців із країн, що розвиваються; надання можливостей та суспільна мобілізація молодих людей.

– наукові дослідження: створення необхідних знань, доказової бази, рішень, технологій, стратегій, необхідних для підтримки впровадження ЦСР світовим співтовариством – як з допомогою традиційних дисциплінарних підходів, так і через формування нових міждисциплінарних, трансдисциплінарних і сталих підходів до досліджень; формування дослідницького потенціалу в країнах, що розвиваються; підтримка передових компаній у реалізації ЦСР; збільшення різноманітності наукових досліджень; залучення студентів до досліджень у галузі сталого розвитку.

– внутрішнє управління, культура та діяльність університету в цілому: впровадження принципів сталого розвитку в життя університету через адміністрацію, а також включення ЦУР у прийняття повсякденних рішень в університеті, зокрема, рішень у галузі кадрової політики, фінансів, розвитку кампусу, додаткових послуг, обладнання, закупівель та роботи зі студентами.

– керівна роль університетів у системі громадських координат: зміцнення залучення громадськості до реалізації ЦСР; ініціювання та підтримка міжсекторального діалогу та дій; забезпечення участі сектора вищої освіти у реалізації ЦСР на національному рівні; допомога у розробці заходів політики з урахуванням ЦСР; демонстрація прихильності сектора вищої освіти до реалізації Цілей сталого розвитку.

На нашу думку, культура провідництва є надійним «інструментом» забезпечення ефективної імплементації вищезазначеної громадської ролі менеджерів освіти. У той же час, стійкий розвиток сьогодні є основою провідництва.

Один із важливих аспектів провідництва менеджерів освіти сьогодні – поширення ідеї про те, що сталий розвиток – не якась теоретична концепція, а новий цілісний спосіб життя, освоєння його є одним з головних завдань, що стоять перед людством у 21 столітті – створення цінностей в умовах обмежених ресурсів.

Загальноприйнята практика тривалий час сприяла не зростанню цих ресурсів, а дедалі більшому, катастрофічному їх скороченню та поглинанню. Але для суспільства, бізнесу та влади економічне зростання, довкілля та соціальна інтеграція важливі однаково. Стійке управління дозволяє не розділяти ці три аспекти, а спільно інтегрувати у всі стратегічні сфери життя суспільства. Все очевидніше, що такий підхід забезпечує більш ефективне управління та довгострокову рентабельність.

Стале майбутнє більше не варіант чи вибір, воно стало необхідністю. Молодому поколінню доведеться переглянути і життєву, і бізнес-практику, щоб забезпечувати позитивний вплив на довкілля, економіку та суспільство. Стійкий розвиток – одна з найактуальніших на сьогоднішній день областей людських знань та компетенцій.

У доповіді «Ми народи…» від 27 березня 2000 року, присвяченій завданням нового тисячоліття, Кофі Аннан підкреслив, що саме освіта має забезпечити перехід нашого бачення сталого розвитку до реальності. У грудні

2002 року Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію 57/254 «Десятиліття освіти на користь сталого розвитку», яка окреслила цілі та завдання всіх рівнів освіти для створення більш життєздатного та справедливого суспільства [10, с. 146].

В. Швець і М. Шмидт також зазначають, що модель вищої освіти на користь сталого розвитку представлена як цілісно-реформістський підхід до підготовки фахівців, наукових та керівних працівників нової формації, що відрізняються прогресивними поглядами на життєві цінності, які володіють знаннями та вміннями для збалансованого (економічного, екологічного та соціального) управління розвитком усіх видів діяльності [10, с. 146]. Всесвітня конференція ЮНЕСКО з освіти на користь сталого розвитку визначила головні функції університетів у трансформації традиційної системи вищої освіти, такі як навчання, наукові дослідження та залучення місцевого населення, щоб розвивати знання щодо сталого розвитку на локальному та глобальному рівнях.

Якість освіти відображається, так би мовити, у рівні «якості» людини, яка актуалізується в процесі її життя та професійної діяльності в конкретних соціальних системах, в системах природокористування, в цілому в суспільстві. Відтворення суспільства з двох головних підстав – духовно-культурної та матеріальної (економічної) – через призму категорії якості набуває характеру «соціального кругообігу якості», в якому якість освіти стає одним із головних провідних факторів розвитку [3]. Управління якістю життя стає у 21 столітті синонімом управління прогресивною соціоприродною еволюцією на базі суспільного інтелекту та освітнього суспільства, яке переводить його в контекст управління «соціальним кругообігом якості» [3].

У багатьох дослідженнях встановлено зв'язок між лідерською культурою та професійною компетентністю. Експериментально доведено, що цілеспрямоване формування лідерської, провідницької культури у здобувачів вищої освіти характеризується позитивною динамікою та оптимізує процес становлення професійної компетентності майбутніх менеджерів освіти; доведено також доцільність використання компетентнісного підходу у процесі формування управлінської культури майбутнього менеджера [7].

Лідерство як особливе явище поєднує у собі соціально-психологічні та управлінські аспекти. Тому немає єдиного підходу до вивчення цього феномена, про що писали ще в 70-ті роки 20-го століття різні вчені. У зв'язку з цим доречно звернутися до думки польського соціального психолога С. Ковалевського, який розділяв поняття лідерства та керівництва. У людини, яка перейшла з позиції «лідера» на посаду формального керівника, може виявитися прихований недолік, який проявляється у неправильному ставленні до людей. Кожен із лідерів знає, які якості він має виявляти, інакше він просто перестане бути «лідером» [5]. К. Девіс також зазначав, що кожна посада потребує свого масштабу, знань та досвіду [5].

Крім того, під впливом глобалізму суспільства стали більш культурно й етнічно різноманітними, і в них зростає кількість меншин і соціально-економічно неблагополучних груп. Це призвело до соціально-економічного, культурного та етнічного розмаїття учнівського населення та змушує школи

готувати учнів до участі в більш мультикультурному, багатоетнічному, багатонаціональному та мультирелігійному суспільстві [9].

Глобальна політика реформування освіти, запроваджена відповідно до неоліберальних планів, також зосереджена на системному та дослідницькому інтересі до соціальної справедливості [6]. З одного боку, політика неолібералізму використовує освіту для увічнення суспільної нерівності, підтримуючи домінування елітних груп над маргіналами та закликаючи людей завжди зміцнювати свої позиції [1]. З іншого боку, тиск «підзвітності» та аудиту неолібералізму привернув увагу політиків і практиків до збільшення нерівності в закладах освіти, особливо щодо прогалин в академічних досягненнях під час іспитів «із високими показниками» [8].

В контексті тестування, міжнародні системи порівняльного тестування, такі як PISA, також призвели до національного та міжнародного порівняння успішності здобувачів у закладах освіти, а розрив між учнями з високими та низькими досягненнями (переважно з уразливих груп) став серйозною проблемою [4]. Отже, забезпечення соціальної справедливості в освітній політиці та практиці через шкільне керівництво зараз є надзвичайно важливим, ніж будь-коли [2].

Вчені стверджують, що освітня література про лідерство потребує надійної теорії соціальної справедливості. Таким чином, теорії соціальних наук можуть стати інтелектуальною опорою як для досліджень, так і для практики лідерства. Тут є місце для зближення соціальної справедливості та сталого розвитку, представленого в лідерстві менеджерів освіти. Таким чином, підготовка майбутніх менеджерів освіти щодо лідерства набуває першочергового значення.

Література

1. Berkovich I. 2014. A socio-ecological framework of social justice leadership in education. Journal of Educational Administration. 2014. URL : https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JEA-12-2012-0131/full/html

2. Canlı S., and Demirtas H. (2022). The correlation between social justice leadership and student alienation. Educ. Adm. V 58. №1. P. 3-42. URL : https://eric.ed.gov/?id=EJ1333515

3. Figueroa A. 2019. The Quality of Society: Essays on the Unified Theory of Capitalism. Palgrave Macmillan. 283 p.

4. Forde C., Torrance D. 2017. Social justice and leadership development. Professional Development in Education. URL : https://www.research.ed.ac.uk/en/publications/social-justice-and-leadership-development

5. Hamblin N. World Leadership: How Societies Become Leaders and What Future Leading Societies. Living Tree Publishing. 2017. URL : https://www.amazon.com/World-Leadership-Societies-Leaders-Leading/dp/0999238825

6. King F., Travers J., McGowan J. The importance of context in social justice leadership: implications for policy and practice. Eurasian Journal of Educational Research V 10. №4. 2021. URL : https://eric.ed.gov/?id=EJ1318614

7. Lawrence O. 2023. Leadership in Our Society: Catalyst for Change or Catalyst for Chaos? Paperback – Large Print. September 18. 2023. URL : https://www.amazon.com/Leadership-Our-Society-Catalyst-Change/dp/B0CJBNRGKB

8. Lewis K. Social justice leadership and inclusion: a genealogy. Journal of Educational Administration and History. v 48. №4. 2016. P. 324-341. URL : https://eric.ed.gov/?id=EJ1110347

9. Rissanen I., Kuusisto E., Timm S., Kaukko M. Diversity beliefs are associated with orientations to teaching for diversity and social justice: a study among German and Finnish student teachers. Teaching and Teacher Education. 2023. URL : https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0742051X22003717

10. Швець В. Я., Шмидт М. Партнерство як метод просунення моделі вищої освіти для цілей сталого розвитку. Економічний вісник. №3. 2015. С. 146-154

СЕКЦІЯ 5
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЛІДЕРСТВА ЖІНОК В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

ZAKHUTSKA Oksana,
Doctor of Arts in Linguistics,
Associate Professor
National University of Life
and Environmental Sciences of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)

MARIA SKŁODOWSKA-CURIE AS A LEADER OF EQUAL RIGHTS

Maria Skłodowska-Curie was the only person in the world to receive two Nobel Prizes in two different fields of science. Her research contributed significantly to the development of science and saved the lives of countless people. However, her path to the top was not easy. She often had to fight prejudices and stereotypes about women. Her achievements and determination in pursuing her goal are an inspiration to many women to this day.

A few years after graduating from junior high school with a gold medal, Maria Skłodowska deepened her knowledge of chemistry and physics at the Flying University in Warsaw. Since universities in Poland were not open to women at that time, in 1891 the future researcher went to Paris and began studies at the Sorbonne. In her diary from that period, she wrote: “Everything new I saw and learned delighted me. For me it was like a revelation of a new world, the world of knowledge, to which I was finally given free access...”.

At the Sorbonne in Paris, Skłodowska obtained a bachelor’s degree in physical and mathematical sciences. However, the university was strongly dominated by male authorities – as one of only two hundred and ten women among nine thousand men at the Sorbonne, the researcher had to fight the prevailing stereotype of a female student. 130 years ago, women did not yet have the right to vote. In France, a woman’s income was the property of her husband.

After graduating in 1895, Skłodowska married Pierre Curie, and their joint research led to groundbreaking results. The discovery of radioactivity was the key to understanding the structure of matter and ushered in the atomic age. In 1903, the Curies and Henri Becquerel received the Nobel Prize in Physics. This prize was awarded only for the third time and it was a sensation that it was awarded to a scientific couple. However, the first nomination for the Nobel Prize did not include Maria. The situation changed only after the intervention of Pierre Curie, who became a member of the Academy of Sciences and appointed professor at the Sorbonne. Maria’s role was marginalized, while the press wrote only that Mr. Pierre Curie was skillfully helped by his wife.

After the tragic death of Pierre Curie in 1906, Maria Skłodowska took over his chair and became the first woman professor at the Sorbonne in Paris. She submits her candidacy for the French Academy of Sciences. Despite her outstanding achievements and international recognition, her candidacy was rejected. Françoise Balibar, now a professor emeritus of physics at the University of Paris, wrote that the case with Marie Skłodowska-Curie was complicated: "At that time she was not thought of as an intellectual, but she was not considered an ordinary woman either. Because a woman is not allowed to think, and an intellectual cannot be a woman."

Skłodowska-Curie was a very modern woman for those times. She and her husband went on their honeymoon on bicycles (Maria shortened her dress and rode without a hat!). She was one of the first women to get a driving license. To the government's proposal that after her husband's death, she and her children would receive their father's salary, she replied: "I will not accept any salary. I'm young enough to work for myself and my children."

Shortly after the failure at the Paris Academy of Sciences, Maria Skłodowska-Curie's affair with Paul Langevin was revealed. A married physicist four years younger abandoned his family for her. France was outraged by her actions. In 1911, during the scandal, Maria was awarded her second Nobel Prize, this time in chemistry, for the discovery of two elements: radium and polonium. When the Nobel Prize committee learned of the scandal, she was asked not to come to the award ceremony until her good name was restored. Outraged, Skłodowska-Curie replied that her private life had nothing to do with her scientific activities and accepted the award in person. What is surprising is that many French people considered her a promiscuous woman. Maria tried to rehabilitate herself during World War I by organizing a radiological service for the needs of military hospitals. However, it didn't help much – even today she is still referred to in France as a woman of easy morals.

Maria Skłodowska-Curie died in 1934 of pernicious anemia preceded by radiation sickness. Initially, the effects of exposing the body to long-term radiation exposure were not realized. Radioactive materials were known to cause skin burns, but it was not known that they also systematically damaged cells. Before the deadly effects of radium were discovered, the world went crazy about it. Due to its supposed miraculous properties, it was used almost everywhere. There were creams with radium, medical products with radium (cream for baldness, drugs), food products with radium (e.g. chocolate), etc. The danger was discovered only in the 1920s, when the first cases of jaw cancer were found in female worker who covered watch dials with paint containing radium and touched brushes dipped in paint with their tongues. In Maria Skłodowska-Curie's laboratory, which she founded in 1914, her notebooks are still kept under lock and key because they are still too radioactive to be viewed closely.

In 1995, the French authorities transferred the ashes of the Curies to the Pantheon. The Polish researcher is the first woman to be buried in the Pantheon in Paris.

References

1. Melvyn Bragg. On Giants' Shoulders. Great Scientists and Their Discoveries from Archimedes to DNA. Hodder and Stoughton, 1998. 365 p.
2. Rafalska-Łasocha A. Maria Skłodowska-Curie: kobieta niezwykła. Alma Mater 136 (2011), s. 12–15.
3. Rollyson Carl. Marie Curie: Honesty in Science. iUniverse, 2004. 50 p.

КОДОЛА Оксана,
головний спеціаліст відділу
контрольно-аналітичного забезпечення
Науковий керівник: Старостенко Г. В.,
кандидат політичних наук,
заступник голови Київської міської
державної адміністрації
(м. Київ, Україна)

РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ У РОЗВИТКУ ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА В АКАДЕМІЧНІЙ СФЕРІ

У сучасному світі розбудова жіночого лідерства в академічній сфері стає все більш актуальною та важливою. Жінки-дослідниці та вчені мають великий потенціал для внесення суттєвого вкладу у науку, освіту та суспільний розвиток. Однак багато жінок стикаються з різними перешкодами на шляху до лідерства в академічній сфері. В цьому контексті міжнародна співпраця виявляється ключовим чинником, що сприяє розвитку жіночого лідерства та забезпечує створення сприятливого середовища для його зростання.

Становлення жіночого лідерства в академічній сфері є результатом складної та довготривалої еволюції, яка відбувалася на фоні змін у суспільстві та науковій галузі. Історично академічна сфера дійсно була переважною територією чоловіків, де жінкам було важко знайти своє місце та отримати визнання. Традиційні гендерні стереотипи і патріархальні структури сприяли створенню перешкод на шляху до лідерства для жінок у науковому середовищі.

Проте в останні десятиліття спостерігається значний прогрес у цьому плані. Жінки стали активніше входити в академічну сферу, виявляючи високий рівень професійної компетентності та наукової експертизи. Зростання числа жінок-дослідниць та вчених є свідченням їхнього поступового зміцнення у науковому середовищі та бажанням приймати активну участь у наукових дослідженнях та академічних процесах.

Але, не дивлячись на цей прогрес, жінки-вчені залишаються зазначеною категорією, яка стикається з різними видами дискримінації та перешкодами на шляху до лідерства в академічному середовищі. Відбір на провідні посади залишається нерівним, доступ до ресурсів та можливостей для розвитку часто залежить від гендерних чинників, а не від професійних здібностей. Це відчутна проблема, яка потребує системних змін та стратегій.

Тому важливо розглядати становлення жіночого лідерства в академічній сфері як процес, що потребує комплексного підходу та системних змін. Забезпечення рівних умов для жінок-вчених, зміцнення підтримки та створення інклюзивних середовищ є ключовими аспектами, що допоможуть забезпечити їхній успіх та внесок у науку та освіту. Тільки шляхом врахування та вирішення цих проблем можна забезпечити розвиток справжнього та стійкого жіночого лідерства в академічній сфері.

Міжнародна співпраця в академічній сфері відкриває нові можливості для жінок-вчених та дослідниць. Перш за все, це забезпечує доступ до міжнародних ресурсів, фінансування та інфраструктури, які можуть бути обмеженими на внутрішньому рівні. Міжнародні проекти, програми обміну та спільні дослідницькі ініціативи створюють унікальні умови для розвитку лідерського потенціалу жінок.

Крім того, міжнародна співпраця дозволяє жінкам-дослідницям встановлювати зв'язки та партнерства з провідними вченими з усього світу. Це сприяє обміну досвідом, взаємному навчанню та розвитку нових ідей. Такий обмін досвідом може виявитися особливо корисним для жінок, які стикаються з унікальними викликами та перешкодами на шляху до лідерства в академічному середовищі.

Міжнародна співпраця може сприяти зміцненню позицій жінок в академічній сфері шляхом забезпечення доступу до ресурсів, підтримки та партнерства. Вона сприяє розширенню горизонтів та побудові міжнародних мереж, що є важливими для подальшого розвитку кар'єри та лідерського потенціалу жінок. Крім того, міжнародна співпраця впливає на культурні та гендерні стереотипи, сприяючи створенню більш рівноправного академічного середовища.

Розвиток жіночого лідерства в академічній сфері є важливим аспектом сучасного суспільства, адже від нього залежить ефективність наукових досліджень, інновацій та соціального прогресу. У цьому контексті роль міжнародної співпраці виявляється ключовою. Міжнародні ініціативи, програми та проекти допомагають створити унікальні умови для розвитку лідерського потенціалу жінок в академічній галузі.

Важливо підкреслити, що міжнародна співпраця не лише надає жінкам-дослідницям доступ до міжнародних ресурсів та можливостей, але й сприяє обміну ідеями, досвідом та культурними цінностями. Вона сприяє створенню мережі підтримки та взаємопідтримки, що дозволяє жінкам-вченим розвиватися та зростати в професійному плані. Урізноманітнення голосів та поглядів у науковій сфері через залучення жінок до лідерських позицій сприяє розвитку інновацій та вирішенню глобальних проблем. Тому подальший розвиток міжнародної співпраці є важливим завданням для підтримки жіночого лідерства в академічній сфері. Це потребує спільних зусиль та стратегічних ініціатив з боку наукової спільноти, урядових організацій та міжнародних установ.

Зважаючи на роль міжнародної співпраці у розвитку жіночого лідерства в академічній сфері, слід також врахувати статистичні дані, які підтверджують

зростання участі жінок у науці та академічних позиціях протягом останніх років.

За останні десятиліття спостерігалося помітне збільшення кількості жінок, які отримують вищу освіту в STEM (наука, технології, інженерія та математика) галузях. Наприклад, згідно з даними Національного центру статистики освіти в США, кількість жінок, які отримують докторську освіту в STEM-галузях, зросла майже вдвічі з 2000 по 2020 рік.

Однак, хоча кількість жінок учених збільшилася, вони все ще становлять меншість серед провідних дослідників та академічних лідерів. За даними ЮНЕСКО, у 2018 році лише близько 30% дослідників у світі були жінками, і тільки 12% жінок становили членів національних академій наук.

Значні різниці в оплаті та структурній дискримінації також залишаються проблемами для жінок у науці. Дані з організацій, які вивчають гендерну нерівність в науці, показують, що жінки частіше стикаються зі складнощами в отриманні фінансування досліджень та просуванні по кар'єрній драбині.

Наслідком цього є нерівномірне представництво жінок у різних галузях науки та різних академічних посадах. Наприклад, хоча кількість жінок у STEM-галузях зростає, вони все ще менше представлені на посадах професорів та у ролях наукових лідерів.

Проте варто зауважити, що існують ініціативи та програми, спрямовані на підтримку жіночого лідерства в науці та академічній сфері, такі як менторські програми, фонди для жінок-дослідниць та програми грантів спеціально для жінок.

Отже, необхідно продовжувати моніторити та досліджувати статистичні тенденції щодо участі жінок у науці та академічних сферах, а також приймати заходи для зменшення гендерних нерівностей і підтримки жіночого лідерства.

Висвітлення ролі міжнародної співпраці у розвитку жіночого лідерства в академічній сфері є кроком у напрямку створення більш рівноправного наукового середовища, що сприятиме розвитку суспільства.

КРИЛОВА Світлана Анатоліївна,
доктор філософських наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)

АКАДЕМІЧНА ХАРИЗМА ЖІНКИ ТА ЛІДЕРСТВО

Актуальність теми полягає в тому, що країна, яка знаходиться в ситуації війни та крокує до свого відновлення після закінчення бойових дій, вимагає освічених спеціалістів, які зможуть допомогти відбудувати Україну і перетворити її в розвинуту та заможню державу. Саме жінка-лідер, жінка-харизматик здатна до актуалізації інших.

Звернемося до феномену академічної харизми жінки, яка проявляється не лише в її компетентності і інтелектуальній глибині, а й у красі її вчинків і відносин.

Академічний харизматик-жінка – людина з філософським світоглядом, яка має за мету вирішувати важливі екзистенціальні проблеми. Її світогляд самостійний, критичний, творчий, системний і цілісний [1, с. 197] та актуалізує Іншого до творчості. Усні й письмові тексти жінки-харизматика глибокі, яскраві, творчі. Завдяки харизмі жінка здатна створити ясний, глибокий і цілісний текст, який зможе вплинути на людей, змінити їх світогляд і надихнути на партнерські стосунки.

Жінка як академічний харизматик має справжню систему цінностей, де свобода і любов є головною метою, а безпека та влада – засобом. Така ціннісна чесність притягує людей, викликає довіру та повагу.

Академічна харизма жінки проявляється не в інтелектуальній гламурності, коли вона намагається маніпулювати концептами і термінами, щоб здаватися розумною, а в логічному, послідовному, яскравому мисленні, яке актуалізує інших до творчого самовираження.

Жінка як справжній академічний харизматик, передає жагу до наукового пошуку істини колегам і учням. Вона проявляє сміливість і терпимість на науковому шляху та викликає бажання оточуючих долучитися до своїх ідей у спілкуванні і у співтворчості.

Сворення жінкою-харизматиком красивих вчинків і відносин серед студентів та колег, сприяє інтересу до неї молоді й усіх людей, які здатні до критичного і креативного мислення.

Саме академічна харизма жінки робіть її справжнім лідером, яка здатна не лише надихнути Інших, а й повести їх за собою, дати відчуття повноти і цінності життя.

Така жінка здатна до координативного спілкування, до відкритості та діалогічності. Це спілкування знаходить вихід за межі субординативної комунікації, де одна людина ставиться до іншого як до об’єкту. «Координативна взаємодія пропонує такий рівень спілкування, де відбувається співпраця в рамках соціальної взаємодії та партнерства не за принципом маніпуляції, а за принципом актуалізації відносин і досягнення соціального успіху за умови спілкування особистість-особистість, а не об’єкт-об’єкт» [2, с. 422].

Координативне спілкування в жіночому лідерстві повинне стати дійсним, а не формальним. Дійсність координації в спілкуванні жінки-лідера веде до конструктивних результатів і успіху.

Саме такою особистістю, з прагненням до дійсної координативної взаємодії, і може стати жінка-лідер з академічною харизмою, яка здатна гуманізувати суспільство.

Література

1. Хамітов Н.В., Крилова С. А. Людина і культура: словник. Філософська антропологія, філософія культури, культурологія. 2-е видання, виправлене і доповнене. Київ: КНТ, 2023. 295 с.

2. Крилова С.А. Краса людини в життєвих практиках культури. Досвід соціальної та культурної метаантропології і андрогін-аналізу: монографія. Видання 2-е, видання, виправлене і доповнене. К.: КНТ, 2022. 536.

КУПЦОВ А. О.,
аспірант кафедри психології
Науковий керівник: Шмаргун В. М.
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЖІНОК В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЛЯ ПОТРЕБ РОЗБУДОВИ УКРАЇНИ

Забезпечення гендерного балансу та розкриття лідерського потенціалу жінок в академічному середовищі є важливим викликом для сучасної України. Досягнення гендерної рівності в освіті та науці має вирішальне значення для забезпечення інноваційного розвитку країни та підвищення її конкурентоспроможності на світовій арені. Міжнародний досвід провідних країн у цій сфері може стати корисним джерелом ідей та практик для вітчизняних реформ.

Дослідження українських науковців свідчать, що жінки в Україні стикаються з бар'єрами на шляху до академічної кар'єри [1]. Вони частіше, ніж чоловіки, стикаються з упередженнями, дискримінацією та прихованими формами нерівності, особливо на керівних посадах у вищих навчальних закладах і наукових установах. Попри високі досягнення в освіті та науці, частка жінок серед професорів, ректорів та директорів залишається відносно низькою. Це свідчить про збереження усталених гендерних стереотипів, які перешкоджають самореалізації жінок-лідерок в академічному середовищі.

Успішні практики інших країн демонструють, що подолання гендерної нерівності в академічній сфері вимагає комплексного та системного підходу. Так, у Скандинавських країнах впроваджуються спеціальні програми підтримки кар'єрного зростання жінок-науковців та викладачок [2]. Ці програми передбачають менторство, тренінги з розвитку лідерських навичок, надання фінансової підтримки тощо. Окрім того, в скандинавських країнах застосовуються квоти на представництво жінок у керівництві закладів вищої освіти та наукових установ. Завдяки комплексним зусиллям, ці країни демонструють високі показники гендерного балансу в академічному секторі. Цікавим є також досвід Канади, де Агентство з досліджень запровадило

програму «Канадські дослідницькі лідери», яка надає фінансову підтримку перспективним жінкам-науковцям [3]. Крім того, в канадських університетах широко розвиваються менторські програми та мережі професійної взаємодії для жінок. Ці ініціативи сприяють укріпленню їхнього особистісного та професійного потенціалу, що в результаті позитивно відображається на представництві жінок на керівних посадах в академічному середовищі.

Для України впровадження аналогічних ініціатив може стати важливим кроком на шляху забезпечення гендерної рівності в освіті та науці. Українські науковці наголошують на необхідності розробки комплексної державної стратегії розвитку жіночого лідерства в академічному секторі [4]. Така стратегія має поєднувати різноманітні заходи: від менторських програм та мереж професійної взаємодії до квотування жінок на керівних посадах. Водночас, важливо посилювати популяризацію успішних жінок-лідерок в академічному середовищі, формуючи нові рольові моделі та руйнуючи усталені гендерні стереотипи. Реалізація таких трансформацій, з урахуванням найкращих міжнародних практик, сприятиме розкриттю лідерського потенціалу жінок в Україні. Це, своєю чергою, матиме позитивний вплив на інноваційний розвиток вітчизняної освіти та науки, що є вкрай важливим для розбудови держави. Адже гендерно-збалансовані команди менеджерів та дослідників здатні продукувати якісно нові ідеї та рішення, що відповідають різноманітним потребам суспільства.

Отже, забезпечення рівних можливостей для самореалізації жінок в академічному середовищі має стати одним із стратегічних пріоритетів державної політики України. Вивчення та адаптація кращих міжнародних практик у цій сфері може стати ключем до трансформації вітчизняної системи освіти та науки відповідно до викликів сучасності.

Список використаних джерел:

- Марценюк, Т. (2016). Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської інтеграції. Київ
- Васильченко, О. (2018). Гендерна політика в Скандинавських країнах: досвід для України. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України, (2), 45-52.
- Жінки в STEM: канадський досвід і уроки для України (2020). Аналітичний центр "Борисфен Інтел".
- Близнюк, В., Іванкова-Стецюк, О. (2019). Стратегічні пріоритети забезпечення гендерної рівності в Україні. Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи.
- Нікольська, А. (2021). Гендерна політика в академічному середовищі: виклики та перспективи. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Соціологія, (1), 45-53.
- Темченко, О. (2018). Жінки-лідерки в науці: успіхи та перешкоди. Наука та інновації, 14(5), 5-13.

МАКСЮТА Микола Єгорович,
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ДО ПОГЛИБЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ТВОРЧОЇ РОЛІ АКАДЕМІЧНОГО ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА: ЄДНІСТЬ ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИХ ТА ГРОМАДЯНСЬКИХ РЕЦЕПЦІЙ

На початку пропоную найретельніше переосмислити мудрий вислів беззаперечної лідерки академічної сфери, представниці інтелектуального світу: «Я прийшла до університету в пошуках світу. Я щойно завершила довжелезний роман, на який пішло набагато більше років, ніж мусять займати романи, й після довгого усамітнення я непогамовано жадала світу… Протягом темних і безнадійних років писання вірила, що пишу я сама (хай би що значило «я» для кожної з нас). В університеті ж я від колег дізналася дві важливі речі: 1) пише «жінка», а не розум, і що я – «жінка-письменниця»; 2) що я не професорка, а «жінка-професорка» (Сінтія Озік).

Є декларації, благі побажання щодо розвитку академічного лідерства жінок. А є реалії громадського життя. Між першим і другим необхідне проходження складного шляху.

Відмінністю соціальної творчості є, у першу чергу, визнання соціальної реальності як такої, що за своїми тенденціями розвитку та наслідками може й повинна удосконалюватися із врахуванням об'єктивно виправданих її цілей та завдань життєздійснення у єдності культурних форм буття і життєздійснення національної людини. Тому, врешті-решт, соціальна творчість несумісна із ігноруванням специфіки соціально-культурної атмосфери, з одного боку, а з іншого, - і з не завжди передбачуваними суспільними подіями, національно-культурними процесами. У даному ракурсі особливості соціально-творчої активності могли б співставлятися із загальними спрямуваннями життєвого шляху людської особистості, із виробленням людиною максимально толерантного життєвого кредо, вибором життєвої позиції, увиразнюючи її антропологізм. Прояви, реалізація соціальної творчості, з іншого боку, синтезують, зрештою, різноспрямовані тенденції національно-культурного, суспільного буття, рівень розвиненості культури, освітньої системи, політичної організації, здобутки демократії, міжконфесійні, міжетнічні і т. д. відносини у суспільстві. І на відповідно визначених засадах також формується соціально-філософське мислення – громадянсько-гуманістично спрямоване, позаяк синтезуюче «фізичну, інтелектуальну та моральну чинність» людини як соціального суб'єкта. При цьому не повинні ігноруватися національні проблеми, від вирішення яких чи не в першу чергу залежать негативні соціальні наслідки політизації суспільної свідомості. Тому, особливо починаючи, скажімо, від представників Кирило-Мефодіївського товариства, а також І. Франко, Леся Українка, В. Винниченко, В. Липинський наголошували на

необхідності справедливого вирішення проблем звільнення української нації, вільного національного, національно-культурного розвитку у єдності із соціальним визволенням. Українські мислителі переконані, що українська нація гідна свого тривалого і славного історичного минулого, здобутків сучасності, володіє необхідним потенціалом і реальними потребами творення необхідного громадянсько-соціального майбутнього, утвердження людини-суверена. Людина-суверен – гарант дотримування золотого правила громадянськості, за яким лише людина-суверен демонструє соціальну енергію, соціальний активізм, з одного боку, а з іншого боку, вона життєздійснюється на засадах солідарності та відповідальності, реалізує свою активність як у першу чергу позитивно стверджувальну, спрямовану проти руйнівних тенденцій суспільного розвитку. Але істини національного, національно-культурного буття українськими мислителями, громадськими діячами поціновувалися як вищий ідейно-національний, національно-ментальнісний здобуток. Беззаперечно пріоритетними були потреби й завдання вільного національного утвердження – як визначальна спрямовуюча соціально-філософського дискурсу, зініційовуваного глибокою вірою українських мислителів в можливості та призначення своєї нації й української людини. Вітчизняний історико-філософський дискурс початку ХХ ст. засвідчив, що в статусі громадянського суспільство формується у відповідності з процесами зміцнення його структур на засадах патріотизму, розвитку національної самосвідомості соціального суб'єкта, розширення можливостей недержавних об'єднань та утвердження особистості в умовах обмеження впливу державної влади та зміцнення «суспільства громадян». При цьому поглиблюється розуміння змісту особистого життя людини-суверена як визначального громадянськи консолідуючого чинника завдяки актуалізації понять «культурної особистості» у її життєздійсненнях та відношеннях до «культурної держави», як понять засадничих, вважав Б. Кістяківський: вони зманіфестовують утвердження нового суспільства; рівень його розвиненості співвідносний із умовами й спрямуваннями виявів повноти життєздійснення людини, яка практично реалізує можливості правової держави як «вищої форми державного буття»; дотримуючись обов'язків, індивід володіє відповідними правами особистісного життя як громадянина. У розвиненому громадянському суспільстві інституціоналізована державна влада не *над* індивідуальною особистістю – друга при цьому, у підсумку, завдяки незалежним громадським об'єднанням, є вільним співучасником державно-політичної системи. Українські мислителі кінця ХІХ – перших десятиліть ХХ ст., відтак, спиралися на положення, що громадянський гуманізм зміцнюється в атмосфері національно-ідейно зорієнтованої суспільної свідомості, заснованої на глибокій вірі в людську особистість та усвідомленні доконечності формування національної держави, покликаної солідаризувати інтереси людей та соціальних груп. Тому сучасне гуманістично зорієнтоване суспільство покликане розвиватися в атмосфері умов і структур національної правової держави, визначених і спрямованих громадянськими якостями людини, рисами її громадянської свідомості.

МАКСЮТА Микола Єгорович,
доктор філософських наук, професор
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)
ОЗІРСЬКА Інна Василівна,
психолог КЗ «Зототоніська
санаторна школа
Черкаської обласної рада»

ГЕНДЕРНА НЕУКПЕРЕДЖЕНІСТЬ – УМОВА РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЖІНОК В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ЛОГІКО-АНАТОМІЧНІ ЗАСАДИ

«Навіть до знайомтва з найтемнішими проваллями людського розуму я не сумнівалася, що розум – демократичне ціле, андрогічне, гермафродитне, позастатеве. Мені завжди здавалось, що розум чоловіка неможливо відрізнити від розуму жінки. А мої студенти переконані були, що розум чоловіка разюче відрізняється від розуму жінки… І професори, зігнуті під вагою купи дипломів, не просто обізнані, а блискуче проінформовані, не лише неупереджені, а і готові все поставити під сумнів. І мої колеги вірили в те ж таки, у що вірили і мої студенти», - зазначає Сінтія Озік.

Національна культура, культура освіти, зокрема, покликана зорієнтувати суб'єкта освіти, студенства, як «прототип суспільства», навчати придивлятися до «очевидного» зазначає Сінтія Озік, та почути «голос» того світу, у якому вони живуть і, головне, будуть жити і в цьому суголоссі – спокійно, творчо, надійно, відкрито, відповідально, вирішується у тому числі проблема жіночого лідерства в академічній сфері. Бо, зазначає Сінтія Озік: «Жінка- не муза, вона передусім до банального очевидно – особистість. Обдаровані жінки можуть стати мисткинями. Жінки, які надихають поетів, можуть стати музами, а талановиті жінки можуть знайти собі музу». Це - очевидне і, навіть, банальне твердження, але воно покликане виконувати принципово синтезуючу роль у змісті сучасної освіти, що, у свою чергу таки сприятиме тому, аби почути голос людяного суспільства. «Чи буде цей голос чоловічим, чи жіночим? Студенти, колеги, дослухайтесь: це два голоси».

Аби неупереджено, неспотворено почути два голоси, необхідна відповідна інтелектуальна атмосфера суспільства.

Істотним чином формування відповідної інтелектуальної атмосфери покликана бути освітньо-виховна система, в якій за нинішніх умов особливо відчутний вплив наукової раціональності. Оречевлення наукових знань у техніці й технології поступово породжувало уявлення про «всесильність» «наукових» перетворень природи. Утверджувався технократизм мислення – специфічна риса сучасного інтелектуального життя. Духовний світ людини формувався насамперед із наукових знань, які будучи не завжди адекватними усталеними нормами повсякденної свідомості, все ж мали з нами співіснувати.

Відтак витіснилося звичайне житейське світобачення, світорозуміння натомість запанували «наукові знання», щоправда найчастіше «білянаукові». Адже, щоб мати справжні наукові знання, потрібні відповідного рівня освіченість, глибока внутрішня робота, розумова праця, що зрештою забезпечує зростання культури мислення, зокрема й на основі науки. А насправді складалася однобічна орієнтація – лише на науку, як могутній багатоспрямований механізм пізнавальної діяльності, що дає ефективні результати. Наукові знання сприймалися поза «критичною» роботою думки, у підсумку деформувалися інші форми культурної творчості, зрештою і сама наука. Якою вражаючою остання не була, її роль треба розглядати в цілісному культурному контексті, сама по собі вона не виражає усього багатства людського. Слід враховувати також інші форми активності, які суттєво відрізняються від неї і водночас впливають на неї, як, наприклад, мистецтво. Матеріальний світ безконечний, а наука - один із можливих і ефективних способів його освоєння. Пізнання не зводиться до наукового, на кожному історичному етапі створюється картина світу, що далеко не вичерпує його властивостей і закономірностей. При цьому, між іншим, застосовуються і наукові, й інші способи, підходи до дійсності.

А відтак актуалізується роль відповідальності.

Відповідальність – особливо актуально культуросинтезуючий нині чинник, на її засадах у самому «епіцентрі» культури поновлюється «відкрита» до потреб і тенденцій останньої людина. Опосередковуючись відповідальністю, поєднується те, що існує як «факт» культури, і те, що мініфестується як ідеал. Відповідальність трансформує культурою та унеможливлює, з одного боку, прояви реальності, що втратили культурність, а з іншого, занадто небезпечні відриви від дійсності ідеалів культурного розвитку, відтворює людинозначимий, культуротворчий зв'язок між ідеалами культурного розвитку та реальною дійсністю культури, перешкоджає переродженню ідеалів в утопічні розмисли про «прекрасне майбутнє», як такі , що не мають для людини сенсу. Так, скажімо, відповідальність передбачає найширше залучення вічних загальнолюдських істин. Все змістовніше реалізуючись, будучи і необхідним «життєвим» фоном, відповідально осмислюючись у їх статусі, вони поступово і все глибше засвоюються та задіюються. Нині не ставиться під сумнів екзистенційність свободи, рівності, особистісних прав та самоцінності людини. Але такими вони утверджувалися упродовж тривалого соціокультурного розвитку завдяки усе більш відповідальному ставленню до них з боку суспільства, за умови їх взаємопоєднання та реалізації їх можливостей. Єдність же можливостей культури трансформувалися усе новими можливостями творчості людини та її самотворчості. Якщо людина щось більше, ніж сума знань про неї, то мають існувати умови, аби проявляти і безпосередньо не представлене, це найважливша істина культури.

А це, у свою чергу, засвідчує про зростання потреби бути відкритою у світі і до світу, саморозбудови та «проектування себе» у напрямку своїх потреб та інтересів, ідеалів бачення майбутнього із необхідністю засвідчує про певне перебування у невідомому майбутньому. Аби зреалізувати бажане майбутнє, життєздійснення людини поширюючись у «просторі» цього баченого

майбутнього, доконечно має поширювати її, життєстверджувальний дух, наповнювати атмосферу такого простору значеннями людської присутності як її духовності. Разом з тим, прагнення освоювати майбутнє та поступове «поширення» себе на своє майбутнє тим самим самовільно не забезпечує й відтворення «людської людяності» в ньому. А потребує «прирощування», збагачення духовності, розпоширення та зміцнення якостей людяності, що вже є здобутком попереднього розвитку, як наявності людського буття. Але, ще раз наголосимо: лише як діяльна, як активний господар своєї долі та життєвого шляху і свободна людина спромагається формами життєздійснення, як істота соціальна, свободною творчістю свого сучасного синтезувати минуле своїм майбутнім.

І отже, цілком логічно, на наше глибоке переконання, в процесах реалізації змісту освіти усе більш вагомим постає відомий в філософії принцип «дієтичності мислення», вона може й повинна розглядатись та переосмислюватися в найзагальнішому ракурсі – як вимога, за якою відкриваються можливості вироблення життєзначемих світоглядових орієнтирів, бути людиною «вченою» в широкому розумінні цього виразу і, зокрема, як володіючою навиками й уміннями відмежовування добра від зла, адже для такої людини притаманна максимально змістовно розвинена життєвозорієнтовуюча сила думки, забезпечена, вочевидь, дотриманням орієнтації на вільне від непов'язаних із конкретно аналізованим питанням припущень « дієтичності мислення», коли зміцнення й поглиблення потреби розмислів, мислительної діяльності, у свою чергу, задовольняють незмінні й визначальні при цьому «продукти харчування» - гуманістичні норми, «відкривання» непроминальної значущості споконвічних цінностей мудрості.

На наше переконання, навчати і навчатися розпізнавати очевидне та все таки почути і чути «два голоси» демонструє вирощування людськості в людини.

«Людскість в особі людини» не просто і не стільки даність, скільки в перспективі для людини як, вочевидь, істоти, отже гідної завдяки її «інтелегібельності» (І.Кант), що не може , безперечно залишатися у статусі «даності», а якраз навпвки, повинно поставити точкою відліку її особистісної самореалізації цієї данності способом життєпрактичного здійснення загальновизнаних, природно, у цивілізованому суспільстві рис людяності. Більше того, - способом особистісно неповторного їх здійснення в громадських суспільно-культурних та духовно-інтелектуальних проявах людяності, особистості – як її інтелігентності, інтелектуальності та безперечно і академічного лідерства - на «два голоси».

А хіба ж не про це наш дискурс?

МАЦЕНКО Леся Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: ВКЛАД ЖІНОК-ОСВІТЯНОК

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю розробки методики національно-патріотичного виховання студентської молоді. Здійснення системного національно-патріотичного виховання є однією з головних складових національної безпеки України. Тому нині як ніколи потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості.

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу з означеної проблеми ми виявили, що ряд авторів присвятили їй свої наукові дослідження, а саме: Абрамчук О.В., Бех І.Д., Бойко А.М., Бондар В.І., Васильченко С.М., Васянович Г.П., Ващенко Г.Г., Вдовенко Н., Вишневський О.І., Гевко О.І., Гонський В.В., Гончаренко С.У., Демешкевич В.А., Дубина М.І., Руденко Ю.Д., Загородня А.А., Кононенко П.П., Коркішко О.В., Лозова В.І., Пащенко Д.І., Савченко О.Я., Сироватський С., Стьопіна О.Г., Сухомлинський В.О., Сухомлинська О.В., Сухорукова В.М., Тищук, Є., Тронько П.Т. та інші науковці.

Останнім часом ми переживаємо доленосні події – Революція Гідності, жертовний подвиг Героїв Небесної Сотні, збройне протистояння на сході країни, повномасштабне вторгнення росії, війна. Вони чітко засвідчили життєву необхідність щодо активізації національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання дітей та молоді, що є питанням національної безпеки.

Національно-патріотичне виховання є одним з основних напрямів виховання, складовою загального виховного процесу підростаючого покоління, головною метою якого є набуття молодими громадянами соціального досвіду, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування особистісних рис громадянина Української держави, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, інтелектуальної, правової, трудової, екологічної культури.

Під патріотичним вихованням вчені розуміють сферу духовного життя людини, яка проникає в усе, що робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, що формується.

Основні завдання виховної діяльності зумовлені пріоритетними напрямами, визначеними Державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття»), Концепцією національного виховання студентської молоді, Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті.

Як показав аналіз психолого-педагогічної літератури, дослідники виділяють щонайменше три різновиди патріотизму: етичний, територіальний та державний патріотизм. Під патріотичним вихованням вчені розуміють сферу духовного життя людини, яка проникає в усе, що робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, що формується. Національно-патріотичне виховання формується на прикладах історії становлення Української державності, українського козацтва, героїки визвольного руху, досягнень у галузі політики, освіти, науки, культури і спорту.

В умовах війни наставники активно продовжують виховувати громадянина і патріота України, в університеті проводяться круглі столи, конференції, перегляди патріотичних фільмів, зустрічі з відомими особистостями. Під час занять викладачі і студенти щодня приєднуються до загальнонаціональної хвилини мовчання за всіма загиблими у цій війні.

Жінки-освітянки, які працюють у закладах вищої освіти, вносять значний вклад у національно-патріотичне виховання молоді, займаються волонтерством, організують благодійні ярмарки, концерти, вистави, проводять виховні години, бесіди, підтримують студентську молодь психологічно. Спільна робота всього педагогічного колективу дозволяє нам допомагати нашим студентам і викладачам, які боронять незалежність України на фронті і крок за кроком рухатись до такої бажаної перемоги.

ОВДІЙ Наталія Миколаївна,
асистент кафедри соціальної роботи і реабілітації,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)

МЕНТОРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА

У сучасних умовах трансформації суспільства та посилення ролі жінок у різних сферах життя особливої актуальності набуває питання формування жіночого лідерства. Одним із ефективних інструментів підтримки та розвитку лідерських якостей у жінок є менторство – взаємодія, що ґрунтується на принципах наставництва, довіри та партнерства.

Менторство сприяє особистісному зростанню, формуванню професійної ідентичності, розвитку стратегічного мислення та емоційного інтелекту. Для жінок, які прагнуть реалізувати себе в управлінській, громадській чи академічній сферах, менторська підтримка часто є вирішальним фактором подолання гендерних стереотипів і бар’єрів.

У процесі менторства відбувається не лише передача досвіду та знань, а й формування культури жіночої солідарності, взаємопідтримки та професійного

партнерства. Успішні кейси менторських програм, реалізованих у міжнародних та українських освітніх, громадських і бізнес-структурах, засвідчують їхню ефективність у розкритті лідерського потенціалу жінок.

Таким чином, менторство є не лише засобом індивідуальної підтримки, а й соціальним механізмом зміцнення жіночого лідерства як ресурсу сталого розвитку суспільства.

Ключові слова: менторство, жіноче лідерство, наставництво, гендерна рівність, розвиток особистості.

СКРИПАК Ірина Володимирівна,
аспірантка,
Центр гуманітарної освіти НАН України
(м. Київ, Україна)

ПРОБЛЕМА САМОТНОСТІ В ЛІДЕРСТВІ ЖІНОК В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Криза патріархального світу і виникнення постмодерну актуалізували питання гендерної рівності в XXI столітті, коли зростає частка жіночого лідерства в усіх сферах життя – від політики і бізнесу до академічного середовища. Водночас із тим, як змінюється в цілому стиль лідерства відповідно до екзистенційних потреб і задач, особистісного вибору, цінностей і пріоритетів жінок-лідерів, постає проблема поглиблення їх внутрішньої самотності і пошук її вирішення.

Ознаки лідера. На думку українського філософа Н. Хамітова, людина науки має особистісний світогляд, проявляє волю до творчості і пізнання, а справжній лідер також розвиває і проявляє харизму, щоб глибинно впливати на людей. Ці якості розвиваються за рахунок формування особистісного світогляду людини, який характеризується як критичний, творчий і самостійний [1]. Таким чином, спрямованість на дослідження і творчість, а також харизма є ознаками граничного, особистісного світогляду. Водночас лідер та/або лідерка в академічному середовищі можуть бути гранично самотніми, коли в них яскраво проявлена геніальність, і цей стан може посилюватися через егоцентризм і спрямованість на результат праці без необхідності комунікації із середовищем.

Самотність жінки. У координатах метаантропології Н. Хамітова граничне буття характеризується екзистенціалом туги на відміну від екзистенціалу нудьги в буденному житті. На думку Н. Хамітова, жінка у граничному бутті більш загострено та індивідуально переживає цю тугу, ніж чоловік, тому що для неї в цьому виражається особистісна трагедія на противагу трагедії Буття для чоловіка. При цьому жінка не може задовільнити свою трагедію буття народженням дитини або поклонінням чоловіка. Таким чином, вона може обрати шлях так званої Гетери або Музи, щоб реалізувати свій творчий

потенціал через актуалізацію в чоловіках, відповідно, Героя або Генія. Саме така самореалізація може надати їй повноти буття. Отже, ми можемо припустити, що ці способи самореалізації для жінки граничного буття можуть бути втілені через соціальну роль лідерки в академічному середовищі, де є достатньо чоловіків із потенціалом Генія або Героя. У координатах андрогін-аналізу це могло би створити цілісні пари та розвинути їх світогляд до метаграничного, де панують свобода і співтворчість. Проте, якщо жінка-лідер має лише амбіції буденного буття, але не має самостійного та критичного світогляду, замість харизми та глибинного впливу вона використовуватиме «хайп» – свідому маніпуляцію задля реалізації волі до влади та визнання. Також, якщо жінка-лідер в академічному замість розкриття свого Генія та актуалізації волі до пізнання та творчості акцентує сили на емансипаційній боротьбі, вона стане гранично самотньою [1].

Жіноче лідерство. Ознакою гендерної кризи XXI століття, на думку Н. Хамітова, є криза патріархальності і прояв постмодерну. Це також породжує нове лідерство, в тому числі лідерство жінок, ознакою якого є прояв толерантності та прагнення глибинного розуміння Іншого [2]. Як зазначав М. Фуко, жіноча історія є «історією подій» і має афективну природу, чи не тому багато сучасних наукових дискурсів переходять у площину сторітелінгу, медіапроєктів тощо. Задача жіночого лідерства в академічній сфері – це додання душевності до духовного процесу пізнання, згідно з теорією андрогінії. Зокрема, в координатах метаантропології, харизматичний лідер залежно від своєї зрілості, може створювати як тоталітарне буття і відносини вождь-фанатик, так співтворчість та андрогінність у стосунках з Іншим. Таким чином, поєднання душевності і духовності дозволяє лідеру або лідерці уникнути егоцентризму та внутрішньої самотності, а натомість досягти цілісності та зрілості особистості.

Отже, для запобігання виникнення і поглиблення внутрішньої самотності жінки-лідера в академічному середовищі важливо розвивати самостійний, критичний і творчій світогляд, актуалізувати харизму, що ґрунтується на глибинному впливі на людей, а також розвивати волю до толерантності та розумінні Іншого.

Література

1. Хамітов Н. В., Крилова С. А. Людина і культура. Словник. Філософська антропологія. Філософія культури. Культурологія. Київ : КНТ. 2022. 295 с.

2. Хамітов Н.В. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. 4-е видання, виправлене і доповнене. К.: КНТ, 2022. 405 с.

СОДЕЛЬ Олександр Сергійович,
кандидат філологічних наук, старший викладач,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ВПЛИВ МЕНТОРСТВА НА РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЖІНОК В УКРАЇНСЬКІЙ АКАДЕМІЧНІЙ СПІЛЬНОТІ

Жінки в Україні протягом багатьох років роблять значний внесок у розвиток академічної спільноти. Їхні дослідження, викладацька діяльність та адміністративні навички відіграють важливу роль у просуванні знань та підготовці майбутніх поколінь лідерів. Однак, незважаючи на їхні значні досягнення, жінки все ще стикаються з низкою перешкод на шляху до розвитку свого лідерського потенціалу в академічній сфері.

Менторство може бути потужним інструментом для подолання цих перешкод та сприяння розвитку лідерського потенціалу жінок в українській академічній спільноті. Менторство – це стосунки між досвідченою людиною (ментором) та менш досвідченою (менті), які ґрунтуються на взаємній довірі та повазі. Ментор надає менті настанови, підтримку та поради, а також ділиться своїм досвідом та знаннями.

Однією з ключових переваг менторства є передача досвіду та знань від більш досвідченого науковця до молодого покоління. Жінки, які отримують підтримку та поради від досвідчених менторів, можуть швидше та ефективніше розвиватися у своїй науковій кар’єрі. Ментори допомагають своїм підопічним розбудовувати мережі контактів, розвивати професійні навички та виявляти нові можливості для розвитку.

Крім того, менторство сприяє підвищенню самооцінки та відчуттю впевненості у власних силах у жінок-науковців. Часто жінки стикаються зі стереотипами та перешкодами, які гальмують їхній кар’єрний розвиток. За допомогою підтримки ментора, вони набувають впевненість у своїх здібностях, учаться керувати стресом та вирішувати конфліктні ситуації [1, с. 200].

Переваги менторства для жінок в академічній сфері

Менторство може мати багато переваг для жінок в академічній сфері, зокрема:

- Підвищення впевненості та самооцінки: Ментор може допомогти жінці повірити у свої здібності та можливості стати лідером [3, с. 204].
- Розвиток навичок лідерства: Ментор може навчити жінку навичкам, необхідним для успішного лідерства, таким як комунікація, прийняття рішень, управління часом та вирішення проблем.
- Розширення мережі контактів: Ментор може допомогти жінці познайомитися з іншими лідерами в академічній сфері та встановити з ними зв’язки.
- Підтримка та заохочення: Ментор може надати жінці підтримку та заохочення, коли вона стикається з труднощами.
- Доступ до знань та досвіду: Ментор може поділитися з жінкою своїми знаннями та досвідом роботи в академічній сфері [2, с. 111].

Українська академічна спільнота також має потенціал стати більш інклюзивною та різноманітною за рахунок підтримки жіночого лідерства через

менторство. Створення мережі менторів та підтримка програм менторства сприяє залученню більшої кількості жінок до академічної сфери та допомагає їм займати важливі посади та робити значний внесок у науку та освіту.

Необхідно також враховувати індивідуальні потреби кожної жінки-науковця при впровадженні програм менторства. Розуміння особистих цілей, амбіцій та потреб допомагає менторам надати ефективну та придатну підтримку для розвитку кожної учасниці програми.

Узагальнюючи, менторство має величезний потенціал у розвитку лідерського потенціалу жінок української академічної спільноти. Шляхом підтримки, навчання та створення можливостей для жінок-науковців, менторство сприяє побудові сильних, різноманітних та інклюзивних наукових колективів, що здатні до досягнення великих результатів у сфері науки та освіти.

Література

1. Кулик О. Стан сформованості лідерської компетентності майбутніх викладачів закладу вищої освіти. Освіта дорослих в Україні та світі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 2 жовтня 2020 р. С. 200 – 203.

2. Сергеєва Л. М., Кондратьєва В. П., Хромей М. Я. Лідерство: навч. посібн. ІваноФранківськ, 2015. 296 с

3. Журбій, О. В. (2019). Менторство як інструмент розвитку лідерського потенціалу жінок в українській науці. Вісник Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова, (27), 204-210.

ТУЗЮК Михайло Олександрович,
асистент кафедри англійської мови
для технічних та агробіологічних спеціальностей,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

THE RISE OF FEMALE PRESENCE IN ACADEMIA

Female presence in academia had been growing slowly since the early Renaissance, but it was not until the beginning of the 20th century that it truly cemented itself as a permanent part of many academic fields. From pioneering discoveries to groundbreaking innovations and research, many now famous women have made vital contributions to modern sciences, and are now thought to be authority figures on the subject they studied.

Compared to only a handful of examples from the 19th century and earlier, the 20th century has provided a truly staggering amount of examples of intelligent and capable female scientists in various fields, finally given a chance to shine due to the changing gender roles, prompted in part because of the lesser male presence in these fields during World War 1 and World War 2.

However, the wars were not the only influence on female academic presence during this time. Just as vital were the role models that arose for many women seeking to prove themselves in academia. Women such as Marie Curie, Grace Hopper, Rosalind Franklin, and many others, paved the way for other female scientists and cemented the presence both genders as equals in higher education.

Throughout the 20th century, alongside the influence of wars and role models, laws and regulations against working women also began to change. Before the middle of the century, the majority of mothers and married women were heavily discouraged from working full-time, many employers even operating a ‘marriage bar’ system, which prohibited married women from working certain jobs, like teaching and clerical jobs. Throughout later decades, such laws and regulations were increasingly less frequent, and, indeed, a vast amount of exactly those kinds of jobs were rapidly being filled with female workers.

The change in the field of higher education can be seen and felt. Now, in the 21st century, in an era of increasing gender equality and diversity, there are more female students, lecturers, professors and deans in universities than ever before. However, there are still differences in the amounts of female students and professors in comparison to male students and professors depending on the field of study. In general, female students and professors appear to outnumber their male peers in the fields of humanities, arts, medicine and social studies, while other, more precise fields, like engineering, mathematics and engineering, still have a larger male presence (Bothwell et al., 2022).

In regards to other types of education, there are even more changes compared to the beginning of the 20th century, as there are now far more female school teachers than male ones, especially in the fields of humanities, linguistics, and other, non-

technical sciences (Department for Education, 2023). Besides teaching, the 21st century also sees the rise of female headteachers in many schools across the world.

Despite the incredible progress in the span of just one century, many challenges in regards to gender equality and inclusivity in academia persist. Things such as gender bias unequality in leadership roles and disparities in funding are present and must be addressed. Such challenges are at the forefront of many leading institutions around the world.

In conclusion, there is no debating the incredible rise of female scientists, teachers, professors and academic leaders from the start of the 20th century to today. In fact, it is hard to imagine schools or universities focused on humanities without a heavy female presence. However, there are still many challenges to overcome before female presence in academia becomes truly equal and ubiquitous.

References

1. Bothwell, E., Roser-Chinchilla, J., Deraze, E., Ellis, R., Galán-Muros, V., Gallegos, G., & Mutize, T. (2022). *Gender equality: how global universities are performing, part 1.* Times Higher Education, UNESCO International Institute of Higher Education in Latin America and the Caribbean (IESALC). Accessible through: https://www.timeshighereducation.com/sites/default/files/the_gender_equality_report_part_1.pdf.

2. Department of Education. (2023). *School teacher workforce.* Gov.uk. Accessible through: https://www.ethnicity-facts-figures.service.gov.uk/workforce-and-business/workforce-diversity/school-teacher-workforce/latest/#by-ethnicity-and-gender-headteachers-only

ЧЕРНЕЛЯ Ірина Миколаївна,
старший викладач
ВОЙЧЕНКО Діана Михайлівна,
студентка спеціальності
«Облік і оподаткування»
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ДО ПИТАННЯ ЛІДЕРСТВА ЖІНОК В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Українська жінка – це воїн. У всі часи жінка оберігала свій рід. Вона ставала на поле битви та билась за гідність свого імені, за майбутнє України. Українська жінка з давніх-давен мала повноправні можливості, щоб керувати державою. Протягом століть, як показав досвід жінка це оберіг родини, адже вона була господинею, мала гуманні відносини в родині.

В історії країн, жінка залишалась в тіні історичних подій, але вона відігравала найважливішу роль у формуванні світу. З давнини існували стереотипи, які обмежували права жінки у ролі політичних, соціальних та культурних аспектах історії. Жінка – це активний агент змін, яка вміла все та була непримітною ученицею. Вона виконувала і мала значний вплив на рішення важливих питань, ще у давньоримському світі. У записах історії жінка була виключена з сфер життєдіяльності суспільства на певних підставах, що обумовлює специфічний соціопсихологічний стан.

Жінки відігравали важливу роль по господарству та культурі, ще у середньовіччі. В них не було прав і можливостей, із-за відмови в ті часи. Дипломатія та стратегія, це ті риси, які мала жінка та була супутницею великих мислителів і вчених.

В країнах де була переважно колоніальна спадщина, глобальна торгівля, проблеми розвитку, жінка боролася за свої права та гідність в умовах соціальних і політичних конфліктів. Геополітичні взаємозв'язки, етнічно та культурна міжпов'язаність існувала в країнах, де жінки відстоювали свої права та гідність, хоча там були конфлікти. Це країни Латинська Америка, Азія, та Африка.

Теперішній світ вважає інакше. Зараз іде наближення до більшого визнання ролі жінок в історії. Стереотипи які існували раніше розвіюються, завдяки змінам у соціальних уявленнях та активному впливу жіночих рухів. На даний час дає бути гендерна рівність у всіх сферах життя. Тобто за гендерну рівність потрібно боротись. Жіночі досягнення потрібно завжди вшановувати та відзначати.

Отже, жінка – це воїн. Вона є мотором прогресу, силою яка невідома нікому, яка надає людству енергію, творчість та волю до змін. Роль жінки в історії невідома та не така як інші, вона є особливою. Потрібно підтримувати жінок морально та допомагати в усьому. Адже жінка є ключовим етапом у розвитку суспільства в цілому.

ЦУБЕНКО Валерія Леонідівна,
доктор історичних наук, професор,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького
(м. Черкаси, Україна)

ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ ЖІНОК ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У XXI столітті впливовими факторами реформаційних процесів у системі освіти України є глобалізація, євроінтеграція та інтернаціоналізація. Модернізація сучасної системи вищої освіти є необхідною умовою розвитку суспільства. Сьогодні в Україні здійснюється реформування вищої освіти з

метою навчання фахівців, конкурентних на ринку паці, виховання нового типу особистості, підвищення якості у процесі інтеграції освітніх систем європейських країн. Одним із актуальних напрямків реформування системи управління у закладах вищої освіти є запровадження нового механізму управління і підготовка професійного керівника, як менеджера освітньо-виховного процесу, врахування гендерних чинників, усвідомлення місії лідерства. У закладах вищої освіти України лідерство в переважній більшості випадків належить чоловікам. Жінки, які вступають на шлях конкурентної боротьби за керівні позиції стикаються з численними перешкодами. Напрацювання з проблематики лідерства розглянуті у працях таких вчених: Г. Алмонд, М. Вебер, Т. Вівчарик, К. Дойч, Г. Кіссінджер, В. Луговий, О. Поліщук, О. Нестуля, Г. Тимошко, О. Боднар, В. Крижко, С. Калашнікова та інші.

Метою дослідження є аналіз лідерських якостей професійно-успішних жінок з урахуванням реалізації основних функцій управління закладом вищої освіти. У «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки» визначено стратегічну ціль 5: привабливість закладів вищої освіти для навчання та академічної кар'єри. Для її досягнення передбачено підтримка гендерного балансу серед керівного складу закладів вищої освіти [4].

Лідер – це людина, яка береться за справу сама або розподіляє завдання між членами групи так, щоб кожен з них міг виявити ініціативу. Це людина, яка бачить конкретну мету та шляхи її досягнення, а також має досить сил і можливостей це зробити [6, с. 12]. Лідерство – поняття, що має широке трактування, під яким розуміється складний механізм взаємодії лідерів і підлеглих, запорука професійного успіху та кар'єрного зростання.

Особливостями жіночого лідерства є: 1) уникнення конфронтації, 2) гнучкість і схильність до трансформацій, 3) готовність до делагування, 4) схильність до емпатії [2, с. 25]. Жіноче лідерство розглядається як соціально-культурна доктрина. Аналіз гендерної представленості керівного складу закладів вищої освіти демонструє відсутність гендерної збалансованості. Категорії керівників закладів вищої освіти відповідають посади ректора, президента, начальника чи директора, які діють у межах своїх повноважень (управління ресурсами, організація та планування діяльності, вирішення фінансово-господарських питань, видача наказів і розпоряджень). За даними освітніх реєстрів, у 2020 р. в Україні на посаді керівника працювали 23,76 % жінки у закладах вищої освіти [5, с. 173]. Дуже часто самі жінки впливають на асиметричний розподіл посадових і рольових функцій через наслідування патріархальних норм поведінки, низьку оцінку власної конкурентоспроможності, як наслідок, самоусуваються від управлінських справ [3, с. 98]. Зменшення частини жінок на вищих керівних посадах у закладах вищої освіти свідчить про існування традиційних гендерних стереотипів і суб'єктивних перешкод для жінок лідерів [5, с. 174].

Розглянемо рівні набору лідерських якостей керівника закладу вищої освіти. 1. Індивідуальний рівень містить індивідуально-особистісний компонент з набором лідерських якостей: активність і домінування, впевненість і самовпевненість, рефлективність, прагнення успіху, готовність до ризиків. 2. Внутрішньо-групової взаємодії рівень містить: професійно-харизматичний компонент з набором

лідерських якостей: професіоналізм в розв'язанні управлінських задач, здатність впливати на людей, довіра до людей, здатність організувати та вести за собою команду; соціально-психологічний компонент з набором лідерських якостей: комунікативна компетентність, діюча емпатія, емоційна стриманість, міжособистісна чуттєвість, терпимість. 3. Творчий рівень містить креативно-лідерський компонент, з набором лідерських якостей: креативність, гнучкість у поведінці [1, с. 52].

Таким чином, проведений теоретичний аналіз проблеми дослідження дозволяє констатувати, що жіноче лідерство, за рахунок своєї більшої емоційності може створити сприятливий психологічний клімат усередині колективу закладу вищої освіти і за рахунок використання соціально-психологічних методів управління. Особисті якості жінки лідера, як: впевненість, креативність, стресостійкість, домінантність, здатність генерувати ідеї, ініціювати саморозвиток особистостей – впливають на успішність ефективного управління закладом вищої освіти.

Література

1. Клочко А., Лідерство як модель ефективного управління освітньою організацією). Освітнє лідерство: від теорії до практики: монографія : авт. кол.; за наук. ред. В. Р. Міляєвої; К.; Кривий Ріг: Вид. Р. А. Козлов, 2021, с. 47−59.

2. Костенко А., Жіноче лідерство як ресурс розвитку громади: посібник для тренерів, б. м., 2020, 61 с.

3. Лихач Ю., Забезпечення гендерного паритету в державно-управлінській сфері України в контексті реалізації політики європейської інтеграції. Право та державне управління, 2015, № 2, с. 98−103.

4. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022−2032 роки. 23.02.2022, № 286-р, Верховна Рада України, Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text.

5. Соколова Е., Гендерний підхід до управління закладами вищої освіти України. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, серія: Державне управління, 2020, т. 31 (70), № 2, с. 171−175.

6. Janinks D., On Becoming a Leader, Cambridge, 1995, p. 12–18.

СЕКЦІЯ 6
КОМУНІКАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА

АМЕЛІНА Світлана Миколаївна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземної
філології і перекладу
Національний університету біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

СУЧАСНА НІМЕЦЬКА МОВА: ГЕНДЕРНА КОРЕКТНІСТЬ І ГЕНДЕРНА НЕЙТРАЛЬНІСТЬ

У німецькому суспільстві точаться палкі дискусії щодо питання про гендерно-рівноправне письмо і говоріння. Власне, обговорення гендерної рівності у німецькій мові триває з 1970-х років. Дискусії стосуються заміни форм чоловічого роду в мові на більш широкі, зокрема, шляхом використання зірочки, наприклад, Student*innen. Гендерна зірочка, яку використовують для позначення жіночого роду, є тільки однією з можливостей. Використовують також двокрапку (Student:innen), підкреслення (Student_innen) або велику літеру (StudentInnen).

Автори «Мовного індексу граматичних гендерних вимірів» («Language Index of Grammatical Gender Dimensions») поділяють мови на п'ять рівнів залежно від представлення гендеру: від мов без гендерного маркування взагалі, до мов, які призначають стать лише живим істотам, та мов, у яких усі іменники мають рід, що часто корелює з природною статтю живих істот [3]. Німецьку вони відносять до мов з найсильнішою гендерною виразністю.

Прихильники гендерно-рівноправної мови вважають її важливим аспектом просування рівного ставлення до будь-якої статі. Один із аргументів базується на результатах досліджень, які показують, що більша гендерна нейтральність мови може сприяти більшій відкритості її носіїв щодо гендерних ролей.

Однак, згідно з опитуваннями громадської думки, близько двох третин дорослих громадян Німеччини не підтримують мову гендерної рівності. Вони вважають гендерний підхід до мови проєктом академічної еліти, який є віддаленим від життя й ігнорує реальність і мову багатьох людей; він є зверхнім і поблажливим. Зрозуміла, читабельна та доступна мова не гарантується гендером. Зірочки та пасивні конструкції роблять тексти нечитабельними та довшими, наприклад: Bürger*innen, BürgerInnen, Bürger:innen. Гендерні знаки дратують, страждає естетика мови, а мовленнєва пауза звучить неприродно. Нинішня дискусія про гендер відзначається тим, що до неї може долучитися кожен.

Критика традиційного використання чоловічого роду зосереджується на тому, що це робить жінок невидимими: проблема гендерно-нейтрального

письма полягає в тому, що жінок знову ховають за словами [2]. Рекомендується обирати гендерно нейтральні формулювання, якщо це не стосується конкретних людей. При цьому можна вживати лексику загального значення, синоніми, перефразування тощо.

Університет Гамбурга рекомендує використовувати нейтральні формулювання, такі як студенти (Studierende) або представництво (Vertretung) (замість представники (Vertreter)), а також так звану гендерну двокрапку, наприклад, працівники (Mitarbeiter:innen) [1]. Двокрапка має перевагу в тому, що вона є гендерно інклюзивною та безбар'єрною, оскільки її легко розпізнають програми для зчитування з екрана. На письмі двокрапка ставиться між основою слова чоловічого роду та закінченням жіночого роду. В усній мові вона позначається короткою паузою у відповідному місці.

Література

1. Geschlechter-gerechte Sprache an der Universität Hamburg. URL: https://www.uni-hamburg.de/gleichstellung/download/210528-geschlechtgerechtesprache- barrierefrei.pdf

2. Olderdissen Ch. Gendergerecht schreiben in sieben Schritten. URL: https://www.genderleicht.de/gendergerecht-schreiben-in-sieben-schritten/

3. Pascal M. Gygax et al., A Language Index of Grammatical Gender Dimensions to Study the Impact of Grammatical Gender on the Way We Perceive Women and Men, in: Frontiers in Psychology 10/2019, Artikel 1604.

БАЛАЛАЄВА Олена Юріївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ГЕНДЕРНИЙ БАЛАНС ВОЄННОЇ ТЕМАТИКИ В УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА

Повномасштабна війна є фактором, який визначає практично всі процеси та динаміку відносин в Україні, зокрема і пов’язаних із ґендерною рівністю, розширенням можливостей та прав жінок. Медіа та комунікація відіграють ключову роль у створенні рівноправної та збалансованої картини, демонструючи проблеми та виклики, з якими стикаються жінки під час війни, а також внесок як чоловіків, так і жінок у воєнні зусилля.

Представленість жінок у вітчизняних медіа щороку зростала до 2022 року, проте, за даними експертів Інститут масової інформації, повномасштабне вторгнення відкинуло прогрес у цій галузі щонайменше на п’ять років щодо репрезентації жінок як експерток і на десять років – як героїнь матеріалів [1]. У першому кварталі 2024 року кількість жінок як експерток матеріалів у загальнонаціональних онлайн-виданнях становила лише 17% проти 83%

експертів-чоловіків. Новини, де жінки коментували тему війни, становили 9,2%. Увагу медіа сфокусовано на військових, які є здебільшого чоловіками. Хоча за офіційними даними Міноборони, 2023 року на службі в ЗСУ налічували близько 62 тисяч жінок, серед них 43,4 тисячі – військовослужбовиці. Історії про жінок-військових, медикинь, операторок дронів, офіцерок, кулеметниць, кухарок, снайперок і ветеранок є поодинокими й радше винятком, ніж правилом. Наразі єдині коментарі, які фіксують дослідники ІМІ, – це експертні думки від керівниці пресцентру ОК «Південь» Наталії Гуменюк. У матеріалах, де трапляються жінки як героїні матеріалів про війну вони виступають як родички військових, потерпілі чи жертви військових обстрілів.

Для регіональних ЗМІ актуальними є ті ж проблеми і завдання у площині дотримання гендерного балансу, що і для загальнонаціональних. Проте дані моніторингів регіональних медіа демонструють іншу картину як щодо кількісного співвідношення, так і тематичного наповнення контенту. Ключовою темою більшості гіперлокальних видань України залишається тема війни, яку висвітлюють у матеріалах про безпосередні бойові дії, волонтерство, політичні рішення, соціальну, психологічну, медичну допомогу тощо – ці матеріали становлять 38% усього контенту. Про жінок найчастіше писали як про волонтерок, близьких людей загиблих бійців (партнерок, матерів, сестер) і політикинь, а про чоловіків, насамперед, як про воїнів, волонтерів і політиків. Жінки як експертки тут присутні в 36% випадків, а героїні – в 27% [2].

Проте, на думку експертів ВВС [3], почуття національної єдності можна використати для позитивного впливу на гендерну рівність. Демонстрація жінок, які беруть участь у воєнних діях у ролях, де традиційно домінують чоловіки, а також демонстрація лідерства, винахідливості, здатності приймати рішення може допомогти протистояти наративам, які ризикують закріпити гендерні стереотипи.

Література

1. Десять років дисбалансу. Як війна впливає на представленість жінок у медіа. Інститут масової інформації. URL: https://imi.org.ua/monitorings/desyat-rokiv-dysbalansu-yak-vijna-vplyvaye-na-predstavlenist-zhinok-v-media-i59764.

2. 50% - Індекс гендерної чутливості гіперлокальних медіа у лютому-2024. Волинський прес-клуб. URL: http://volynpressclub.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1233:50-2024-&catid=10:gendermedia.

3. ВВС дослідила зміну гендерних ролей в Україні під час війни. URL: https://cs.detector.media/community/texts/185649/2023-09-15-bbc-doslidyla-zminu-gendernykh-roley-v-ukraini-pid-chas-viyny/.

ВАКУЛИК Ірина Іванівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЯКОЮ МАЄ БУТИ «ГЕНДЕРНА АБЕТКА» ДЛЯ МЕДІА

Коли ми говоримо про українські медіа, то у нашому соціумі завжди постає проблемою, як висвітлити гендерну тематику, які актуальні питання ми можемо запропонувати на широкий загал.

Гендерні відносини притаманні будь-якому громадянському суспільству. Та інформація, яку презентують у медіа, здебільшого має бути візуалізована у комунікативному просторі. І тут дуже часто доводиться не забувати про можливість дискримінації. Аби цього не сталося, завжди потрібно добре орієнтуватись у нормах законодавства, щоб не відбувались порушення прав так званих «жіночих проблем». Культура гендерна, гендерне лідерство, так само як і насильство гендерне, прописані у Цілях розвитку третього тисячоліття.

У багатьох глянцевих журналах, телепередачах, спеціалізованих сайтах для жінок розповідають, як має виглядати справжня жінка, говорять про її справжнє призначення, з'ясовують, у чому полягає справжнє жіноче щастя тощо. І коли всі ці установи звести воєдино, то ми створюємо своєрідний образ, як малювали узагальнений Роксоланів портрет Веронезе чи Тіціан, зображуючи жінку-чужинку, одну із найвпливовіших у Османській імперії. Чи не за тим самим принципом портретування з'явилось, що жінка має бути одружена з успішним чоловіком, яка виховує дітей, забезпечує сімейний затишок, береже сімейне вогнище, вміє вишивати, плести, смачно готувати, любить свого чоловіка і робить все для того, аби сприяти його кар'єрному зростанню?

У психологічному сімейному реаліті «Супермама» учасниці виставляють бали своїм опоненткам за виховання дітей та хазяйновитість. І популярності набуває ще одна «форма щастя» – це самореалізація жінок. Цікаво проаналізувати прізвиська учасниць, якими вони індивідуалізуються: Бізнес-мама, Мама-контролер, Мама-сексологиня, Мама-кар'єристка, Мама в тренді, Мама-коуч, Дружина байкера, Мама-гімнастка, Усвідомлена мама, Мама-кочівниця, Мама-відьма тощо. Такими побачили глядачі своїх героїнь у перших випусках. І вже в останніх випусках це мами: Її Величність Мама, Королева краси, Мама принцеси, Мама майбутнього айтішника, Мама на релаксі, Мама-сомельє, Дружина футболіста, Мама за наукою, Елітна мама, Мама без стереотипів, Мама з високим статусом, Мама за власні кордони, Артистична мама.

«Що змінилося?», – запитаєте ви. Вирішення дилеми «діти-кар'єра» – то складний вибір, і кожна обирає свій шлях. У передбачуваних соціальних ролях закріплені норми поведінки. Особистісне самоствердження пов'язане із соціальною адаптацією. Тому лінія поведінки – не лише очікування, це вчинки, це рольовий розвиток особистості, формування «власного» репертуару. Статеві

та гендерні ролі, накопичуючись, виявляються в ідентичності, стають найістотнішими. А ідентичність – це особистісна цілісність, стійкий «Я» образ із власними рисами характеру, способами поведінки, психологічним здоров'ям.

Тому медійникам варто розуміти, що гендерні ролі виникають не від народження, а формуються і розвиваються із плином часу. У своєму існуванні з'являються певні закономірності, виокремлюються суперечності – пишеться так званий сценарій життя і його стиль.

Література

1. Вакулик І. Концепти "гармонія" і "щастя" та їх трансформації в українському соціумі. Українознавчий альманах. 2011. Вип. 5. С. 55-56. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukralm_2011_5_19

2. Вакулик І. Проблема виховання у сім'ї як невід'ємний елемент соціальної структури суспільства. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України та світу» присвяченої 125-річчю Національного університету біоресурсів і природокористування України (25 травня 2023). Секція 4. Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни. К.: 2023.С. 260-261.

3. Вакулик І. Концепція «інформаційний простір» сучасності: витоки, стан, перспективи. Міжнародний філологічний часопис. 2022. 13(4-1). DOI: http://dx.doi.org/10.31548/philolog13(4_1).2022.008

ЖЕЖЕРА Ніна Петрівна,
заслужений журналіст України, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ГОЛОСИ ЖІНОК УКРАЇНСЬКОГО РАДІО

Значну роль у формуванні світоглядних принципів сучасних українських громадян відіграє Українське радіо. Особливо це було помітно у перші десятиліття після 1992 року, коли було припинено ретрансляцію передач із Москви. У дев'яностих і на початку двохтисячних головний український радіомовник збирав багатомільйонну аудиторію слухачів, які цінували його програми за патріотичність і глибину, гарний естетичний смак і еталонну українську мову. Такому успіхові серед аудиторії треба великою мірою завдячувати жінкам-журналісткам, ведучим програм, дикторам [2].

Нині, в період глобалізації і наступу новітніх медіа технологій, стилістика програм найстарішого і найпотужнішого українського мовника перших десятиліть незалежності може здатися дещо олдскульною - але це лише на перший погляд. Жодні технології не зможуть замінити живого голосу легендарної дикторки Олени Коваленко, незабутнього тембру та інтонацій

Галини Дмитрієнко, непідробної щирості Емми Бабчук, фонетичної точності Світлани Горлової, аристократизму й іронії Вероніки Маковій, академізму Ніни Новоселицької, театральності Оксани Прилипко. За кожним із цих імен - епоха. Кожна з названих жінок (а скільки ще неназваних) мала самобутню манеру спілкування перед мікрофоном, яку неможливо сплутати з будь-ким іншим [4].

Мистецтво авторської подачі матеріалу на радіо вже значною мірою втрачене, бо в тренді - не індивідуальність, а масовий конвеєр, де головна роль належить не ведучому, його рівень професіоналізму чи банальна освіченість тепер є другорядними моментами. Час диктує інші вимоги, бо кількість поширеної інформації в світі зростає шаленими темпами. В еру інтернету журналістом може бути практично кожен, хто вміє записувати, знімати і ретранслювати події в мережу. Стандарти професії розмиваються, індивідуальність автора нівелюється. Суть медіаконтенту і якість роботи автора радіопередачі відходить на задній план.

Збереження і вивчення творчого доробку визначних радіожурналістів - це ще одна проблема. Записані радіопрограми «живуть» в архівах і фонотеках недовго через недосконалість старих носіїв (раніше запис здійснювався на магнітну плівку). З того, що вдалося зберегти, оцифрували лише незначну частину радіопрограм, адже їх не вважали великою цінністю. Зберегли власний доробок хіба самі автори та ще їхні шанувальники. [3, 5]. Багато архівів назавжди втрачені після пожежі, яка сталась на Хрещатику, 26 навесні 1996 року. Під час гасіння пожежі було облито 50 тисяч магнітних стрічок – половина легендарної фонотеки Українського радіо. [1].

Радіожурналістки, талант яких розквітнув в епоху відновлення суверенітету України, внесли велику лепту у процес формування духовно-моральних цінностей найактивніших українців, котрі зараз борються за існування держави з російським агресором. Ці люди виростали на радіопрограмах «Суботні зустрічі», «Старшокласник», «Ввечері з Галиною Дмитрієнко», «Театр перед мікрофоном», «Вечірній контакт», «Радіожурнал «Слово». Там сіяли зерна любові до батьківщини і трепетного ставлення до рідного слова, прищеплювали гарний естетичний смак і формували потребу взаємодопомоги.

Кожна з названих радіожурналісток - яскрава індивідуальність з притаманним лише їй тембром голосу, манерою подачі матеріалу, розумінням найтонших нюансів тем, про які говорить, умінням захопити аудиторію і не відпускати її аж до фіналу програми. Цю традицію варто продовжувати на радіо, а ще - вивчати науковцям зі сфери комунікацій і поширювати серед студентів-майбутніх журналістів.

Література

1. Блог історика: 1996. Історична пожежа на Хрещатику, 26 https://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/03/160309_tsalyk_blog_radiocentre_hk

2. Диктор українського радіо Світлана Горлова про дикторів, дикторство і не тільки напередодні професійного свята працівників радіо, телебачення та

зв’язку https://www.radiosvoboda.org/a/896173.html?fbclid=IwAR3VUHRakwqr-gY6obKPli25BxedFu6CP-cO_eHv2mNBrxeLbfzDhTX34lE

3. Емма Бабчук Український радіоефір https://babchuk.infoua.net/

4. Живі голоси України: нариси про радіожурналістів / Упоряд. Сидоренко Н.М. - К.:Видвничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. - 237 с.

5. Радіожурнал «Слово» https://www.youtube.com/watch?v=3rIoPKNZbo4

KACHMARCHYK Svitlana,
PhD in Pedagogy, Associate Professor,
National University of Life
and Environmental Sciences
of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)

COMMUNICATION ASPECTS OF WOMEN'S DEVELOPMENT LEADERSHIP

Communication plays a pivotal role in women's development and leadership, serving as a catalyst for empowerment, advancement, and societal change. In the realm of women's development leadership, effective communication encompasses various aspects that are essential for fostering inclusivity, collaboration, and growth. Here, we delve into the multifaceted communication aspects vital for women's development leadership.

Firstly, women's development leadership relies on communication to cultivate a supportive and inclusive environment. Effective leaders understand the significance of creating spaces where women feel heard, valued, and respected. This involves employing active listening skills, empathetic communication, and creating platforms for open dialogue. By fostering an inclusive communication culture, women leaders can empower others to voice their perspectives, contribute ideas, and actively participate in decision-making processes.

Furthermore, effective communication is instrumental in advocating for gender equality and challenging societal norms and biases. Women leaders often find themselves navigating male-dominated spaces where gender stereotypes and biases persist. Through strategic communication strategies such as assertive advocacy, persuasive storytelling, and impactful messaging, women leaders can challenge stereotypes, promote gender-inclusive policies, and advocate for equal opportunities in the workplace and beyond.

Effective communication enables women leaders to establish meaningful connections, leverage resources, and mobilize support for initiatives aimed at advancing women's rights, gender equality, and social justice. Whether through networking events, community outreach programs, or digital platforms, communication facilitates the exchange of ideas, resources, and support networks essential for driving positive change.

Moreover, effective communication skills are essential for navigating power dynamics and overcoming barriers to leadership advancement. Women leaders often encounter obstacles such as implicit bias, glass ceilings, and gender-based discrimination in their professional journeys. Through assertive communication, negotiation tactics, and resilience-building strategies, women leaders can assert their presence, negotiate for fair treatment, and navigate complex organizational structures with confidence and integrity.

Additionally, effective communication fosters mentorship and knowledge-sharing opportunities vital for women's development leadership. Mentorship provides aspiring women leaders with guidance, support, and valuable insights from experienced professionals. By leveraging communication platforms such as mentorship programs, workshops, and online forums, women leaders can nurture talent, share expertise, and empower the next generation of leaders to succeed.

Here are some examples of women's development leadership initiatives that illustrate the importance of effective communication:

Leadership Training Programs: Women's development organizations often conduct leadership training programs aimed at enhancing women's skills in areas such as communication, negotiation, and conflict resolution. These programs provide participants with the tools and resources to become effective communicators and influential leaders in their respective fields. For example, organizations like Vital Voices Global Partnership offer leadership training programs tailored to empower women to become effective advocates for social change through enhanced communication skills.

Women's Empowerment Conferences: Women's empowerment conferences serve as platforms for women leaders to share their experiences, insights, and best practices with a broader audience. Through keynote speeches, panel discussions, and interactive workshops, women leaders communicate their expertise and inspire others to pursue leadership roles. For instance, the Women in the World Summit brings together influential women from diverse backgrounds to discuss pressing issues facing women globally and inspire action through powerful storytelling and advocacy.

Online Communities and Forums: Digital platforms play a crucial role in facilitating communication and knowledge-sharing among women leaders. Online communities and forums provide spaces for women to connect, collaborate, and support each other in their leadership journeys.

Advocacy Campaigns: Effective communication is essential for driving advocacy campaigns aimed at promoting women's rights and gender equality. Women's development leaders often leverage communication strategies such as social media campaigns, petitions, and public awareness events to raise awareness about critical issues and mobilize support for policy changes.

Corporate Leadership Initiatives: In the corporate sector, women's development leadership involves initiatives aimed at promoting gender diversity and inclusion in leadership positions. Companies implement communication strategies such as diversity training programs, employee resource groups, and transparent

reporting on gender pay equity to foster a culture of inclusivity and support women's career advancement.

These examples highlight how effective communication plays a vital role in advancing women's development leadership and driving positive change across various sectors and contexts.

In conclusion, communication is at the heart of women's development leadership, serving as a catalyst for empowerment, advocacy, and collective action. By embracing inclusive communication practices, challenging gender norms, and leveraging strategic communication strategies, women leaders can drive positive change, foster collaboration, and create a more equitable and inclusive society for all.

КРАВЧЕНКО Наталія Борисівна,
кандидат історичних наук, доцент
КРОПИВКО Олена Михайлівна,
кандидат історичних наук, доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЖІНКА-ЛІДЕР В СУЧАСНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ДИСКУРСІ

Розвиток лідерського потенціалу жінок у академічному середовищі є важливою складовою в розбудові України як сучасної, прогресивної держави. Міжнародний досвід може надати корисні уроки та стратегії для стимулювання участі жінок у лідерських ролях у вищій освіті. Ось деякі аспекти міжнародного досвіду, які можна врахувати для потреб розвитку України:

1. Створення програм підтримки та розвитку: багато країн мають програми, спрямовані на розвиток лідерського потенціалу жінок у науковій сфері. Ці програми можуть включати тренінги, менторську підтримку, фінансову допомогу та інші ресурси для підтримки кар'єрного зростання жінок у науці.

2. Створення мереж та спільнот: мережі та спільноти можуть стати важливим майданчиком для обміну досвідом, підтримки та мотивації. Вони можуть сприяти формуванню позитивного середовища для жінок у науковому середовищі та сприяти їхньому професійному зростанню.

3. Визнання та підтримка досягнень: важливо визнавати та відзначати досягнення жінок у науці та академічній сфері. Це може включати нагороди, гранти, відзнаки та інші форми визнання, що стимулюють досягнення та мотивацію.

4. Створення рівних можливостей: важливо забезпечити рівні можливості для жінок та чоловіків у науковій сфері, включаючи доступ до ресурсів, можливостей для кар’єрного зростання та представництво у прийнятті управлінських рішень.

5. Підвищення гендерної свідомості та культури: важливо проводити освітню роботу щодо гендерних питань та стереотипів у науковій сфері, а

також сприяти розвитку гендерної культури, яка підтримує рівність та інклюзивність.

Ці аспекти міжнародного досвіду можуть бути корисними для розвитку жіночого лідерства у вищій освіті України, сприяючи розбудові сильного, динамічного та інклюзивного наукового співтовариства.

У сучасному гуманітарному дискурсі проблема жіночого лідерства є однією з актуальних тем, що активно обговорюється в наукових та громадських дискусіях, а також знаходить відображення в політичних рухах і активізмі.

Лідерство є культурно-історичним феноменом, оскільки способи, уявлення та очікування стосовно лідерів визначаються культурними та історичними контекстами. Відомо, що концепції лідерства різняться в різних культурах та епохах.

На V Українському жіночому конгресі в Києві наукова консультантка, президентка Української асоціації дослідниць жіночої історії Оксана Кісь презентувала проєкт «Жіночі історії лідерства», де представила історії десяти жінок, які боролися за гендерну рівність наприкінці XIX-на початку XX століття: Віра Канкріна (1864 – 1920 рр.) – попечителька притулку для дівчат-сиріт та промоутерка жіночої освіти в Запоріжжі. Зінаїда Мірна (1878 – 1950 рр) – організаторка допомоги біженцям та одна із перших українських жінок у політиці, член Української Центральної Ради. Валерія Білоконська (1856 – 1910 рр.) – голова «Товариства взаємодопомоги працюючих жінок у Харкові», яке підтримувало жінок у пошуку праці та здобутті вищої освіти. Цецилія Клафтен (1880 – 1942 рр.) – депутатка Львівської міської ради свого часу, засновниця «Товариства ремісничих майстерень для європейських дівчат у Львові». Марія Химинець (1915 – 2014 рр.) – активістка жіночого руху Закарпаття, відстоювала необхідність участі жіноцтва в передвиборчих кампаніях початку 1930-х років. Олена Кисілевська (1869 – 1956 рр.) – перша голова «Світової федерації українських жіночих організоцій», сенаторка польського парламенту. Аніфе Боданинська (1890 – 1955) – учасниця мусульманського жіночого руху в Криму, делегатка Першого Курултаю кримськотатарського народу 1917 року. Віра Клячкіна (1861 р. – рік смерті невідомий) – очільниця «Київського відділення Товариства оборони жінок», практикуюча лікарка. Іванна Блажкевич — освітянка, керівниця «Союзу українських працюючих жінок» у Галичині. Параскева Багринівська (1885 – 1968) – лідерка жіночого руху на Волині у 1930-ті роки [1].

І сьогодні відбудова європейської України потребує активної участі всього суспільства, включаючи жінок у лідерській ролі. Жінки в Україні мають значний потенціал для лідерства та можуть грати ключову роль у розвитку країни. Ось деякі аспекти жіночого лідерства у відбудові європейської України:

1. Політичне лідерство: жінки можуть бути ефективними політичними лідерами, що сприяє розвитку демократії та реформ у країні. Вони можуть бути представниками громад та боротися за їхні права та інтереси на політичному рівні.

2. Економічне лідерство: жінки мають потенціал для розвитку бізнесу та підприємництва, що сприяє економічному зростанню та створенню нових

робочих місць. Вони можуть бути ініціаторами та учасниками різних економічних проектів та ініціатив.

3. Соціальне лідерство: жінки можуть бути лідерами у соціальній сфері, сприяючи розвитку громад та підтримці вразливих груп населення. Вони можуть організовувати різноманітні благодійні та громадські ініціативи, спрямовані на покращення якості життя людей.

4. Освітнє та культурне лідерство: жінки можуть бути лідерами у сфері освіти та культури, сприяючи розвитку освіти, науки, мистецтва та культурних традицій. Вони можуть бути педагогами, науковцями, художниками, письменницями та фахівцями інших творчих професій, що впливають на формування світогляду та цінностей суспільства.

5. Міжнародне лідерство: жінки можуть бути лідерами на міжнародній арені, представляючи Україну на міжнародних форумах та організаціях, сприяючи розвитку міжнародних відносин та співпраці з іншими країнами.

22-23 листопада 2023 року у Києві відбувся 7 Український Жіночий Конгрес «Жіноче лідерство. Час відновлення. Час відбудови». Дискутувались питання щодо ролі жінок у політиці як на центральному, так і на регіональному рівнях, участі жінок у процесах безпеки, міграції, репродуктивних прав захисників і захисниць та реінтеграції ветеранів і ветеранок, обговорювали розвиток жіночого підприємництва і адаптацію освітніх процесів до нових реалій. Крім того, у спеціальній дискусії віце-прем'єрка Ольга Стефанішина та посолка ЄС в Україні Катаріна Матернова дійшли згоди про те, що в плані гендерної рівності України вже перебуває на рівні Європи. Уперше в історії України на Конгресі було вручено відзнаку за визначні досягнення у сфері розвитку гендерної рівності та жіночого лідерства імені Мері О'Хейген, яку отримала лікарка і волонтерка Наталя Лелюх. Український Жіночий Конгрес презентував соціологічне дослідження «Передумови повернення в Україну для участі у відбудові українських жінок, які знайшли тимчасовий прихисток за кордоном» [2].

5 квітня 2024 року відбувся регіональний Український Жіночий конгрес «Шлях до відновлення: участь жінок на місцевому рівні» у Полтаві за участі представників місцевої влади усіх рівнів, включаючи голів ОВА, бізнесу, громадських організацій, народних депутатів, міністрів, а також послів європейських держав і представників ООН в Україні. Дискусії точилися у трьох темах: «Лідерство жінок на місцях. Нові виклики для громад», «Нові виклики для громадянського суспільства та участь жінок у житті громад», «Економічна участь жінок у відбудові». Конгрес показав готовність жінок брати відповідальність за повоєнну відбудову та дійшов висновку, що важливим є подолання обмеження жінок в доступі до ухвалення рішень та усвідомлення, що паритетна участь жінок в управлінні державою і повоєнній відбудові лише посилить Україну [3].

Важливо створювати сприятливі умови для розвитку жіночого лідерства в Україні, включаючи підтримку та заохочення жінок у їхніх професійних та особистих прагненнях, а також забезпечення рівних можливостей для всіх громадян незалежно від статі.

Література

1. У Києві презентували проєкт «Жіночі історії лідерства». ULR: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3316121-u-kievi-prezentuvali-proekt-zinoci-istorii-liderstva.html
2. Сьомий Український Жіночий Конгрес. ULR: https://womenua.today/congresses/somyj-ukrayinskyj-zhinochyj-kongres/
3. Регіональний Український Жіночий Конгрес у Полтаві. ULR: https://womenua.today/congresses/regionalnyj-ukrayinskyj-zhinochyj-kongres-u-poltavi/

НАВАЛЬНА Марина Іванівна,
доктор філологічних наук, професор,
в.о. завідувача кафедри журналістики та
мовної комунікації,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

УКРАЇНСЬКІ ЖУРНАЛІСТКИ: ДОСЯГНЕННЯ ТА МІЖНАРОДНЕ ВИЗНАННЯ

Жінки в Україні становлять більшість у керівних органах редакцій, а серед власників медіа переважають чоловіки. Фахівці опитали 173 представниць і представників 168 українських медіа. Опитування ґрунтується на показниках, які застосовує Європейський інститут із гендерної рівності (European Institute for Gender Equality, EIGE) [2].

41% керівних посад у медіа обіймають жінки. Проте кінцевим бенефіціаром найчастіше є чоловік – у 38% випадків. Ще в майже 35% редакцій кінцевими отримувачами вигоди не є ні чоловік, ні жінка. Це трапляється, якщо засновниками організації є колектив тощо.

У регіональних медіа найменше жінок на керівних посадах – у 17 редакціях [2]. Більш як третина опитаних – 34% – розповіли, що в їхній організації немає формалізованої жодної політики рівності. Також у 67% медіа немає тренінгів з питань толерантності, недискримінації, жіночого лідерства, які б проводи хоча б раз на рік. А прописаних політик гендерної рівності немає у 59% організацій [2].

На сучасний гендерний розподіл у медіа впливає війна та мобілізація, зазначають у підсумках дослідження. Чоловіків бракує як через призов, так і через небажання офіційно працевлаштовуватися та низькі зарплати. Крім цієї інформації, подає найвідоміших жінок-керівників українських медіа.

СЕВГІЛЬ МУСАЄВА. У 2011–2013 працювала у «Forbes Україна». А з 2014-го – головною редакторкою онлайн-видання «Українська правда». У травні 2022-го увійшла до списку найбільш впливових людей року за версією

журналу TIME в категорії «Інноватори». Згодом також стала лауреаткою Премії за свободу преси від Комітету захисту журналістів (CPJ) [2].

АННА БАБІНЕЦЬ. Українська журналістка-розслідувачка, керівниця агенції журналістських розслідувань «Слідство.Інфо».

У 2019-му отримала премію за сміливість у журналістиці від Міжнародної жіночої медіафундації (IWMF). З початку повномасштабної війни разом із командою розслідує звірства росіян в Україні та показує обличчя воєнних злочинців рф. У грудні 2022-го за мужність та рішучість, отримала приз Форуму Репортерів Німеччини Reporter:innen-Forums [2].

ОЛЬГА РУДЕНКО. «Time» назвав Ольгу одним із головних джерел надійної англомовної журналістики про війну рф проти України. А згодом включив до списку людей, які роблять значний внесок у зміну світу на краще – Next Generation Leaders. За відважне міжнародне репортерство Ольга та колектив видання отримали премію The 2022 Fleischaker/Greene Award [2].

ІРИНА ЦІЛИК. У 2020-му дебютувала із документальною стрічкою «Земля блакитна, ніби апельсин» – першою в історії українського кінематографа отримала відзнаку престижного американського кінофестивалю «Санденс». Фільм став хітом, отримав понад 30 нагород та був представлений на сотні міжнародних фестивалів, серед яких Берлінале, IDFA, MoMA Doc Fortnight, CPH:DOX, Hot Docs. У 2022-му Ірина стала першою українкою, що увійшла до складу журі нагороди «Золоте око» 75-го Каннського кінофестивалю [2].

АНАСТАСІЯ РУДЕНКО. У 2021-му стала лауреаткою проєкту «30 до 30: Хто творить майбутнє українських медіа» від Премії імені Георгія Ґонґадзе та The Ukrainians.

Минулого року Анастасія здобула стипендію на програмі стратегічних комунікацій у Королівському коледжі Лондона. Нещодавно Анастасія стала однією з 10 стипендіатів та першою учасницею з України в програмі The LEDE Fellowship від Solution Journalism Network [2].

НАТАЛЯ СЕДЛЕЦЬКА. У грудні 2021-го отримала відзнаку «Свобода ЗМІ» за боротьбу проти корупції від американського аналітичного центру Transatlantic Leadership Network (TLN). За останній рік фокус розслідувань Наталі та її команди змістився з корупційної тематики на висвітлення війни та конструктивну критику влади [2].

ОЛЬГА ТОКАРЮК. Незалежна журналістка, експертка з дезінформації, постійна співробітниця Інституту Reuters та нерезидентка Центру аналізу європейської політики (CEPA). Ольга є співавторкою фільму-розслідування «Між двох вогнів».

АЛІСА КОВАЛЕНКО. Українська документалістка, членкиня Європейської кіноакадемії. У лютому 2023-го її стрічку «Ми не згаснемо» презентували на Берлінському міжнародному кінофестивалі Berlinale. А в березні фото Аліси із синьо-жовтими стрічками розмістили на афіші Millennium Docs Against Gravity – одного із найважливіших фестивалів повнометражного документального кіно в Європі.

Як засвідчує зібраний матеріал, жінки-лідери в українській журналістиці тим чи тим чином пов’язані з сучасними реаліями, які зараз відбуваються в Україні або пов’язані з її історією. Прогнозуємо, що на наступних етапах жінки будуть в лідерах і на інших платформах, оскільки триває повносштабна війна і чоловіки змушені бути задіяні в інших сферах – військових. Безумовно, сподіваємося, що війна найближчим часом закінчиться українською перемогою і жінки продовжуватимуть бути лідерами серед багатьох напрямків поряд з активною позицією чоловіків.

Література

1. Жінки в українському медіапросторі: дослідження ГО «Жінки в медіа». URL: https://voxukraine.org/zhinky-v-ukrayinskomu-mediaprostori-doslidzhennya-go-zhinky-v-media (дата звернення: 16.03.2024).

2. Жінки керують у 41% українських медіа – опитування. URL: https://suspilne.media/621393-zinki-keruut-u-41-ukrainskih-media (дата звернення: 16.03.2024).

СЕМАШКО Тетяна Федорівна,
доктор філологічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ҐЕНДЕРНИЙ ВИМІР У ЛІНГВІСТИЦІ

Зміщення дослідницької парадигми – від структурної до когнітивної, зумовило погляд на мову не тільки як об’єктивно чинну систему, але й як світ людини (соціуму) з характерною для неї системою цінностей. Відтак, у центрі уваги нових лінгвістичних концепцій опинився детермінований певною культурою користувач мовою – суб’єкт, що пізнає світ, мислить, оцінює, відчуває [1, с. 33], що своєю чергою, призвело до перегляду наукових принципів вивчення категорії стать: від біологічно детермінованих – «чоловік» і «жінка», до соціокультурної статі – однієї з найважливіших суспільно значущих характеристик особистості, що визначає соціальну, культурну та когнітивну орієнтацію людини у світі.

Ґендерний вимір став важливим о’бєктом вивчення у багатьох наукових галузях, зокрема у лінгвістиці, що зумовило необхідність застосування нової термінології в аспекті дослідження параметрів людської особистості, зокрема, і статі. Сказане послугувало однією з причин уведення в науковий опис терміна «ґендер» як соціально зумовленого феномену, який є одним із тих параметрів особистості, що відтворюються у мові – основному засобі конструювання ідентичності.

Призначення терміна «ґендер» полягає у розмежуванні соціокультурних та суто біологічних характеристик чоловіка та жінки як членів певної

етнокультурної спільноти [3, с. 7]. Останній покликаний підкреслити суспільно-конструйований характер статі, її конвенціональність, інституціональність і ритуалізованість [4, с. 110].

Парадоксальність ґендера як феномена в мові полякає в тому, що практично у всіх лінгвістичних дисциплінах є місце для його вивчення: у соціолінгвістиці, що надає великий матеріал про функціонування мови в групах людей за різними ознаками (вік, стать, професія); у психолінгвістиці, яка досліджує специфіку чоловічих і жіночих асоціацій; у лінгвокультурології, що вивчає культурну специфіку ґендера, загальне і особисте у його конструюванні в залежності від мови і культури відповідного суспільства тощо.

І хоча ґендерна концепція була підготовлена попереднім нагромадженням фактів і їх осмисленням (уперше фактор статі у контексті мови виник в античності при осмисленні категорії граматичного роду), вона оформилася в самостійний науковий напрямок – ґендерологію – наприкінці минулого століття. Сьогодні ґендерологія охоплює широке коло питань та значну кількість вузько спрямованих наукових напрямів – ґендерну психологію, ґендерну соціологію, ґендерну філософію: особливе місце серед них належить ґендерній лінгвістиці (лінгвістичній ґендерології) [2, с. 46], яка співвідносить мову з особистістю за ознакою соціальної статі. Означені напрямки співіснують паралельно, взаємодоповнюючи один одного.

Підходячи до проблеми відмінностей у мовленні чоловіків та жінок із позицій теорії мовної особистості (поняття «мовна особистість» може стосуватись як окремо взятої людини, так і групи людей, що є носіями спільної картини світу) та враховуючи соціальну обумовленість цих відмінностей, ми пропонуємо під поняттям «ґендер» розуміти динамічні, культурно-детерміновані соціальні характеристики чоловіків та жінок – носіїв відмінних картин світу, які реконструюються в основних своїх рисах на базі мовних засобів як усного, так і писемного мовлення.

Отже, ґендерний вимір у лінгвістиці умотивований сутнісними проявами пізнання світу крізь призму чоловічого і жіночого світобачення. З-посеред завдань ґендерної лінгвістики – визначення статтю особливостей мовної практики та мовної поведінки, а також з'ясування ґендерних відношень у мові, що фіксуються у вигляді мовних стереотипів, які накладають відбиток як на мовленнєву поведінку особистості, так і на процеси її мовної соціалізації.

Література

1. Голубовська І.О. Антропологізм у мовознавстві та викладанні іноземних мов. Лінгвістика XXI століття: нові дослідження та перспективи. Редкол.: В.В. Акуленко (голов. ред.) та ін. Київ : Логос. 2006. С. 33–39.

2. Дегтярьова Т. Особливості жіночого мовлення в ґендерному аспекті (на матеріалі англійської, української та російської мов). Вісник СумДУ. 2004. № 1 (60). С. 46–52.

3. Мартинюк А.П. Конструювання ґендеру в англомовному дискурсі. Харків: Констата. 2004. 292 с.

4. Мельник Ю.П. Об’єктивація ґендерних стереотипів у сучасній лінгвістичній науці. Вісник Житомирського державного університету. 2009. Випуск 45. Філологічні науки. С. 110–114.

ШАНАЄВА-ЦИМБАЛ Людмила Олексіївна,
кандидат наук з державного управління,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЛІДЕРСТВО ЧЕРЕЗ ДІАЛОГ: ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ ТА ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ В ОДНОМУ КОНТЕКСТІ

Спілкування - це один із найважливіших інструментів соціалізації людини, спосіб існування, задоволення та регулювання основних потреб, головний канал взаємодії людей. Значення спілкування визначається тим, що воно диктує поведінку людини. Саме завдяки спілкуванню ми взаємодіємо із суспільством і стаємо одним з його членів. Зв'язок між лідерством та діалогом полягає в тому, що діалог створює сприятливе середовище для взаєморозуміння між лідером і командою. Основою професійної педагогічної діяльності є педагогічне спілкування. А діалог, як його основний засіб на противагу від монологу, формує особистість.

Діалог є головною психолого-педагогічною умовою формування творчої особистості. Творчість передбачає свободу самовираження, власний емоційний підйом, здатність будувати свої цілі й реалізувати їх, переборюючи труднощі. Через відкритий діалог лідер може краще зрозуміти потреби, думки та перспективи своєї команди. На сучасному етапі позиція викладача відносно проблем педагогічної комунікації залежить, як правило, від стиля його педагогічної діяльності. Але особливо виділяються, на наш погляд, дві базові групи педагогічних працівників з різним ступенем орієнтації на діалог зі студентами. До однієї з них відносяться викладачі, які вважають головним механізмом навчання й виховання педагогічний вплив. За логікою організації навчального процесу центральне місце вони відводять результату, який повинен бути досягнутий за будь-яку ціну. Така позиція не приймає діалог зі студентами, оскільки з самого початку орієнтована на домінуючу діяльність викладача. Для педагогів другої групи важливим є сам процес, який представляє спільну діяльність викладача та студента, де діалог – провідний засіб педагогічної комунікації.

Ефективне лідерство через діалог веде до підвищення рівня довіри між учасниками команди. Педагогічне спілкування включає в себе використання діалогу для навчання, виховання та розвитку студентів або співробітників.

Таким чином, діалог можна розглядати як засіб педагогічного спілкування, в якому відбувається спрямоване формування особистості. При цьому відбувається особистісна взаємодія, в якій людина представлена як цілісність.

Лідер, який вміє ефективно спілкуватися через діалог, створює в команді атмосферу відкритості та підтримки.

Спілкування в педагогічній діяльності виступає як засіб вирішення навчальних завдань, як соціально-психологічне забезпечення виховного процесу і як спосіб організації взаємин викладача і студентів, що забезпечує успішність навчання і виховання. Для студентів уміння діалогічного спілкування уможливлює безболісне та якісне входження в самостійне життя, вміння налагоджувати особистісні і професійні стосунки з іншими, що є важливим аспектом життєдіяльності. Педагогічне спілкування має бути емоційно комфортним і розвивати особистість студента. Професіоналізм спілкування викладача полягає в тому, щоб подолати природні труднощі спілкування через відмінності у рівні підготовки студентів та здатності допомагати їм набути впевненості в спілкуванні як повноправних партнерів. Для викладача важливо пам'ятати, що оптимальне спілкування - не вміння тримати дисципліну, це не мова команд, а мова довіри та обмін зі студентами духовними цінностями. Усне мовлення є основним засобом педагогічного спілкування. Слово педагога повинно впливати на почуття і свідомість, має стимулювати мислення і уяву, створювати потребу пошукової діяльності. Правильне використання засобів і технік допоможе педагогу уникнути багатьох труднощів при спілкуванні. Взаєморозуміння, досягнуте через діалог, допомагає лідерові вирішувати конфлікти та проблеми шляхом спільних обговорень і пошуку компромісів. Через діалог лідер може стимулювати творчий обмін ідеями та стимулювати інновації в команді.

СЕКЦІЯ 7
ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ І ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

БЕЖНАР Ганна Петрівна,
кандидат філософських наук, доцент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)

ДО ПИТАННЯ ПРО ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ

У XXI столітті суспільство демонструє певний прогрес у подоланні деструктивного впливу гендерних стереотипів. Тим не менш, розповсюджені узагальнені переконання щодо того, якими є (або мають бути) люди, і як вони поводяться (або мають поводитися) все ще функціонують у різних сферах нашого життя. Наприклад, у багатьох країнах саме жінки частіше стикаються зі стереотипами, які обмежують їх можливості в сферах кар'єри та наукових досліджень або політики. Разом з тим, чоловікам часто нав’язують стереотипи щодо їх ролі в сім'ї та утриманні родини.

Актуальність звернення до проблематики гендерних стереотипів зумовлена необхідністю виявлення тих культурних факторів, що формують уявлення про гендер та впливають на різні аспекти життя людей включаючи робоче середовище, сімейні ролі, політику, медіа та культуру загалом.

Необхідно зазначити, що в цілому стереотипи не обов'язково мають негативне значення. Але стереотипи можуть призвести до надмірно спрощених уявлень та очікувань, які обмежують та знецінюють потенційні можливості людей в певній соціальній групі [5]. Гендерні стереотипи полягають у певних переконаннях про відмінності між жінками та чоловіками. Американська дослідниця Р.Унгер визначає поняття гендерні стереотипи як соціально сформовані концепції "чоловічності" і "жіночності", які визначаються різними способами поведінки відповідно до статі, різним розподілом гендерних ролей і статусів, і які підтримуються потребами людини у відчутті соціальної приналежності та особистої цілісної ідентичності без суперечностей [4; с.3].

Гендерні стереотипи як різновид соціальних стереотипів сягають своїми корінням у давнину. Важливо зазначити, що вони не є нейтральними з точки зору цінностей, а просякнуті емоційним забарвленням та суб’єктивними оцінками.

Так, наприклад, гендерні стереотипи у рекламі можуть мати серйозні наслідки, посилювати нерівноправність та обмежувати можливості індивідів на основі їхньої статевої приналежності. Саме тому у 2019 році Комітет *рекламних стандартів* Великої Британії (Britain’s Advertising Standards Authority) вніс зміни до правил, що стосуються гендерних стереотипів у рекламі. Забороняється демонструвати такі ситуації, де чоловіки або жінки зображуються неспроможними виконати певні дії через їхню стать. Наприклад,

чоловік, який не може змінити підгузник, або жінка, яка не може впоратися з паркуванням автомобіля. Також не допускаються стереотипні образи хлопчиків і дівчаток, або навіювання молодим матерям думки, аби вони віддали перевагу зовнішньому вигляду чи чистоті вдома за рахунок свого емоційного здоров'я [3].

Результати опитування, проведеного в Україні наприкінці лютого 2021 року соціологічною групою «Рейтинг», показали, що 56% опитаних вважають, що нерівність між жінками і чоловіками в Україні є рідкісним явищем. Водночас 35% переконані, що вони доволі поширені. 45% респондентів вважають, що чоловіки можуть отримати хорошу зарплату частіше, ніж жінки. [1].

В листопаді 2022 року на замовлення Громадської організації «Інсайт» дослідницькою агенцією Info Sapiens було проведене дослідження «Гендерні стереотипи та ролі очима молоді: до і після початку повномасштабної російської агресії». Вплив повномасштабної війни на гендерні ролі та стереотипи, згідно з дослідженням, є неоднозначним: з одного боку, відбулося зміцнення традиційних гендерних ролей, де чоловік виступає як захисник, а жінка як «берегиня» З іншого боку, спостерігається посилення активної участі жінок у соціально-політичному та воєнному житті країни [2].

У звіті за результатами зазначеного дослідження також наводяться найпоширеніші гендерні стереотипи, поширені серед молоді. Наприклад: тільки чоловіки мають підлягати військовому призову (з цим згодні 60% населення і 53% молодих людей); загалом чоловіки є кращими політичними лідерами, ніж жінки (з цим згодні 35% населення і 34% молодих людей); жінка має передусім бути дружиною і матір'ю (з цим згодні 52% населення і 27% молодих людей); чоловік має повністю забезпечувати сім'ю (з цим згодні 20% населення і 21% молодих людей) [2].

Отже, існуючі гендерні стереотипи становлять певну небезпеку, адже можуть призводити до дискримінації, суттєво обмежувати особистий та професійний розвиток, впливати на психологічний стан. Відповідно, робота в напрямку виявлення, усвідомлення та подолання сталих гендерних стереотипів сприятиме рівному доступу до можливостей для всіх незалежно від статі, підвищенню якості життя та розбудові рівноправного суспільства.

Література

1. «Гендерні ролі та стереотипи». Результати опитування, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг». URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_gender_032021_fin.pdf

2. Волосевич І., Прочуханова О., Стрельник О. Гендерні стереотипи та ролі очима молоді: до і після початку повномасштабної російської агресії. Звіт за результатами дослідження. URL: https://www.insight-ukraine.org/wpcontent/uploads/2023/02/GS_2.pdf

3. Ban on harmful gender stereotypes in ads comes into force. ASA. 2019. URL: https://www.asa.org.uk/news/ban-on-harmful-gender-stereotypes-in-ads-comes-into-force.html.

4. Basow, S. A., 1992. Gender stereotypes and roles. Pacific Grove, CA, Brooks/Cole. 447 p.

5. Eisend M. A Meta-Analysis of Gender Roles in Advertising. Journal of the Academy of Marketing Science. 2010. Vol. 38. Is. 4. P. 418-440.

БІЛИК Руслана Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, асистент
кафедри соціальної роботи та реабілітації,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ПРОФІЛАКТИКА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ЛІТНІХ ЛЮДЕЙ

Світове населення швидко старіє. Так, за даними Бюро перепису населення США, світовий темп зростання населення у 2023 році становив трохи менше 1%. На початку 2024 року в усьому світі кожну секунду буде народжуватися щонайменше 4 людини і будуть фіксуватися дві смерті [1]. За прогнозами до 2050 року кількість осіб від 60 років і старших подвоїться і сягне 2,1 мільярда. Протягом періоду з 2020 по 2050 роки очікується потроєння кількості осіб віком 80 років і старших, що становитиме 426 мільйонів [2].

Люди похилого віку вносять свій вклад у соціум як члени сім'ї та місцевої спільноти, багато з них є волонтерами і продовжують працювати. Незважаючи на те, що більшість з них мають добре здоров'я, багато починають більше піддаються ризику розвитку психічних захворювань, таких як депресія і тривожні розлади. Люди похилого віку можуть також стикатися з обмеженою мобільністю, хронічним болем, старістю, деменцією або іншими проблемами зі здоров'ям, через які потребують догляду. З віком також збільшується ймовірність того, що людина одночасно страждатиме від кількох захворювань.

Психічне здоров'я – це стан емоційного та психологічного благополуччя, що характеризується відсутністю патологічних проявів і забезпечує адекватну регуляцію поведінки та діяльності відповідно до реальності. Однак поняття психічного здоров'я не обмежується лише медичними або психологічними вимірами; воно завжди віддзеркалює суспільні та групові норми і цінності, які регулюють духовний світ людини. Психічне здоров'я тісно пов'язане з соціальним благополуччям особистості, яке проявляється в адекватному сприйнятті соціальної реальності, зацікавленості у взаємодії з навколишнім середовищем, а також у здатності до адаптації до соціальних умов, культурних норм та соціальних цінностей.

Наше щоденне життя характеризується послабленням як фізичного, так і психічного здоров'я [9-14].

Зростання кількості психічних захворювань призводить до значних страждань для людей, особливо тих, хто у літньому віці, знижуючи якість їхнього життя.

Проблема психічного здоров'я серед людей літнього віку є одним з головних напрямів у сучасному світі. Поширеність розладів психіки і поведінки у цій категорії осіб становить від 10 до 25%. Проте варто зазначити, що особи похилого віку з межовими психічними розладами виявляються рідко, що може призвести до прогресування захворювань і збільшення ризику інвалідності. Депресивні стани є особливо поширеними серед людей у цьому віковому діапазоні, від 11 до 80%.

Обмежені соціальні контакти, включаючи сімейні, становлять одну з основних проблем для громадян похилого віку, а у деяких випадках можуть призвести й до повної ізоляції в усіх сферах життя. Доведено, що самотність (від 40% до 50% серед тих, хто досяг 80-річного віку і старшого) є особливою проблемою для людей похилого віку.

Необхідність у соціальному контакті може призвести до фізичних скарг або загострень хронічних захворювань і збільшити потребу в медичних послугах. Самотність і соціальна ізоляція пов'язані з депресією, підвищенням кров'яного тиску, погіршенням сну, та патологічними імунними реакціями на стрес. Хронічні захворювання можуть призвести до інвалідизації та зменшення здатності до самообслуговування серед літнього населення.

З урахуванням старіння населення, важливою є кардинальна перебудова всієї соціально-економічної системи та пристосування суспільства і економіки до особливостей «старіючого» населення. Профілактика психічного здоров’я осіб похилого віку повинна мати комплексний підхід, включаючи постійний міжгалузевий науково-експертний моніторинг, удосконалення законодавства, збільшення обсягів фінансування, підвищення кваліфікації соціального персоналу, підтримку волонтерських і благодійних організацій, які допомагають людям похилого віку.

Література

1. Населення світу цьогоріч зросло на 75 мільйонів людей. Укрінформ. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3806378-naselenna-svitu-cogoric-zroslo-na-75-miljoniv-ludej.html (дата доступу 02.02.2024 р.)

2. World Population Prospect 2022: release note about major differences in total population estimates for mid-2021 between 2019 and 2022 revisions. New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division; 2022 (станом на 12 вересня 2023 р.)

3. Сопівник І.В., Драчук О.В. Професійна підготовка соціальних працівників до соціального захисту населення в контексті міжнародних вимог. Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія». 2019. № 10(3). DOI: http://dx.doi.org/10.31548/hspedagog2019.03.040

БІЛЯК Юлія Вікторівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ГЕНДЕРНІ УЯВЛЕННЯ

Завдяки постійним зусиллям із просування гендерної рівності на робочому місці жінки-лідери повільно просуваються в бізнесі, в науці, в політиці, вищій освіті та в галузі психології. Десятиліття досліджень показують, що жінки-лідери допомагають підвищити продуктивність, покращити співпрацю, надихнути організаційну самовідданість і підвищити справедливість. Ці дослідження підтверджують позитивний вплив жіночого лідерства на бізнес і організаційну культуру. Ось деякі ключові результати досліджень:

1. Підвищення продуктивності: жіночі лідери часто демонструють високий рівень організаційних та комунікаційних навичок, які сприяють підвищенню продуктивності в команді.

2. Покращення співпраці: жіночі лідери часто прагнуть до співпраці та залучення всіх членів команди до процесу прийняття рішень. Вони створюють атмосферу відкритості та взаємоповаги, що сприяє ефективній роботі команди.

3. Надихання організаційної самовідданості: жіночі лідери часто виявляють емпатію та соціальну відповідальність, що надихає співробітників на більшу самовідданість та залученість до цілей організації.

4. Підвищення справедливості: жіночі лідери часто демонструють більшу схильність до рівноправності та справедливості в прийнятті рішень. Вони ставлять акцент на розмаїття та врахування різних голосів, що сприяє створенню більш справедливого робочого середовища.

5. Трансформаційний стиль лідерства: жінки-лідери часто виявляють трансформаційні стилі лідерства, які спрямовані на мобілізацію та надихання співробітників на досягнення спільних цілей. Вони здатні створювати стимулююче та підтримуюче робоче середовище, де кожен почуває себе важливим та залученим.

6. Втілення позитивних цінностей: жінки-лідери часто втілюють цінності, які сприяють побудові позитивної організаційної культури, такі як співпраця, емпатія та рівноправ'я. Вони здатні створювати атмосферу взаємопідтримки та взаєморозуміння.

7. Надихання на виконання місії: жінки-лідери часто мають здатність ефективно комунікувати свої цілі та візії, що надихає співробітників на виконання організаційної місії. Вони демонструють емоційну інтелігенцію та вміння створювати зв'язок з іншими.

8. Природна емпатія та співчуття: жінки-лідери часто проявляють більшу емпатію та співчуття до потреб своїх співробітників, що сприяє покращенню взаємин та створенню підтримуючого середовища.

Отже, жіноче лідерство може мати метаморфічний вплив на організацію, змінюючи не лише стиль керівництва, але і культуру робочого оточення на краще, що призводить до підвищення ефективності та задоволення співробітників.

Згідно з результатами мета-аналізу 2020 року, проведеного Еліс Іглі (доктором філософії, почесним професором психології Північно-Західного університету), «жінки тепер вважаються такими ж або більш компетентними, як і чоловіки» [1]. Дослідження включало дані 16 національних репрезентативних опитувань громадської думки, в яких взяли участь понад 30 000 дорослих американців з 1946 по 2018 рік. Дослідники розглядали три типи рис: комунікабельність (тобто співчуття, чуйність), свободу волі (тобто амбіції, агресивність) і компетентність (тобто інтелект, креативність) — і чи вважали учасники, що кожна риса більш належить жінкам чи чоловікам, чи рівною мірою вірна обом. Результати показали, що стереотипи компетентності різко змінилися з часом. Наприклад, під час одного опитування 1946 року лише 35% опитаних вважали, що чоловіки та жінки однаково розумні, а серед тих, хто вірив, що різниця є, більше вважали, що чоловіки є більш компетентною статтю. Навпаки, в одному опитуванні 2018 року 86% вважали, що чоловіки та жінки однаково розумні, 9% вважали, що жінки розумніші, і лише 5% вважали, що чоловіки розумніші. Крім того, з часом зміцнилися суспільні стереотипи, які вважають жінок більш співчутливими та чуйними, ніж чоловіки.

Тобто можна зробити кілька ключових висновків щодо взаємозв'язку між гендерними стереотипами і глобалізаційними процесами:

1. Поширення гендерних стереотипів: глобалізаційні процеси, такі як масові медіа та культурний обмін, можуть сприяти поширенню гендерних стереотипів на міжнародному рівні.

2. Вплив гендерних стереотипів на рівень гендерної нерівності: гендерні стереотипи можуть бути важливим фактором, який визначає рівень гендерної нерівності в різних сферах життя, таких як освіта, зайнятість, політика тощо.

3. Культурний контекст і вплив гендерних стереотипів: гендерні стереотипи можуть варіюватися в залежності від культурного контексту і можуть бути унікальними для кожної культури або регіону.

4. Формування гендерної ідентичності: глобалізація може впливати на формування гендерної ідентичності шляхом пропагування певних гендерних ролей та ідеалів через медіа, рекламу та культурний обмін.

5. Рухи за гендерну рівність: на тлі глобалізаційних процесів спостерігається зростання уваги до питань гендерної рівності і збільшення активності громадських рухів та організацій, які борються з гендерними стереотипами і нерівністю.

Ці висновки демонструють складність взаємодії між гендерними стереотипами та глобалізаційними процесами і вказують на необхідність подальших досліджень та заходів для забезпечення гендерної рівності та розвитку суспільства.

Література

1. Psychology's Feminist Voices. URL: https://feministvoices.com/

ГЕРАЩЕНКО Микита Вадимович,
аспірант,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНОЇ АСИМЕТРІЇ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ ЯК ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Для мене найважливіше – забезпечити залучення
жінок в економіку та політику. Я вважаю, що
Україна ще не повною мірою розвинула потенціал,
яким володіють жінки
Мелані Вервір

Ринкова трансформація української економіки призвела до соціально-економічних змін у сфері зайнятості. Закриття чималої кількості підприємств викликало в нашій державі сплеск безробіття. Подолання гендерної асиметрії вимагає застосування нових заходів, підходів, побудови ефективних механізмів трансформації зайнятості чоловіків і жінок та потребує з боку держави впровадження механізмів здійснення інноваційної діяльності соціально-економічного спрямування.

Рівень зайнятості серед жінок в Україні є нижчим, ніж серед чоловіків., тому проблема гендерної асиметрії процесів соціально-економічного розвитку стала сферою дослідницьких інтересів. Вітчизняні науковці термін «гендер» тлумачать як змодельовану суспільством і підтримувану соціальними інститутами «систему цінностей, норм і характеристик чоловічої й жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що насамперед визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їхньої статі» [1, с.11]. Водночас термін «гендерна асиметрія» науковці тлумачать як «об'єктивна закономірність, яка проявляється у диспропорції питомої ваги чоловіків та жінок в конкретних сферах їхньої життєдіяльності (політиці, економіці, освіті і тощо) і відображає пряму або приховану нерівність чоловіків і жінок за статевою ознакою" [2, с. 112].

Важливою складовою комплексного вивчення проблем ринку праці є гендерний підхід, який виявляє причини і наслідки гендерної нерівності у зайнятості, підвищення зайнятості жінок, зменшення рівня жіночого безробіття, яке негативно впливає на всі соціально-економічні сфери, зокрема на народжуваність і морально-психологічну атмосферу в родині. Якщо серед чоловіків рівень зайнятості коливається від 62% у Греції до 82% у Данії та Чехії, то серед жінок - від 44,3% у Греції до 77% у Швеції. Традиційно найвищий рівень жіночої зайнятості демонструють країни Північної Європи та

Скандинавії: Фінляндія - 77,6%; Німеччина - 73,1%; Данія - 72,2%; Естонія - 70,6%; Австрія - 70,1%; Велика Британія - 70,6%; Литва - 70%. Традиційно найнижчим рівень зайнятості серед жінок є у країнах півдня Європи: Іспанія - 53,8%; Мальта - 51,9%; Італія - 50,3% [3].

Проте рівень зайнятості жінок в економіці України на рівні 42,9% є низьким порівняно з чоловіками (56,9%).

Одним із актуальних питань в аналізі ринку праці є рівень заробітної плати. Принцип рівної оплати за рівну працю для працівників чоловічої і жіночої статі є дієвим механізмом, спроможним вирівняти становище жінок і чоловіків як на ринку праці Європейського Союзу (ЄС), так і в Україні, тому ліквідація цієї різниці залишається пріоритетом гендерної політики та одним із ключових завдань, передбачених ЄСЗ (англ. European Employment Strategy) у новому розділі «Зайнятість» Амстердамського договору, який визначив подолання жіночого безробіття дуже важливим, як і макроекономічні цілі зростання й стабільності.

Більшість безробітних в Україні, за статистикою, жінки. НБУ в лютому 2024 року опублікував «Інфляційний звіт» із прогнозом безробіття в Україні в 2023 році на рівні 26,1%, а загальна кількість безробітних на кінець 2022 року була оцінена в 2,9 млн осіб; дві третини безробітних становлять жінки, а рік тому кількість безробітних серед чоловіків та жінок була однаковою. Безробіття серед жінок в умовах воєнного стану буде і надалі підштовхувати їх до пошуку роботи у сферах з неформальною зайнятістю без офіційного оформлення трудових відносин.

В Україні індекс економічної активності, який оцінюється рівнем зайнятості жінок та чоловіків віком від 15 років, завжди був приблизно на невисокому рівні, а саме: у 1991-1999 роках працювало 53% і більше жінок працездатного віку; у 2000-2009 роках цей показник опустився нижче за 53%, після 2013 року – нижче за 51%, а станом на 2021 рік в Україні працювали 48,1% жінок працездатного віку проти 63,6% чоловіків. Наша держава за роки незалежності покращила ситуацію з Індексом гендерної нерівності вдвічі, зокрема: в 1991 році він становив 0,472, а в 2021 році – 0,200.

Гендерна рівність на ринку праці сприятиме швидкій активізації економічного зростання, як результат відновлення стабільності економіки, поліпшення умов та якості життя громадян України.

В українському суспільстві гендерна рівність потрібна не тільки для реалізації потенціалу всіх людей, а й для сталого економічного розвитку держави.

Література

1. Мельник Т. М. Гендер як наука та навчальна дисципліна. Основи теорії ґендеру: навч. посіб. / відп. ред. М. М. Скорик. Київ. С. 2004. С. 10-29.

2. Сілласте Г.Г. Соціальна дискримінація жінок як предмет соціологічного аналізу / Г.Г. Сілласте, Г.Ж. Кожамжарова // Соціологічні дослідження. 1997. С. 112-120.

3. Employment Statistic. Eurostat Statistic Explained. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Employment_statistics

ІЛЬЧУК Сергій Петрович,
аспірант кафедри філософії,
соціології та релігієзнавства,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ, Україна)

ПРО ВІЙНУ, ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ І СОЦІАЛЬНУ ЕКСКЛЮЗІЮ

Проблема гендерної рівності привертає увагу науковців та громадських активістів вже не одне десятиліття, проте наразі її складно назвати вирішеною. В сучасному світі поки-що зберігаються гендерні диспропорції, які порушують сталий суспільний розвиток, формуючи різноманітні лінії вододілу в суспільстві. Особливо гостро ці проблеми постали перед Україною після повномасштабного вторгнення Росії, яке поглибило гендерні диспропорції в українському суспільстві. Тут варто згадати, з одного боку, про посилення патріархальних гендерних стереотипів, згідно з якими традиційною функцією жінки є піклування про дітей та родичів [4, с. 33-34], а з іншого – про чітку інтенцію на утвердження гендерного паритету. Це проявилося у зростанні присутності жінок та представників ЛГБТ-спільноти у Збройних силах України, яка, як свідчать сучасні соціальні опитування наразі супроводжується низкою гендерних упереджень, що проявилися вже на початку війни передусім у військовому середовищі [4, с. 34]. До тгго ж навіть після двох років повномасштабної війни в українських медіа з'являються матеріали, що відверто сексуалізують жінку. Показовим прикладом тут можуть бути непоодинокі дописи у соціальних мережах про «українських берегинь», зображених в окопах з розпущеним волоссям та розкішним макіяжем. Такі світлини не мають нічого спільного з реальним станом справ, до того ж вони еротизують жінку, а тому їх можна назвати сексистськими.

Очевидно, що означені проблеми в умовах довготривалого збройного протистояння українців РФ, здаються другорядними. Насправді ці проблеми надзвичайно злободенні. Адже, посилення гендерних стереотипів призводить не тільки до стрімкого відтоку кваліфікованих кадрів внаслідок вимушеної еміграції жінок та дітей за кордон, а й до зниження мобілізаційного потенціалу України. Крім того, гендерні диспропорції породжують цілу низку доленосних викликів. Чільне місце серед останніх посідає жінка-ветеран, образ якої, на відміну від ідеалізованого та популяризованого в культурі воїна-захисника, в суспільній свідомості поки-що не викристалізувався. Звісно, можна було би згадати архетипні образи сарматських амазонок або дів-воїтельок. Втім, воїтельками, як відомо, були жінки, що супроводжували чоловіків у військових

походах, або ж знатні жінки – одноосібні володарки своїх країн, що йменували себе «королем», а не «королевою» [1]. Шлюб для такої жінки означав пониження соціального статусу, що ставить під сумнів доцільність відродження образу жінки-воїтельки для підсилення гендерного паритету. Навпаки, культ воїтельки закладає підвалини для формування нових гендерних та сексистських упереджень.

Попри неопрацьованість жіночої тематики у сучасному українському інтелектуальному дискурсі та суспільній свідомості, жінки вже сьогодні повертаються із зони безпосередніх бойових дій з видимими ознаками інвалідності або ж ментальними травмами, потребуючи реінтеграції у цивільне життя, механізм якої українство ще не виробило. Звісно, ця проблема нерідко стосується і чоловіків, які, проте мають значно кращі соціальні перспективи. Така нерівність зумовлена наявністю в українській культурі образу воїна-захисника, який в цивільному житті представляє ветеранську спільноту, займається волонтерською діяльністю, бореться з соціальною несправедливістю, претендує на виборні посади, самотужки справляється з посттравматичними розладами та ін. На противагу чоловікові-захиснику, образ та місце жінки-ветерана українство ще не виробило. Це ж, своєю чергою, означає, що реінтеграція ветеранок у цивільного життя може супроводжуватися різноманітними проблемами, чільне місце з-поміж яких займатиме тиск патріархатних упереджень. В суспільстві, яке головним завданням жінки уважає піклування про дітей та родину, жінка-ветеран, може стикнутися з різноманітними гендерними упередженнями – відсутність дітей, сім'ї, інвалідність чи посттравматичний розлад через нерозважливість, які закладатимуть підвалини для її соціального виключення.

Звісно, з подібними викликами будуть стикатися й чоловіки, які через ментальні особливості, зайнятість дружин у військовій чи волонтерській діяльності чи інші обставин не долучилися до збройного протистояння російській агресії. Вони, так само, як і жінки, можуть стати соціальними вигнанцями через невідповідність соціальним очікуванням. Аби попередити формування таких ліній соціального вододілу та соціальну ексклюзію частини працездатного населення українське суспільство має виробити механізми забезпечення гендерного паритету в усіх сферах свого життя ще до завершення повномастабної війни.

Література

1. Lazorenko S., Liannoi M., Balashov D. Amazonki – zjawisko żeńskiego heroizmu w społeczeństwach państw ery niewolników. Zeszyty naukowe wyższej szkoły technicznej w Katowicach. 2022, Nr 15. Str. 121-131.

2. Марценюк Т. Гендерний моніторинг каналів телебачення України: тематика війни. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. Київ, 2024. 18 с.

3. Сторожук С., Гоян І., Федик О. Ідейні засади гендерної дискримінації // Науковий вісник НУБіП України. Серія: Гуманітарні студії, 2019, № 295. – С. 40-51.

4. Сторожук С.В., Гоян І.М. Гендерна нерівність Як один із викликів війни. Актуальний філософський дискурс: трансформаційні зміни в умовах війни: науковий круглий стіл до Міжнародного дня філософії, 16 листопада 2023 року. Львів–Торунь: Liha-Pres, 2023. С. 33-36.

КАЛАГІН Юрій Аркадійович
доктор соціологічних наук,
професор кафедри соціології
і публічного управління
НТУ "ХПІ"
ЗАПРИКУТ Олександр Іванович
студент СГТ-М923 НТУ "ХПІ"
(м.Харків, Україна)

ГЕНДЕРНА ДИНАМІКА ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОРТРЕТУ БІЖЕНЦЯ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО КОНТЕКСТУ

Сучасна ситуація у світі, особливо в контексті російсько-української війни, свідчить про трансформацію портрету біженця (переважно жінки). Повсякденні реалії змушують переглядати усталені стереотипи щодо цієї категорії осіб. Нові обставини свідчать про те, що українці, опинившись у ролі біженців, не тільки приймають виклик, але й активно адаптуються та починають імплементувати власні соціальні практики. Замість створення проблем, вони виявляють себе як приклади працьовитості та винахідливості, що є джерелом натхнення для оточуючих. Цей контекст наголошує на необхідності ретельного аналізу та розуміння гендерних аспектів адаптації біженців, що є об'єктом нашого дослідження.

Аналіз результатів дослідження дозволив виявити особливості та тенденції у процесі соціальної та економічної інтеграції біженців, а також спростить розробку ефективних стратегій підтримки цієї категорії населення.

Українці повністю змінили портрет біженця. Зазвичай біженці розглядаються як додаткове навантаження на всю соціально-економічну систему. Це безробітні особи, яких потрібно годувати та одягати, які не володіють мовою. Однак українці виявилися не такими. Вони швидко вчаться, працьовиті, не чекають, але шукають роботу. Замість створення проблем, вони надають приклад того, як можна діяти, і це дуже мотивує. В країні війна, домівки зруйновані, а вони думають про бізнес для того, щоб швидше встати на ноги і підтримати Україну. Вони приклад і натхнення для усіх. Безумовно, ми пишаємося такою поведінкою наших громадян.

Результати нашого дослідження надають додаткових підтверджень щодо руйнування стереотипів про соціальні практики біженців під час війни. Ретельний аналіз виявив, що більшість жінок, які опинилися за кордоном у зв'язку з конфліктом, проявили інноваційну активність у своїх соціальних практиках. Вони обрали шлях здобуття стабільності через відкриття власного

бізнесу або зайняття оплачуваної роботи, незалежно від її характеру та форми [1]. Ці результати свідчать про високий рівень адаптивності та відповідальності жінок-біженців, що є важливим аспектом подальших досліджень у цій області.

Зокрема, наш аналіз показав, що жінки-біженки демонструють високий рівень пристосування до нових умов життя, здатність до ефективного управління ресурсами та здібності до творчого розв'язання проблем. Вони активно використовують свої знання, навички та досвід у різних сферах, що сприяє інтеграції у новому соціальному та економічному середовищі.

Крім того, важливо відзначити, що гендерний аспект дослідження відкриває широкий спектр можливостей для подальшого розвитку і вдосконалення політики та програм інтеграції біженців. Розуміння специфіки гендерних ролей та стереотипів допоможе створити більш ефективні та адаптовані підходи до підтримки та захисту жінок-біженок у відновленні їхнього життя та участі у соціально-економічному розвитку країни.

Література

1. Калагін, Ю., & Шанідзе, О. (2023). Гендерний аналіз соціальних практик українських біженців 2022 року. Науково-теоретичний альманах Грані, 26(3), 62-68. https://doi.org/10.15421/172349

КРУПКО Наталія Володимирівна,
старший викладач кафедри фізичного виховання,
СКРИПНИК Є.О.,
здобувач вищої освіти,
спеціальності 051 «Економіка»,
освітня програма «Міжнародна економіка»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В «НЕ ЖІНОЧИХ ВИДАХ СПОРТУ»

Розвиток жіночого лідерства є актуальною темою сучасного суспільства. Жінки поступово набувають все більш значущого статусу в спорті, особливо в тих виданнях, які традиційно вважаються чоловічими доменами. Такий процес відображається у зростанні числа жіночих команд, підвищенні рівня конкурентоспроможності, а також у вихованні лідерських якостей серед спортсменок.

Незважаючи на значний прогрес у сфері прав жінок протягом останніх століть, гендерна нерівність і досі лишається актуальною проблемою, особливо для жінок-спортсменок. Багатьом з них доводилося стикатися зі стереотипами про те, що їхнє місце не на полі чи ринзі, а також з твердженнями про те, що нагороди легше досягаються чоловіками, та з поглядами на те, що вони повинні займатися виключно "жіночими" видами фізичної активності. Фактично, майже

кожна спортсменка може поділитися своєю історією дискримінації на підставі статевої приналежності

В Україні започаткували ініціативу “Жіноче лідерство у спорті” для забезпечення гендерної рівності. Ініціатива “Жіноче лідерство у спорті”, що має на меті домогтися гендерної рівності в усіх ланках спортивної сфери, запроваджується в Україні.

Про це оголосили учасники круглого столу – представники урядових структур, парламенту, спортивних організацій, - що відбувся в Укрінформ.

«Існує потреба досягнення гендерної рівності саме у сфері спорту, тобто на управлінських посадах, і на стадіонах, і в тренерстві, і в спортивних школах, і у фінансових питаннях...», — сказала радниця віцепрем’єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Ольга Аксьонова.

Вона, зокрема, зауважила, що дослідження, проведене Канадською бізнес-лігою жінок-спортсменок, засвідчує, що жінки, які займалися спортом в шкільні часи та в університеті, більш схильні до лідерства і до того, щоб займати ТОП-позиції в своєму дорослому житті.

Сучасний спорт виник у 19 столітті, і він почався з відносно невеликої кількості ентузіастів, як жінок, так і чоловіків. Однак розвиток спорту сприяв участі чоловіків. Оскільки більшість видів спорту розвивалися за відносної відсутності жінок, вони в основному були розроблені для чоловіків. Тобто завдання, запропоноване більшістю видів спорту, було розроблено для перевірки здібностей і можливостей чоловічого тіла (таких як сила, більший розмір тіла тощо), що означає, що спортсмени-чоловіки мають перевагу в продуктивності над спортсменками. Ми називаємо ці види спорту чоловічими.

Внаслідок патріархального розвитку спорту існує дуже мало видів спорту, які відповідають жіночим вимогам, тобто види спорту, які перевіряють переважно «характеристики жіночого тіла», такі як баланс, координація та гнучкість, і тому надають перевагу спортсменкам-жінкам. Приклади таких видів спорту важко знайти, вони обмежуються в основному фігурним катанням, художньою гімнастикою та синхронним плаванням. У жіночих видах спорту спортсменки мають перевагу над чоловіками.

Раннє виключення жінок зі спорту мало різноманітні обґрунтування, які включали медичні, естетичні і соціальні аспекти. Медичне обґрунтування стверджувало, що жінки фізіологічно не придатні для занять спортом і можуть завдати собі шкоди. З естетичної точки зору жінки-спортсменки розглядалися як неприваблівіі. Суспільство вважало, що жінки мають бути м'якими та витонченими, а не сильними та конкурентоспроможними, як вимагає спорт. Соціальне обґрунтування також стверджувало, що спортивна активність не властива жіночій поведінці. Тим не менш, це призвело до участі жінок у видах спорту, які вважалися "жіночими", такими як крокет або катання на ковзанах, у порівнянні з "чоловічими" видами, такими як футбол.

У зв'язку з обмеженим вибором спортивних дисциплін, які сприймаються як відповідні для жінок, та з відмовою деяких жінок від участі у спорті, ті, які бажали займатися спортом, змушені були шукати способи залучення, іноді навіть виборювати собі місце в спортивних галузях, що сприймаються як

відповідні для чоловіків, а також на міжнародні спортивні заходи. Часто виявлялося, що найефективнішою стратегією для забезпечення участі та успіху жінок у спортивних змаганнях, що традиційно відводяться чоловікам, було створення окремої жіночої підкатегорії. В деяких видах спорту цей процес займав значну кількість часу, наприклад, жіноча підкатегорія стрибків з трампліна була включена до олімпійської програми лише в 2014 році; змагання серед жінок на дистанції 1500 м в плаванні вільним стилем дебютували на Олімпійських іграх 2020 року; і 8-денний забіг Tour de France Femmes дебютував у 2022 році. У результаті такого розвитку подій у більшості сучасних видів спорту існує категоризація за статтю, яка має дві підкатегорії, які визначаються як "чоловічі" та "жіночі".

Гендерні стереотипи, які існують у "не жіночих" видах спорту, створюють нерівність у спортивній сфері. Ці стереотипи не лише ускладнюють участь жінок у спортивних заходах, але й перешкоджають їхньому професійному розвитку в цій галузі. Широкомасштабні освітні кампанії та ініціативи спрямовані на перегляд уявлень про ролі жінок у спорті є важливими для подолання цих стереотипів. Крім того, визнання та підтримка досягнень жінок-спортсменок у всіх видових спорту сприятиме створенню більш справедливих умов для їхньої участі та розвитку. Подолання гендерних стереотипів у спорті є важливим кроком у будівництві більш рівного та інклюзивного суспільства, де кожна особа має рівні можливості для розвитку свого потенціалу у будь-якій сфері, включаючи спорт.

Література

1. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2023 «Гендерні аспекти у спорті: проблеми правового регулювання»

2. life.pravda. «Жінки у спорті: чому існує дискримінація» https://life.pravda.com.ua/projects/stop-dyskryminatsiya/2021/09/22/245844/

3. ukrinform.ua «Жіноче лідерство у спорті»

КУШНІР Антоніна Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри початкової освіти
КОВАЛЬ Кіра Олександрівна,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
(м. Вінниця, Україна)

ОРГАНІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ДОПОМОГОЮ ТЕХНОЛОГІЙ СКЕТЧНОУТІНГУ ТА КОМІКСІВ

Сучасна освіта спрямована на використання великої кількості інноваційних технологій, які сприяють вихованню особистості дитини та реалізацію концепції Нової української школи. Тому завдання сучасного

вчителя початкових класів створити умови навчання, які допоможуть майбутнім учням засвоїти матеріал, удосконалювати свої знання та використовувати отриманий матеріал у житті. Виникає потреба використання різноманітних засобів та прийомів реалізації виховних завдань у навчально-виховному процесі початкової школи.

Проблема гендерного виховання учнів початкових розроблялася багатьма сучасними вченими філософами, соціологами, педагогами Т.Говорун, О.Кікінеджі [2], Н. Олійник [3].

Техніка візуалізації інформації яскраво втілена у двох напрямках: «scribing» і «sketchnoting», які передбачають відображення змісту інформації шляхом малювання асоціацій від руки. Згідно з визначень науковців Л. Білоусової і Н. Житєньової, скрайбінг – це технологія візуалізації, яка забезпечує відображення ключових моментів змісту навчального матеріалу (властивостей об'єкта навчання) шляхом використання простих графічних елементів, послідовно створюваних на екрані у відповідності до її усного викладу (або аудіоряду). Скетчноутінг – це коротко та швидко зафіксована ідея, яка створена у вигляді рисунку виконаного від руки, на основі простих геометричних фігур (кола, квадрата, трикутника, лінії і крапки) [1, с. 41].

Учні початкових класів краще сприймають інформацію та матеріал візуально. Визначаємо, що педагогам НУШ варто враховувати особливості використання технологією скетчноутінгу:

1. Використатовувати яскраві заголовки, з врахуванням головної думки та використанням особливостей шрифту (жирність, нахил, форма);
2. Кожна думка повинна мати структуру, чіткість;
3. Естетичну привабливость викладеного матеріалу у вигляді скетчів;
4. Унікальність лексики автора, який використовує технологію скетчноутінгу.

Нами визначено методичні рекомендації використанні технології скетчноутінгу та коміксів в гендерному вихованню учнів початкової школи: використання продуманої структуру з врахуванням виду скетчу, коміксу (лінійною, вертикальною, променеподібною, «хмарочос» або «попкорн»); підготовка необхідних засобів для оригінального скетчу, коміксу, використання різноманітніх зображувальних елементів (стрілки, цитати, підкреслення, схеми, колір); врахування місця, часу та форми організації виховної дільності, де буде проводитися технологія скетчноутінгу та коміксів та врахування способу подачі інформації (в режимі реального часу чи показ готових скетчів); врахування різновиду об'єктів візуалізації (п'яти простих фігур: круга, квадрата, трикутника, лінії і точки); використання методу угрупування (розподіл інформації на групи за певними ознаками); виділення головних слів, пунктів (опора для поданого матеріалу); використання сукупність опорних пунктів у вигляді плану, використання класифікації (розподіл предметів, явищ, понять за класами, групами); використання індивідуальних, творчих прийомів (стилістичні прийоми, нетрадиційні техніки малювання).

Зважаючи на актуальність досліджуваної проблеми, рекомендовано реалізувати комікс «Я не Попелюшка» у виховній роботі початкової школи [4].

Отже, за результатами дослідження, ми можемо стверджувати, що гендерна культура учнів початкових класів залежить від методичної підготовки вчителів початкових класів до виховного процесу та вимагає використання новітніх технологій подачі інформації педагогом.

Література

1. Білоусова Л.І., Житєньова Н.В. Візуалізація навчального матеріалу з використанням технології скрайбінг у професійній діяльності вчителя. Фізико-математична освіта: науковий журнал. 2016. Випуск 1(7). С. 39-47.

2. Говорун Т.В., Кікінеджі О.М. Гендерна психологія: Навчальний посібник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 308 с.

3. Олійник Н. А., Імбер В. І., Білик Т. С. Гендерні особливості ціннісних орієнтацій студентів закладів вищої освіти. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип. 64. С. 217-223

4. Я не Попелюшка: комікс / К. Коваль – Вінниця: ТВОРИ, 2024, 12 с.

МАТВІЄНКО Ірина Сергіївна,
кандидат філософських наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В НЬОМУ

В процесі сучасної модернізації світу все частіше можна спостерігати, як гендерні стереотипи, які визначені історичним розвитком і особливостями культури суспільства зазнають трансформацій. Деякі процеси, які відбуваються пов’язані з тим, що Україна прагне до Європейського союзу і тому, пом’якшує соціальні стандарти та норми, але з іншого боку, все ще залишається країною, яка відстоює традиціоналізм у відносинах між чоловіком і жінкою. Різні погляди на гендерні ролі часто стають причиною непорозуміння між жінками та чоловіками, що є темою для наукових дискусій загалом для західних вчених і для українських, зокрема.

Гендерна теорія відкриває нові можливості для історичного пізнання і надзвичайно необхідна для розуміння історичного процесу з різних сторін, оскільки гендер представляє собою певний конструкт, який включений в розвиток суспільства і модифікується разом з культурою. Питання взаємовідносин між чоловіками і жінками завжди актуальне. Саме тому, формуються упередження з приводу поведінки, моральних дій, які відповідають людям конкретної статі, присутні, як в просторовому соціокультурному контексті, так і під час суспільних чи побутових ситуацій.

Людина в родині та суспільстві виконує велику кількість соціальних ролей, серед них можна виокремити наступні: поведінка в родині та обов'язки кожного з членів цієї родини, сексуальні відносини, професійна діяльність, способи самореалізації, стереотипність до емоцій, які мають проявляти жінки та чоловіки або не маю, якраз через свою стать. Традиційні стереотипи з приводу того, що чоловік має заробляти кошти та забезпечувати сім'ю, а жінка бути берегинею сімейного вогнища та забезпечувати комфорт для сім'ї і виховувати дітей досі є панівними для більшості українського суспільства. Українців досі дивує, що чоловік сидить в декреті з дитиною, а жінка працює, хоча і не всіх, є частина прогресивного суспільства, яка визнає, той факт, що це особистісна справа кожної родини, проте є й ті, хто відкрито засуджує таку ситуацію. Стереотипність спостерігається і по відношенню до питання, хто має робити перший крок у стосунках: чоловік чи жінка, для більшості нашого суспільства все ж чоловік має робити перший крок, проявляти ініціативу. Також певних змін зазнають і питання, хто має бути головним в родині, а також, хто несе відповідальність за збереження сім'ї, в цих питаннях ми спостерігаємо певний консерватизм, проте сучасні дослідження, які проводилися змінюють акценти молоді до цих питань. Стереотипна роль «жінки, яка є винною в усіх бідах»: починаючи від питання випадкової вагітності, зради чоловіка, збереження родини і т.д. іде в минуле і сучасна українська молодь намагається звільнятися від таких стереотипних ролей, хоча для молоді, яка походить з сіл, ці питання все ще залишаються на такому традиційному рівні виховання дівчини/жінки, яка має таки виконувати ці стереотипні ролі.

Отже, варто зауважити, що певна частина традиційних стереотипів відходить в історію, особливо в процесі розвитку та навчання, молоде покоління стає лояльнішим до питань гендерних ролей та частково руйнує їх традиціоналізм. Проте, варто відмітити, що молодь, хоч і відкрита до змін в традиціях гендерних ролей, проте певні традиційні ідеї, особливо коли це стосується сім'ї все ж залишаються, наприклад, що чоловік все ж має забезпечувати родину і це його обов'язок, а жінка має забезпечувати комфорт та займатися вихованням дітей, також, для українського суспільства характерним є і стереотипність з приводу домінування чоловіка в родині та на керівних посадах, оскільки вважається, що жінки більш емоційні, тому не можуть приймати раціональні рішення, хоча це знову ж лише стереотип. Війна в Україні - змінила стереотипне відношення до ролі жінки на війні. Якщо раніше, наприклад під час ІІ світової війни, жінка займала лише медичні посади та в дуже рідких випадках виконувала бойові завдання, то зараз українські жінки є і снайперами, і керівниками підрозділів, як танкових, так і тих, які працюють на БМП та інших. Тому, можемо впевнено стверджувати, що українське суспільство поступово змінює своє традиційне відношення до гендерних ролей та місця чоловіків і жінок у світі. Прагнення України до інтеграції в Європейський союз має дати певні результати і у гендерних питаннях та відношеннях.

МОСКАЛЕНКО Владислав Олександрович,
аспірант третього року навчання,
спеціальність "Професійна освіта"
МОСКАЛЕНКО Світлана Адамівна,
старший викладач кафедри
іноземної філології і перекладу,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЖІНКИ В ПРОМИСЛОВОМУ ІНЖИНІРИНГУ: АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПЕРЕСПЕКТИВ ЗАЛУЧЕННЯ ЖІНОК В ДАНУ ГАЛУЗЬ НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ

У сучасному світі питання гендерної рівності набуває все більшої актуальності у всіх сферах життєдіяльності, включаючи освіту та професійний розвиток. Промисловий інжиніринг як одна з ключових галузей, що впливає на розвиток економіки та інновацій, не є винятком. Однак, незважаючи на значний прогрес у питаннях гендерної рівності, галузь промислового інжинірингу досі залишається переважно чоловічою. В цьому контексті, Німеччина, як одна з провідних промислових держав, демонструє інтерес до збалансування гендерного складу в цій сфері.

За даними різних досліджень, частка жінок у сфері промислового інжинірингу в Німеччині становить значно менше половини від загальної кількості фахівців у цій галузі. Це вказує на існування стереотипів та бар'єрів, які перешкоджають залученню та утриманню жінок у галузі. Водночас, наявність жінок у промисловому інжинірингу асоціюється з інноваційністю та креативністю, оскільки різноманітність команд сприяє виникненню нових ідей та підходів.

Перешкоди та виклики, з якими стикаються жінки в промисловому інжинірингу, є значними та мають глибоке коріння в культурних та соціальних структурах. Давайте розглянемо їх детальніше:

Гендерні стереотипи

Гендерні стереотипи є одними з найпоширеніших бар'єрів для жінок у технічних та інженерних дисциплінах. Ці стереотипи формуються і підтримуються культурними нормами та медійними зображеннями, які часто представляють інженерів як чоловіків. Це може відштовхнути дівчат від вибору кар'єри в цій галузі з самого раннього віку, оскільки вони можуть відчувати, що ця професія "не для них".

Нестача рольових моделей

Відсутність видимих жіночих рольових моделей в промисловому інжинірингу створює "ефект скляної стелі", де жінки не можуть побачити приклади успішних жінок-інженерів, на яких вони могли б рівнятися. Це

ускладнює уявлення про можливості кар'єрного зросту та успіху в цій галузі. Без доступних рольових моделей жінки можуть відчувати ізоляцію та меншу мотивацію до розвитку у цій сфері.

Складнощі у суміщенні професійного розвитку з сімейними обов'язками.

Балансування між кар'єрою та сімейним життям є значним викликом для багатьох жінок, особливо в такій вимогливій галузі, як промисловий інжиніринг. Висока конкуренція, довгі робочі години та часто необхідність у відрядженнях можуть ускладнювати поєднання професійних амбіцій з бажанням мати сім'ю або проводити час з дітьми. Традиційні уявлення про роль жінки в сім'ї додатково посилюють ці складнощі.

Вплив на вибір кар'єрного шляху

Ці виклики і перешкоди мають прямий вплив на вибір кар'єрного шляху жінками. Суспільні очікування та структурні бар'єри можуть змусити дівчат обирати більш "традиційні" для жінок професії, відмовляючись від можливостей в області інжинірингу. Це призводить до недостатньої репрезентації жінок в промисловому інжинірингу та втрати потенційного таланту для галузі.

Шляхи подолання

Для подолання цих перешкод необхідна комплексна стратегія, яка включає освітні ініціативи для руйнування стереотипів, програми менторства та рольові моделі для надання підтримки та натхнення, а також політики гнучкості на робочому місці для полегшення балансування між професійним і сімейним життям. Важливо також зміцнювати мережі підтримки серед жінок в інжинірингу, щоб створити спільноту, де можна обмінюватися досвідом та отримувати заохочення.

Подолання цих перешкод вимагає зусиль не тільки з боку жінок, які прагнуть розвиватися в промисловому інжинірингу, але й з боку освітніх інституцій, роботодавців та уряду. Спільними зусиллями можливо створити умови, за яких жінки зможуть повною мірою реалізувати свій професійний потенціал у цій галузі.

Ініціативи та програми.

У відповідь на ці виклики в Німеччині реалізуються численні програми та ініціативи, спрямовані на підтримку жінок у технічних спеціальностях. Університети та технічні коледжі запроваджують спеціальні програми менторства, стипендії для жінок-інженерів та заходи, що спрямовані на залучення дівчат до інженерії з раннього віку. Компанії впроваджують політики рівних можливостей та активно працюють над створенням умов для кар'єрного росту жінок.

Перспективи. Залучення жінок до промислового інжинірингу в Німеччині має не тільки етичне значення у контексті гендерної рівності, але й важливе економічне обґрунтування. Дослідження показують, що гендерна рівність сприяє підвищенню продуктивності та інноваційного потенціалу підприємств. У майбутньому, подальше збільшення участі жінок у цій галузі може стати ключовим фактором забезпечення стійкого розвитку та конкурентоспроможності німецької економіки на світовому ринку.

Жінки в промисловому інжинірингу в Німеччині - це не лише про гендерну рівність, але й про розкриття повного потенціалу галузі. Подолання існуючих бар'єрів та створення умов для розвитку талантів без врахування гендеру може сприяти не тільки зростанню кількості жінок-інженерів, але й загальному прогресу в галузі промислового інжинірингу. Реалізація цього потенціалу вимагає зусиль як з боку освітніх інституцій, так і бізнесу, а також підтримки на державному рівні.

ПИРОГОВСЬКА Віра Олександрівна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри журналістики
та мовної комунікації,
Національний університет біоресурсів
та природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДФЯ НАСИЛЬСТВУ І ЗАХИСТУ ЙОГО ЖЕРТВ.

Один з основних міжнародних документів у гендерній сфері – Стамбульська конвенція. Вона була прийнята, 11 травня 2011 року у Стамбулі. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, або так звана Стамбульська конвенція. Цей документ має істотний вплив на розвиток європейського та міжнародного права у сфері ґендерної рівності. Україна підписала цю Конвенцію ще у листопаді 2011 року, але її остаточна ратифікація відбулася лише нещодавно – 20 червня Верховна Рада проголосувала, а 21 червня 2022 Президент України Володимир Зеленський підписав Закон «Про ратифікацію Стамбульської конвенції».

Отже, на сьогодні Конвенцію підписали 45 країн та Європейський Союз, а ратифікували 36 країн.

Вона є першим міжнародним юридично обов’язковим актом, що стосується саме насильства щодо жінок та відкрита для будь-якої країни у світі щодо приєднання до неї. Також її можна вважати комплексним документом, що охоплює низку заходів із запобігання та протидії насильству і захисту його жертв. Революційність Конвенції полягає в тому, що насильство стосовно жінок визнається водночас і порушенням прав людини, і видом дискримінації, а також встановлює чіткий зв’язок між досягненням рівноправності між жінками і чоловіками та викоріненням насильства над жінками. Також Конвенція пропонує державам встановити кримінальну відповідальність за насильство щодо жінок і забезпечити за нього покарання. Якщо цей тезис пояснити на прикладі України, то у нас є кримінальні статті за насильство, але розписані вони не настільки широко та детально, як у Стамбульській конвенції. До того ж Конвенція надає країнам-учасницям юридичну базу, а також стратегії й заходи щодо протидії насильству щодо жінок та домашньому насильству.

Література
1. https://ips.ligazakon.net/document/MU11251?an=2

СИДОРЕНКО Ірина Григорівна,
кандидатка філософських наук, доцентка,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

РОЗПОДІЛ РОЛЕЙ У ТРАДИЦІЙНОМУ ЗЕМЛЕРОБСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

А жіночкам та нема волі:
У запічку та воркун ворчить,
У колисці та дитя кричить,
Під порогом та свина хрючить,
А у печі та горщок біжить.
Дитя каже: «Похитай мене!»
Горщок каже: «Помішай мене!»
Свиня каже: «Погодуй мене!»
Воркун каже: «Поцілуй мене!»
(з веснянки)

Усе життя селян-землеробів регламентується виробничими потребами. Єдиним справедливим способом існування в українських селян була праця. Основною продуктивною силою були чоловіки. Однак, роль жінки в господарстві також була вагомою.

Українська науковиця Марина Гримич зауважує, що твердження про домінування чоловіка над жінкою у традиційному суспільстві варто приймати із застереженнями [1; 5]. Для успішного господарства господарю необхідно мати господиню, адже у традиційному селянському суспільстві існувала чітка диференціація праці – чоловічі та жіночі види робіт. Характерно, що одна із перших обрядово-ритуальних дій у житті людини – відрізання пуповини – крім фізіологічної необхідності містить глибокий символізм. Новонародженому «задаються» властивості чоловічої (відрізання пуповини на сокирі або іншому предметі, пов'язаному з чоловічою діяльністю) або жіночої (відрізання пуповини на веретені, на гребні тощо) сфер господарювання.

Прислів'я «без господаря двір, без господині хата плаче» засвідчує розподіл сфер відповідальності подружжя. Сімейна праця поділяється на «жіноче діло», «чоловіче діло» та «спільну працю» [2; 8]. Чоловік господарює у «надвірному» (зовнішньому) господарстві, жінка – у «хатньому» (внутрішньому) просторі.

Розподіл праці був зумовлений прагматизмом – чоловіки домінували у сферах, що потребували значної фізичної сили; вміння орудувати складними знаряддями праці; вимагали економічно-торговельних навичок. Це були види діяльності, спрямовані «назовні» – громадська, економічна, правова. Жінки домінували в обрядовій діяльності, організації й управлінні святами, рільництві, побутових обов'язках, тваринництві та птахівництві, переробці сільськогосподарської сировини та приготуванні їжі, багатьох промислах та ремеслах, допоміжних господарських заняттях тощо. Фольклорний текст красномовно говорить, що «жіночкам та нема волі», та пояснює, чому.

На важливість ролі, яку відігравала жінка у господарстві та сімейному добробуті, вказує народне прислів'я «Жінка - хоч корова, аби була здорова» та спонукання батька синові: «Женися, синку, бо нікому нас обмивати й обшивати». Однак, жіночі види діяльності не мали високого статусу у соціальній ієрархії традиційного суспільства, де першість посідали чоловічі сфери діяльності. Статус жінки був нижчим за статус чоловіка, оскільки вона була задіяна у сферах «обслуговувальних», тобто неприбуткових [1; 6].

У цьому аспекті народ виявляє притаманний йому розумний практицизм. Народні звичаї є природнім наслідком економічних умов та пояснюються логікою та побутом землеробів. У традиційному суспільстві виживання родини залежить від важкої фізичної праці. Визнання за чоловіками соціальної вищості, делегування їм прав мало раціональні підстави. Досвід багатьох поколінь засвідчував розумність та справедливість диференціації праці та необхідність розподілу ролей на «жіночі» та «чоловічі». У доіндустріальну добу сила традицій та усталеного порядку збільшували шанси не лише на добробут, а й на виживання загалом.

Література

1. Гримич, М. Paterfamilias (про форми чоловічого домінування в українській селянській культурі) // Народна культура українців: життєвий цикл людини: історико-етнологічне дослідження у 5 т. / [наук. ред. М. Гримич]. – Київ: Дуліби, 2021. – Т.4: Зрілість. Чоловіки. Чоловіча субкультура. – 584 с.

2. Чубинський, П.П. Очерк народних юридических обичаев и понятий в Малороссии, 1869. – 41 с. // Режим інтернет-доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=00003871

ЧЕРЕДНИЧЕНКО Тетяна, старший
викладач кафедри психології
діяльності в особливих умовах
ЛЕОНІДОВА Ульяна,
здобувач факультету цивільного захисту,
Черкаський інститут пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля
(м. Черкаси, Україна)

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ЩОДО ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ

Сучасні виміри культурного існування змінюють не тільки уявлення про світ та людину, але й змінюють підходи до їх розуміння. Переосмислення звичних способів бачення соціоісторичної дійсності та культурних стандартів вводить до наукового аналізу теми, які раніше залишалася поза увагою дослідників, новий інструментарій, нову мову дослідження. У гендерному аналізі світ характеризується розмаїттям і відмінністю. Ця методологія є унікальною за своїм підходом. Таку реальність не можна спростити до схеми, логічної послідовності чи заданого алгоритму, вона є складним механізмом витонченої взаємозалежності чоловіка / жінки.

У різних сферах управлінської, політичної діяльності та бізнесу за останні роки значно зросла частка жінок, які займають керівні посади. Жінки активно беруть участь у роботі органів виконавчої та законодавчої влади, у процесі прийняття управлінських та політичних рішень [2]. У відносинах із зовнішнім середовищем жіночий стиль управління характеризується гнучкістю, ситуативністю та здатністю адаптуватися до різних умов. Порівняно з лідерами-чоловіками, жінки роблять акцент на взаємовідносинах у колективі. Вони більш чутливі до морально-психологічного клімату в команді. Цілями діяльності жінок-керівників є націленість на послідовні зміни, а не на швидкі результати. Справді, сьогодні досить поширене патріархальне приписування жінці таких властивостей, як потреба в керівництві розумним чоловіком, схильність до безсловесної покори, зосередження на материнстві тощо [3]. Слід зазначити, що ставлення до жінки-керівника неоднозначне. Разом з тим, і жінки, і чоловіки схильні вважати, що жінки-керівники мають деякі переваги перед чоловіками-керівниками. Так, група західноєвропейських вчених, провівши дослідження в більш, ніж десяти країнах, виявила, що більшість чоловіків визнають, що, займаючи керівну посаду, жінки рідше «зриваються», з ними легше вирішувати будь-які питання, вони менше залежать від настрою і краще дбають про підлеглих [4].

Сьогодні жінки переважають не тільки кількісно, вони також домінують, складаючи половину працюючого населення. Кількісна перевага жінок помітна у таких сферах, як охорона здоров'я, освіта, соціальна робота, гуманітарні науки, культура, сфера послуг. Однак, як і раніше, жінки складають меншість на середній і вищій ланках управління. У США це 16% і 5% відповідно, у Європі жінки складають 30% середньої ланки управління і лише 3% – вищої [5]. Статус чоловіків у суспільстві, як правило, вищий, тому до жінок-лідерів зазвичай

прискіпливіші вимоги. Фахівці в галузі психології менеджменту Дж. Віткін, С. Картер вивчали причини, що перешкоджають жінці досягати успіхів у лідерстві: жінки в середньому набагато пізніше, ніж чоловіки, починають піклуватися про особисту кар'єру, втрачають ініціативність, незалежність, рішучість і самостійність; вони емоційніші і гірше вміють керувати собою; жінки менш схильні до ризику [1].

Існують різні види гендерних стереотипів: відносно якостей, характеристик особистості тієї чи іншої статі, її поведінки, професійної діяльності. В суспільстві дуже поширені стереотипи, за якими успішна професійна діяльність не пов'язується з образом жінки. Часто жінок-політиків, які виявляють маскулінні якості, вважають більш перспективними у порівнянні з жінками, які мають переважно фемінні якості. Імідж ділової жінки, яка досягла значних успіхів, залишається в суспільній свідомості «чоловікоподібним». В основі цих поглядів лежать стереотипи, за якими жінки не мають таких якостей, як компетентність, незалежність, змагальність, здатність логічно мислити [3].

У межах однакових сфер зайнятості чоловіки й жінки мають різні перспективи просування, тобто статусні наслідки певних занять відмінні для чоловіків і жінок. Особливо це помітно у сфері управління – що вищий соціальний статус посади, тим менша імовірність, що її обійматиме жінка. За даними досліджень, у сфері приватного бізнесу підприємств, які працюють під керівництвом жінок, утричі менше, ніж підприємств, де лідери чоловіки [2].

Аналіз виділених лідерських характеристик демонструє, що традиційне протиставлення маскулінних / фемінних якостей поступається їх поєднанню. Зокрема, серед лідерських якостей виділяють впевненість у собі, переконаність у своїй правоті і експресивність; енергійність і зовнішню виразність; терплячість і уважність до інших; інтелектуальні, комунікабельні здібності тощо. Таким чином, гендерний аналіз лідерства виявляє не тільки проблеми самореалізації жінки, причини та механізми обмеження її можливостей, але й умови успішної реалізації лідерських здібностей і жінки, і чоловіка.

Література

1. Віткін Д. Правда про жінок (14 міфів, вигаданих чоловіками) / Дж. Віткін. Київ, 2004.

2. Галустян Ю., Герасименко Г., Макарова О., Ґендерна статистика України: сучасний стан, проблеми, напрями удосконалення. Проект «Програма рівних можливостей та прав жінок в Україні»: Київ, 2009.

3. Голубєва О. Зміст гендерних стереотипів сучасних підприємців // Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні / За ред. Максименка С.Д., Шайгородського Ю.Ж. та ін. Київ, 2003. С. 232-240.

4. Основи теорії гендеру : навч. посіб. Київ, 2004.

5. Scott K. Female first, leader second? Gender bias in the encoding of leadership behavior / Kristyn A. Scott, Douglas J. Brown // Organizational Behavior and Human Decision Processes. 2006.

ШИНКАРУК Лідія Василівна,
доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ПАРИТЕТУ В УКРАЇНІ

Якщо ви хочете щось обговорити –
ідіть до чоловіка, якщо хочете
реально зробити – ідіть до жінки
Маргарет Тетчер

На сьогоднішній день Україна розвивається як незалежна європейська держава, яка має зайняти гідне місце в євроатлантичній спільноті і захищати свою незалежність та убезпечити нашу державу від існуючих зовнішніх загроз та консолідувати політику євроінтеграційного вектору нашої держави, метою якого є вступ України до Європейського Союзу (ЄС).

Євроінтеграція України передбачає взаємодію з європейською спільнотою на основі партнерства і забезпечення національних інтересів та спільних цінностей свободи особистості, толерантності і гідності, що поєднані спільною християнською етикою і, безперечно, саме на цій основі Україна як демократична держава підтвердила свою відданість забезпеченню прав жінок шляхом прийняття Цілей сталого розвитку ООН до 2030 року та основних угод, присвячених гендерній проблематиці. Своєрідним поштовхом у розвитку політики рівних можливостей для чоловіків і жінок у нашій державі стала ратифікація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Гендерний паритет в Україні регулюється національним законодавством, зокрема, це відзначено у Конституції України, Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», Сімейному кодексі, Кодексі законів про працю, Кримінально-процесуальному кодексі України, Цивільному кодексі України, Кодексі України про адміністративні порушення, Законах «Про охорону праці», «Про державну службу» тощо. Гендерний паритет стає справжньою політичною силою впливу на забезпечення сталого розвитку.

Попри вище сказане українське суспільство стикається ще з такими проблемами, як домінування чоловіків у політичному житті країни, великі відмінності в оплаті праці чоловіків і жінок, брак можливостей для успішного поєднання сімейних обов'язків і роботи, тощо. Тому Україна, прагнучи досягти гендерного паритету, має ще здійснити чималий спектр змін і перевтілень на цьому шляху, використавши міжнародний досвід країн, які вже пройшли цей шлях і мають певні досягнення у зміцненні гендерного балансу в суспільстві.

Аналіз міжнародного досвіду у сфері забезпечення гендерного паритету дозволяє нам запропонувати використання окремих підходів у регулюванні гендерної рівності України. Зокрема, переконливим прикладом, яким може бути реальний парламентський паритет, є Паритетний парламент Португалії, у роботі якого взяли участь сто п'ятнадцять політиків-жінок і сто п'ятнадцять політиків-чоловіків, які під час засідання дискутували про роль жінок у Португалії, громадянство, паритет і було досягнуто гендерного балансу[2].

Наочним прикладом для використання у регулюванні гендерної рівності України є Франція, в конституцію якої введена ідея паритету. Також Урядом Франції розроблено і затверджено заходи стосовно доступу жінок до посад вищого рівня в державному управлінні, а саме: встановлення мінімального відсотка жінок у складі комісій із проведення професійних конкурсних іспитів; висування адміністрацією рівного числа жінок і чоловіків у спільні органи; введення прогресивних цільових установок для кожного міністерства і для кожного рівня управління з метою забезпечення збалансованого представництва жінок і чоловіків на керівних посадах [1].

Сьогодні, як ніколи, використовуючи міжнародний досвід, треба посилити двоїстий підхід у межах стратегії гендерної рівності шляхом визначення повноважень і підзвітності в масштабах державного управління всіх рівнів.

Для залучення українських жінок до публічної сфери і забезпечення гендерної рівності є приклад Бельгії, яка запровадила систему «часового кредиту», де працівниці мають право взяти відпустку на 1 рік або перейти на чотириденний робочий тиждень протягом п'яти років.

У Нідерландах робочий тиждень складає 36 годин, при цьому працівниця може «зберігати» невитрачені робочі години чи гроші для подальшого використання.

У Швеції сімейна політика сприяє активному заохоченню батька до виховання дитини. Серед батьків 70% чоловіків використовують можливість відпустки для нагляду за дитиною.

Отже, маємо підстави стверджувати, що державна гендерна політика в нашій державі має формуватися на прикладі вище наведених кращих міжнародних практик. Ретельний аналіз здобутків в окремих сферах імплементації гендерної політики ЄС суттєво допоможе у справі вдосконалення відповідних процесів в українському суспільстві, а порівняльний аналіз інституційних характеристик гендерного паритету країн - членів ЄС й України допоможе визначити перспективи інституційних змін в українському суспільстві з урахуванням міжнародного досвіду.

Література

1. Colmou, Anne-Marie. 1999. L'encadrement superieur de la fonction publique: vers l'egalite entre les hommes et les femmes. Paris : La Documentation Fran^aise.

2. Parsons, Wayne. 1995. Public policy. Aldershot, New Hampshire: Edward Elgar.

ЯШНИК Світлана Валеріївна,
доктор педагогічних наук,
доцент, професор кафедри психології
ПАЛИВОДА Анна Олександрівна,
студентка 2-го курсу
спеціальності 053 "Психологія",
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ЯК СКЛАДОВІ СВІДОМОСТІ

Об’єктом уваги сучасних досліджень, які присвячені гендеру, досить часто виступають питання особливостей репрезентації осіб чоловічої і жіночої статі в мові. Ці репрезентації є комунікативними ідіомами, за якими ситуативно закріплюється ґендерно марковане функціональне значення. Взаємодія представників чоловічої і жіночої статі супроводжується виробництвом ґендерних смислів у вигляді дискурсивних значень, створюваних у процесі комунікації з опорою на ґендерні стереотипи. Внаслідок патріархального устрою суспільства мова відтворює світ та уявлення про дійсність із позиції чоловіка, представляючи його та все, що з ним пов’язано, як норму, а жінку та «жіноче» – як анормоване явище. Представники психолінгвістики (Т. Космеда, Н. Карпенко, Т. Осіпова, Л. Саліонович, О. Халіман) зауважують, що жінки й чоловіки відображені в мові неоднаково: жінка або взагалі «замовчується», або зображується другорядною й залежною від чоловіка 2. Відтак, під гендерними стереотипами, за визначенням «Словника гендерних термінів», пропонується розуміти «сформовані в культурі узагальнені уявлення (переконання) про те, як дійсно поводяться чоловіки і жінки» 3. Гендерні стереотипи фіксують стійкі загальноприйняті думки, що часто відтворюють статус та соціальні ролі гендеру в соціумі. Змістову різноманітність гендерних стереотипів передають їх різновиди. Зазвичай усі гендерні стереотипи об’єднують у три групи.

• Стереотипи фемінності та маскулінності приписують людям думку про соматичні, психологічні та поведінкові якості, властиві чоловікам та жінкам. Маскулінність ототожнюється з активно-творчим, культурним початком, а фемінінність – з пасивно-репродуктивним, природним.

• Стереотипи сімейних та професійних ролей. Чоловіків прийнято оцінювати за професійними успіхами, жінок – за наявністю сім'ї та дітей.

• Стереотипи, пов’язані з діяльністю чоловіків та жінок. Згідно з ними, покликання жінок – це експресивна сфера діяльності, де головним є виконавський і обслуговуючий характер праці. Інструментальна сфера – це сфера діяльності чоловіків, де головним є творча, управлінська діяльність.

Функції гендерних стереотипів умовно можна розділити на дві групи: психологічні та соціальні. До психологічних належать когнітивна та ціннісно-захисна функції. Когнітивна (когнітивно-адаптаційна) функція полягає у спрощенні і систематизації знання, отриманого індивідом з навколишнього

середовища, вона служить для економії зусиль індивіда при сприйнятті складних об'єктів. Ціннісно-захисна функція, пов'язана зі створенням і підтримкою цінностей індивіда і групи. Стереотипи активуються не тільки для пояснення, але і для виправдання, і захисту своїх поглядів і поведінки, а також для підтримки групових цінностей, виправдання і раціоналізації поведінки відносно чужої групи (як виправдання дискримінаційної поведінки). Проведення межі між своєю та чужою групою сприяє підтримці колективної самооцінки. Соціальні функції спрямовані на підтримку соціального порядку і обумовлені здатністю стереотипів виступати чинником соціальних відносин. Основними соціальними функціями є:

•підтримки соціального контролю, а саме системи процесів і механізмів, що забезпечують підтримку соціально прийнятних зразків поведінки і функціонування соціальної системи в цілому;

• соціалізації та інтеграції – виступає як чинник консолідації не тільки «груп» чоловіків і жінок, а й соціуму в цілому (на інституціональному рівні гендерні стереотипи включені у підтримку та продукування гендерної нерівності);

• консолідуюча функція – здатність проводити межу між своїми і чужими, а також оцінювати відповідність членів групи аутостереотипу, що служить причиною продукування внутрішніх ієрархій та меж і оцінки інших як «внутрішньо чужих» 2, 4.

Існує думка, що лінгвістична традиція, яка б враховувала чинник статі, сягає корінням античного світу, коли почалось осмислення категорій природної статі (sexus) і граматичного роду (gender). Однак, правомірним буде і твердження, що статево-рольова традиція суспільної свідомості бере свій початок у древньокитайській філософії з її базовими поняттями інь та янь. Концепція про взаємодію полярних сил «інь» та «янь» як основних джерел руху, дуалізм яких виражається у нерозривній єдності і боротьбі світлого та темного, твердого та м’якого, чоловічого та жіночого начал у природі, – лягла в основу вчення про символи взаємодії крайніх протилежностей. У працях Д. Мальца, Р. Боркер і Д. Таннен принцип міжкультурної комунікації поширений на гендерні відносини 5, 6, 7. У цьому випадку в центрі уваги перебували процеси соціалізації. Соціалізація індивіда розглядалася як присвоєння йому певної субкультури, якій властиві особливі мовні практики, різні в чоловічому й жіночому середовищі. У дитячому й підлітковому віці люди обертаються переважно в одностатевих групах, утворюючи субкультури і засвоюючи властивий їм мовний етикет, що, на погляд прихильників гіпотези, у дорослому віці веде до непорозуміння і мовних конфліктів, які прирівнюються до міжкультурних. У чоловіків та жінок прогнози соціальної поведінки певної статі формують суспільно схвалений тип поведінки. Історично склалося так, що суспільство виділяє місце жінки в сім’ї, головною сферою її діяльності є родина. Таким чином від жінки не очікують жодних професійних досягнень та кар’єрного росту. Таке ставлення спричиняє інфантилізацію жінок, зниження їхньої самооцінки та самоусвідомлення. Про це свідчать численні соціологічні дослідження.

Для доповнення опису вчені досить часто звертаються до фразеології, яка є однією з найбільш образних та «консервативних» мовних підсистем. Вона здатна зберігати у своєму складі застарілі лексичні компоненти та синтаксичні конструкції і, таким чином, не тільки відбивати реалії сьогодення, але й історичні події минулого. Основними причинами гендерної стереотипності стійких зворотів є різні функції, які виконують жінки та чоловіки в суспільстві, різні типи характеру, якими вони наділені. Наприклад, жінок прийнято вважати емоційними, нестриманими, чоловіків – виваженими, морально стійкими. На гендер вказує стереотип «чоловіча пристрасть до їжі»: як молодим бував, то сорок вареників їдав, а тепер хамелю-хамелю і насилу п'ятдесят умелю. У кожної людини є природня потреба в їжі, як у джерелі енергії для нормальної життєдіяльності людського тіла, проте саме жінки найчастіше дотримуються дієт і їжа розглядається ними переважно як задоволення фізичних потреб, тому в народному арсеналі майже не можна знайти приклади паремій на підтвердження жіночої пристрасті до їжі. Натомість багато зразків указують на те, що місце жінки біля печі. У пареміях має місце опозиція «чоловіче – жіноче» з конотаціями «правильне – неправильне», адже за стереотипом «чоловіки розумніші за жінок» теж існує достатньо прикладів: козак мовчить, а все знає. Серед прислів'їв на підтвердження цього стереотипу виділяється ряд паремій, що вказують на чоловічу мудрість у стосунках із жінкою: за хорошим чоловіком і свинка господинька. Часто в українських пареміях зустрічається стереотип «сила в родині», де чоловік висувається переважно на перший план: найлучча спілка – чоловік і жінка; чоловік у домі – голова, а жінка – душа 1.

Гендерні стереотипи – це стійкі, стереотипні уявлення суспільства щодо того, якими мають, або, навпаки, не мають бути представники того або іншого гендеру – жінки та чоловіки. Вони створюються і закріплюються у свідомості людей роками. У кожній культурі по-різному. Потрібно їх помічати і викорінювати задля цілісного розуміння себе у всіх сферах життя.

Література

1. Варикаша М. Гендерний дискурс: семіотичні аспекти. Слово і час. Кив, 2008. № 7. С. 83–89.

2. Космеда Т. А. Гендерна лінгвістика в Україні: історія, теоретичні засади, дискурсивна практика : [колект. моногр.] Т.А. Космеда, Н.А. Карпенко, Т.Ф. Осіпова, Л.М. Саліонович, О.В. Халіман; за наук. ред. Т.А. Космеди., Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди; Дрогобич : Коло, 2014. – 472 с.

3. Словник ґендерних термінів. Укл.: З.В. Шевченко. Черкаси: видавець Чабаненко Ю., 2016. 336 с.

4. Щотка О.П. Гендерна психологія: навч. посіб. Ніжин: Видавець Лисенко М.М., 2019. 358 с.

5. GAL, S.: Between speech and silence: The problematics of research on language and gender. In: Papers in Pragmatics, 1989, №3, V.1, P.1, 38 p.

6. MEAD, M.: Male and female: a study of sexes in a changing world. New York: W. Morrow, 1949. 477 p.

7. TANNEN, D.: You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation. New York: Ballantine Books, 1990. 330 p.

СЕКЦІЯ 8
ВІДБУДОВА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ УКРАЇНИ: ЖІНКИ І ЛІДЕРСТВО

БАБКОВИЧ Роман Ярославович,
аспірант,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЖІНОК НА РИНКУ ПРАЦІ В ГАЛУЗЯХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання аграрних підприємств ставлять підвищені вимоги до розвитку економічних відносин при формуванні фіксованого ринку праці. Тривалість економічних кризових явищ і розширення границь кризи праці стали основною причиною спаду сільськогосподарського виробництва практично в усіх його галузях. Під час проведення економічних реформ найбільш вразливою частиною сільського населення виявилися жінки. В результаті з виробництва була вивільнена значна частина працівниць, які поповнили число безробітних на ринку робочої сили.

Актуальність існуючої проблеми спонукає до проведення більш поглибленого дослідження і розробки системи дієвих заходів, які б враховували всі конкурентні переваги вивільнених жінок і забезпечили підвищення їх конкурентоспроможності на фіксованому і стихійному ринках праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різних аспектів формування і використання жіночих трудових ресурсів та їх становища на ринку праці ґрунтуються на положеннях, викладених у працях відомих вчених-економістів: І. К. Бондар, Д. П. Богині, О. А. Бугуцького, Т. І. Зіновчук, Ю. М. Краснова, Г. І. Купалової, В. І. Лишиленка, Е. М. Лібанової, М. К. Орлатого, П. Т. Саблука, К. І. Якуби та ін. Разом з цим, ряд теоретичних і практичних аспектів цієї багатогранної проблеми залишаються ще недостатньо вивченими і потребують більш поглибленого дослідження.

Постановка завдання. Основною метою дослідження є обґрунтування структури і динаміки зайнятості жінок в сільськогосподарському виробництві та визначення шляхів підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці. Проведені дослідження показали, що до цих пір існує протиріччя, яке склалося в ринкових умовах господарювання у сфері використання праці жінок. Воно полягає в тому, що ринкова модель і конституційний принцип трудового права дозволяє вільно розвиватися жіночій ініціативі, самостійності і незалежності у виборі форм зайнятості, але в складних умовах ринкових відносин жінки виявляються менш конкурентоспроможними і мало захищеними на ринку праці. Конкурентоспроможність характеризує здатність робочої сили, зокрема

жінок, бути більш привабливішою для роботодавця, мати кращі якісні характеристики, що відповідають вимогам ринку і аграрному виробництву.

Жіноче безробіття є одним з найбільш поширених видів безробіття, яке виникає за рахунок меншої конкурентоздатності жінок на ринку праці. У цей же час жінки несуть на собі більший, ніж чоловіки, соціальний вантаж (декретні відпустки, лікарняні по догляду за дітьми, відвідування дітей дошкільних закладів, навчання і виховання дітей та ін.), хоча за принципом справедливості чоловіки і жінки повинні мати рівний доступ до виконуваної роботи за наймом і при веденні домашнього господарства.

Становище жінок на ринку праці визначається такими чинниками: значними витратами часу, що пов'язано з веденням особистого і домашнього господарства; доглядом за дітьми; прискореними темпами вивільнення жінок з виробництва; набагато більшим, порівняно з чоловіками, навантаженням на одне вільне робоче місце; ускладненням процесу працевлаштування; обмеженими можливостями кар'єрного росту. А тому поліпшення становища жінок на ринку праці є важливою загальнодержавною проблемою, яка потребує розробки і реалізації активної соціальної політики в цій сфері, вдосконалення правових і нормативних актів, які в повній мірі враховували б роль жінки в суспільстві та ефективний розвиток системи її соціального захисту. Всі ці питання знайшли своє відображення у рекомендаціях парламентських слухань «Становище жінок в Україні: реалії та перспективи», в яких окреслюється становище жінок в Україні і зазначається, що тут протягом останніх років однією з гострих проблем залишається безробіття серед працездатного населення, серед якого переважну більшість становлять жінки [6].

В основному зосередження жінок на фіксованому ринку праці зумовлено їх низьким рівнем конкурентоспроможності. Слід зазначити, що рівень освіченості працюючих жінок дещо вищий в порівнянні з чоловіками. Так, серед загального числа зайнятих, що мають вищу освіту, 52,8% становлять жінки. Частка жінок, які мають середню спеціальну освіту серед усіх зайнятих складає 57,5%, однак це не має впливу на їхню конкурентоздатність на ринку праці, оскільки вони, зазвичай, отримують менш престижні й нижче оплачувані посади. Про певну нерівноправність свідчить і незначне залучення жінок з вищою освітою та лідерськими якостями на керівні посади [8, с. 12-13]. Високий освітній рівень жінок обумовлює наявність «жіночого сектора» у сфері суспільного виробництва, до якого відносяться системи охорони здоров'я, освіти і виховання, сфера культури і соціального обслуговування населення.

Зайнятість жінок представляє собою систему соціально-економічних відносин, пов'язаних із забезпеченням їх робочими місцями та участю в суспільно-корисній діяльності [2]. Спостереження показують, що часто жінок витісняють з роботи з причини «повернення в сім'ю», а звільнення з роботи називають «вивільненням». В результаті, сферою жіночої зайнятості стають переважно другорядні, підсобні види праці. Порівняно високий рівень залучення жінок до трудової діяльності обумовлює серед них значний рівень безробіття. Відокремлення проблеми жіночого безробіття викликане тим, що його рівень серед жінок, як правило, вищий в порівнянні з чоловіками і його

середнім значенням по області. Зокрема, рівень безробіття жінок в області в 2011р. на 5,1 відсоткових пункти був менший, ніж у 2005р. Але в останні роки більшість безробітних жінок, як правило, не звертається до центрів зайнятості через труднощі працевлаштування, низьку заробітну плату на запропонованих робочих місцях, непрестижні види праці в існуючому тут переліку робіт [5; 7].

Не викликає сумніву той факт, що рівень конкурентоспроможності жінок на ринку праці набагато нижчий, ніж у чоловіків. В зв'язку з цим для сучасного суспільства важливо не тільки виявити причини такого стану речей, але й вирішити питання про доцільність і форми підтримки жінок на ринку праці. Загальновідомо, що державні заходи по зміцненню становища жінок на ринку часто роблять їх непривабливими для роботодавця. Виникає ситуація, коли держава, намагаючись підвищити рівень захисту жінки на ринку праці, занижує реальні можливості її працевлаштування. Найбільш вдалим є такий підхід держави у вирішенні проблем жіночого безробіття, при якому відбувається реальне зростання рівня конкурентоспроможності жінок на ринку праці. Особливо важливими є заходи по підвищенню професійно-кваліфікаційного рівня жінок, надання їм допомоги в оволодінні тими професіями і спеціальностями, які користуються стійким попитом.

Жінкам набагато складніше влаштуватись на будь-яку роботу, адже, маючи більш високий освітній рівень в порівнянні з чоловіками, вони в більшості випадків бажають працевлаштуватись відповідно до цього рівня [3]. Дуже часто заперечується той факт, що сьогодні дискримінація жінок на ринку праці не є проблемою. Насправді дискримінація за статевою ознакою характерна як для державного, так і приватного секторів економіки [4]. І це зовсім не означає, що немає робочих місць, або жінки не хочуть працювати. Навпаки, сучасні жінки прагнуть реалізувати свої можливості і здібності на виробництві.

Дослідження показали, що 51,6% жінок виконують в основному малокваліфіковану і важку фізичну роботу в основних галузях сільськогосподарського виробництва. Окрім цього, роботодавці сприймають жінок, як менш привабливу робочу силу. Вони виходять з міркувань про те, що жінці потрібно поєднувати трудову діяльність з сімейними обов'язками, а тому від неї не варто очікувати зверх трудових зусиль і орієнтацій на кар'єрний ріст. Така поведінка роботодавців, без сумніву, є дискримінаційною. У цей же час жінки, знаючи, що не можуть змагатися з чоловіками, праця яких ціниться значно вище, обирають ті види діяльності, які менш кваліфіковані, а тому вимагають менших трудових затрат. Отже, на ринку праці діють одночасно дискримінація і механізм самовідбору жінок, які не дозволяють їм займати однакове положення з чоловіками [1]. У зв'язку з цим державна політика має бути спрямована на створення для жінок таких умов життєдіяльності, за яких вони могли б забезпечити собі оптимальні і рівні можливості з чоловіками для реалізації власного потенціалу і розвитку особистості.

Жінкам набагато складніше влаштуватись на будь-яку роботу, адже, маючи більш високий освітній рівень в порівнянні з чоловіками, вони в більшості випадків бажають працевлаштуватись відповідно до цього рівня [3].

Дуже часто заперечується той факт, що сьогодні дискримінація жінок на ринку праці не є проблемою. Насправді дискримінація за статевою ознакою характерна як для державного, так і приватного секторів економіки [4]. І це зовсім не означає, що немає робочих місць, або жінки не хочуть працювати. Навпаки, сучасні жінки прагнуть реалізувати свої можливості і здібності на виробництві.

Отже, на ринку праці діють одночасно дискримінація і механізм самовідбору жінок, які не дозволяють їм займати однакове положення з чоловіками [1]. У зв'язку з цим державна політика має бути спрямована на створення для жінок таких умов життєдіяльності, за яких вони могли б забезпечити собі оптимальні і рівні можливості з чоловіками для реалізації власного потенціалу і розвитку особистості.

Висновки з проведеного дослідження. Дослідивши окремі напрями механізму державного регулювання ринку праці можна, зробити висновок, що зайнятість жінок повинна регулюватися державою шляхом проведення активної соціально-економічної політики, спрямованої на задоволення їх потреб у добровільному виборі виду трудової діяльності, стимулюванні створення нових робочих

Література

1. Гриньова В. М. Ринок праці: теоретико-методологичні засади та напрямки розвитку / В. М. Гриньова, В. В. Самойленко // Харківський національний економічний ун-т. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2007. – 168 с.

2. Дімченко І. Жінки на ринку праці України / І. Дімченко // Праця і заробітня платня. – 1998. – No 6. – 67 с.

3. Лібанова Е. М. Ринок праці : [навч. посібник] / Е. М. Лібанова. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 223 с.

4. Мельник Т. М. Гендерна політика в Україні / Т. М. Мельник. – К., 1999.– 548с.

5. Праця у Хмельницькій області 2011 : [статистичний збірник] / [За ред. В. В. Скальського]. – Хмельницький, 2012. – 198 с.

6. Про Рекомендації парламентських слухань "Становище жінок в Україні: реалії та перспективи" / Постанова Верховної Ради України від 29 червня 2004 р., No 1904-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, No 50, ст.542

7. Статистичний щорічник Хмельницької області за 2011рік / [За ред. В. В. Скальського]. – Хмельницький, 2011. – 424 с.

8. Чубар Л. Право жінок в Україні як об'єкт правового захисту / Л. Чубар // Право України. – 2000. – No 5. – С. 12.

ВОЛОШИН Олена Олександрівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти **ТВЕРЕЗОВСЬКА Ніна
Трохимівна**, доктор педагогічних наук,
професор кафедри соціальної роботи
та реабілітації,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ЛІТНІМ ЛЮДЯМ В УКРАЇНІ

Україна переживає одну з найвищих часток людей похилого віку. Перед початком війни цей показник становив майже 18% населення. Втім, військові дії в країні призвели до значного відтоку населення за кордон. Багато з емігрантів, що залишили Україну – переважно жінки, діти, підлітки. Прогнозується, що до 2034 року частка осіб до 18 років може зменшитись до 12-13% (у 2023 році – 18,4%), тоді як частка осіб старше 65 років зросте до 20-21% (у 2023 році – 18,1%). Це вимагає негайної реакції суспільства на нейтралізацію наслідків цієї демографічної тенденції та вирішення проблем, пов'язаних з якістю життя людей похилого віку, зокрема їхнім здоров'ям.

Постійне старіння населення України створює численні виклики, на які необхідно швидко та комплексно реагувати. Зі зростанням чисельності людей похилого віку збільшується тиск на різні сектори суспільства, включаючи охорону здоров'я, соціальні служби, ринок праці.

Демографічні зміни означають, що значна частина населення буде потребувати спеціалізованого догляду та підтримки, враховуючи їхні унікальні потреби, починаючи від медичного обслуговування та житла до соціальної інтеграції та фінансового забезпечення [1].

В Україні розвинена мережа Університетів третього віку. Вважаємо, що нині вони виступають ключовим компонентом у наданні соціальної допомоги літнім людям [3; 4], а саме: створюють сприятливі умови, сприяючи тим самим всебічному розвитку людей похилого віку. Отже, відбувається інтеграція та реінтеграція цієї категорії населення в активне суспільне життя.

Актуальним є надання допомоги у пристосуванні до сучасних умов, включаючи оволодіння новими знаннями, такими як процес старіння та його особливості, методи збереження здоров'я, навички самодопомоги, здорового способу життя, знання законодавства, використання новітніх технологій та можливостей волонтерської роботи; підвищення якості життя завдяки доступу до сучасних технологій та адаптації до технологічних змін; розвиток практичних умінь і навичок, розширення кола спілкування та обміну досвідом.

Досліджуючи Київський університет третього віку хочемо звернути увагу щодо застосування принципу «рівний-рівному» на факультети основ медицини та здорового способу життя. Зазначений принцип виступає одним з керуючих у наданні послуг та передбачає максимально широке залучення до проведення

занять та навчання людей похилого віку осіб, які мають відповідний досвід та освіту, глибоке розуміння теми та проблем, що включені у програму. Для цього залучаються викладачі закладів вищої освіти різних рівнів акредитації, науковці, вчителі закладів загальної середньої освіти, члени громадських організацій, волонтери тощо. Навчання осіб похилого віку передбачає врахування їхнього життєвого досвіду, наявних знань і навичок, використання інтерактивних форм взаємодії між учасниками навчального процесу [2]. У цьому процесі використовуються як традиційні методи навчання, такі як лекції та практичні заняття, так і сучасні методи, включаючи тренінгові техніки та модульне навчання, що базуються на специфічних потребах та інтересах студентів. Громадяни похилого віку зацікавлені у навчанні на визначених факультетах. За опитуванням, вони надають перевагу саме здоров'ю, навичкам самодопомоги у цей складний час.

Отже, підтримка здоров'я людей похилого віку, здійснюється за допомогою різнопланових ресурсів, включаючи відповідні програми, котрі активізують і залучають зазначену категорію населення до суспільного життя, оскільки мають важливе значення для їхнього добробуту, надаючи можливості для соціальної участі, розвитку та відчуття мети під час війни та післявоєнного відновлення.

Література

1. Драчук О.В. Аналіз нормативно-правового забезпечення у сфері захисту населення в умовах воєнного стану. Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія. К. : Міленіум, 2022. 13(1). С. 31-40. DOI: http://dx.doi.org/10.31548/hspedagog13(1).2022.31-40

2. Драчук О.В. Неперервна освіта осіб «третього віку». Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України та світу: матеріали Міжнар. наук.-практ. конфер., присвячної 125-річчю Національного університету біоресурсів і природокористування України. 28 травня 2023 р., м. Київ. К., 2023. С. 53-54. https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u187/sekciya_4_0.pdf

3. Драчук О.В. Освіта для громадян похилого віку: досвід та майбутні можливості. Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія. К.: Міленіум, 2023. 14(2). С. 39-46. DOI: http://dx.doi.org/10.31548/hspedagog14(2).2023.39-46.

4. Драчук О.В. Університети третього віку: стан і перспективи. Роль молоді у розвитку АПК України : м-ли VII Міжнар. наук.-практ. конфер. студентів, аспірантів і молодих вчених. м. Київ, 19-20 квітня 2023 р. К., 2023. С. 130-133. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u317/2023_zbirnik_19.04.23_sait_11.10.23.pdf

ІВАЩУК Максим Володимирович,
аспірант,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЖІНОЧИЙ ЧИННИК У ВЕРХОВНІЙ РАДІ ВОСЬМОГО СКЛИКАННЯ

Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади, що відповідає за формування внутрішньої та зовнішньої політики, а отже виступає основоположним органом як законодавчої бази держави, так і в формуванні ставлення громадян України до проблем рівних прав та можливостей жінок та чоловіків. Парламент Верховної Ради восьмого скликання проголосив курс на інтеграцію до ЄС та НАТО та закріпив європейський вектору розвитку в Конституції, що стало початком трансформації державної політики в багатьох сферах, в тому числі і щодо ґендерної політики. А це, у свою чергу, стало проголошенням відповідальності щодо врегулювання питань етики та рівномірного представлення жінок та чоловіків.

За прийняття законопроєкту №9037 щодо закріплення у Конституції курсу на членство у ЄС і НАТО на засіданні 7 лютого проголосували 334 депутати. Важливим компонентом діяльності парламенту є дотримання принципів ґендерної рівності та недискримінації, а отже Україні необхідно дотримуватися принципів ґендерної рівності у діяльність органів влади та інтегрувати їх у всі сфери суспільних відносин. У цьому аспекті важливо проаналізувати ґендерний склад Верховної Ради всьомого скликання.

У парламенті VIII скликання працювали 412 нардепи чоловічої статі (88%) і 56 жінок-депутаток (12%). Існує тенденція щодо зростання кількості жінок у парламенті, оскільки у попередньому скликанні цей показник склав 9,6%. Також позитивною тенденцією є актуалізація серед народних депутатів необхідності боротьби із неналежною поведінкою шодо питань сексизму та дискримінації. Хоча більшість парламентарів продовжує ігнорувати різноманітні дискримінаційні прояви, окремі представники все активніше піднімають дискусію щодо даної проблеми.

Щодо характеристики ґендерної політики кожної партії, то наприклад партія «Солідарність» не мала механізму забезпечення представництва жінок на лідерських позиціях партії: виконавча рада партії – центральна рада – складалася з 51 учасника, серед яких лише 6 жінок, що становило 12%. У партії не було окремої жіночої організації чи центру, спрямованої на залучення більшої кількості жінок до політичної діяльності.

У партії «Народий Фронт» теж не було окремої жіночої організації чи центру, спрямованої на залучення більшої кількості жінок до політичної діяльності. Також не було особи, відповідальної за ґендерну рівність у партійному керівництві. Таким чином, частка жінок у керівництві фракції

становила 17%. Партійна фракція включала 81 народного депутата включно з 11 жінками, що дорівнює 14%.

Керівництво фракції «Всеукраїнське Об'єднання «Батьківщина» складалося з Голови та депутата, яку очолювала жінка – Юлія Тимошенко. У фракцію входило 19 народних депутатів, серед яких 5 жінок що склало 26%. Тим не менш, механізм забезпечення жіночого представництва на керівних посадах в партії був відсутній.

Політична Партія «Об'єднання «Самопоміч» теж не мала окремої жіночої організації чи центру, спрямованого на залучення більшої кількості жінок до політичної діяльності. Партійна фракція включала 26 народних депутатів, серед яких 8 жінок, що становило 31%. Ця партія була єдиною парламентською організацією, яка виконала 30-відсоткову гендерну квоту за підсумками парламентських виборів 2014 року. Важливий факт, що представник партії Оксана Сироїд стала першою жінкою, яка була обрана і призначена на посаду заступниці Голови українського парламенту.

Необхідно зазначити, що з кожним новим скликанням Верховної Ради України та відповідним збільшенням числа депутаток відбувається поступове збільшення їхнього представництва в постійних комісіях Верховної Ради України. Однак, до 2014 року жодна жінка не займала посаду Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України або Заступника Голови Верховної Ради України. І саме VIII скликання Верховної Ради України стало проривом у представництві жінок у керівному органі парламенту, оскільки 4 грудня 2014 року Оксана Сироїд була обрана заступником голови Верховної Ради України та стала першою жінкою-депутаткою, яка зайняла таку високу посаду у парламенті.

Отже, діяльність Верховної Ради України в плані забезпечення реалізації політики ґендерної рівності не можна назвати успішною. За період 2014-2019 необхідно було запровадити ряд змін, які б стосувалися розподілу керівних посад серед жінок. Існує великий розрив між кількістю представників чоловічої та жіночої статі – жінки-депутатки складали лише десяту частину складу парламенту. Однак це може свідчити про те, що при формуванні складу парламентарів основним аспектом вибору є орієнтування не на кількісну характеристику представників, а на якісну, тобто професійні досягнення.

Література

1. Верховна Рада України 8-го скликання: проблеми, виклики та досягнення у процесі реалізації ґендерної політики«», Владислав Ієрусалимов: https://www.wicc.net.ua/media/gender_VR.pdf

2. «Участь жінок в українській політиці», Міжнародний центр перспективних досліджень, Олена Захарова, Анатолій Октисюк, 2017 р.: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/t_women_s_participation_in_the_ukrainian_politics_ukr.pdf

КОСТИНЮК Василь Степанович, здобувач
вищої освіти третього (освітньо-наукового)
рівня за спеціальністю
011 "Освітні, педагогічні науки",
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

НАЦІОНАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ ЯК ЧИННИК ПАТРІОТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА

Значення лідерства у розвитку соціуму сьогодення важко переоцінити. Сучасні умови повномасштабного вторгнення «братнього» народу в Україну вимагають переоцінки цінностей, радикальної зміни ролі людини-громадянина, людини-патріота. Трансформаційні суспільні процеси диктують потреби у новому типі лідера, що характеризується якостями, відмінними від тих, якими були наділені лідери минулого: цілеспрямованість, пошук шляхів і векторів для змін і трансформацій, інноваційнійність у вирішенні виникаючих проблем, готовність до ризикових рішень та соціальної відповідальності. На першому місці серед якостей сучасного лідера виокремлюємо національну самосвідомість як чинник патріотичного лідерства, як системоутворюючу основу трансформаційних процесів у суспільному житті сьогоднішньої України.

Плеяда дослідників, у полі зору наукових досліджень яких знаходиться питання формування лідерських та громадянських якостей особистості, її національної свідомості – І. Бех, П. Вербицька, П. Ігнатенко, С. Максименко, А. Погрібний, В. Поплужний, Ю. Руденко, К. Чорна, О. Шестопалюк та інші.

Лідерство як феномен і суспільне явище розглядається у різних аспектах: соціально-історичному, культурологічному (механізм задоволення соціальної потреби суспільства в управлінні), філософському (процес домінування особистості та її впливу на людей), політологічному (найвища форма влади), соціально-психологічному (елемент організації та управління суспільними процесами окресленій групі) [3, с. 2].

Вимоги до постаті лідера і соціальні запити до його діяльності формують нову модель національно свідомої особистості з лідерськими якостями, яка спроможна консолідувати власні зусилля на «розвиток держави з розвиненою економікою, високим рівнем культури, якості життя, гуманістичних принципів» [2, с.69]. Базовою системоутворюючою основою національної самосвідомості лідера є моральні цінності. На думку науковиці Л. Кочубей, саме духовність, національний ренесанс, зміцнення громадянської самосвідомості кожного українця – це основа всіх демократичних перетворень у нашому соціумі [1, с.208].

Сьогодні яскравими прикладами патріотичного лідерства є самовіддана волонтерська діяльність відомих діячів медійного простору, освітян, медиків,

учнівської та студентської молоді. Аналіз історії розвитку і сучасного стану волонтерства у різних країнах доводить, що основною галуззю діяльності добровольців є соціальна, тобто та важлива сфера діяльності, у якій участь держави визнається недостатньо ефективною. У розвинутих зарубіжних країнах участь населення у волонтерській діяльності давно стала невід'ємною частиною соціальної практики. Особливим є волонтерство в Україні у період повномасштабного вторгнення, за якого лідерська позиція очільників громадських рухів, благодійних фондів і організацій однозначно характеризується високим сформованості національної самосвідомості, патріотизму, жертовності в ім'я процвітання нації.

Одним із чільних завдань волонтера, крім надання допомоги, є завдання повести за собою, переконати у можливості змін і показати своїм прикладом, що зміни на краще можливі. Реалізація цих завдань свідчить про високий ріень сформованості лідерського потенціалу. Яскравим прикладом діяльності лідера-патріота є Юлія Паєвська (Тайра), військовослужбовиця, парамедикиня, волонтерка, засновниця благодійного фонду «Мрія», метою якого є допомога родинам військовополонених і цивільних бранців. Жінки-лідери є і поряд з нами, у освітянському середовищі: офіційним волонтером Благодійного фонду «Бути», уповноваженої особою Дніпровської міської ради з питань евакуації мирного населення із зони бойових дій на сході Україні, розселення та надання постійної інформаційної підтримки є старший викладач кафедри педагогіки, канд.пед.наук Лідія Чередник. Поле діяльності цієї жінки-лідера налічує більше 10 позицій: забезпечення бойових підрозділів на сході та півдні України, евакуація мирного населення, постійна підтримка родин ВПО, пошук загиблих, співпраця з міжнародними волонтерськими організаціями та міжнародними благодійними фондами, проведення благодійних зборів з метою закупки для ЗСУ необхідного.

Отже, лідерські якості – це узагальнені індивідуально-особистісні якості та соціально-психологічні характеристики людини, що сприяють авторитетності її позиції у суспільстві, організовувати злагоджену взаємодію у певному колі чи групі людей (здатність організовувати і повести за собою, комунікабельність, уміння брати на себе відповідальність за прийняті рішення тощо). Поряд з цим ознаками патріотичного лідерства як діяльності на благо суспільства зі сформованою національною характеристикою є національна самосвідомість, патріотизм, свого роду жертовність во благо інших, стійкість до маніпулятивних впливів (особливо у період гібридної війни), чітке усвідомлення власної ролі в українському суспільстві і бачення перспектив його розвитку тощо.

Література

1. Кочубей Л. Громадянська самосвідомість українців: що заважає бути відповідальним за стан справ у суспільстві? Наукові записки. Вип. 6 (68). Режим доступу:
https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/kochubei_gromadianska.pdf

2. Кульчицький В. Патріотизм як фактор формування лідерської компетентності молодої людини. Молодь і ринок. 2018. № 8 (163). С. 66-71.

3. Цзіці Л. Лідерські якості як вектор успішної професійної підготовки фахівця. Innovative solutions in modern science. 2016. № 8(8). С. 1-9. Режим доступу: https://core.ac.uk/download/pdf/145611773.pdf.

КУЛЬТЕНКО Валентина Павлівна,
кандидат філософських наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ГОЛОС ТИХ, КОГО НЕ БУЛО ЧУТИ: ЖІНКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ ТА КУЛЬТУРІ

Становлення та філософське оформлення української національної ідеї відбулося в 19 ст. Як зазначила В. Агеєва: «Доля поневоленої культури — приреченість на непочутість у ширшому світі, на самозамкненість, бо популярністю обдаровують лише загарбники». [1] Однією з умов формування національної ідентичності було прагнення вивести українську культуру з тенет провінційності, надати їй глобального горизонту. Саме цього досягла в своїй творчості Леся Українка, яка не писала про автентично українське або суто жіноче (феміністичне), але прагла до творення високого мистецтва, віднайдення істини («слово родить правду»). Тематику її творів визначала потреба осмислення добра і зла, вічних цінностей, позбавлених гендерних або народних локальних конотацій. Відбувалось творення нового типу культури на зміну старій віджилій. Леся стала голосом загроженої спільноти, апологетом звільнення як жіночого , так і України, української культури («Кассандра», «Бояриня»): «дати голос тим, кого не було чути» - за О.Забужко.

В своїх художніх творах Леся Українка опонувала народницькому характеру Шевченкової творчості, підіймаючи свою до рівня високої, подекуди елітарної. Депровінціалізацію української культури вона здійснювала, не обмежуючи тематику своїх творів суто національною, але проводячи паралелі між греко-римськими, шотландсько-британськими («Роберт Брюс, король шотландський»), християно-іудейськими («Адвокат Мартіан», «Йоганна, жінка Хусова») відносинами та україно-російськими. Експлікуючи греко-римьку історію на українську, Леся порівняла римлян з росіянами, варварами, що також стали завойовниками та спадкоємцями культури, вищої за власну («Оргія», «Руфін і Присцила»). Вона показала українську ситуацію в дзеркалі європейської та світової історії й культури, демонструючи її типовість.

Присутність жінки в українській культурі, соціальному житті є доволі органічним явищем. З часів Русі жінки демонстрували свою соціальну активність – від вищих державних посад (княгиня Ольга), до самостійної економічної діяльности (про що свідчать графіті 11-13 ст. на стінах Софії

Київської). Леся Українка, як найпотужніша українська літераторка нової доби, так само на рівних конкурувала з чоловіками-авторами, сміливо пропонуючи нетрадиційні інтерпретації для традиційних сюжетів («Одержима», «На полі крові», «Камінний господар»). Її творчість стала маніфестацією гордости, нескореності, відмови приймати пожертви, поблажки від сильних світу: лише жертва приймає пожертву. Для неї такий порядку речей є аморальним, й вона захищала власну суб'єктність, власний, нехай і помилковий або трагічний, вибір, свободу власної волі («Contra spem spero»), власний дійсно моральний екзистенціальний вибір.

Не приймаючи пожертв заради своєї жіночности, в українському культурному просторі здійснювали й здійснюють свою діяльність багато жінок, що продовжують традиції фемінізму як відповідального морального вибору на користь «свободи для-». Їхня діяльність є не просто боротьбою за права жінок, вони мають їх за замовчуванням та демонструють вміння користуватись ними задля посилення власної суб'єктности, індивідуальности та ідентичности. Створюваний ними світ – це світ множинности індивідуальних свобод, відповідальности еліти перед тими, хто йде за ними, це усвідомлення власної значущости й відповідальної громадянської позиції. Артикульовані ними теми охоплюють всю повноту проблем, з яким стикається сучасне українське суспільство – від забезпечення воєнних та соціально-економічних потреб країни, що бореться за власну свободу, до відстоювання міжнародних інтересів та світової підтримки України. Значимим є внесок українських жінок в забезпечення освітньо-наукової діяльности на всіх рівнях та в множинних формах організації освітнього процесу – від традиційних до альтернативних та новаторських. Йдеться, з одного боку, про забезпечення багатоступеневого освітнього процесу, що в переважній більшости випадків здійснюється саме жінками-освітянами. З іншого боку, сучасний світ відкриває варіатив можливостей для самоосвіти, онлайн-освіти, доступу до інклюзивного освітнього середовища – задля максимального забезпечення освітніх потреб максимально широких верст населення. Такі освітні проєкти передбачають можливість для здобувачів здобути нові професії, розширити перелік власних компетентностей, підвищити загальний інтелектуальний рівень, долучитись до актуальних літературних, мистецьких вітчизняних та зарубіжних новинок, поглибити знання вітчизняної історії та культури тощо.

Можемо стверджувати активну позицію українських жінок щодо захисту й розбудови держави та діяльности інституцій громадянського суспільства. Оксана Забужко зазначила: «Будь-яка культура визначається, серед іншого, тим, як вона дає собі раду зі своїми жінками: як використовує, валоризує й меморалізує ресурс тої половини соціуму, котра прямо відповідає за його біологічне відтворення». [2, С.50] Йдеться не лише про ставлення з боку держави та суспільства до жіночої половини свого населення в режимі реального часу, але й про коректну політику пам'яти (комеморації) щодо попередніх поколінь або неопрацьованих уроків історії. В цьому контексті здійснюють роботу, зокрема, О. Забужко, В. Агеєва, Е. Антонюк, І. Фаріон, Т. Огаркова, Н. Кривда та інші, що активно повертають (або очищують від

комуністичного совєтського наросту) в науковий та культурно-історичний дискурс імена славетних попередників, в тому числі й видатних жінок України – Олени Пчілки, Лесі Українки, сестер Линтварьових, Марії Закревської, Людмили Старицької-Черняхівської, Ірини Вільде, Соломії Павличко, Оксани Міяковської-Радиш, Тетяни та Софії Яблонських, Марії Примаченко, Катерини Білокур, Алли Горської, Олександри Екстер, Соні Делоне та інших.

В своєму подкасті про культуру (https://www.youtube.com/@kult_podcast) В. Єрмоленко та Т. Огаркова відзначають правдивий страждальний тип української літератури, який характеризується рисами говоріння з землею, говоріння кров'ю, відчування горя народного, болі народу. В ній (українській культурі) новаторство переплітається, а іноді протистоїть традиції (як у Лесі Українки в «Лісовій пісні» фольклор з авангардом), архаїка поєднується з новаторством, історичні архетипи степу, скіфів – з модерними викликами (як у творчості Onuka, Руслани Лежичко, Jerry Heil та Alyona Alyona та ін.) Твори мисткинь, не залежно від того, чи є вони зразками високої культури, або народного мистецтва, містять мотиви спротиву тиранії, насильству, апелюючи до теми гідности людини.

Ролан Барт запропонував так званий «колоніальний критерій» розмежування, «коли відмінність «від мене» сприймається за відхилення від норми». [3, С.190] Дослідник застосовував його при аналізі мов та репресивних практик лінгвоциду. Однак О. Забужко вважає хрестоматійним прикладом його застосування в шовіністичних контекстах, зокрема гендеру: «Жінка – теж людина», тобто при певній мірі лояльности може бути потрактована як чоловік, хоч і «недосконалий», бо з інакшими репродуктивними органами». Таким чином сама постановка питання в будь-якій формі щодо дозволів жінкам є свідченням колонізації духа, культурного егоцентризму, що має своїм продовженням інші різновиди примусу, підкорення однією людиною іншої.

Література

1. Агеєва В. За лаштунками імперії. Есеї про українсько-російські культурні відносини. К.: Віхола, 2021.

2. Забужко О. Як рубали вишневий сад, або Довга дорога з Бад-Емсу. К.: Вид.дім «Комора», 2021. 96 с.

3. Забужко О. Планета Полин. Вибрані есеї. К.: Комара, 2021. 384 с.

ЛАНОВЮК Людмила Петрівна,
кандидат історичних наук, доцент
ХВІСТ Вікторія Олексіївна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ТЕНДЕНЦІЇ ГЕНДОРУ: ДИНАМІКА ЗМІН У СКЛАДІ ДЕПУТАТІВ ВЕРХОВНОЇ РАДИ ЗА СТАТТЮ І ВІКОМ У ПЕРІОД З 1994 ПО 2002 РІК

В українській політиці більшає жінок. Із кожним новим скликанням Верховної Ради зростає кількість жінок-нардепок. При розгляді вказаного питання важливо враховувати суттєву обставину, яка полягає в тому, що Верховна Рада формуються шляхом виборів. Демографічні аспекти підбору кадрів і комплектування певних владних структур відображені у Конституції України та Законах України про вибори народних депутатів. Статтею 38 Конституції України визначено, що: громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування; громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування.

У першому парламенті незалежної України було 13 жінок. На парламентських виборах 1994 року кандидатами в депутати було зареєстровано 430 жінок. У середньому майже по одній жінці на виборчий округ. Більшість висувалися як незалежні кандидати і тільки 150 мали підтримку або були членами партій чи виборчих блоків. У другий тур виборів вийшла 51 жінка, тобто кожна восьма кандидатка, із них 3 мала партійну підтримку. У 1994 році 12 жінок стали народними депутатами і ще 7 зайняли перше місце в округах, де вибори не відбулися. 7 жінок стали депутатами під час довиборів. Таким чином, у складі Верховної Ради XIII скликання було 19 депутатів-жінок, що становило 4 відсотка від загальної кількості депутатів.

До Верховної Ради України чотирнадцятого (третього) скликання було обрано 37 жінок (7,38 відсотків обраних народних депутатів) - 12 членів Комуністичної партії України, 3 - Всеукраїнського об'єднання «Громада», 3 - Аграрної партії України, 4 - Прогресивної соціалістичної партії, 2 - Народного Руху України, 2 - Партії зелених, 12 - Соціалістичної партії, 1 - Селянської партії, 1 - Конгресу Українських Націоналістів, 1 — Партії «Реформи і порядок».

Серед жінок, обраних народними депутатами, переважали вчителі -11 (в тому числі 5 за спеціальністю «історія і суспільствознавство» , 2 -«українська мова і література», 1 — «російська мова і література», 2 - «математика», 1 - працює у початкових класах), 6 - зооінженери; 4 економісти, 3 - лікарі, 3 - інженери-механіки, 2 - агрономи, 3 - юристи, 1 - викладач ВУЗу, 1 - політолог, 1- журналіст.

Понад три чверті (78,1 відсотки) жінок, обраних до Верховної Ради України, були у віці 30-50 років, 2 (6,3 відсотки) - 21-23 роки, 4 (2,5 відсотки) - 51-59 років. Стецько Я. – лідеру Конгресу українських націоналістів було 78 років (народилася у 1920 році).

Соціологічні дослідження стверджують, що жінкам-політикам не варто особливо розраховувати на жіночу частину електорату, яка звикла бачити захисниками своїх інтересів виключно чоловіків. Моніторинг громадської думки, проведений напередодні виборів 1998 року, засвідчив неготовність українського суспільства до якихось суттєвих змін у цьому відношенні.

Верховна Рада, яка обрана у березні 2002 року, оновилася на 60 відсотків, стала старшою в середньому за віком і менш фемінізованою порівняно з минулим складом. 40 відсотків депутатів переобрано на другий, третій, а ряд і на четвертий термін, тоді як на виборах 1998 року таких переобраних було 33 відсотка. Це дає підстави вважати, що новий склад парламенту в певній мірі є більш професійним.

Порівняно із попереднім скликанням новий склад парламенту постарішав у своїй пропорційній частині. Якщо у 1998 році у Верховній Раді депутати старше 50 років становили 28 відсотків, то у складі нового скликання 46, а депутати у віці від 30 до 50 років відповідно 69 і 52 відсотка. Молодша частина депутатів обрана в основному по мажоритарних округах.

У певній мірі змінилося співвідношення депутатів за партійною належністю. Якщо у складі парламенту третього скликання співвідношення партійних і безпартійних становило 68 і 32 відсотка, то у Верховній Раді, обраній у березні 2002 року відповідно 67 і 33 відсотка.

Не змінився склад депутатів і за освітнім рівнем: 98 із них мають вищу і по одному відсотку відповідно середню спеціальну і незакінчену вищу.

На тому ж рівні залишилась кількість підприємців – 21 відсоток, представників влади і органів місцевого самоврядування – 9 відсотків, проте поменшало представників громадських організацій – 5 проти 8 відсотків у 1998 році. Водночас, зросла частка партійних функціонерів і представників секретаріатів – з 2-х до 5 відсотків. Натомість стало менше керівників державних підприємств – було 7, а стало 4 відсотка, та працівників соціально-культурної сфери – відповідно 9 і 6 відсотків [1].

Узагальнюючи вище сказане, можемо стверджувати, що волею виборців до Верховної Ради у 1994, 1998 і 2002 роках обиралися громадяни різного віку та статі і очевидно, що відбулися суттєві зміни за вказаними показниками. Прикметно, що у парламентах європейських країн кількість жінок стабільно перевищує третину депутатського складу.

Література

1. Урядовий кур’єр. – 2002, 7 березня.

МАРТИН Андрій Геннадійович,
доктор економічних наук, професор
ГУНЬКО Людмила Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
МОРОЗ Юлія Олександрівна,
аспірантка
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ДОСТУПІ ДО ПРОФЕСІЇ ЗЕМЛЕВПОРЯДНИКА В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НОВІ ВИКЛИКИ

Гендерна нерівність є одним з проявів соціально-економічної диференціації населення, що зумовлює різні можливості самореалізації жінок та чоловіків у суспільстві. На сьогоднішній день стереотипи щодо суто жіночих і суто чоловічих професій ще не зруйновані. Хоча нині чимало так званих «чоловічих» професій змінились завдяки новітнім технологіям. Але ООН представила звіт, в якому вказала на зростання «гендерного цифрового розвитку» у світі, коли жінки недостатньо представлені у науці, дизайні та інженерії (в секторі інженерних професій – 15% від кількості працівників). І професія землевпорядника у багатьох країнах на рівні соціального стереотипу часто вважається "чоловічою" [1].

Також на Всесвітньому економічному форумі оприлюднено дані про те, що в середньому у світі оплата праці жінок менша, ніж у чоловіків на аналогічних посадах на 60%. Гендерний розрив у зарплатах в ЄС менший. Нажаль Україна належить до держав, де ринок праці і досі розділений на «чоловічі» та «жіночі» професії, при цьому Держстат визнає, що зарплата жінок на 20 відсотків менша від зарплати чоловіків [2].

Сьогодні перед фахівцями у сфері земельних відносин не ставляться завдання, на виконання яких впливають фізіологічні здібності статі. Найпоширенішими вимоги до кандидатів на роботу інженера-землевпорядника та інженера-геодезиста є вміння працювати з відповідним програмним забезпеченням (85% роботодавців), навички роботи із сучасними приладами, вміння працювати з документацією. Обов'язковим практично на кожному підприємстві є вміння працівника працювати з пакетом офісних додатків «Microsoft Office» (90%). Важливою вимогою до кандидатів також є вміння працювати з сучасними ГІС-системами (такими як ArcGis та QGis). На вакансії інженера-геодезиста у 40% випадків потребується особа, здатна працювати в програмах камеральної обробки даних знімання (Digitals). Більшість роботодавців шукають землевпорядників, які вміють працювати з електронними тахеометрами, GPS-приймачами, лазерними нівелірами [1].

Сертифікатом інженера-землевпорядника на сьогоднішній день володіють 6019 осіб, з яких 59% чоловіків, та 41% жінок. Серед оцінювачів з експертної

грошової оцінки земельних ділянок на сьогодні майже збережено гендерний баланс, різниця складає лише 1%. Сертифікованих інженерів-геодезистів, згідно реєстру в Україні налічується близько 1700 осіб. З них 80% чоловіків, і 20% жінок. В України переважають чоловіки-геодезисти. Це може бути наслідком того, що робота геодезиста тісно пов'язана з фізичними навантаженнями та, в деяких випадках, екстремальними умовами роботи [1].

Варто зазначити, що чисельність сертифікованих інженерів-геодезистів добре корелює з регіональним продуктом будівництва та міським житловим фондом. Тому враховуючи сьогодення України: постійні обстріли і руйнування шкіл, дитячих садочків, житлових будівель, медичних закладів, об'єктів енергетичної інфраструктури, можна припустити, що роль геодезистів і землевпорядників після закінчення бойових дій для відновлення об'єктів житлової і громадської забудови зросте в східних і південних регіонах. Оскільки такі фахівці першочергового стануть до відбудови міст і сіл, адже все починається з геодезичних вимірювань.

В Україні надзвичайно низький рівень представництва жінок у вищих органах державного управління, політичних та профспілкових структур. Так, жінки в Україні контролюють лише 5 – 10 відсотків економічних ресурсів [3].

Сфера земельних відносин не є виключенням. Жінки знаходяться у гіршому становищі, ніж чоловіки у плані кар'єрного росту. Малий відсоток жінок стають керівниками, особливо на високому рівні. Аналіз статистичних даних свідчить, що кількість підприємств у приватному бізнесі сфери геодезії та землеустрою, які очолюються чоловіками, за даними досліджень, становить 70%. Тобто, чим вище соціальний статус посади, тим менше на цих посадах жінок.

В органах управління земельними ресурсами на керівних посадах сьогодні ситуація наступна: 58 % керівних посад займають жінки, 42 % - чоловіків. Хоча раніше ми спостерігали дещо іншу картину, оскільки ми почали проводити дослідження ще в 2021 році (тоді було 61% чоловіків, 39% жінок) [1]. Ці зміни ми пов'язуємо з повномасштабним вторгнення росії в Україну. Після 24 лютого 2022 року значна чисельність чоловіків в державних органах управління земельними ресурсами стали на захист нашої держави і нині перебувають в лавах ЗСУ.

Отже, наразі у сфері земельних відносин задіяна приблизно рівна кількість чоловіків та жінок. В Україні гендерна нерівність виражається в тому, що жінки в цілому посідають менш престижні та оплачувані робочі місця, заробляють в середньому менше, рідше посідають керівні посади, хоча між тим мають вищий рівень освіти.

Література

1. Martyn A., Hunko L., Moroz Y., Reznik N. Gender Equality in Access to the Profession of Land Surveyor and Geodesist & Land Appraiser in Ukraine: National and Regional Assessment. International Transaction Journal of Engineering, Management, & Applied Sciences & Technologies, 13(2), 13A2S, 1-8. http://TUENGR.COM/V13/13A2S.pdf DOI: 10.14456/ITJEMAST.2022.40

2. Жінки та чоловіки на ринку праці. Доступ: https://ukrstat.gov.ua/operativ/pro_stat/Prosto/m&w/j_ch_na%20runky_praci.pdf
3. Гендерну рівність у сфері праці – під профспілковий контроль! Доступ: https://www.fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/80-gumanitarna-robota-genderni-pitannya

НАГОРНА Катерина Володимирівна,
асистент кафедри управління та
освітніх технологій,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м.Київ, Україна)

ЖІНОЧЕ ЛІДЕРСТВО – СТАТИ РУШІЄМ ЗМІН

«Природа сказала жінці: будь прекрасною,
якщо можеш, мудрою, якщо хочеш,
але розсудливою ти повинна бути неодмінно»
П'єр Де Бомарше

Кажуть, у лідера є дві важливі риси: по-перше, він сам кудись прямує, по-друге, може повести за собою людей. Наш світ дуже швидко змінюється. Раніше уявити жінку на керівній посаді було нереально — це порушувало усталені правила та канони. А зараз це нормальне та здорове явище у суспільстві. І, більше, лідерство серед жінок варто розвивати. Адже вони мають інший погляд на робочі завдання, свій стиль управління. Деякі питання вони оцінюють краще з точки зору психології та емоційної гнучкості. Це може бути дуже цінним у багатьох ситуаціях. Наприклад, дослідження консалтингової компанії Zenger Folkman виявило, що представниць слабкої статі оцінюють як ефективних лідерів частіше, ніж сильної, на кожному рівні управління. Це може свідчити про те, що жінки долають кризи краще. Та й, власне, багато експертів сходяться на думці: чим яскравіше в компанії виражене різноманіття — як гендерне, так і расове, культурне, вікове, тим вона успішніша.

Якщо поглянути на жіноче лідерство з точки зору психології, то варто виокремити такі якості, як: критичне мислення, лідерство, прийняття рішень з використанням нових технологій на основі даних та аналітики, ведення переговорів, розуміння власних і чужих емоцій та відповідна поведінка, впевненість у собі. Статистика за 2020 р. показав, що 54% жінок упевнені, що отримують меншу заробітну плату через фактор статі. І цей показник значно виріс порівняно з даними за 2017 р. (46%), тож варто задуматися, як покращити ситуацію. До того ж, у 2019 р. Україна посіла лише 61 місце зі 144 у Глобальному рейтингу гендерної рівності (The Global Gender Gap Report 2017). Він проводився під егідою Всесвітнього економічного форуму та оцінював

гендерний підхід з точки зору залучення жінок в економіку, політику, освіту та охорону здоров'я. У цьому контексті нам також є куди рости.

З початком повномасштабного вторгнення, кількість жінок, які зі зброєю пішли захищати Україну, зросла на 40%. Нині у складі ЗСУ 43 тисячі військовослужбовиць і це майже втричі більше ніж у 2014-му, З моменту незаконної та неспровокованої агресії росії проти України 24 лютого 2022 року український жіночий рух одразу долучився до національної оборони та протидії агресору. За оцінками Міністерства оборони України, жінки становлять близько 15% від загальної чисельності Збройних Сил України. Це відповідає кращим світовим практикам і стало можливим, зокрема, завдяки системній законодавчій що тривала ще з 2014 року [1]. Поштовхом для зростання кількості жінок в армії стала війна на сході України, яка почалася 2014-го, а також законодавчі зміни. У 2018-му парламент ухвалив Закон про рівні права і можливості для чоловіків і жінок при проходженні військової служби. Це дало можливість жінкам обирати посади, на яких вони хочуть служити та здобувати бойові спеціальності на рівні з чоловіками. Нині для жінок скасовано будь-які обмеження щодо військових спеціальностей. А у травні 2019-го Кабмін дозволив дівчатам вступати до військових ліцеїв. На сьогодні змінено законодавство і накази, де жінки можуть бути так само зі званнями і очолювати ті чи інші військові підрозділи. Проте, ще дуже багато треба змінювати і ментально. І, на жаль, те, що стосується сексуальних домагань і, в принципі, такого сексистського відношення. Але все ж, ці зміни створили добрі передумови та більше можливостей для лідерства жінок у політичній, економічній та соціальній сфері на різних рівнях – від запуску державної машини із гендерної політики на чолі з Урядовою уповноваженою з питань гендерної політики до активізації національних інформаційних кампаній, зокрема, щодо підтримки жінок на виборах чи протидії домашньому насильству, а також практичної участі жінок у місцевому самоврядуванні.

Жінки є одним із найбільших в Україні ключових стрижнів економічної стабільності нашої держави. основу для таких можливостей держава намагається закладати вже сьогодні, шукаючи рівності як на політичному шляху в ЄС, так і на шляху до перемоги. Перспективним напрямком після перемоги може стати об’єднання українських жіночих організацій в єдину національну платформу, спільні міжнародні заяви й практичні зусилля для гарантування міжнародної підтримки нашій країні й координація зусиль у спільних проєктах для ефективної відбудови України. Визначення свого місця боротьби на війні, активна робота зі своїми спільнотами та допомога тим, хто дійсно потребує – це і є лідерство українських жінок. Жінки ефективно використовують доступні їм інструменти протистояння агресору, демонструють готовність відбудовувати Україну у пост-воєнний час та переконливо свідчать, що місце жінки там, де ухвалюються всі рішення як у військовий, так і в мирний час.

Література

1. https://interfax.com.ua/news/general/949460.html

РЕНСЬКА Індіра Іванівна,
старший викладач,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЖІНОЧИЙ ЛІДЕР В ОСВІТІ, ЛІТЕРАТУРІ ТА СУСПІЛЬСТВІ: ЖИТТЄВИЙ ТА ТВОРЧИЙ ШЛЯХ ЛЮБОВІ ЛИСЕНКО (МАРҐО ҐЕЙКО)

У сучасному світі роль жінки у суспільстві є надзвичайно важливою і різноманітною. Саме це є одним із основних критеріїв розвитку країни. Жінка здатна мати будь-яку професію, тим паче у науковій та культурній сфері. Україна славиться своїм прекрасним доробком науковиць, серед них є не тільки талановиті дослідниці, а ще й мами, громадські активістки та гідні громадянки своєї країни. Саме жінки відіграють ключову роль у формуванні та збереженні родинного добробуту. Окрім цього, сучасні жінки активно займаються професійною діяльністю у різних галузях економіки та науки. Вони досягають успіхів у вищій освіті, науковій діяльності, бізнесі, політиці та інших сферах. Жінки також беруть активну участь у громадському житті, волонтерстві, громадських організаціях та політичних процесах. Вони пропагують права та інтереси жінок, борються за рівність і справедливість у суспільстві.

До того ж, саме жінки виступають як носії та берегині культурних та традиційних цінностей у суспільстві. Вони передають знання та навички наступним поколінням, зберігаючи історичну спадщину та культурні звичаї. Не менш важливим є залучення жінок до боротьби за права та рівність. Жінки борються за право на рівні можливості в освіті, праці, політиці та інших сферах життя.

Однією з жінок, яка поєднує в собі всі ці критерії, є пані Любов Лисенко, яка також є відомою за псевдонімом Марґо Ґейко.

Любов Володимирівна Лисенко є справжнім прикладом для наслідування для молоді: Вона вже є кандидаткою культурології, PhD, доценткою кафедри мов Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, перекладачкою і викладачкою німецької та англійської мов, а також лінгвокультурологинею. Життєвий шлях Любові Лисенко сповнений наукових та особистісних досягнень: вона отримала освіту в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, де здобула кваліфікацію магістра філології, викладача і перекладача німецької та англійської мов. У 2014 році Любов Лисенко стала аспіранткою кафедри теорії та історії культури НМАУ ім. П. І. Чайковського. 31 жовтня 2017 року Любов Лисенко захистила кандидатську дисертацію на тему «Особливості впливу лінгвокультурних чинників на формування ментальної ідентичності етноспільнот». Здобула науковий ступінь доктора філософії.

З 2004 року і по нині Любов Лисенко працює на кафедрі мов Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вона є авторкою численних наукових праць і навчальних програм.

Любов Лисенко членкиня Національної спілки письменників України, Всеукраїнської творчої спілки «Конгрес літераторів України» та Міжнародного благодійного культурно-наукового родинного фонду імені Миколи Лисенка. Серед інших її надбань є численні перемоги в багатьох всеукраїнських і міжнародних поетичних конкурсах, де Любов Лисенко є також членом журі. Окрім цього, Любов Лисенко є співзасновницею Міжнародного мистецького проєкту «Музично-поетичний салон «Камертон» НСПУ. Любов Лисенко є також щасливою дружиною і матір'ю трьох чужових дітей.

Любов Лисенко є авторкою прекрасних віршів, які підписані псевдонімом **Марґо Ґейко**. У літературному доробку поетеси є збірка поезії «AdДикція», яку створено у співавторстві з О. Мазур, збірка поезії та есе «AMARGO». Також світ побачила збірка поезії та есе «Маргаритки для Майстра». Марґо Ґейко у вірші «Після нас» виявляє свою небайдужість до навколишнього світу, відчуває безсилля перед поточним станом речей, визнаючи, що не має змоги повернутися назад і зробити щось інше, а також підкреслює, що не хоче залишити нащадкам занедбану спадщину. Марґо Ґейко виразно описує руйнівний вплив людей на природу, вказуючи на екологічні катастрофи і безвідповідальне споживання ресурсів та закликає до роздумів і дій, намагаючись привернути увагу до проблем, які виникають в результаті безвідповідального поводження з навколишнім середовищем.

Марґо Ґейко є авторкою однойменного творчого циклу у куртуазному літугрупуванні «Орден Маньєристів». Цикл творів опублікований в альманахах сучасної української літератури, друкованих і електронних виданнях. Любов Лисенко є лауреаткою міжнародних поетичних конкурсів.

Отже, жінки у сучасному суспільстві поєднують в собі різноманітні функції та вносять у всі аспекти життя свою неперевершену енергію, творчий потенціал і невичерпний запас емпатії та розуміння, сприяючи стабільності, розвитку та процвітанню суспільства. Любов Лисенко (Марґо Ґейко) є справжнім уособленням жіночого лідерства в освіті, літературі та суспільстві. Своїм прикладом ця прекрасна жінка доводить важливість науки, творчості, громадянської небайдужості та материнства.

Література

1. Ґейко, Марґо. AdДикція: вірші / М.Ґейко, Р. Схимниця. Львів: СПОЛОМ, 2018. 128 с.

2. Ґейко Марго. Маргаритки для Майстра. К. 2019. 124 с.

3. Марго Ґейко. Після нас.

URL: https://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=841852 Дата звернення: 01.04.2024

4. Марго Ґейко. Вічна жіночність. Поезія. URL: https://m.youtube.com/watch?v=lUcdU2SeQJc&pp=ygUV0LzQsNGA0LPQviDQs9C10LnQutC- Дата звернення: 01.04.2024

СОРОКІН Андрій,
аспірант кафедри міжнародних
відносин і суспільних наук,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, України)

УЧАСТЬ Л. СКОРИК У ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРАХ 1990 Р.

В контексті вивчення політичної діяльності жінок у Верховній Раді України [4, с. 141] важливим є дослідження відповідних персоналій у зрізі її І скликання [7, с. 433]. Однією з них є Л. Скорик [7, с. 440], відома як репрезентантка тогочасної парламентської опозиції – Народної Ради [7, с. 440], а також єдина жінка з-поміж парламентарів від київської територіальної групи [12].

З огляду на останню обставину метою доповіді є висвітлення участі Л. Скорик у парламентських виборах 1990 р.

Повідомлення про реєстрацію Л. Скорик в Артемівському виборчому округу № 1 м. Києва [6] з'явилося в номері газети «Вечірній Київ» від 27 грудня 1989 р., де вона згадана як доцент Київського художнього інституту [6].

Також у номері названої газети від 12 січня 1990 р. [3] Л. Скорик була названа серед 17-ти кандидатів у згаданому виборчому окрузі [3], причому вона також виявилася єдиною жінкою в означеному переліку [3].

Під час першого туру голосування 4 березня 1990 р. в Артемівському виборчому окрузі № 1 м. Києва [8, с. 1; 11, с. 1] взяло участь 47832 із загалом 70848 виборців (67,51%) [8, с. 1; 11, с. 1]. Із врахуванням 3978 недійсних бюлетенів (8,32% від загальної кількості використаних бюлетенів та 5,61% від загальної кількості виготовлених) дійсними виявилися голоси 43854 виборців (90,64% від явки та 61,90% від загальної кількості виборців у межах округу) [8, с. 1; 11, с. 1]. Внаслідок проведення голосування в окрузі Л. Скорик виявилася другою серед 25-ти кандидатів, набравши 7410 голосів (10,46% від загальної кількості виборців; 15,49% від явки та 16,90% від використаних дійсних голосів) й поступившись Д. Поїзду [1] із 9411 голосами (його відповідні показники склали: 13,28%; 19,67%; 21,46%) [8, с. 1; 11, с. 1].

Оскільки Д. Поїзд не набрав абсолютної більшості голосів [8, с. 1; 11, с. 1], було організовано другий тур голосування за участю лише Д. Поїзда та Л. Скорик в якості 2-х кандидатів із найбільшою кількістю голосів [5, с. 135; 8, с. 1; 11, с. 1].

В номері «Вечірнього Києва» від 14 березня 1990 р. було опубліковано відповідь Л. Скорик на запитання щодо поглядів на усунення дефіциту та першочергові завдання нового парламентського скликання [2]. Стосовно першого питання вона підтримала розширення імпорту товарів широкого вжитку, переорієнтацію промисловості на виробництво останніх [2] та розвиток підприємництва [2], а стосовно другого вона виступила за ухвалення законів про державно-політичний суверенітет України [2] та відокремлення партійних

структур від державних [2] поряд із впорядкуванням парламентської діяльності завдяки ухваленню регламенту [2].

Станом на 18 березня 1990 р. [9, с. 1; 10, с. 1] в Артемівському виборчому окрузі № 1 було зареєстровано 69720 виборців [9, с. 1; 10, с. 1], тобто на 1128 (1,59%) менше порівняно із 4 березня 1990 р. [8, с. 1; 9, с. 1; 10, с. 1; 11, с. 1]. Серед них у голосуванні взяв участь 40671 виборець (явка склала 58,33%, тобто зменшилася порівняно із 4 березня 1990 р. на 9,18%) [9, с. 1; 10, с. 1]. Серед 40671 використаних бюлетенів було визнано недійсними 723 (1,77% щодо відданих голосів та 1,04% щодо загальної кількості виборців округу) [9, с. 1; 10, с. 1], внаслідок чого дійсних залишилося 39948 [9, с. 1; 10, с. 1]. Поступившись Д. Поїзду [1] 4 березня 1990 р. із розривом у 2001 голос [8, с. 1; 11, с. 1], Л. Скорик здобула реванш 18 березня 1990 р. [9, с. 1; 10, с. 1], набравши 18319 голосів (26,27% від загальної кількості виборців у виборчому окрузі; 45,04% від кількості відданих голосів; 45,86% від кількості реалізованих голосів) [9, с. 1; 10, с. 1] супроти 15190 голосів за Д. Поїзда (21,79% від загальної кількості виборців в окрузі, 37,35% від відданих та 38,02% від реалізованих голосів) [9, с. 1; 10, с. 1], тобто в другому турі голосування розрив між кандидатами склав 3129 голосів вже на користь Л. Скорик [9, с. 1; 10, с. 1]. Обрання Л. Скорик в умовах набрання менше половини дійсних голосів [9, с. 1; 10, с. 1] уможливлювалося законодавчим закріпленням формули «відносної більшості» у другому турі голосування на парламентських виборах 1990 р. [5, с. 135–136].

Таким чином, Л. Скорик, будучи єдиною жінкою серед кандидатів в одному із виборчих округів м. Києва на парламентських виборах, посіла в ньому друге місце за кількістю голосів виборців під час голосування 4 березня 1990 р. [5, с. 137–138] і перемогла вже в другому турі виборів 18 березня 1990 р. [9, с. 1; 10, с. 1], в майбутньому ставши однією із 13-ти жінок у депутатському корпусі Верховної Ради України І скликання [7, с. 433]. Надалі ж важливим є поглиблення дослідження громадсько-політичної діяльності жінок в Україні на межі 1980–1990-х рр.

Література

1. Від головного редактора. Світогляд. 2012. № 6. С. 1. URL: https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitogliad/svit-2012-07-6/svitoglyad-2012-6-all.pdf .

2. Два запитання кандидатам. Вечірній Київ : Газета Київського міського комітету Комуністичної партії України і Київської міської Ради народних депутатів. 1990. № 59 (13874). 14 берез. С. 1.

3. Зареєстровані кандидатами. Повідомлення окружних виборчих комісій по виборах народних депутатів Української РСР. Вечірній Київ. 1990. № 10 (13825). 12 січ. С. 1.

4. Левченко Ю. В. Особливості жіночої участі в політиці й урядуванні: український та зарубіжний досвід : дис. … д-ра філософії: 052. Київ, 2023. URL: https://scc.knu.ua/components/com_chronoforms7/chronoforms/uploads/336072/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96

%D1%8F%20%D0%9B%D0%B5%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%AE..pdf .

5. Мохончук Б. С. Виборча система України як конституційно-правовий інститут : дис. … канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2017. 216 с.

6. Окружвиборкоми повідомляють. Вечірній Київ. 1989. № 297 (13812). 27 груд. С. 1.

7. Підкова І. Соціально-політичний портрет парламентської опозиції у Верховній Раді України 12 (І) скликання. Вісник Львівського університету. Серія історична. 2019. Спецвипуск. С. 431–443. URL: https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/9863-18957-1-PB.pdf .

8. Повідомлення окружних виборчих комісій про результати виборів народних депутатів Української РСР по місту Києву. Вечірній Київ. 1990. № 55 (13870). 7 берез. С. 2, 4.

9. Повідомлення окружних виборчих комісій по виборах народних депутатів Української РСР по місту Києву. Вечірній Київ. 1990. № 63 (13878). 19 берез. С. 1, 4.

10. Повідомлення окружних виборчих комісій по виборах народних депутатів Української РСР по місту Києву. Прапор комунізму : Орган Київського міського комітету Комуністичної партії України і Київської міської Ради народних депутатів. 1990. № 67 (3666). 20 берез. С. 1–2.

11. Повідомлення окружних виборчих комісій про результати виборів народних депутатів Української РСР по місту Києву. Прапор комунізму. 1990. № 55 (3654). 7 берез. С. 1–2.

12. Шевченко В., Балюх В. Один у полі не воїн. Молода гвардія : Орган Київських обласного та міського комітетів ЛКСМ України. 1990. № 107 (14640). 3 черв. С. 1.

СТОРОЖУК Світлана Володимирівна,
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри української
філософії та культури,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В УКРАЇНІ: ЗДОБУТКИ Й ВИКЛИКИ

Згідно з результатами звіту Global Gender Gap, у 2023 році Україна посіла 66-те місце серед 146 країн світу і тим показала істотне просування на шляху подолання гендерного розриву порівняно з попереднім 2022 роком. Тоді вона обіймала 81-ше місце, а гендерний розрив становив 29%. Протягом 2023 року він скоротився до 18,6% і засвідчив карколомний поступ України на шляху до гендерного паритету. Такий прогрес був спричинений не тільки розширенням можливостей жінок у сфері оборони країни, де, так само, як приміром, у сфері

освіти, оплата праці залежить від звання та вислуги років, а не статі, а й істотними зрушеннями у сфері бізнесу. Зокрема, за даними Міністерства економіки України, у 2023 році 56 % нових бізнесів були створені саме жінками [6]. Це ж, своєю чергою, дає підстави говорити про екстраординарну роль українок у відновленні економіки держави та підтриманні її обороноздатності, стверджуючи водночас наявність в Україні широких можливостей для професійної самореалізації жінок та подальшого скорочення гендерного розриву.

Попри істотний прогрес України у досягнені гендерної рівності, поки що дуже складно говорити про рівні права і можливості українських жінок і чоловіків. Свідченням цьому може стати вже згаданий нами звіт Global Gender Gap, який поряд з низкою позитивних зрушень, фіксує й негативні, серед яких насамперед хотілося б згадати гендерну диспропорцію у політичній сфері. Попри те, що останнім часом, політична активність жінок зростає, наразі все ще складно однозначно констатувати рівні можливості чоловіків і жінок у цій царині. Не меншу увагу привертає й те, що всупереч великій кількості урядових програм орієнтованих на підтримку жіночого лідерства, за даними Forbes до сотні найбагатших українців у 2021 увійшло всього п’ять жінок [1], що, наш погляд, говорить про нерівні можливості чоловіків і жінок і бізнесі. Наскільки змінить цю ситуацію активна урядова підтримка жіночого лідерства й особливо підприємництва у воєнний і повоєнний час, наразі визначити надзвичайно складно. Втім, певні висновки все ж можна зробити, апелюючи до результатів дослідження жіночого підприємництва Ukrainian Women Entrepreneurs Hub [4]. Згідно з ними кожна третя підприємниця відкриває малий бізнес та реалізовує свій потенціал у сфері послуг, що пов’язані з традиційними гендерними ролями, зокрема, освіті, вихованні, моді, здоров’ї, красі, психології, організації дозвілля тощо. Це ж, своєю чергою, вказує на те, що активізація жіночого підприємництва сприятиме зниженню гендерних диспропорцій, водночас підкреслюючи, що жінкам і надалі буде складно конкурувати у бізнесі та доходах з чоловіками.

Не варто ігнорувати й того, що загальна орієнтація українських підприємниць на сферу послуг, може бути викликана численними гендерними стереотипами, чільне місце серед яких посідає образ Берегині. В умовах сьогодення він набув неймовірної популярності серед усіх прошарків населення завдяки активній популяризації його у ЗМІ. Традиційно, він уособлював матір та дружину, що піклується про свою родину та дітей, втім сьогодні з ним асоціюється активна, цілеспрямована та рішуча жінка, яка бере на себе відповідальність за родину, громаду і навіть цілу націю. Вона стоїть поруч з воїном, переважно в образі волонтерки, медикині, правозахисниці, військовослужбовиці, громадської активістки тощо. Її покликання піклуватися, любити чоловіка-воїна, сім’ю, дітей та підтримувати економіку, тим самим сприяти протистоянню зовнішньому ворогу та розбудові кращого майбутнього своєї держави, а з нею й родини.

Сконструйований сучасними ЗМІ стереотипний образ Берегині надзвичайно позитивний і навіть може сприяти активізації жіночого лідерства в

усіх сферах суспільного життя. Між тим наразі ще рано говорити про його стійкість, беручи до уваги європейський повоєнний досвід, який, як відомо, супроводжувався посиленням патріархатних традицій. Саме він дає підстави очікувати стрімкого зниження активності українського жіноцтва після закінчення війни. Цьому можуть сприяти і міцно вкорінений у суспільній свідомості стереотипний образ Берегині в його традиційному сенсі, і повернення чоловіків з фронту, і соціальна нерівність чи корупція, які поки що залишаються вагомими перепонами на шляху професійної самореалізації жінок.

Література

1. 100 найбагатших українців 2021 року. Forbes. URL: https://forbes.ua/ratings/100-bogateyshikh-ukraintsev-2021-06052021-1536

2. Global Gender Gap Report 2023. World Economic Forum. June 2023. 382 p. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2023.pdf.

3. Storozhuk S., Hoyan I. Gender equality in the context of social relations. Cherkasy University Bulletin: Philosophy, 2018. 1, 3–16.

4. Результати дослідження жіночого підприємництва в Україні в умовах повномасштабної війни. Дія. Бізнес. 03 серпня, 2023 URL: https://business.diia.gov.ua/cases/women-entrepreneurship/rezultati-doslidzenna-zinocogo-pidpriemnictva-v-ukraini-v-umovah-povnomasstabnoi-vijni

5. Сторожук С. В. Гоян І.М., Федик О.В. Ідейні засади гендерної дискримінації. Науковий вісник НУБіП України. Серія: Гуманітарні студії. 2019. 295. С. 40-51.

6. Юлія Свириденко: Зміцнення жіночого лідерства є однією з важливих складових місії Мінекономіки. Управління інспекційної діяльності у Черкаській області Центрального міжрегіонального управління Державної служби з питань праці. Березень. 2024. URL: https://ck.dsp.gov.ua/news/iuliia-svyrydenko-zmitsnennia-zhinochoho-liderstva-ie-odniieiu-z-vazhlyvykh-skladovykh-misii-minekonomiky/

СУПРУН Аліна Григорівна,
кандидат філософських наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЖІНКА-ЛІДЕР В УМОВАХ ТРАНСФОРОМАЦІЙНИХ ЗМІН У СУСПІЛЬСТВІ

Феномен жіночого лідерства має давнє походження, його формування та розвиток неможливий поза межами широкого філософського, соціального, особистісного та міжособистісного контексту. За словами відомого дослідника в галузі психології менеджменту Р. Дафта, лідерство – є особливим видом людської діяльності, що відрізняється від адміністративної паперової роботи і

планування. Лідерство не є чимось привнесеним ззовні, воно виникає між людьми, а не створюється для них.

Для трансформаційних суспільств, в їхньому політичному житті, органах державного управління, в економіці, громадських організаціях і цивільних рухах, в органах місцевого самоврядування та в усіх інших соціальних інститутах жінка-лідер стає незамінною фігурою для забезпечення нормального функціонування системи, особливо гостро ця потреба відчувається під час війни. Саме жінка стає менеджером нового типу, тоді як чоловіки захищають свою країну від російської навали. У всіх сферах суспільного життя виникає необхідність в такій менеджерці. Цей прошарок управлінців слід розглядати в якості лідерів глибинних трансформацій суспільного життя. Саме вони є носіями інноваційних перетворень, яких вимагає сьогодення.

Нова соціальна реальність потребує корінних перетворень в системі управління. Формування менеджера нового типу приводить до розвитку у нього здатності переходу від старої парадигми до нової. У праці американського дослідника менеджменту П. Дракера «Виклики менеджменту в XXI столітті» зазначено, що менеджери, організації, суспільство в цілому повинні бути готові до глибоких змін в житті і управлінні на вимогу часу. Менеджер повинен випереджати зміни, проводити їх в життя, бути «провідником змін» (a change leader). Але зміни стосуються і самої суті феномена управління - взаємовідносин менеджера з виконавцями, оскільки сучасні працівники висувають до його поведінки підвищені вимоги. Саме жінка-лідер може забезпечити розуміння та взаємодію серед підлеглих. Вона, як берегиня роду, зможе дбати про якісну атмосферу в колективі.

Успіх або провал лідерства пояснює наскільки адекватно лідер, роблячи певну дію, здатний враховувати зміни ситуації. Тут не заперечується обдарованість, призначення і важливість особистісних якостей, проте вважається, що все це необхідно, але зовсім недостатньо, для того щоб, стати реальним лідером. Саме ситуація фактично висуває на роль лідера ту чи іншу особистість. В умовах війни саме жінка бере на себе цю лідерську роль і справляється з нею, навіть більше – вона органічно виконує обов’язки лідера. Помічено, що коли соціальна спільнота перебуває в надзвичайних умовах, то з'являються нові лідери, а лідери старої формації втрачають свій авторитет. Політичні потрясіння, державні перевороти, докорінні зміни в суспільному житті виявляють нових дійових осіб – лідерів нового типу, які повинні бути здатними приймати швидкі рішення і діяти в умовах форс мажорних обставин. Такими дійовими особами і є жінки.

Розуміючи значимість свого впливу на життя інших людей, жінки-лідери повинні оцінювати себе з точки зору моральності власних дій і висловлювань, більш усвідомлено підходити до оцінки тих посилань, які вони несуть в навколишній світ. Коментуючи ситуацію, в якій знаходиться організація, лідери втручаються в дійсність своїх послідовників, стають їх співтворцями. Це дуже відповідальна роль, яку вони повинні чітко усвідомлювати і намагатися бути послідовними в здійснюваних діях, доводити почате до кінця, тому що їм довіряють свої долі багато людей.

У зв'язку із підвищеними вимогами до лідера-жінки в сучасних організаціях, найбільш адекватні концепції створюються на міждисциплінарному рівні для більш цілісного уявлення феномена лідерства. Так, наприклад, теорія емоційного інтелекту створена на основі неврології, психології та теорії менеджменту.

Відомо, що сучасні компанії, які дотримуються системи загальнолюдських цінностей, які сміливо беруть на відповідальні посади жінок та, відповідно, високо оцінюють їх працю, стають більш успішними і існують набагато довше, ніж організації, зосереджені тільки на отриманні прибутку та традиційних системах чоловічого управління. Нам необхідно черпати мудрість з провідних світових духовних традицій. Нерідко виникають труднощі у пошуку лідерів для сучасних підприємств, незважаючи на те, що велика кількість бізнес-шкіл пропонує ефективні курси і тренінги в сфері лідерства. Можна стверджувати, що освітні програми у сфері лідерства тільки розвивають навички, не виховують характер лідера, не вчать дивитися на речі з позиції лідера. Складність полягає в тому, що сконцентруватися необхідно на інших, більш глибинних психологічних, філософських речах, таких як життєва позиція, усвідомлення себе в цьому світі і спосіб сприйняття світу, в якому живеш. А все це притаманно саме жінці.

ФІНОВСЬКА Ольга Василівна,
кандидат філософських наук,
заступник директора Хмельницького
центру національно-патріотичного
виховання дітей і молоді,
член Хмельницького міського
Товариства української мови
імені Тараса Шевченка «Просвіта»,
письменниця
МАТВЄЄВ Андрій Юрійович,
кандидат історичних наук, доцент,
віце-президент Хмельницького
кооперативного торговельно-економічного
інституту, член НСКУ
(м. Хмельницький, Україна)

ЗОЯ ДІДЕНКО: ФЕНОМЕН ЖІНКИ-ЛІДЕРА В КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО МІСЬКОГО ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «ПРОСВІТА»

Лідерство у суспільстві завжди відігравало особливу роль. Адже саме лідерство було запорукою розвитку, поступу, змін чи не в усіх сферах діяльності. Якщо у цьому контексті говорити про жінку й лідерство, то варто розпочати аналіз ролі жінки-лідера у науці, мистецтві, політиці ще з кінця XIX

початку ХХ століття. Саме тоді жінки вголос заявили про себе, довівши той факт, що жінка може стояти на одному соціальному щаблі з чоловіком і навіть перевищити його. В українській культурі це Наталія Кобринська, Ольга Кобилянська, Софія Русова, Леся Українка та ін.

В Україні жінки-лідери часто стояли біля витоків розвитку і функціонування різних організацій, зокрема і громадських, однією із яких є чи не найзнаніша і найвідоміша в Україні громадська організація – Товариство української мови «Просвіта». Впродовж 155 років Товариство активно й успішно функціонує. Славною наступницею «Просвіти» української є Хмельницьке міське Товариство української мови імені Тараса Шевченка «Просвіта». У місті Хмельницькому діяльність цього Товариства розпочалося у 1991 р., від тоді і до сьогодні незмінною Головою цієї громадської організації є Зоя Діденко. Саме завдяки сильному характеру цієї вольової жінки, Хмельницька «Просвіта» знана не лише в Україні, але й далеко за її межами.

Зоя Діденко пройшла нелегкий життєвий та професійний шлях, але все, що випало на долю цієї жінки-лідера, загартувало її, та викувало з тендітної дівчини сильну, вольову, справжню патріотку.

Свій життєвий шлях Зоя Олександрівна розпочала з села Корнин, що на Житомирщині. Тут, народившись у сім'ї вчителів, маленька Зоя почала формувати свій світогляд, тут вона зрозуміла, що родина і рідна земля – це ті складові, без яких життя не повноцінне. По закінченню школи відома просвітянка поїхала до Києва здобувати вищу освіту у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Отримавши фах романо-германського філолога, Зоя Діденко не розпочинає педагогічної діяльності, а з легкої руки Олеся Гончара, починає працювати у музеї Тараса Шевченка, що у Києві. Саме ця діяльність дала їй чітке усвідомлення того, що Тарас Шевченко і його «Кобзар – це наше все» [1, с. 12].

Розпочавши просвітницьку діяльність у Хмельницькому, ставши Головою Товариства «Просвіти», Зоя Діденко починає творити у одній із старовинних будівель, що на Пилипчука 49, Храм української душі, Народний Дім «Просвіти». Не просто було розпочинати проукраїнську діяльність у наскрізь зросійщеному місті, але жінка, котра була і є наділеною неймовірним лідерським хистом, покроково почала витворювати національну ідею там, де здавалося, це неможливо.

І розпочала вона торування цього шляху з найменших, а саме дитячих садочків та початкових шкіл. Саме тут почали вперше зустрічати Святого Миколая, співати колядок та щедрівок, а навесні водити хороводи під українські народні пісні. Згодом у Народному Домі «Просвіти», за сприяння Зої Олександрівни, почали організовувати круглі столи, конференції, диспути, котрі були спрямовані на те, аби освітяни, і не тільки, глибше пізнали свою історію, мову, культуру, полюбили все, що має назву «українське» [2, с. 25].

Сьогодні Народний Дім «Просвіти» – потужна українознавча громадська установа, де відбувається і спрямовується діяльність Хмельницького міського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Народний Дім «Просвіти» – це світлиця з невидимою енергетикою любові на портретних ликах українських

гетьманів та світочів нації, з вишитими рушниками на іконах, де постійно записувалися телевізійні програми «Дух нації», «Великі українці», «Невідома Україна» та інші, учасниками яких були учні шкіл, студенти ЗВО та курсанти НАДПСУ імені Богдана Хмельницького [3, с. 56].

Тут створювалися авторські програми на телеканалі «Поділля-Центр» голови Хмельницької «Просвіти» Зої Діденко: «Український історичний календар», «І на оновленій землі», «Свою Україну любіть», «З подільського кореня», «Подільський передзвін», «Українська душа», що сприяють відродженню національної свідомості, почуття патріотизму та відповідальності за державу, яку будуємо зараз і разом [4, с. 16].

Впродовж 33-ох років Народний Дім «Просвіти» – це домівка для громадських організацій, що об'єднані у громадський блок «Народний Дім», метою якого є виховання у молоді високих моральних, духовних і культурних якостей, активної громадянської позиції, національної свідомості та патріотизму, відродження національно-культурних традиції українського народу, пропаганда української культури і мистецтва [5, с. 88].

За свою активну діяльність Зоя Олександрівна нагороджена рядом відзнак:

- Почесний професор Національної академії державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького;
- Лауреат премії імені Якова Гальчевського, дипломант премії «Смарагдова ліра» Державної прикордонної служби України;
- Кавалер ордена Княгині Ольги ІІІ ступеня, орденів Святого Володимира та Святої Варвари Української Православної Церкви Київського Патріархату;
- Лауреат обласної премії імені Тараса Григоровича Шевченка.

Діяльність Зої Діденко – яскравий приклад жінки-лідера, котра живе, як працює, а працює, як живе. Не дивлячись на осуд, несприйняття, заборони та нищівну критику, ця жінка знала, що вона робить і для чого. Вона утверджувала українство у Хмельницькому, боролася за українську мову, відстоювала культуру та історію України. І сьогодні завдяки її діяльності та подвижництву Народного Дому «Просвіти», місто Хмельницький – це направду українське місто.

Література

1. Влада. Громада. Стратегія розвитку співпраці: влада, громадськість, діалог / Хмельниц. міське т-во укр. мови ім. Т. Шевченка «Просвіта»; упоряд. Т. Зеленко, З. Діденко. Хмельницький : Мельник А. А., 2008. 40 с.

2. Свого не цураймось / Посіб. для пед. працівників закл. освіти / Хмельниц. міське Тов-во укр. мови ім. Тараса Шевченка «Просвіта» ; упоряд. З. Діденко. Хмельницький : Хмельниц. міськ. друкарня, 2003. 205 с.

3. Подільський передзвін «Просвіти» / Хмельниц. міське т-во укр. мови ім. Т. Шевченка «Просвіта»; упоряд. З. Діденко, Т. Мосійчук. Хмельницький : Юзвак М. М., 2011. 206 с.

4. Храм української душі. Народному Дому Хмельницького міського Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка «Просвіта» 10 років [Текст] / авт. ідеї проекту З. Діденко. Хмельницький : ЕНА, 2002. 22 с.

5. Нарис української культури: Нарис / упоряд.: З. О. Діденко, В. І. Горбатюк. Хмельницький: Поділля, 1992. 112 с.

ШЕВЕЛЬ Анжеліка Олександрівна,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри правосуддя та філософії,
Сумський національний аграрний університет
(м. Суми, України)

ВНЕСОК ЖІНОК РОДИНИ ХАРИТОНЕНКІВ У РОЗВИТОК ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА ТА САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА СЕРЕДИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.

Сьогодні, як ніколи, сучасна українська історія потребує повернення до тих понять і засобів осмислення світу і місця людини в ньому, що містять у собі гуманістичні традиції минулого.

Актуальність обраної теми пов’язана з необхідності навчати жінок культурі самопрезентації, що дозволить їм максимально реально, коректно і адекватно презентувати себе світові.

Яскравим прикладом такої самопрезентації в історії українського суспільства середини XIX – початку XX ст. є благодійна діяльність жінок відомих меценатів Івана Герасимовича Харитоненка та його сина Павла Івановича Харитоненко.

Іван Герасимович Харитоненко - великий цукрозаводчик і підприємець, який величезні суми виділяв на добродійність.

Так, 1 серпня 1888 року коштами цього мецената його дружиною Наталією Максимівною (в дівоцтві - Наталія Лещинська, дочка сумського купця) було засновано дитячий притулок Відомства установ Імператриці Марії для для дівчат з багатодітних купецьких і міщанських родин та сиріт, який став носити її ім’я.

Для облаштування притулку Наталія Харитоненко пожертвувала власну земельну ділянку в м. Суми. До притулку приймали дівчаток-сиріт або з сімей, що втратили годувальника з семирічного віку і до 17 років.

Дівчаткам надавали початкову грамоту в обсязі курсу однокласних народних училищ Міністерства народної освіти та тут вони отримували релігійно-моральне виховання. Особлива увага приділялася рукоділлю і веденню домашнього господарства (приготування їжі, прання білизни, «службі при столі», прибирання кімнат і посуду і т.п.). До 16-17 років дівчата повинні були виходити з притулку, підготовленими до служби в багатьох будинках в якості економок і покоївок. Вони могли також працювати кравчинями, модистками в швейних майстернях.

Наталя Максимівна оточувала дівчаток материнською турботою і ласкою, власним прикладом формувала гарні манери.

Після смерті Івана Герасимовича його справу продовжив його єдиний син і спадкоємець – Павло Іванович Харитоненко. Він став не лише одним із видатних цукрозаводчиків і землевласників, але і великим меценатом. Його дружина Віра Андріївна (уроджена Бакеева), прийняла приют у 1904 році після смерті Наталії Максимівни.

Охоплена бажанням дати своїм здатним ученицям вищий рівень освіти, Віра Андріївна звертається в 1906 році до імператриці Марії Федорівни з клопотанням про розширення програми викладання в Сумському притулку. Прохання було задоволено, і притулок поступово починає набувати рис жіночої учительської гімназії. До речі, щоб отримати атестати вчительок початкової програми, випускниці притулку здавали іспити в місцевій класичній жіночій гімназії, і проходили це випробування не гірше за своїх ровесниць із забезпечених сімей. Це було в 1912 році. У ті часи так зване жіноче училище при Сумському дитячому притулку імені Н.М. Харитоненко поділялося на підготовчу школу з 4-річним курсом навчання і 5-річну вчительську семінарію. В останній поряд з точними науками дівчаткам викладалися креслення і малювання, гігієна, чистописання, спів. Окремим і, напевно, головним предметом був Закон Божий. Взагалі, духом релігійно-морального виховання був пронизаний весь побут дівчаток, що жили в притулку. До яких же верств населення належали вихованки притулку? Збережені в архіві документи свідчать, що на 1 січня 1915 року в притулку проживала 61 вихованка у віці від 7 до 19 років, з яких 35 було маленьких селянок, 15 міщанок і цеховніц, 5 дівчат дворянського походження, 3 дочки почесних громадян міста Суми та 3 дочки нижчих військових чинів.

І Наталя Максимівна, і Віра Андріївна намагалися зробити дитинство дівчаток, що жили в притулку по-справжньому щасливим, дати їм все те, що зазвичай дають батьки дітям. І коли, наприклад, закінчувався навчальний рік, Віра Андріївна відвозила всіх вихованок притулку в один зі своїх маєтків, щоб на все літо наповнити його шумом, гамором, веселою дитячою метушнею.

У ті часи цей приют сумчани називали пансіоном шляхетних дівчат. Павел Іванович за кожною випускницею давав придане, сватав за молодих інженерів або мастерів своїх заводів. Таким чином, він вирішував кадрову політику. При випуску кожній дівчині надавали «вихідну допомогу» в 50 рублів. Цей притулок був організований як би в піку Глухівському меценату Терещенко, який «перехоплював» розумних фахівців на свої заводи. І. Харитоненко створив такий «пансіон шляхетних дівчат», щоб іноземцям, що одружувалися на вихованках нічого не залишалося, як осісти в місті Суми.

Але настав 1917 рік. Після жовтневого перевороту фінансувати притулок стало нікому, банківські капітали меценатів були експропрійовані державою. Благодійники були ліквідовані як клас, притулок і жіноче училище при ньому закриті.

Приклад того, чим керується окрема людина чи певна спільнота в своїх діях, досить чітко висвітлює її глибинну сутність. Якщо особистість чи суспільство сповідує високі гуманістичні цінності, то цілі і засоби її досягнення також будуть досить високими і гуманними. Жіночу династію Харитоненків

відзначала наявність неординарних особистостей, які зробили вагомий внесок в культурний та духовний розвиток регіону, країни, нації. Меценатська, благодійна і суспільна діяльність Харитоненків безперечно поєднувала релігійну та гуманістичну мотивації, а також формувала генерацію жінок, які вміли вдало презентувати себе в тодішньому суспільстві.

ШЕХОВЦОВА-БУРЯНОВА Вікторія Анатоліївна,
асистент кафедри філософії та
міжнародної комунікації,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ВПЛИВ ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КЕРІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Лідерство є невід'ємною складовою сучасного управління, а його успішність в значній мірі залежить від здатності керівників ефективно спілкуватися та впливати на оточуючих. Ораторське мистецтво, як вміння ефективно виступати перед аудиторією та переконливо висловлювати свої ідеї, виступає важливим аспектом формованная лідерських якостей.

У сучасному світі, де висока конкуренція та швидкі зміни вимагають від керівників швидкого та ефективного прийняття рішень, вміння ефективно комунікувати стає критично важливим. Лідери повинні мати можливість чітко та зрозуміло висловлювати свої цілі, стратегії та очікування, щоб забезпечити розуміння та підтримку серед своєї команди або організації.

Ораторське мистецтво допомагає керівникам не лише висловлювати свої думки, а й створювати сприятливу атмосферу для співпраці та взаєморозуміння. Здатність впливово виступати перед аудиторією допомагає лідерам мотивувати та надихати інших на досягнення спільних цілей. Крім того, вміння ефективно комунікувати допомагає лідерам будувати довіру та відкритий діалог зі своєю командою, що сприяє підвищенню продуктивності та стабільності в організації [1].

Таким чином, ораторське мистецтво виступає ключовим елементом у формуванні лідерських якостей, оскільки воно сприяє розвитку навичок спілкування та впливу, необхідних для успішного керівництва в сучасному світі.

Україна потребує кваліфікованих та ефективних лідерів, здатних керувати у різних сферах життя. Однією з ключових складових успішного лідерства є володіння ораторським мистецтвом, яке впливає на формування лідерських навичок та ефективність керівництва.

Ораторське мистецтво визначається як вміння ефективно виступати перед аудиторією та переконливо висловлювати свої ідеї. Українські лідери,

незалежно від сфери діяльності, потребують цих навичок для успішного взаємодії з громадськістю, політичних діячів, бізнес-спільнотою та іншими зацікавленими сторонами. Ораторське мистецтво допомагає лідерам залучати увагу, впливати на переконання та мотивувати інших на досягнення спільних цілей.

Українські лідери можуть здобути значні переваги, розвиваючи свої ораторські навички. Чітка та переконлива комунікація допомагає лідерам будувати довіру та авторитет серед своєї команди та громадськості. Вміння ефективно впливати на аудиторію дозволяє лідерам вирішувати конфліктні ситуації, впроваджувати стратегічні зміни та мобілізувати ресурси для досягнення цілей. Ораторське мистецтво допомагає українським лідерам забезпечити відкритий діалог, залучати громадськість до розв'язання важливих проблем та підвищувати рівень довіри до владних структур.

Розвиток ораторського мистецтва стає надзвичайно важливим для формування лідерських якостей та підвищення ефективності керівництва [1].

Важливо підкреслити, що ораторське мистецтво не обмежується лише вмінням говорити перед аудиторією. Воно включає в себе уміння ефективно спілкуватися, слухати та розуміти інших, а також виявляти співчуття та емпатію. Такий комплексний підхід до комунікації дозволяє лідерам створювати сприятливу атмосферу в колективі, залучати до співпраці та досягати спільних цілей.

Розвиток ораторських вмінь сприяє покращенню комунікаційних навичок, що є основою успішного лідерства. Збільшення впливу лідера на оточуючих, здатність ефективно комунікувати свої ідеї та впливати на переконання інших стає ключем досягнення успіху в різних сферах діяльності, будь то бізнес, політика, наука чи громадське життя.

Отже, враховуючи вагомий вплив ораторського мистецтва на формування лідерських якостей та підвищення ефективності керівництва, можна стверджувати, що розвиток цих вмінь є невід'ємною складовою успішного лідерства в сучасному світі. Розвиток ораторського мистецтва є критично важливим для розвитку України як сучасної демократичної та громадянської країни.

Література

1. Danels E., Hondeghem A., Dochy, FA review on leadership and leadership development in educational settings. Educational Research Review, 27, 2010. 110–125.

2. Мова та міжкультурна комунікація. Навчальний посібник для вузів. Київ: Академія, Серія «Alma Mater», 2012. 285 с.

ШИНКАРУК Наталія Василівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
Кабінет Міністрів України
(м. Київ, Україна)

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Головним пріоритетом внутрішньої і зовнішньої політики України є європейська інтеграція, а основним орієнтиром у розвитку нашої держави – європейські принципи. Після створення 1946 року спеціальної Комісії ООН для спостереження за становищем жінок й сприяння реалізації їхніх прав, гендерна політика стала правовим явищем в усіх демократичних державах світу.

Вітчизняні науковці поділяють твердження, що «гендерна політика» - це утвердження паритетності обох статей щодо визначення, формування та реалізації політичних цілей, принципів, завдань, а також способів їхньої імплементації у діяльності різних політичних структур (громадських об'єднань, політичних партій, держави, міжнародних організацій тощо) [2, с. 219-220].

Починаючи з 1990 року, державна гендерна політика України будується на основі міжнародних нормативно-правових актів, ратифікованих нашою державою, зокрема: Загальна декларація прав людини; Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини; Віденська декларація прав людини; Конвенція ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації стосовно жінок, в якій сформульовані ключові міжнародні стандарти з дотримання прав гендерної рівності; Пекінська декларація і платформа дій та інші підсумкові документи, прийняті на IV Всесвітній конференції про стан жінок «Дії в інтересах рівності, розвитку і миру»; 53 зі 183 Конвенцій, прийнятих МОП, в т. ч. Міжнародна конвенція № 156 про права працюючих з сімейними обов'язками; Декларація тисячоріччя ООН, затверджена резолюцією Генеральної асамблеї у вересні 2000 р.; Конвенція ООН про права дитини і два факультативних протоколи до неї та регулюється національним законодавством, яке гарантує рівність чоловіків та жінок. Зокрема, це відзначено у Конституції України, у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», у Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», в Указі Президента «Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 26 липня 2005 р. тощо, де основоположним принципом є гендерна рівність.

У 2003 році наша держава ратифікувала Факультативний протокол до Конвенції з ліквідації дискримінації жінок, що надало можливість у випадку вичерпання усіх національних засобів правового захисту українських жінок на міжнародному рівні, а у 2018 році *уперше* було ухвалено Національний план дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, в якому передбачено: удосконалення нормативно-правової бази у сфері протидії та запобігання

дискримінації щодо жінок і дівчат; навчання з питань дотримання прав жінок і включення гендерної складової до освітніх стандартів з підготовки фахівців; удосконалення механізмів ефективності розслідування випадків сексуального насильства та забезпечення надання допомоги постраждалим жінкам і дівчатам; посилення інституційного механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; удосконалення механізму забезпечення прав жінок і дівчат з уразливих груп, включаючи внутрішньо переміщених осіб, тих, хто належить до національних меншин, осіб з інвалідністю, літніх жінок; проведення інформаційної кампанії з підвищення правової обізнаності щодо питань прав жінок; спрощення доступу дівчат і жінок до медичних, освітніх, правових та соціальних послуг [3].

Права людини, демократія та верховенство права заявлено як основні цінності для Європейського Союзу (ЄС). В Угоді про асоціацію між Україною та ЄС охоплено зобов'язання щодо широкого кола питань, серед яких одним із пріоритетів є дотримання гендерної рівності. Ратифікація Угоди про асоціацію з ЄС стала своєрідним поштовхом до розбудови політики гендерної рівності в Україні. Основними напрямами державної гендерної політики України, що співвідносні з положеннями гендерної політики ЄС, є: досягнення засад гендерної рівності з використанням методу позитивних дій; попередження статевої дискримінації; забезпечення рівної участі жінок і чоловіків в ухваленні суспільно важливих рішень; створення умов і можливостей для гармонійного поєднання роботи та піклування про родину; підтримка сім'ї, формування відповідального материнства та батьківства; виховання гендерної культури в українському соціумі; ліквідація інформації, яка принижує гідність за статевою ознакою[1].

Україна як демократична держава підтвердила свою відданість забезпеченню прав жінок шляхом прийняття Цілей сталого розвитку ООН до 2030 року та основних угод, присвячених гендерній проблематиці. Питання рівності чоловіків та жінок є загальновизнаним міжнародним стандартом. Позбутися гендерної нерівності можна лише за умови провадження послідовної державної політики та вироблення санкцій за порушення гендерного законодавства. Україна орієнтується на права і свободи людини як ключові категорії існування державності та створення рівних можливостей чоловіків і жінок у всіх сферах суспільної і державної діяльності.

Література

1. Марценюк Т. Гендерна політика Європейського Союзу. Київ. 2015. 45 с.
2. Основи теорії гендеру / Н. Чухим та ін. Київ. 2004. 536 с.
3. Про затвердження Національного плану дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05 вересня 2018р. № 634-р.

СЕКЦІЯ 9
СТУДЕНТСЬКА НАУКА

АРБАЧЕВСЬКА Анна Володимирівна,
студентка 2-го курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник: **Притика О. І.**
Асистент кафедри філософії та
міжнародної комунікації,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна).

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЛІДЕРСТВА ЖІНОК В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Проблема лідерства жінок в академічному середовищі є дуже актуальною у всі часи. Незважаючи на колосальний прогрес в досягненні гендерної рівності, жінки все одно продовжують зазнавати обмежень та перешкод у розвитку своєї кар'єри в академічному середовищі. Вони можуть мати менше можливостей для отримання фінансування своїх досліджень чи кар'єрного зростання. Жінки часто піддаються дискримінації під час прийому на роботу через поширені гендерні стереотипи та очікування того, що жінка обов'язково має народити дітей, які можуть перешкоджати її роботі та кар'єрі через неможливість приділяти увесь свій час дослідженням. Або через те, що нібито найголовнішим для жінки є сім'я, а робота залишається на другому плані і не є достатньо важливою, бо в будь-який момент жінка може створити сім'ю і покинути роботу. Ще одним з поширених стереотипів є те, що нібито існують галузі, в яких жінки не можуть бути достатньо компетентними. Існує дуже давній стереотип про те, що жінки не можуть розумітися на точних науках, бо є «чоловічий» і «жіночий» мозок, один здатний розуміти складні точні науки, а інший ні.

Однією з найвідоміших представниць жінок лідерів в академічному середовищі є Марія Склодовська-Кюрі. Вона була першою жінкою, яка отримала Нобелівську премію і взагалі, єдиною жінкою, яка отримала цю нагороду в двох різних наукових галузях, а саме хімії та фізики. Разом з своїм чоловіком П'єром Кюрі та Генрі Беккерелем вона отримала Нобелівську премію з фізики за дослідження радіоактивності. А пізніше, вже самостійно отримала Нобелівську премію з хімії за відкриття двох нових хімічних елементів, полонію та радію. Вона була не лише видатною науковицею, але й лідером у своїй галузі, викликала зацікавлення до нової галузі науки, що сприяло розвитку радіоактивних технологій та їх застосуванню в медицині.

Серед сучасників теж немало жінок лідерів в різноманітних академічних галузях. Зокрема, зараз жінки дуже стрімко розвиваються в STEM сферах. Тобто в таких галузях, як наука, техніка, інженерія та математика. Жінки відіграють дуже важливу роль в розвитку науково-технічної сфери, однак залишаються в багатьох STEM-галузях менше, ніж чоловіки. Вони становлять меншість серед працівників та вчених, така нерівномірність може бути пов’язана з стереотипами, якимись культурними уявленнями чи обмеженим доступом до освіти та можливостями кар’єрного зросту. Важливо мати приклади успішних жінок-вчених та фахівців у STEM, які можуть надихати молодих дівчат та жінок на вибір кар'єри в цих галузях. Серед успішних жінок цих галузей, хотіла б виокремити Кетрін Джонсон, Шеріль Сендберг та Марію Клименко.

Кетрін Джонсон – американська математичка та комп’ютерна науковиця, яка зробила величезний внесок у космічні дослідження у НАСА. Вона грає визначну роль у космічній історії, зокрема у місіях «Меркурій», «Геміні» та «Аполлон», її точні обчислення допомогли у розрахунках траєкторій польотів, маневрах для входження у атмосферу Землі та інших ключових аспектах місій. Кетрін Джонсон є символом важливості жіночого внеску у науку та технології. Її робота в НАСА відкрила дорогу для багатьох інших жінок-науковиць у космічній індустрії та інших галузях STEM.

Шеріл Сендберг – американська виконавча директорка та авторка, яка відома своїм внеском у технологічну галузь та питання гендерної рівності. Під керівництвом Шеріль, яка має великий досвід у бізнесі та менеджменті, компанії Google та Facebook продовжували свій стрімкий розвиток та інновації в сфері технологій. Вона також вносила вагомий внесок у розвиток стратегій в сфері маркетингу, реклами, аналітики та інших ключових аспектів діяльності цих компаній. Також вона написала книгу «Lean In: Women. Work. And the Will to Lead», яка стала справжнім бестселером та обговорювалась в усьому світі , Ця книга досліджує питання жіночого лідерства, рівних можливостей для жінок у бізнесі та технологіях, а також стереотипів та перешкод, що стоять перед жінками на шляху до успіху, також книга містить особистий досвід авторки та інші історії успіху інших жінок-лідерів.

Марія Клименко – це видатна українська комп’ютерна вчена і підприємниця, яка зробила значний внесок у розвиток інформаційних технологій та ІТ-індустрії в Україні. Марія Клименко є співзасновницею однієї з найбільших ІТ-компаній в Україні - "SoftServe". Ця компанія спеціалізується на розробці програмного забезпечення, консультуванні та інжинірингу для клієнтів у всьому світі. Під її керівництвом "SoftServe" стала однією з лідерів на ринку ІТ-послуг та здобула міжнародне визнання. Вона підтримує освітні та інноваційні ініціативи, сприяючи розвитку технологічного потенціалу України. Марія Клименко відома своїм високим рівнем професіоналізму, стратегічним мисленням та здатністю до інновацій. Її лідерський внесок у розвиток ІТ-індустрії в Україні та на міжнародному рівні визнаний як значний. Вона є важливою фігурою не лише для ІТ-галузі, а й для економічного та технологічного розвитку України в цілому. Її діяльність сприяє підвищенню

міжнародної конкурентоспроможності української ІТ-індустрії та залученню інвестицій у технологічний сектор країни.

Значний внесок жінок у лідерство в академічному середовищі підтверджується численними прикладами сучасних та минулих жінок-лідерів. Вони не лише просувають науку та освіту вперед, але й відображають важливі аспекти гендерної рівності та різноманітності в академічному світі. Досвід жіночого лідерства в академічному середовищі підкреслює важливість розширення можливостей для жінок у науковій сфері та відкритість до різноманітності поглядів і досвіду. Розширення можливостей для жінок у лідерських позиціях не тільки підвищує ефективність наукових досліджень, але й збагачує наше розуміння світу та сприяє більш збалансованому розвитку науки та освіти.

БАГАТА Іванна Ігорівна,
студентка спеціальності
«Облік і оподаткування»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ВІДБУДОВА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ УКРАЇНИ: ЖІНКИ І ЛІДЕРСТВО

На сьогоднішній день війна завдала колосальної шкоди українській економіці, інфраструктурі та соціальній сфері. Відбудова України – це не просто відновлення пошкодженого, а й шанс на створення кращого майбутнього, заснованого на європейських цінностях та принципах. Вона потребуватиме значних зусиль, ресурсів та лідерства з боку всіх верств суспільства, включаючи жінок.

В реаліях сьогодення жінки вже відіграють важливу роль у захисті України, підтримці економіки, допомозі постраждалим від війни та у гуманітарній сфері. Їх лідерство буде не лише корисним, але й необхідним для успішної відбудови країни. Вони беруть участь у бойових діях на передовій, демонструючи свою мужність, стійкість та професіоналізм. Їх внесок у захист України беззаперечно високо цінується командуванням та побратимами. Їх сила духу та непохитна віра у перемогу надихають людей на боротьбу за свою свободу та незалежність.

Важливо підкреслити, що в такі непрості часи жінки продовжують працювати та підтримувати економіку України. Їх внесок у розвиток малого та середнього бізнесу, сільського господарства, сфери послуг та інших галузей є надзвичайно важливим для виживання та стійкості країни.

Окрім цього вони активно допомагають постраждалим від війни, надаючи їм гуманітарну допомогу, психологічну підтримку, медичну допомогу та організовуючи евакуацію. Їх співчуття, турбота та самовідданість допомагають людям вижити в ці складні часи.

Жінки мають ряд лідерських якостей, які є необхідними для успішної відбудови України. Їх комунікативні навички, співчутливість, здатність до співпраці, системне мислення, гнучкість, креативність та орієнтація на результат роблять їх цінними лідерами у будь-якій сфері.

Ці непрості часи стала поштовхом для подолання гендерних стереотипів та розширення можливостей для жінок. Жінки довели, що вони здатні на багато більше, ніж їм традиційно приписували. Їхня активність у захисті країни, економіці, гуманітарній сфері та інших сферах життя свідчить про їхню силу, стійкість та лідерський потенціал.

Жінки-підприємниці стикаються з численними бар'єрами, такими як доступ до фінансування, гендерні стереотипи та нерівні можливості. Доступ до платформ для обміну досвідом можуть допомогти і стати підтримкою жінок-підприємниць, надаючи їм, налагодження контактів та отримання знань. Жінки повинні мати рівні з чоловіками можливості для участі не тільки в економічному а й в політичному житті країни. Це може бути досягнуто шляхом запровадження квот, гендерно-чутливих виборчих систем та інших заходів.

Відбудова європейської України – це амбітний та необхідний проект. Його успішна реалізація дозволить Україні стати стійкою, демократичною та процвітаючою країною, інтегрованою до європейського простору.

І жінки відіграють у ній надзвичайно важливу роль. Їх внесок у різні сфери життя країни є неоціненним. Необхідно проводити просвітницьку роботу з метою подолання гендерних стереотипів та збільшення гендерної чутливості. Важливо не лише визнавати їхню роль, але й активно підтримувати їхні ініціативи та розширювати можливості для розвитку та самореалізації.

БУРАВЛЬОВА Алла Сергіївна,
студентка 3-го курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність 053 «Психологія»,
Науковий керівник: **Омельченко Л. М.**
кандидат педагогічних наук, доцент
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ МАНІПУЛЯТИВНИХ ВПЛИВІВ У МІЖОСОБИСТІСНОМУ СПІЛКУВАННІ МОЛОДІ

Незважаючи на широке застосування маніпулятивної стратегії впливу в сучасному житті, значний науковий інтерес до її проявів та способів здійснення, ця сфера спілкування досі залишається недостатньо вивченою. Наголосимо, що в більшості сучасних публікацій не зазначений гендер дослідників та їхній вік, у науці також гостро стоїть питання про критерії вимірювання зазначеного впливу. Через ігнорування або лише часткове

врахування вікових і гендерних аспектів наявні значні розбіжності у результатах різних досліджень.

Науковцями доведено: маніпулятивна спрямованість поведінки суб'єктів у спілкуванні та високий ступінь макіавеллізму особистості хоча б в одного з комунікантів знижує ймовірність досягнення порозуміння між ними. Маніпулятивність особистості пов'язана з емоційно-відчуженою, антиморальною, корисливою, експлуативною, макіавеллістською поведінкою. На противагу маніпуляції, що зазвичай є прихованим актом, макіавеллівське маніпулювання – навпаки – є актом свідомим, не приховуваним, здійснюваним із позиції сили. Макіавеллізм – це складна властивість особистості, що охоплює: відчуженість, емоційну незалученість у соціальні відносини, зневагу моралі, а також допускає використання інших у своїх цілях. Він є індивідуальною рисою, оскільки кожен у різному ступені має здатність маніпулювати, проте лише деякі люди є макіавеллістами.

Подібно до нарцисів і психопатів, макіавеллісти зазвичай чарівні, харизматичні. Вони прагнуть уваги, цінують владу й гроші, використовують та сприймають людей як інструменти, етичні кодекси і мораль для них не мають особливого значення, вони не відчувають провини за свої дії, обережні та скептичні у спілкуванні з людьми, бо їм складно налагоджувати близькі стосунки. Саме тому такі люди часто не мають міцних сімей, їм притаманна схильність до зміни партнерів. Чим вищим є ступінь макіавеллізму в людини, тим меншою мірою її цікавлять власне люди, хоча макіавеллісти можуть здаватися не просто привабливими, а дуже зацікавленими у своїх співрозмовниках.

Перші прояви макіавеллізму спостерігаються в десятирічних, його розквіт припадає на вік 20 років, спад – поступово після 40 років. Уважається, що старші люди стають меншими «макіавеллістами» завдяки соціалізації та прийняттю гуманних цінностей, проте закономірності цієї тенденції поки що не з'ясовані.

Методами нашого емпіричного дослідження були**:** шкала макіавеллізму особистості (MACH-IV), особистісний опитувальник Айзенка (MPI), багатоаспектний особистісний опитувальник MMPI, методика діагностики домінуючої стратегії психологічного захисту у спілкуванні В. Бойка та анкетне опитування. У результаті ми виявили, що більшість випробовуваних (75%) мають низький рівень макіавеллізму, 15% – середній, а високий ступінь виявили лише у 5% опитаних. Дані опитування підтверджують дослідження попередніх років, про зв'язок макіавеллізму з екстраверсією та нейротизмом, оскільки саме осіб із холеричним типом темпераменту було найбільше серед опитаних.

Основна умова захисту від маніпуляцій – це розвинене критичне мислення для усвідомлення здійснюваного маніпулятивного впливу, а відтак – застосовування психологічного захисту. Аналіз результатів дослідження дав підстави для висновку, що вмінь 65% опитаних недостатньо для ефективної протидії маніпулятивним діям.

Макіавеллістів значно частіше обирають на посади, що передбачають захист інтересів групи та мистецтво ведення переговорів. Виражені макіавелліст були більш цинічними, прагматичними та часто нехтували правилами. Лідерські позиції в групі зазвичай мають люди із середнім рівнем макіавеллізму.

Макіавеллізм, нарцисизм та агресивність пов'язані зі схильністю до використання методів маніпулятивного впливу. Особи з низьким рівнем макіавеллізму частіше висловлювали співчуття, намагалися встановити контакт, часто погоджувалися з аргументами співрозмовників та були більш емпатійними. До того ж вони, як емоційно залучені, довірливі та співчутливі, можуть бути, якщо не ініціатором, то провокатором маніпуляції.

Отже, у результаті дослідження підтверджено, високий рівень макіавеллізму корелює з екстраверсією та рівнем невротизму людини. Більшість досліджуваних мали незначний ресурс для протидії маніпулятивному впливу. Сучасній українській молоді притаманні демократичні цінності, у своєму спілкуванні вона схильна застосовувати ефективні стратегії спілкування, у більшості випадків лідерські позиції в групах посідають особи з низьким рівнем макіавеллізму, проте молодь схильна залучати до управлінської команди макіавеллістів у тому випадку, коли йдеться про необхідність відстоювання чи захисту інтересів групи.

ГАВРИЛЮК Юлія Анатоліївна,
студентка 4-го курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Науковий керівник: **Матвієнко І. С.**
кандидат філософських наук, доцент
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЖІНКА ДИПЛОМАТ В УКРАЇНІ: МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ В ПРОФЕСІЇ

У XXI ст. дипломатія відіграє важливе значення для всього світу. Поняття «диплома» виникло ще у Середньовічній Європі так називали осіб, які мали документи (дипломи), підтверджуючі їх право на певні привілеї, зокрема, на охорону й недоторканність під час подорожі або перебування на іншій території. Але сьогодні «дипломат» набуло нового значення. По-перше, дипломат – це представник держави або міжнародної організації, який виконує дипломатичні функції з метою забезпечення міжнародних відносин, співпраці та вирішення конфліктів. Основним завдання перед дипломатом постає захист

національних інтересів своєї держави в міжнародному співтоваристві шляхом встановлення та підтримки дипломатичних відносин.

Зазвичай в сфері дипломатії спостерігається тенденція до певного дисбалансу між чоловіками та жінками, проте останні роки показують зростання інтересу жінок до цієї сфери та їхню активність у ній. Деякі країни також активно працюють над політиками стимулювання участі жінок у дипломатичній службі та забезпеченням їхніх можливостей для кар'єрного зростання. Про це нещодавно заявив міністр закордонних справ Дмитро Кулеба, що одним з головних пріоритетів для МЗС сьогодні є розширення суттєвих можливостей для жінок-дипломатів у всіх сферах дипломатичної служби. Вінпідкреслилв, що серед подальших кроків у цьому напрямку - запуск Асоціації жінок-дипломатівта створення Інституту наставництвата запровадження гендерного підходу у процесах набору та просування по службіта кар'єрного зростання, а також сприяння підвищенню обізнаності з питань ґендерної рівності. Водночас першею представницею стала Мар'яна Беца - перша жінка-речник Міністерства закордонних справ України з 15 липня 2015 року. Ось це перший приклад того, що жінка також може бути дипломатом. В одному з інтерв'ю заступниця міністра закордонних справ України ЕмінеДжапаровазазначила, що: *«Дипломатія – це не чоловічий світ, як вважалося раніше, а МЗС України нині – це реальні обличчя і людські історії, а також місце, де жінки можуть реалізувати себе»*. Тому жінкам також є місце в політиці.

На сьогоднішній жінка - дипломат має багато перспектив для кар'рного зростання в Україні. По-перше, як дипломат, жінка має можливість впливати на міжнародну політику та сприяти змінам у світі. По-друге, дипломатична служба допомагає жінкам досліджувати різноманітні культури, традиції та геополітичні питання. По-третє, жінка-дипломат більш гнучкіша у своїй справі особливо під час війни коли потрібно багато їздити на різні заходи. По-четверте, жінка більш спроможна приймати швидкі та розсудливі рішення, які полягають для перспективи її держави. Зазначимо, що сьогодні в Україні мало жінок-дипломаток, але це привід для наступних кроків щоб розвивати підготовки для жінок, які вбачають своє майбутнє в дипломатії.

Проаналізувавши дану тему можна зробити такі висновки, що участь якомога більшої кількості жінок в українській дипломатичній службі забезпечить ефективне впровадження гендерної рівності та стане ознакою реальних реформ у дипломатичній сфері. Зітруться стереотипи про слабкість і вразливість жінок, які мають відійти в минуле. Як неодноразово показувала історія, сильні жінки здатні змінювати свої країни, а то й світові тенденції. Тому для нашої країни активно заохочувати жінок до дипломатичної служби - це не що інше, як демонстрація прагнень демократичної держави. Тільки через активну участь жінок у всіх глобальних процесах, в тому числі і в дипломатії, ми можемо гарантувати рівність у житті.

Література

1. «Genderand Diplomacy» - автори Jennifer A. Cassidy та AnneDeighton. Видавництво: Wiley-Blackwell, 2020.

2. «Жінки і дипломатія: Роль жінок у національній та міжнародній політиці» - ред. Дженніфер Мелтон, Клариса М. Селіо та Марина Н. Peunova. Видавництво: LexingtonBooks, 2018.

3. Жіночий профіль української дипломатії. Жіночий профіль української дипломатії - IVONA.UA

ГАВРИШ Олександр,
студент 1 курсу, ПС 23 001 б,
гуманітарно-педагогічний факультет
Науковий керівник: **Гейко С. М.**
кандидат філософських наук, доцент
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ ЖІНОК В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Питання розвитку лідерського потенціалу жінок в академічному середовищі є надзвичайно актуальним, особливо в контексті повоєнної розбудови України. Жінки відіграють значну роль у науці та освіті, але їхня представленість на керівних посадах все ще залишається низькою. Це не лише несправедливо, але й шкодить розвитку науки та суспільства в цілому.

Багато країн приймають законодавчі акти та розробляють програми, спрямовані на стимулювання участі жінок у політиці та громадському житті. Наприклад, квоти для жінок у парламентах, програми підтримки жіночих лідерів у муніципальних радах тощо.

Компанії та бізнес-організації розробляють імплементують стратегії для залучення та збереження жіночих талантів. Це може включати програми наставництва, тренінги з розвитку лідерських навичок для жінок, створення спеціальних комітетів та програми гендерної рівності на робочому місці.

Неурядові та громадські організації активно виступають за права та інтереси жінок у різних сферах життя. Вони можуть організовувати кампанії на збір коштів, лобіювати за прийняття законодавства, сприяти розвитку мереж та спільнот для жінок-лідерів тощо.

Університети та дослідницькі організації створюють програми та ініціативи для підтримки жінок-дослідників та забезпечення їхнього успіху в академічному світі. Це може включати фінансову підтримку, менторство та інші спеціальні програми.

Війна в Україні загострила багато проблем, але також дала шанс на побудову нового, більш справедливого та інклюзивного суспільства. Розвиток лідерського потенціалу жінок є важливою частиною цього процесу.

• Збільшення кількості жінок на керівних посадах:

У 2022 році лише 15% керівних посад в українських наукових установах обіймали жінки. Це значно нижче, ніж у багатьох інших країнах світу, у тому числі і в країнах ЄС.

• Зміна стереотипів та упереджень:

Стереотипи про те, що жінки не такі компетентні, як чоловіки, або що вони не можуть поєднувати кар'єру та сімю, все ще поширені в Україні. Тому варто змінити свою думку з приводу цього.

• Створення гендерно-чутливої інфраструктури:

Жінки потребують гнучкого графіку роботи, доступних дошкільних закладів та інших форм підтримки, щоб вони могли поєднувати кар'єру та сім'ю.

Отже, розвиток лідерського потенціалу жінок - це інвестиція в майбутнє України. Це допоможе зробити країну більш конкурентоспроможною, інноваційною та справедливою.

ГАНІЧКІНА Євгенія Євгеніївна,
студентка, спеціальність
«Біотехнології та біоінженерія»,
Науковий керівник: **Сєкунова Ю. В.,**
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
(м. Київ, Україна)

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ІТАЛІЇ

Дана тема є дуже актуальною, оскільки обидві країни мають важливі взаємовідносини, як на багатосторонньому, так і на двосторонньому рівні. Розвиток цих відносин відіграє важливу роль у підтримці міжнародної стабільності та співпраці в різних сферах, таких як політика, економіка, культура та інші.

Необхідно відзначити важливість двосторонніх відносин України з країнами Середземномор'я, що є складовою зовнішньополітичної діяльності. Особливу увагу слід звернути на співпрацю з такими європейськими країнами, як Франція, Італія та Іспанія, члени Європейського Союзу. Для України ці відносини є стратегічно важливими, оскільки європейська інтеграція є однією з ключових проблем сучасної зовнішньої та внутрішньої політики [1, с. 408].

Взаємини між Україною та Італією мають довгу історію, яка свідчить про їхню важливість, як для розвитку обох держав, так і для загальноєвропейського історичного процесу. Україна сьогодні визнається повноправним суб'єктом

міжнародного права і грає важливу роль, як у європейському просторі, так і для українсько-італійських взаємовигідних відносин.

На практичному рівні, важливими напрямками співпраці є економічне партнерство, культурний обмін та спільні ініціативи у різних сферах. Обмін високорівневими візитами між урядами, а також активний діалог між громадськими організаціями та громадськістю сприяють поглибленню взаєморозуміння та спільним рішенням проблем.

На сьогоднішній день співробітництво України та Італії у сфері енергетики набуває особливого значення. Італійська Республіка в історії незалежної України надавала значну підтримку. Торговельно-економічні відносини, хоча і стабільні, проте мають певний спад. Наприклад, у 2014 році товарообіг між державами зменшився на 10,52%, проте спостерігається збільшення експорту (на 5,7%), але імпорт зменшився на 46% [2].

Зокрема, у структурі експорту переважають чорні метали, що становлять 55,6% в 2014 році та 53,3% в 2015 році. Це свідчить про важливість Італії серед держав-експортерів чорних металів з України. Також значимі позиції в експорті займають зернові культури та жири та олія рослинного походження.

Сьогодні важливим є розвиток комплексу заходів, спрямованих на збільшення українського експорту в Італію, зростання товарообігу та розвиток галузевого та регіонального співробітництва. Торговельно-економічні зв'язки між Україною та Італією не можуть розвиватися без залучення кооперaційних та інвестиційних проектів до їх структури, що дозволить закріпити співпрацю між країнами на тривалий період. Це також сприятиме розвитку стратегічних галузей промисловості України та впровадженню новітніх італійських технологій у процеси модернізації українських підприємств [3, с. 146].

Тому, з метою збільшення українського експорту в Італію, зростання товарообігу та розвитку галузевого та регіонального співробітництва важливим є розвиток комплексу заходів. Торговельно-економічні зв'язки між Україною та Італією потребують залучення кооперaційних та інвестиційних проектів, що сприятиме закріпленню співпраці на тривалий період. Це також сприятиме розвитку стратегічних галузей промисловості України та впровадженню новітніх італійських технологій у процеси модернізації українських підприємств.

У зв'язку з останніми подіями, такими, як війна в Україні та пандемія COVID-19, важливо вивчити вплив цих подій на суспільно-політичні відносини між Україною та Італією.

Суспільно-політичні відносини між Україною та Італією відзначаються високим рівнем дружби та співпраці. Зокрема, важливим є співробітництво в політичній, економічній, культурній та гуманітарній сферах.

Наразі Італія підтримує Україну через військову допомогу, що підтверджується рішенням Палати депутатів парламенту Італії щодо затвердження рішення уряду про продовження на ще один рік військової допомоги Україні до 2024 року. За словами міністра оборони Італії, Гвідо Крозетто, це свідчить про те, що Італія знову стоїть на боці свободи держав і

поваги до міжнародного права, дотримуючись позиції союзників по НАТО і ЄС у питанні досягнення справедливого та тривалого миру.

Україна та Італія мають великий потенціал для подальшого розширення співпраці, особливо у взаємодії між урядами, підтримці торгівлі та інвестицій, спільних культурних ініціативах та обміні студентами. Важливо також звернути увагу на розвиток співпраці у важливих міжнародних питаннях та спільну боротьбу з викликами, які стоять перед обома державами.

Отже, суспільно-політичні відносини України та Італії можна характеризувати як позитивні та перспективні, з великим потенціалом для спільного розвитку та співпраці цих держав в майбутньому.

Література

1. Лисак В.Ф. Відносини України з країнами Середземномор'я / В.Ф. Лисак // Гілея: наук. вісник: зб. наук. пр. Київ, 2015. Вип. 97. С. 407-411.

2. Країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі на 2 зн. УКТЗЕД. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 17.03.2024).

3. Сєкунова Ю. Україна та Італія – суб'єкти міжнародного права: характерніособливості міжнародних відносин/ Ю. Сєкунова, І. Іщук // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки. – 2019. – Т.30(69), №4. – С.144–148.

ГЕРАСИМЕНКО Павло Сергійович,
студент агробіологічного факультету
Науковий керівник: **Гейко С. М.**
кандидат філософських наук, доцент
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ДО ПИТАННЯ ПРО ГЕНДЕРНУ РІВНІСТЬ

Жінка. Що означає це слова ? Впершу чергу можна почути слабкість, легкість і любов. Але потім якщо розібратися то це впевнність, витривалість , цілеспрямованість, легкість, любов все і одночасно. Але скільки часу пройшло щоб наше суспільство зрозуміло і прийняло рівноправність жінок у світі разом з чоловіками.

Кожна жінка, щоб стати успішною, коханою, повинна в першу чергу полюбити себе, тільки так можна добитися успіху, лише у любові до себе. Молодь завжди на часі! Куди і як ми будемо рухатися залежить від нас самих. Ми відповідальні за свої життя та рішення. Але так склалося , щоб добитися успіху , бути лідером , потрібно працювати над собою , показувати результати, постійно вчитися.

На важливості розвитку почуття відповідальності перед собою та людьми, котрі тебе оточують і з якими ти працюєш. Для цього потрібно вчитися працювати з іншими, довіряти один одному, будувати команду й цінувати та надихати своє оточення. Цього не можливо досягнути за один день – ці навички приходять з досвідом, коли особистість формується і ви обираєте свій шлях розвитку.

При цьому варто не забувати, що люди розвиваються протягом усього життя, тож, щоб стати справжніми лідерами та лідерками потрібно постійно підвищувати власні компетенції, накопичувати практичні знання та досвід.

Останніми роками було проведено багато досліджень та дискусій щодо гендерного розриву в академічних колах. Хоча деякі жінки стають все більш помітними в науці, технологіях, інженерії. Гендерний розрив у вищій освіті та наукових дослідженнях виникає внаслідок нерівного представництва жінок і чоловіків.

Прикладом цього є нерівність в оплаті праці, просуванні по службі та лідерських можливостях. Все більше компаній виходять на рівні оплати праці та умови. Нажаль не у всіх країнах є гендерна рівність , але одним із наших завдань є досягнення її у всьому світі.

Ґендерна рівність має бути не суто жіночою проблемою, а колективною, яку ми всі повинні вирішувати разом. Чоловіки можуть відігравати ключову роль у відстоюванні прав жінок, руйнуванні стереотипів та просуванні культури рівності в інституціях.

ГОРОБЕЙ Анна,
студентка 1 курсу 5 групи ,
факультету «Ветеринарна медицина»,
спеціальність 211 «Ветеринарна медицина»
Науковий керівник: **Супрун А. Г.**
кандидат філософських наук, доцент
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

УКРАЇНСЬКИЙ ПСЕВДОМАТРІАРХАТ ЯК СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ АБСУРД

Говорячи про жіночий потенціал в академічному середовищі, не можна оминути питання соціального положення жінки в українському суспільстві. Воно формується та реалізовується традиційно в кількох площинах: сім'я, професійна діяльність, товариське коло. Кожна з даних царин так чи інакше впливає на іншу, адже їх пов'язує одна ключова особа, головна героїня нашої розмови - Українська Жінка.

Щоб вести діалог далі про псевдоматріархат потрібно розібратись з даним визначенням в оригіналі.

Отже, матріархат – це така форма суспільного устрою, при якому влада належить жінкам, успадкування та облік спорідненості здійснюються по жіночій лінії. Основи теорії матріархату, що лежить в руслі концепції соціального еволюціонізму, вперше сформулював німецький історик Й.-Я.Бахофен у своїй праці "Материнське право. Дослідження гінекократії стародавнього світу на основі її релігійної та правової природи" (1861). Сам учений спочатку не вживав цього терміну, послуговуючись натомість поняттями материнське право та гінекократія (дослівно – влада жінок). Його послідовники розвинули тезу матріархату як невід'ємний щабель розвитку будь-якого суспільства.

Серед українських народознавців одним з прихильників теорії матріархату став Володимир Охримович, який присвятив цій темі свою працю "Значення малоруських весільних обрядів в історії еволюції сім'ї" (1891). Розкриваючи виняткову роль жінок у весільній обрядовості, аналізуючи особливості українського звичаєвого права, фольклорні мотиви і численні етнографічні матеріали, учений дійшов висновку про існування в історичному минулому українців доби панування жіноцтва, виразні залишки якої збереглись в українській культурі навіть наприкінці XIX ст. Також питання українського жіноцтва маніпулятивно використовувалось україністами протягом століть для гри на контрастах: у порівняння йшли сімейні устої "Великоросії", гасла про демократичне та вільне становище жінки в Україні, тощо. Однак мало хто перевіряв достовірність даних висловів через те, що більшістю дослідників були чоловіки.

В часи побудови утопічної держави - Радянський Союз, котрий став інваріантом втілення комуністичної теорії Маркса та Енгельса, притримувалися вищезазначеної ідеології. Жінки дійсно з першого погляду були важливою складовою суспільства, мали доступ до освіти, про них малювали плакати, про них говорили. Утім, за цією мішурою приховувалась низка беззаперечних обов'язків, що лягала на плечі представниць "прекрасної статі", невиконання яких приводили до різного роду фізичного та психологічного тиску.

На мою думку, саме цей період української історії залишив незгладимий слід і в нашому сьогоденні у вигляді: абюзивних відносин, стереотипного терпіння, меншовартості жінки.

Отже, розглянемо почергово: Сім'я. В сім'ї жінка одразу асоціюється з матір'ю, і не дарма. Достатньою поширеним є патерн поведінки Опікунки, Супергероїні, котрий ще в дівчат, потім в жінок вкладає суспільство. Навіть якщо номінально наша персонажка донька, то на неї з раннього віку покладатимуть догляд і виховання молодших братів та сестер, батька(адже, на жаль, патріархальна система часто вирощує нежиттєздатних чоловіків, котрі вважають за необхідне лише матеріально забезпечувати сім'ю, однак вимагають поваги, відданості та жертовності щодо себе).

Також не можна пропустити такий момент як багатофункціональність жінки. Звісно, для цього є і біологічне підґрунтя, однак суспільство лише

посилює цей функціональний розрив. Так, на рівні садочка й школи, вже звучать фрази “Він же хлопчик, що ви, хотіли посидючості і жаги до навчання?”, “Вона ж дівчинка, як може дівчинка так погано вчитись!”, тощо.

Наступне: Робоче місце. Труднощі починаються часто з університету, коли зі сторони родини виникає неприємний тиск. Чому тиснуть? Адже жінка, традиційно, має обрати професію, щоб проводити час з сім'єю, щоб стабільно забезпечувати сім'ю, щоб можна було небагато вчитись, адже рік-два по закінченню й декретна відпустка!.. На жаль, в цьому і полягає унікальність феномену «українська жінка»: українські жінки дійсно мають більше влади у сім'ї, вони завідують побутом й особистим життям кожного, однак вони не є особистостями, не можуть бути егоїстичними та зобов'язані діяти в інтересах родини(тобто роду, сім'ї в кількох поколіннях). Додам, що в багатьох сім'ях головою фактично є Старша Жінка: свекруха чи теща.

По здобутті освіти постає питання працевлаштування. Відомий факт, що жінки отримують часто меншу фінансову винагороду за чоловіків на тих же посадах, жінкам складніше пробитись до керівних посад, адже існує «скляна стеля», а працедавці роблять «акцент» на сімейному становищі, на дітях, планах на дітей, тощо, а не на професійних навичках жінки. Також часто жінки потерпають від харасменту різного характеру, сексуалізацій за професією чи просто зовнішністю, ще досі не повністю зник поділ на “чоловічі” і “жіночі” професії.

І нарешті «товариське коло». Можна почати з фрази “Жіночої дружби не існує”, яка достатньо багато говорить про наше суспільство. Проблемою є те, що жінка й тут не зовсім вільна у виборі, адже якщо вона не має друзів зовсім чи їх мало - вона стерво і самотня нещасна «кошатниця», якщо багато друзів - то розгульна, зовсім не сімейна персона, що є негативною рисою для жінок; друзями можуть бути виключно жінки, адже “Дружби між жінкою і чоловіком не існує”. Якщо жінка робить якісь висновки і намагається змінити свої стосунки з сім'єю, чоловіком, то це її подруги намовили! Отже, й тут не без тони традиційних рамок.

Звісно, не можна заперечувати, що становище жіноцтва протягом останніх років - не без державного курсу безбар'єрності та гендерної рівності, не без зусиль активістських організацій в соцмережах, не без впливу закордонних масмедіа, - покращилося. Однак не варто, в ненайкращій українській традиції, вважати це перемогою, котра чомусь означає кінцеву мету. Не варто також маніпулятивно, псевдопатріотично говорити про український фемінізм та, так званий, матріархат як абсолютну бездоганну перевагу над росією. Українські жінки заслуговують на те, щоб про них говорили, згадували не лише на 8 березня й День матері, щоб були доступні програми психологічної допомоги, безпечні простори та центри допомоги, щоб були рівні зарплати та рівні права.

ГРЕБЕНЩИКОВ Микита Вікторович,
студент спеціальності
«Облік і оподаткування»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В УКРАЇНІ

Я переконаний, що в сучасному світі люди не можуть повністю розкрити свій потенціал, адже їм звідусіль нав’язують певні ролі. Чоловіки повинні бути сильними, мужніми здобувачами. Жінки ж слабкі, ніжні берегині домашнього вогнища, що не повинні займатися «чоловічими» справами. Змалечку діти спостерігають за поведінкою своїх батьків, які забороняють дівчаткам гратися машинками, а хлопчикам одягати сукню. Навчальні програми та підручники також наповнені гендерними стереотипами. З віком забороняють працювати на роботі «не для вашої статі» та кохати людину з тією ж гендерною ідентичністю. На щастя світ прогресує і глобальні тенденції, такі як гендерна рівність, впливають на більшість сфер, що веде до змін у гендерних стереотипах.

Глобалізація сприяє розширенню доступу до освіти. З’являються освітні онлайн-платформи для жінок. Вони дають змогу здобути освіту, не виходячи з дому. Це сприяє зростанню рівня освіти жінок та їх конкурентоспроможності на ринку праці. Жінки, що здобули освіту – стають більш економічно незалежними. Це веде до участі у прийнятті рішень в сім’ї та суспільному житті. Але це не виключає дискримінацію на ринку праці. Незважаючи на позитивні зміни, жінки все ще стикаються з цим. Їм можуть платити менше за ту ж роботу, що й чоловікам. Можуть відмовити в підвищенні, оскільки вони майбутні мами і це не вигідно власникам бізнесу. Також трапляються часті сексуальні домагання з боку колег та керівництва. На щастя, кількість подібних випадків зменшується, а кількість жінок, які займають керівні посади збільшується.

Немає сумнівів, що зараз час коли інформаційний простір все частіше показують образ успішних лідерок, бізнес-леді, науковиць, спортсменок, які поєднують кар'єру та особисте життя. Це веде до руйнування стереотипів про те, що жінки не здатні на успіх у "чоловічих" сферах. Так само ЗМІ, реклама, соціальні мережі висвітлюють образ чоловіків, які поділяють домашні обов'язки та піклуються про дітей. Що веде до поступового перегляду традиційних гендерних стереотипів, де чоловік відповідає за дохід, а жінка – за домашній затишок. Рівність – це про прагнення до справедливості і поваги до людських прав.

Але не можна упускати той момент, що жінок продовжують сексуалізувати, коли чоловіків зображують більш компетентними та авторитетними. Необхідно вживати заходів для того, щоб гендерні стереотипи повністю зникли з українського інформаційного простору. В цілому, глобальні

тенденції справляються зі своєю роллю і сприяють зміні гендерних стереотипів в Україні. Це веде до більш толерантного, інклюзивного та гендерно-рівноправного суспільства.

З усього вищесказаного випливає, що боротьба з гендерними стереотипами дуже важлива в сучасному світі. Отже, необхідно вживати заходів для того, щоб глобалізація сприяла гендерній рівності. Це охоплює прийняття законів, які захищають права жінок, а також просування гендерної рівності в освіті, на роботі та в суспільстві. Гендерні стереотипи – це проблема, з якою необхідно боротися. Кожен з нас може зробити свій внесок у цю справу, змінюючи власні стереотипні уявлення та поширюючи інформацію про гендерну рівність.

КАРМАЗІНА Катерина Олександрівна,
студентка 4 курсу
спеціальності «Журналістика»,
Науковий керівник: **Матвієнко І. С.**
кандидат філософських наук, доцент
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ФЕМІНІЗМ» У СУЧАСНОМУ МЕДІАПРОСТОРІ

Поняття «фемінізм» і досі лишається поза лаштунками суспільного розуміння і свідомого сприйняття. Для багатьох людей походження його залишається туманним, часто демонізується і примітивізується, а справжнє значення лежить десь поряд із шовінізмом. І це до певної міри справедливо, допоки ми не згадаємо, що живемо в насиченому інформаційному просторі, з доступом до великих масивів інформації і можливістю мислити.

Існує безліч варіантів визначення самого поняття «фемінізм», навколо якого впродовж багатьох десятиліть точаться дискусії, але цілком можна пристати до загальносформульованої фундаментальної ідеї про те, що «жінка страждає від систематичної соціальної несправедливості з причини своєї статі»[1] і вважати її основою численних феміністичних теорій сьогодення.

Варто зазначити, що фемінізм – не боротьба за загальну рівність і справедливість, а боротьба за повноправність саме жінок: повноправна кількість реальної влади, повноправний і гідний статус у суспільстві, повноправна позиція в культурному символічному просторі та повне знищення важелів контролю над жінками та їх експлуатації. Аналізуючи праці наших українських феміністок (Наталі Кобринської, Мілени Рудницької, Ольги Кобилянської, Соломії Павличко), ми дійшли висновку, що фемінізм ніколи не був про рівність, він про права жінок, про силу жінок, про унікальність жінок,

про страждання жінок, він про жінок! Феміністок і, зокрема, українських не турбує знак «рівно», нам потрібно знак «більше» для жінок.

Суспільство в цілому має вироблений погляд на жінку. Погляд, який обмежує, пригнічує, знецінює, применшує або навіть робить невидимою жінку. Але є зручним для утримання влади і позиції домінуючого. І цей погляд підживлюється і закріплюється у всіх сферах життя, наприклад гендерними стереотипами. Відповідно, відкидання фемінізму і перешкоджання видимості жінок неабияк підживлює і закріплює цей погляд. Погляд, існування якого часто намагаються заперечити, а фемінізм, який вголос озвучує проблематичність цього погляду, дискредитувати. Суспільство схиляє нас дивитися на проблеми під патріархальним кутом і через чоловічу оптику, тобто ігнорувати чи заперечувати ці проблеми. Ми живемо в суспільстві патріархальних цінностей. Воно, якщо й пропонує, то не гарантує жінкам свободи вибору, частіше – створює ілюзію цього вибору.

Фемінізм намагається різними способами, підходами, теоріями пояснити, донести і запропонувати варіанти вирішення цих проблем. Фемінізм бориться за розширення цього погляду. Фемінізм прагне того, щоб жінки перестали дивитися на себе чоловічим поглядом і відчували себе суб'єктами в такій системі координат, як суспільні відносини.

Наразі фемінізм, як ідейно-політичний рух нагадує мозаїку, кожна частинка якої своїми методами докладає зусиль до висвітлення жіночих проблем. Існує безліч феміністичних течій, але прийнято виділяти 3 основні: *ліберальний, марксистський і радикальний* фемінізми.

Ліберальний фемінізм концентрує увагу на проблемах політичного і юридичногорівності жінок в суспільній сфері [3].

Марксистські феміністки вважають, що жінки зможуть домогтися повноїрівноправності тільки зі знищенням капіталістичної експлуатації й капіталістичної моралі [3].

На думку радикальних феміністок, корінь нерівності статей – в чоловічійпатріархальній владі, яка є первинною формою владарювання в людському суспільстві. Відповідно до цієї теорії, влада чоловіків над жінками поширюється не тільки наекономічну і політичну сфери життєдіяльності, а й на всі інші сфери життя, включаючисексуальну. Політика розглядається як інструмент чоловічого домінування, якийвиправдовує пріоритетний доступ чоловіків до важелів політичної влади, їх монополію наполітичну владу[3].

Загальною ж метою фемінізму є прагнення покласти край пригнобленому становищужінок в сучасному суспільстві і домогтися таким чином дійсності, яка виключаєнесправедливу патріархальну ієрархію. У найзагальнішому вигляді, справедливістьзводиться до рівності, що розуміється при цьому вельми своєрідно, але глобально – фемінізм хоче повернути те, що належить жінкам за правом народження. Різноманіттяваріантів рівності фемінізм зводить до гендерної рівності. Шляхи досягнення такої рівності оцінюються феміністкаминеоднозначно, що й обумовлює особливості різних течій фемінізму.

Але щоб осягнути і прийняти, а головне бути готовими застосувати ідеї фемінізму, спочатку треба перестати жити і мислити в рамках патріархальної парадигми. Бо патріархат – це не сингулярна сутність, а також не абстрактна; патріархат – це глибоко закорінена система, яка шкодить цілому суспільству, і найцікавіше – чоловікам теж. Сексизм, харасмент, мізогінія, приниження, знецінення – щоденні практики сучасної української жінки. Це все примножується в контексті війни і тисяч жінок-військових. Тож питаннями фемінізму повинні опікуватися не лише жінки-феміністки, а все українське суспільство, а питання дискримінації жінок повинно звучати голосніше в українському медіапросторі.

Свого часу Сімона де Бовуар написала в «Другій статі» (1949), що «жінкою не народжуються: нею стають» [2]. Подібним висловом авторка підкреслила той факт, що бути жінкою — невпинна праця, постійна боротьба й обстоювання права, які протилежна стать має за замовчуванням. Жінка завжди була під суспільним тиском і прицілом. Тож нам, жінкам, треба об'єднуватися і не чекати поки всі дійдуть до феміністичних істин і розконсервуютьсвої патріархальні структури мислення,нам треба максимізувати наші цінності і бути сильними, всюди і завжди. Фемінізація – запорука здорового суспільства, що демонструє рівень своєї цивілізованості й культури.

У свою чергу, нам треба всеохопно докладати зусиль, щоб в українському інформаційному середовищі фемінізм став зрілою інтелектуальною течією, що в суспільному, щов культурному життях.

Література

1. Radcliffe Richards, Janet. The Sceptical Feminist. A Philosophical Enquiry. // Penguin Books, 1980, – P. 13-14.

2. Де Бовуар С. Друга стать. – К, 1994. – Т.1. – С. 216.

3. Електроннийресурс:https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/589839/mod_resource/content/2/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%207.%20%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%84%D0%B5%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC.pdf

МЕЛЬНИЧЕНКО Ірина Юріївна,
студентка,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА В УМОВАХ ІНОРМАЦІЙНОЇ ВІЙТИ:НОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасний світ, особливо в умовах триваючої інформаційної війни проти України, вимагає трансформації стилів лідерства. Жіноче лідерство переживає

важливу метаморфозу в цьому контексті, створюючи як нові виклики, так і захоплюючі перспективи. Війна змусила жінок в Україні взяти на себе багато нових завдань та викликів. Бути лідерками і активно відстоювати власні права та інтереси як в Україні, так і за кордоном [1].

Трансформація жіночого лідерства зазнала таких змін:
Зміна навичок: традиційно лідерство зосереджувалося на рішучості та наполегливості. В епоху інформації ефективні лідери потребують міцної комунікації, критичного мислення та навичок цифрової грамотності. Жінки часто досягають успіху в цих сферах, що робить їх добре придатними для навігації в складних умовах інформаційної війни.

Збільшення видимості: традиційно недостатньо представлені на керівних посадах, жінки все частіше займають центральне місце. Це особливо очевидно в Україні, де жінки стали потужними фігурами в боротьбі з дезінформацією та пропагандою.

Сучасний світ постійно кидає нові виклики, до них можна віднести озброєність інформацією, оскільки кампанії з дезінформації часто націлені на вразливі демографічні групи. Жінки-лідери постійно мають вміти виявляти та протистояти неправдивим наративам, сприяти медіа грамотності у своїх громадах.

Все частіше переслідування та зростання домагань в Інтернеті та ненависті створює вороже середовище для жінок-лідерів. Стратегії боротьби з тролінгом і сприяння шанобливому онлайн-дискурсу мають вирішальне значення.

Одним з важливим викликом залишається баланс між роботою та особистим життям - жінки часто стикаються з більшим тягарем щодо догляду за дітьми та домашніх обов'язків. Підтримка гнучкої організації роботи та варіантів догляду за дітьми має важливе значення для розширення можливостей жінок-лідерів.

Не дивлячись на всі перелічені фактори, не можна не зазначити, що перспективи, такі як протидія дезінформації, адже жінки-лідери можуть використовувати свої сильні комунікативні навички для зміцнення довіри та поширення точної інформації, сприяючи медіа грамотності та критичному мисленню серед громадськості.

Сприяння розбудові миру, адже жінки часто виступають за мирне вирішення проблем і надають пріоритет благополуччю своїх громад. Цей стиль керівництва має вирішальне значення для пом'якшення напруженості, що підігрівається інформаційною війною.

Бачити, як жінки ефективно лідирують перед лицем труднощів, надихає молоді покоління займати лідерські ролі, що ще більше диверсифікує лідерський ландшафт.

Трансформація жіночого лідерства в умовах інформаційної війни створює як виклики, так і можливості. Оснащуючи жінок необхідними навичками та сприяючи сприятливому середовищу, ми можемо використовувати їхній потенціал, щоб стати потужними агентами позитивних змін.

Література

1. Ситнік О. Жіноче лідерство в часи війни: як виховати у собі лідерку [Електронний ресурс] / Ольга Ситнік – Режим доступу до ресурсу: https://50vidsotkiv.org.ua/zhinoche-liderstvo-v-chasy-vijny-yak-vyhovaty-u-sobi-liderku/].

НІКОЛАЙЧУК Ірина,
студентка 1 курсу 6 групи ,
факультету «Ветеринарна медицина»,
спеціальність 211 «Ветеринарна медицина»
Науковий керівник: **Супрун А. Г.**
кандидат філософських наук, доцент
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЖІНОЧЕ ЛІДЕРСТВО У МЕДИЦИНІ ЯК ЗАПОРУКА ЯКІСНИХ ЗМІН

Одна із найважливіших тем сучасного світу - жіноче лідерство в медичній галузі. Я хотіла б запропонувати вам подивитися на цю проблему з нового кута зору і показати, чому саме жіноче лідерство є запорукою якісних змін у нашій системі охорони здоров'я. Жіноче лідерство не просто важливе, але є справжньою запорукою якісних змін у нашій медичній системі.

Почнемо з переваг, які надає жіноче лідерство нашій медичній системі. Дослідження показують, що команди з високим рівнем жіночого представництва на керівних посадах медичних установ мають на 50% більше шансів на досягнення високих показників якості медичної допомоги. Статистика свідчить, що країни з вищим рівнем жіночого представництва в медичних структурах мають нижчу загальну смертність та більшу тривалість життя населення. Але, звичайно ж, на нашому шляху до більш рівних можливостей та різностороннього представництва жінок у медичній сфері існують безліч стереотипних викликів та перешкод.

Стереотипи про те, що лідерство - це переважно чоловіча справа, часто ускладнюють кар'єрний розвиток жінок у медицині. Проте, саме ці перешкоди роблять наші зусилля ще більш важливими, адже кожна жінка, яка змінює цю ситуацію, робить крок до змін, долає всі перепони, доводить, що лідерство – це не тільки чоловіча справа.

Загалом, дослідження показують, що жінки у медичній сфері частіше використовують колективний підхід до прийняття рішень, що призводить до більш ефективних результатів в лікуванні та діагностиці.

На мою думку, одним з ефективних способів подолання цих перешкод є впровадження політики та програм, спрямованих на стимулювання жіночого лідерства в медичній сфері. Заохочення жінок брати участь у процесах

прийняття рішень, підтримка їх у кар'єрному розвитку та створення сприятливого середовища для їхнього росту - це лише деякі зі стратегій, які можуть допомогти забезпечити більше рівних можливостей в медичному лідерстві. На сьогоднішній день у світі напрацьовано значнукількість шляхів підтримки та розвитку жіночого лідерства саме у медичній сфері, але чи використовуємо ми цей досвід? Це відкрите питання.

У розвитку жіночого лідерства у медичній сфері ключову роль відіграють різноманітні програми та ініціативи. Менторські програми дозволяють досвідченим лідерам ділитися своїм досвідом та знаннями з молодими жінками-медиками. Тренінги та розвиток навичок сприяють формуванню комунікаційних, лідерських та управлінських вмінь серед жінок-лідерів у медицині. Створення сприятливого середовища через політику рівних можливостей та боротьбу з дискримінацією стимулює більшу участь жінок у керівництві медичних організацій. Сприяння різносторонньому представництву шляхом заохочення мультикультурного та різноманітного складу у керівництві. Розвиток мереж і спільнот, які створюють мережу спільнот та платформи для обміну досвідом та підтримки жінок-лідерів у медичній сфері. Ці програми та ініціативи сприяють створенню сприятливого середовища для розвитку жіночого лідерства у медицині та сприяють більшій рівновазі в керівництві.

Отже, я хотіла б закликати кожного з вас подумати про те, як саме ви можете сприяти жіночому лідерству у медицині. Нехай наші зусилля будуть спрямовані на те, щоб кожна жінка у медичній сфері могла розкрити свій потенціал і стати агентом позитивних змін. Давайте разом зробимо медичну систему більш емпатичною, різноманітною та відповідальною.

НІКОЛАЙЧУК Ірина,
студентка 1 курсу 6 групи,
факультету «Ветеринарна медицина»,
Науковий керівник: **Супрун А. Г.**
кандидат філософських наук, доцент
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЛІДЕРСТВО ЯК ФІЛОСОФСЬКО-ІСТОРИЧНИЙ ФЕНОМЕН

Лідерство - це складне і багатогранне явище, яке досліджується вже протягом багатьох століть. Його можна розглядати як з філософської, психологічної, так і з соціологічної, політичної та історичної точок зору.

З культурно-філософської точки зору, лідерство - це феномен, який постійно еволюціонує, змінюючись разом з суспільними цінностями, нормами та очікуваннями. У ранніх людських спільнотах лідерами часто ставали найсильніші та найвитриваліші люди. З часом, коли суспільства ставали більш складними, виникла потреба в лідерах, які володіли іншими якостями, такими як мудрість, красномовність, charisma, або політична хитрість.

Важливо зазначити, що лідерство не завжди пов'язане з офіційною владою. Лідер може бути як формальним, так і неформальним. Формальні лідери - це ті, хто обіймає керівні посади в організаціях або суспільствах. Неформальні лідери - це ті, хто здобуває авторитет і вплив завдяки своїм особистим якостям і здібностям.

Лідерство відіграє важливу роль у розвитку будь-якого суспільства. Лідер - це людина, яка може об'єднати людей навколо спільної мети, мотивувати їх до дії і вести їх до успіху.

Ось деякі з ключових характеристик лідерства:

Візія: Лідер має чітке уявлення про те, чого він хоче досягти.

Мудрість: Лідер здатний приймати обґрунтовані та зважені рішення.

Сміливість: Лідер не боїться ризикувати і йти на нестандартні кроки.

Рішучість: Лідер не здається перед труднощами і веде свою команду до перемоги.

Справедливість: Лідер чесний і справедливий у своїх стосунках з іншими людьми.

Харизма: Лідер здатний надихати і мотивувати людей своїми словами і діями.

Лідерство - це не просто набір особистих якостей. Це також продукт культурного та історичного контексту. У різних культурах і в різні історичні епохи цінуються різні типи лідерів.

Наприклад, в епоху Відродження цінувалися лідери, які були освіченими, красномовними, і мали витончений смак. У XX столітті на перший план вийшли лідери, які володіли харизмою, ораторським мистецтвом, і здатністю мобілізувати маси.

Сьогодні, в епоху глобалізації та інформаційних технологій, потрібні лідери, які володіють стратегічним баченням, знаннями в галузі нових технологій і здатністю налагоджувати співпрацю з людьми з різних культур.

Лідерство - це динамічний процес, який постійно розвивається. Лідерство - це не просто про те, щоб керувати людьми. Це про те, щоб вести їх за собою до кращого майбутнього.

ОЗАДОВСЬКА Еліза Анатоліївна,
студентка спеціальності
«Облік і оподаткування»
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ВАЖЛИВІСТЬ РІВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ НАУКОВОГО ЛІДЕРСТВА ЖІНОК У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО СВІТУ

Рівні можливості для розвитку наукового лідерства серед жінок стають не тільки питанням соціальної справедливості, але і ключовою умовою

стабільного і прогресивного розвитку наукової спільноти в сучасному світі. Забезпечення рівних умов для жінок у науковій сфері не тільки розширює людські ресурси, але й сприяє інноваційному розвитку, забезпечуючи більш широкий спектр поглядів, досвіду та талантів. Наукове лідерство, вільне від гендерних обмежень, не тільки підвищує конкурентоспроможність країни на міжнародному рівні, а й створює сприятливі умови для формування сучасної інтелектуальної та інноваційної культури.

Аналіз тенденцій розвитку жіночого наукового лідерства відображає деякі суттєві зміни у сприйнятті ролі жінки в науці. Сучасні тенденції підкреслюють поступове збільшення представництва жінок на високопоставлених посадах у науковій сфері, що свідчить про поступове посилення їх впливу та авторитету. Однак поряд з цим існують проблеми, з якими стикаються жінки в цій сфері. До них відносяться гендерні стереотипи, обмежений доступ до ресурсів і можливостей, нерівні умови кар'єри в порівнянні з чоловіками. Ці виклики вимагають систематичних заходів і стратегій для їх вирішення та створення рівних можливостей у науковій сфері для жінок.

Переваги рівних можливостей для жінок у науковому керівництві очевидні у багатьох аспектах. По-перше, це підтримка і розвиток талантів жінки в науці, що дозволяє використовувати весь потенціал інтелектуального капіталу суспільства. Досягнення рівноваги в розподілі можливостей стимулює конкуренцію і сприяє залученню в науковий процес нових ідей, досліджень та інновацій.

Крім того, рівні можливості в науковому лідерстві сприяють зміцненню інновацій та творчості через різні перспективи. Жінки, які мають можливість активно брати участь у наукових дослідженнях та очолювати наукові команди, вносять унікальні підходи та ідеї, які доповнюють та розширюють загальний ментальний потенціал наукової спільноти. Це сприяє створенню більш ефективних і інноваційних рішень в науці і техніці, що має безпосереднє значення для розвитку сучасного світу.

Програми та ініціативи для підтримки жінок у розвитку наукового лідерства є ключовим елементом створення сприятливого середовища для їх кар'єрного зростання. Однією з найважливіших складових є освіта, яка дозволяє жінкам отримати необхідні знання та навички для успішної кар'єри в науковій галузі. Програми підготовки та підвищення кваліфікації, спрямовані на жінок, допомагають зменшити гендерну нерівність і забезпечити їм рівні можливості для конкуренції на ринку праці.

Однак, освіта не єдиний чинник успіху. Роль менторства також відіграє важливу роль у стимулюванні кар'єрного зростання жінок у науковій галузі. Ментори, які діляться своїм досвідом та підтримують у розвитку професійних навичок, сприяють підвищенню впевненості та ефективності жінок у їхній роботі. Створення мережі менторів і менторінгових програм сприяє формуванню позитивного середовища для жіночого наукового лідерства та сприяє розвитку талантів у цій сфері.

Рівні можливості для розвитку наукового лідерства серед жінок є не лише питанням соціальної справедливості, але і стратегічним напрямком для

стабільного й прогресивного розвитку наукової спільноти у сучасному світі. Забезпечення рівних умов для жінок у науковій сфері не лише поповнює людські ресурси, але й сприяє інноваційному зростанню, розширюючи коло перспектив, досвіду та талантів. Наукове лідерство, вільне від гендерних обмежень, забезпечує не лише підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародному рівні, але й формування сучасної інтелектуальної та інноваційної культури.

Аналіз тенденцій у розвитку жіночого наукового лідерства відображає прогресивні зміни у сприйнятті ролі жінок у науці. Сучасні тенденції демонструють збільшення представництва жінок на ключових посадах у науковій сфері, що свідчить про посилення їхнього впливу та авторитету. Однак, існують виклики, такі як гендерні стереотипи та обмежений доступ до ресурсів, які потребують системних заходів для їх вирішення та створення рівних умов у науковій галузі для жінок.

Переваги рівних можливостей для жінок у науковому лідерстві очевидні у багатьох аспектах. Це сприяє розвитку талантів та інтелектуального капіталу суспільства, стимулює конкуренцію та сприяє інноваціям через різні перспективи та ідеї. Програми та ініціативи, а також роль освіти та менторства, є важливими складовими успішного підтримання жіночого наукового лідерства і сприяють формуванню позитивного середовища для розвитку талантів у цій сфері.

ОСЬМУШКО Уляна Юріївна,
студентка 1 курсу
скороченого терміну навчання
за спеціальністю інженерія
програмного забезпечення
Національного університету біоресурсів і
природокористування України
(м. Київ, Україна)

ПИТАННЯ ЛІДЕРСТВА ЖІНОК В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Важливість ролі лідерства жінок в академічному світі:

Лідерство жінок в академічному середовищі не тільки підвищує рівень представництва жінок в рішеннях та керуванні, але й сприяє створенню більш рівних умов для усіх членів громади. Жіноче лідерство в університетському середовищі є ключовим чинником для створення інклюзивного та рівного середовища, де кожен член громади має можливість розвиватися та досягати успіху незалежно від статі чи ідентичності.

Подолання стереотипів та перешкод:

Лідерство жінок університетському середовищі допомагає знищити стереотипи про жіночу невідповідність для високопрофесійних ролей та

подолати перешкоди на шляху до кар'єрного росту. Жіночі лідери в науці та освіті є прикладом для інших жінок і дівчат, демонструючи, що вони можуть досягти успіху у будь-якій галузі та позиції.

Проведення реформ та політик, спрямованих на рівність:

Жінки-академіки як лідери можуть сприяти впровадженню реформ та політик, спрямованих на забезпечення рівних можливостей для жінок у науковій сфері. Вони можуть бути голосом для змін у системі, що підтримує та заохочує рівність статей та інклюзію.

Підтримка молодих жінок:

Лідерство жінок в академічному середовищі допомагає створити позитивні ролеві моделі для молодих жінок, що надихає їх до досягнень у галузі науки та досліджень. Молоді дослідниці можуть мати можливість бачити успішні приклади жіночого лідерства та відчувати підтримку у своєму професійному зростанні.

Розширення діапазону дискусій та поглядів:

Жіноче лідерство приносить нові перспективи та досвід у процес прийняття рішень, що сприяє більш глибокому та об'єктивному розгляду питань університетського управління. Участь жінок в рішеннях та дискусіях збагачує діалог та сприяє прийняттю збалансованих та ефективних рішень.

Розвиток менторської підтримки:

Жінки-лідери можуть стати менторами для інших жінок у науковій галузі, допомагаючи їм розвиватися та досягати успіху у своїй кар'єрі. Менторство може забезпечити необхідну підтримку, поради та наставництво для молодих дослідниць у процесі їхнього професійного та особистісного зростання.

Підвищення конкурентоспроможності університету:

Різноманітність лідерських стилів та досвіду, представлених жінками, може сприяти покращенню конкурентоспроможності університету як цілісної установи. Університети з різноманітним та інклюзивним лідерством можуть залучати більше талановитих науковців, студентів та фінансових ресурсів, що сприяє підвищенню їхньої репутації та авторитету у науковому світі.

Зменшення гендерного нерівності:

Лідерство жінок в академічному середовищі сприяє зменшенню гендерної нерівності, показуючи, що жінки мають таку ж саму здатність та право на високопрофесійні посади та лідерські позиції, як і чоловіки. Участь жінок в прийнятті рішень та управлінні університетом є важливим кроком у напрямку створення рівних умов та можливостей для всіх членів академічної громади.

Створення справедливого та рівного середовища:

Лідерство жінок допомагає створити справедливе та рівне середовище для всіх членів академічної громади, де кожен може почувати себе поважно та підтримано. Рівність та інклюзія є основними принципами, які визначають ефективність та успіх університетської спільноти.

Розвиток командної роботи та співпраці:

Жіноче лідерство сприяє розвитку командної роботи та співпраці в університетських колективах, що дозволяє досягати більшого ефективності та результативності у виконанні завдань та проектів. Університети з сильною

командною культурою здатні досягати більш високих результатів та вирішувати складні проблеми.

Підвищення якості освіти та наукових досліджень:

Участь жінок в лідерських позиціях в університетському управлінні може покращити якість освіти та наукових досліджень, завдяки більшому розмаїттю поглядів, ідей та досвіду. Різноманіття перспектив та думок сприяє розвитку критичного мислення та підвищенню якості навчання та наукових висновків.

Сприяння розвитку кар'єри жінок:

Лідерство жінок в академічному середовищі може допомогти іншим жінкам розвивати свою кар'єру та досягати успіху, сприяючи їхньому професійному та особистісному зростанню. Менторство, підтримка та можливості для розвитку є важливими чинниками у розвитку кар'єрних шляхів для жінок в науковій галузі.

Побудова сприятливого середовища для розвитку талантів:

Лідерство жінок створює сприятливе середовище для розвитку та реалізації талантів усіх членів університетської громади, незалежно від їхньої статі чи ідентичності. Підтримка та пошук нових талантів є важливою частиною створення динамічного та інноваційного середовища.

ПАВЛІКОВСЬКА Любов Вікторівна,
студентка 2-го курсу,
гуманітарно-педагогічного факультету,
спеціальність «Соціальна робота»
Науковий керівник: **Притика О. І.**
Асистент кафедри філософії
та міжнародної комунікації
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна).

ЖІНОЧЕ ЛІДЕРСТВО В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ НА ШЛЯХУ ДО ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

«Кожного дня ми стаємо свідками щоденного героїзму українських жінок, які борються, долучаються до відбудови, відкривають бізнес і обирають професії, які раніше стереотипно вважалися чоловічими. Зокрема, у 2023 році 56% бізнесу в Україні заснували саме жінки. За урядовою програмою «Власна справа» серед отримувачів грантів – 55% жінок, а також 48% жінок – серед грантерів на ветеранський бізнес. За цими цифрами стоять реальні історії людей», - Перший віцепрем’єр-міністр України Юлія Свидиренко.

Останніми роками жінки стають дедалі активнішими як у політиці, так і в державному секторі, і, звичайно, не можна заперечувати їх роль у волонтерській роботі. Вони зазвичай дуже чутливо реагують на виклики суспільства, але суспільство не завжди готове прийняти образ жінки-лідера

Актуальність дослідження питання жіночого лідерства в контексті сучасних соціокультурних змін визначається, з одного боку, необхідністю активізації громадянської участі всіх соціально-демографічних верств населення. З іншого важливістю забезпечення гендерної рівності однієї з основних цілей сталого розвитку до 2030 року, які були прийняті Україною разом із 193 державами-членами ООН у вересні 2015 року. Отримання Україною офіційного статусу учасниці «Партнерства Біарріц» міжнародної ініціативи рівних прав і можливостей для всіх та затвердження урядом Плану заходів партнерства створило підгрунтя для просвітницької діяльності з питань гендерної рівності в закладах освіти згідно із Законом про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків (2005 р.) Зокрема, у чинних документах зазначається, що Міністерство освіти і науки України є відповідальним виконавцем за забезпечення наскрізності принципів гендерної рівності в освіті, що передбачає: розвиток безбар'єрного публічного простору, дружнього до сімей з дітьми та маломобільних груп населення; навчання дітей принципів рівності жінок і чоловіків; запобігання насильству, розроблення та затвердження Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року; запровадження антидискримінаційної експертизи освітнього контенту.

Ми живемо між заходом та сходом, святкуємо релігійні свята за різними традиціями та обрядами. Проте попереду у нас ще довгий шлях до визнання різноманітності та побудови культури толерантності, і, зокрема, створення рівних можливостей для чоловіків та жінок.

У 2017 році Україна посіла 61 місце зі 144 країн у Глобальному рейтингу гендерної рівності, який був проведений під егідою Всесвітнього економічного форуму, а у 2018 році змістилась ще нижче – на 65 місце. Рейтинг демонструє рівень залученості жінок до економіки, політики, освіти та охорони здоров'я.

Показники представництва жінок на керівних посадах в Україні, на жаль, все ще залишаються нижчими за середні показники країн-членів ЄС.

Відповідно до сучасних міжнародних стандартів життя та якості освіти, жінки та чоловіки мають рівні права на рівноцінну участь у соціальних процесах та діяльності. В українському суспільстві упродовж останніх десятиліть відбуваються суттєві зміни в осмисленні й легітимації паритетних гендерних відносин. Загальнонауковим та міждисциплінарним дослідженням жіночого політичного лідерства в Україні присвячені праці Б. Буяка, О. Березовської-Чміль, В. Гапоненко, І. Грабовської, Д. Дандекар., Т. Євменової, Л. Кобелянської, Т. Марценюк, Т. Мельник, Н. Світайло, М. Скорик, Л. Трофименко, О. Ярош. Проте на практиці жінкам набагато важче повною мірою скористатися офіційно проголошеними правами. Жінка як визнана громадська і суспільна діячка є все ще відносно «новим феноменом», як у світі, так і в Україні. На сучасному етапі світового соціотворення спостерігаються поодинокі яскраві жіночі постаті-лідерок різних країн світу: Кондоліза Райс та Гіларі Клінтону США, Беназір Бхутто у Пакистані, Майя Санду в Молдові, Даля Грибаускайте у Литві тощо.

Поза тим, феномен жіночого лідерства в Україні є недостатньо дослідженим.

Лідерство, як відомо, є одним із важливих механізмів регулювання взаємин між людьми, соціальними групами, інституціями суспільства. Активність лідерів у різних сферах життя це діяльність енергійних, цілеспрямованих, відповідальних, амбіційних чоловіків та жінок. Лідерство як соціальний інститут виконує низку важливих для суспільства і людей функцій.

З давніх-давен гендерні відносини у соціумі традиційно грунтувалися на економічній, політичній, релігійній перевазі чоловіка, що було закріплено на різних формальних і неформальних рівнях. У наші дні суспільство юридично оформило й узаконило гендерну рівність, що відображено, зокрема в чинних міжнародних та національних документах, як-от: Декларація про викорінювання насильства щодо жінок, прийнята Генеральною асамблеєю ООН від 20 грудня 1993 року; Пекінська декларація, Платформа дій та інші заключні документи, прийняті на четвертій Всесвітній конференції зі становища жінок 15 вересня 1995 року); Стаття 24 Конституції України, що гарантує рівність прав жінки та чоловіка, надання жінкам паритетних чоловіками можливостей у громадсько-політичній та культурній діяльності, у здобутті освіти та професійній підготовці, праці.

На думку С. Захарія, різні концепції лідерства можна поділити на три основні групи:

1) ті, які розглядають лідерство як універсальний феномен людської діяльності та стверджують, що природа лідерства є однаковою в усіх сферах суспільного життя;

2) такі, що ототожнюють лідерство 3 керівництвом та управлінням, при цьому діяльність лідера розглядається передусім адміністративна, а специфіка лідерства зводиться до правових та статичних регуляторів соціальної поведінки посадової особи;

3) ті, які розглядають лідерство як специфічне явище суспільного життя, що не зводиться до правових, економічних, психологічних принципів.

Як зазначає Б. Буяк, влада завжди була організувальним началом суспільного буття: вона диференціює соціум, структурує його, породжує різноманітні види й типи соціальної ієрархії. При цьому влада зазвичай реалізується у суспільстві шляхом своєї персоніфікації, зокрема, завдяки утворенню інституту лідерства. При цьому останне розуміється як тривале, а не спорадичне явище, яке, як правило, співвідноситься 3 особистісними, індивідуальними якостями свого суб'єкта лідера.

Відомо, що гендерний індекс людського розвитку (ПЛР) в Україні є досить високий за параметрами освіти жінок, їхньої питомої ваги серед осіб, які навчаються для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра, спеціаліста, магістра та кандидата наук. Низький через брак представництва. українського жіноцтва на законодавчому та управлінському щаблях влади, тобто в тих сферах, які визначають соціально-економічний рівень розвитку держави. За даними Інтернет-видання «Economist UA», в Україні майже 53% жінок. Специфічні проблеми порушення гендерної рівноваги простежуються за параметрами подвійної зайнятості жінки, її нижчим економічним статусом та рівнем заробітної плати, експлуатації ідеї одностатевої відповідальності (жінки-

матері, жінки-Берегині»). Зазначене вище стосується й участі жінок в академічному середовищі.

Учені провідними характеристиками сучасного лідера визначають наступні: новаторської стратегії та тактики; уміння висловлювати, відстоювати погляди та інтереси тієї або іншої соціальної групи; певні риси характеру, які виявляються під час реалізації програми та об'єднання своїх прихильників (воля, наполегливість, гнучкість, інтуїція, рішучість, компетентність та ін.); популярність, уміння переконувати, організовувати дій прихильників, впливати на людей, ораторські здібності, комунікабельність; імідж керівника, котрий діє згідно 3 нормами моралі, прийнятими у суспільстві; відповідний рівень культури; наявність команди помічників і виконавців, перевага суспільного над особистим тощо.

Отже, незважаючи на всі новітні тенденції, досі основною перешкодою, яку суспільство свідомо чи несвідомо виставляє перед жінкою на її шляху до лідерства, залишаються окремі соціальні стереотипи. гендерні упередження. На думку О. Блинової, психологічні причини стійкості будь-якого соціального стереотипу як універсального компоненту людського світогляду пов'язані з особливостями сприйняття навколишнього світу в умовах надлишку або нестачі інформації, а також з активною участю у відповідних процесах емоційного компоненту.

Як зазначає І. Грабовська, у межах сучасного гендерного дискурсу питання власне жіночого лідерства, в тому числі освітнього, є одним із найбільш актуальних. На думку вченої, основна проблема тут полягає не стільки у тому, що сучасні жінки начебто не зрозуміли можливість поза «жертвуванням» сім'єю виконувати роботу високої кваліфікації та гармонійно поєднувати «дім і кар'єру»; натомість головною проблемою є те, що жінки зазвичай «навіть і не намагаються бути особистостями з власними життєвими стратегіями та професійними амбіціями, і суспільство підтримує їх у цьому, активно промиваючи мізки різноманітними байками про «справжню жіночність», традиційну правильність, святу жертовність...».

Так, в українському суспільстві досі дуже поширеними є упереджені уявлення, згідно з якими успішна управлінська діяльність меншою мірою пов'язується або взагалі не пов'язується з образом жінки. В основі цих поглядів лежать соціальні стереотипи, за якими жінки начебто не мають таких якостей, як компетентність, незалежність, змагальність, здатність логічно мислити тощо. І саме на цю реально діючу психологічну перепону часто наражається лідерка, коли прагне досягти успіху. Це нерідко змушує її вдаватися до захисних стратегій: використання специфічно «скіночих» способів ділових переговорів чоловіками (манірне применшення власних здібностей, кокетливість і т. ін.); застосування «маски» (намагання приховати свій справжній емоційний стан і подробиці про особисте життя, щоб не отримати ймовірного ярлика «неефективної керівниці») тощо.

У радянські часи, попри офіційно задекларовану емансипацію та «свободу» жінки у СРСР, до так званого «сімейного ярма» додалася ще й державна, національна неволя українства. А тому ставлення до української

жінки-трудівниці, жінки-матері, жінки-домогосподарки змінилося лише на гірше. Натепер вважається, що саме радянські часи знищили повагу до традиційного способу активної самореалізації української жінки.

Тим не менше, стереотипи створюють так звану "скляну стелю" для жінок.

Що ж можна зробити для покращення ситуації? Провідні компанії в Україні вже не раз доводили, що можуть вирішувати дійсно складні виклики. Саме ми можемо стати в авангарді цих змін.

Світлана Куценко виділила три кроки, які будь-яка компанія може втілити, і які б сприяли розвитку жіночого лідерства.

По-перше, цілі по наданню рівних можливостей в компанії мають бути закріплені на рівні стратегічних пріоритетів. Додати слайд про гендерну рівність у презентацію компанії нескладно. Складно перейти від слова до діла, забезпечити усвідомлення необхідності таких змін серед керівництва. Складно, проте не неможливо. Достатньо визначити кількох "адвокатів" серед керівників компанії, які будуть підтримувати дану стратегічну ініціативу і забезпечувати достатню увагу даному питанню. Це вже розпочне якісні зміни, крок за кроком, рік за роком.

По-друге, варто проаналізувати, що зараз сприяє гендерній рівності та що блокує її. Аудит процесів управління персоналом через таку призму забезпечить краще розуміння ситуації і вкаже на необхідні зміни. Опитування жінок-співробітників компанії також може дати багато цінної інформації, дозволити помітити системні помилки.

Однією з причин, через які жінки не досягають кар'єрного успіху, самі ж вони називають невпевненість у своїх силах. Здавалося б, як компанії можуть на це впливати?

Впевненість у собі – це не навичка по роботі з Excel. Її навряд чи можна розвинути на майстер-класах. Проте якщо в компанії є реальні приклади успішного жіночого лідерства, вони можуть стати частиною вирішення цієї проблеми. Ми надихаємось прикладами та історіями успіху, знаходимо в них мотивацію, щоб повірити у свої сили та врешті-решт спробувати. Тож третій крок – увага до жіночих історій успіху, створення можливостей для обміну досвідом та впровадження програм наставництва.

Не зупиняюсь детально на таких питаннях, як забезпечення рівних можливостей оплати праці, гнучкого графіку роботи, збереження робочих місць під час декретної відпустки, можливості працювати з дому тощо. Такі речі повинні існувати в компанії за замовчуванням. Можна також довго сперечатись з приводу введення квот. Проте приклади країн та компаній, де такі квоти були успішно введенні, надихають зараз весь світ. Єдине, чого варто остерігатись у впровадженні таких змін, - щоб боротьба за рівні права для одних не закінчилась дискримінацією інших.

Українці – вільна, незарегульована нація, де креативність є природним проявом. Навіть у надзвичайно складні часи креативна спільнота працює. Навіть більше, вона потужно розвивається, у неї сформувався запит на кардинальні зміни: прийшло розуміння, що знання та культура – важливі ресурси, які мають значення як для кожного з нас, так і для України загалом. У

нас з'явився шанс займатися не покращенням, а кардинально переосмислити усі підходи. Головне – не зупинятися, використовувати всі можливості, ефективно взаємодіяти з іншими і завжди пам’ятати, що межі тільки у наших головах.

Література

1. Березовська-Чміль О. Гендерні аспекти дослідження політичного лідерства / О. Березовська-Чміль, М. Крис // Соціально-гуманітарний вісник. - 2020. - Вип. 36. - С. 119-120.

2. Блинова О. Є. Роль соціальних стереотипів у становленні світоглядних орієнтацій особистості / О. Є. Блинова // Психологія і особистість. - 2015. – Nº 2(8). – Ч. 1. – С. 58-70.

3. Буяк Б. Б. Феномен лідерства в історико-філософській ретроспективі / Б. Б. Буяк /// Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Серія : Педагогіка. Психологія. Філософія. 2015. - Вип. 36. - С. 238-253.

4. Грабовська І. Жіноче політичне лідерство як соціокультурна проблема / І. Грабовська // Versus. - 2016. - Nº 1(7). - С. 49-53.

5. Захарія С. Я. «Політичне лідерство» ТА «полІтичне керівництво»: сутність понять / С. Я. Захарія // Економіка та держава.- 2009. - Nº 8. - С. 89-90.

6. МОН виконує зобов’язання в межах міжнародної ініціативи «Партнерство Біаррріц» з утвердження гендерної рівності [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/news/mon-vikonuye-zobovyazannya-v-mezhah-mizhnarodnoyi-iniciativi-partnerstvo-biarric-z-utverdzhennya-gendernoyi-rivnosti-sergij-shkarlet.

7. Psychology of the Gender-Equitable Environment: Research of Problems / O. M. Kikinezhdi [et al.] // Journal of Intellectual Disability Diagnosis and Treatment. - 2020. - Vol. 8, n. 3. - P. 538-547 Електронний http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/16320/1/Kikinezhdi_JIDDTV8N3A31.pdf

8. Куценко С. Три кроки до жіночого лідерства в Україні [Електронний ресурс] / Куценко Світлана – Режим доступу до ресурсу: https://www.epravda.com.ua/columns/2019/10/10/652361/index.amp.

ПАНАСЮК Марія Олександрівна,
магістрантка кафедри філософії та
культурного менеджменту,
Національний університет
«Острозька академія»
(м. Острог, Україна)

РОЛЬ І МІСЦЕ АЛЕНКИ ЗУПАНЧИЧ У ЛЮБЛЯНСЬКІЙ ШКОЛІ ПСИХОАНАЛІЗУ

Аленка Зупанчич, видатна словенська філософиня і психоаналітична теоретикиня, посідає важливе місце в Люблянській школі психоаналізу. Її роботи глибоко резонують із темами фемінізму, сексуальності та ніцшеанської філософії, додаючи унікальні перспективи в дискурс про психоаналіз. Внесок Зупанчич у цю царину перетинається з ідеями її колег, таких як Жак Лакан, Ален Бадью, Славой Жижек та Младен Долар, збагачуючи загальну теоретичну базу школи.

Аленка Зупанчич у Люблянській школі психоаналізу

У межах Люблянської школи психоаналізу роботи Зупанчич вирізняються критичним ставленням до психоаналітичної теорії та її перетинами з філософією і культурологією. Її включення феміністських перспектив кидає виклик традиційним психоаналітичним інтерпретаціям ґендеру та сексуальності, пропонуючи нюансований аналіз, що виходить за межі загальноприйнятих кордонів.

Увага Зупанчич до ніцшеанської філософії надає її роботі унікального виміру, досліджуючи складнощі влади, бажання і суб'єктивності. Спираючись на ідеї Ніцше, вона занурюється в темні глибини людського існування, піддаючи сумніву усталені норми і цінності як у психоаналізі, так і в суспільстві.

Цитати Жижека про творчість Зупанчич

Славой Жижек, одна з ключових фігур Люблянської школи психоаналізу, висловив захоплення внеском Зупанчич у цю галузь.

У передмові до «Етики реального» (Verso, 2000) Славой Жижек писав:

«Найбільша пошана, яку я можу висловити стосовно Аленкіної книжки, — це визнати, як часто, читаючи рукопис, я ловив себе на заздрості та люті, відчуваючи загрозу в самісінькій серцевині свого філософського існування, вражений граничною красою та міццю щойно прочитаного, здивований тим, як настільки справжня думка все ще можлива сьогодні. <...> Якщо книга Аленки не стане класичною, єдиний можливий висновок полягатиме в тому, що наше наукове співтовариство потрапило в пастку неясної волі до самознищення».

У своїх дискусіях про психоаналіз і владу Жижек часто посилається на прозріння Зупанчич, підкреслюючи її унікальні погляди на динаміку влади і суб'єктивність. Він високо оцінює її здатність розкривати складні теоретичні питання з ясністю і точністю, що робить її шанованим голосом у рамках школи.

Відомі книги Зупанчич

Зупанчич відома кількома впливовими роботами, які сформували сучасні дебати в психоаналізі та філософії. Серед її знаменитих книжок можна назвати такі:

1. «Етика реального: Кант, Лакан» (англ. — *Ethics of the Real: Kant and Lacan*. Verso, 2000). Ця книжка присвячена перетинанням між етикою, психоаналізом і філософією, спираючись на праці Іммануїла Канта та Жака Лакана, щоб дослідити природу етичної суб'єктивності.

2. «Найкоротша тінь: філософія двоїстості Ніцше» (англ. — *The Shortest Shadow. Nietzsche's Philosophy of the Two*. MIT Press, 2002). У цій роботі Зупанчич заглиблюється у філософію Ніцше, фокусуючись на поняттях двоїстості та множинності в людському існуванні. Вона розглядає ідеї Ніцше під психоаналітичним кутом зору, відкриваючи нове розуміння його складної думки.

3. «Що *таке* секс?» (англ. — *What* Is *Sex?* MIT Press, 2018). Ця книга критично розглядає концепцію сексуальності, кидаючи виклик традиційним уявленням про секс і бажання. Дослідження Зупанчич перетинів між психоаналізом і гендерними дослідженнями пропонує освіжити погляд на основоположний аспект людського досвіду.

Насамкінець слід зазначити, що робота Аленки Зупанчич у Люблянській школі психоаналізу збагачує цю галузь своїми новаторськими поглядами на фемінізм, сексуальність і ніцшеанську філософію. Її внесок, а також внесок її колег, як-от Славой Жижек, Младен Долар і Рената Салецл, продовжує формувати сучасні дебати в психоаналітичній теорії та за її межами, сприяючи глибшому розумінню складнощів людської суб'єктивності та бажання.

ПЕТРУК Тетяна Володимирівна,
студентка другого курсу
спеціальності «Журналістика»
гуманітарно-педагогічного факультету,
Науковий керівник: **Матвієнко І. С.**
кандидат філософських наук, доцент
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЛІДЕРСТВО ЯК КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ ФЕНОМЕН

В сучасній України поняття лідерства набуває особливого значення, адже успіх будь-якої країни залежить, поміж іншим, і від лідера який веде за собою націю. Проте, коли ми говоримо про поняття «лідер» його значення носить не лише політичний характер, адже лідерство як явище є важливим в будь які галузі, яка хоче досягнути успіху.

Лідерство є найдавнішою формою організації життя людей, дієвим засобом вирішення питань сьогодення. На перших етапах розвитку людства провідну роль грали досвідченіші, розумніші та сильніші люди. Вони отримували визнання, довіру, авторитет серед своїх родичів і ставали лідерами. У міру розвитку соціального життя ускладнювалася система лідерства, росла кількість вирішуваних питань. Від особистісного лідерства суспільство переходило до складніших його форм. Лідерство як явище змінювало наш світ: через мистецтво, через політику – таким способом змінюючи і культуру, і суспільство.

У психології та соціології лідерство – це вид соціального впливу в групі з метою досягнення загальних цілей. Відповідно, лідер – людина, яка має вплив та допомагає іншим людям у реалізації їхніх задумів. Він настирливий та упертий в досягненні ліпшого для себе, своєї організації та працівників. Лідерство виникає там, де потрібна добровільна ініціативна дія, що надає додаткової відповідальності. Лідеру притаманна схильність до співпраці, взаємопідтримки, прагнення до переваги і володіння навичкою детального планування.

Лідерство у мистецтві чудово простежується через музику, як найпопулярніший його вид. Лідери у музичній сфері набувають різного масштабу: від лідера музичного гурту, що зазвичай і збирає гурт до купи і формує їхню динаміку (Фредді Мерк'юрі, з гурту «Queen»); до цілих рушіїв жанру (Гурт «Siouxsie and the Banshees», що сприяли таким жанрам як пост-панк та альтернативний рок). До заснування «Queen» Браян Мей і Роджер Тейлор грали разом у гурті «Smile». Фредді Мерк'юрі був шанувальником гурту і заохочував їх експериментувати, згодом він доєднався до гурту та запропонував назватися як «Queen». Гурт «Siouxsie and the Banshees» завдяки своїй праці вплинули на творчість інших культових проектів, таких як «Joy Division», «The Cure», «U2», «The Smiths», «Radiohead» тощо.

Лідерство та лідер як управлінець є надзвичайно важливим, коли ми говоримо про управління цілими державами. Так, Кеннеді дуже прагнув досягнути лідерства Сполучених Штатів у космічних перегонах із СРСР, виходячи із міркувань стратегії та престижу. Він вперше оголосив про висадку людини на Місяць в промові на спільному засіданні Конгресу 25 травня 1961 року. Коли Кеннеді сказав американцям: «ми обираємо політ на Місяць», сформулювавши бажання, яке перевершувало всі рамки можливого. «На наступне десятиліття ми обираємо політ на Місяць і ще багато інших речей не тому, що це легко, а саме тому, що це важко, адже ця мета слугуватиме організаційним чинником і критерієм оцінки наших навичок та завзяття». 1962 році Ліндон Джонсон заявив про те, що очікувані витрати від програми досягнуть позначки близько 40 млрд доларів, однак зазначив про важливість проекту також і для зміцнення військового потенціалу США - такий крок мав довгострокові наслідки: різко активізувались розробки в області високих технологій, які підготували умови для початку нової ери в сфері комп'ютерів та технологій.

Варто зауважити, що лідерство – це важливий феномен, який відіграє значну роль у розвитку суспільства, який має культурно-історичну основу. У сучасному світі роль лідера стає все більш складною і багатогранною, вимагаючи від людини все більшої завзятості, стійкості духу та прийняття рішень, які приводять до успіху.

Література

1. Хміль Ф. І. Основи менеджменту: Підручник. Вид. 2-ге, випр., доп. – К.: Академвидав, 2007. – 576 с.

2. https://blog.agrokebety.com/shcho-take-liderstvo-khto-takyy-lider-i-yak-nym-staty

3. https://social-science.uu.edu.ua/article/429

4. https://www.berklee.edu/careers/roles/band-leader

5. https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/Queen.html

6. https://forbes.ua/leadership/vidatni-lideri-vmiyut-nadikhati-lyudey-ta-formuvati-v-nikh-bazhannya-5-navichok-yaki-varto-opanuvati-shchob-stati-takim-liderom-05022022-3527

7. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B6%D0%BE%D0%BD_%D0%A4%D1%96%D1%86%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%B4_%D0%9A%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D1%96

ПОЛЮЛЯХ Єва,
студент СГТ-421
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
(м. Харків, Україна)

ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА СТВОРЕННЯ ІЛЮЗІЇ ІДЕАЛЬНОГО ЖИТТЯ В МОЛОДІ

Поширення залежності від соціальних мереж в молоді є однією з найбільш актуальних проблем сучасності. На відміну від сталих десятиліттями питань, активний розвиток соціальних мереж відбувається лише протягом останнього десятиліття. Вони допомагають людям транслювати своє життя, підтримувати спілкування незалежно від відстані, професійно розвиватися та спостерігати за відомими людьми.

Соціальні мережі мають всеохопні можливості, що перетворює сучасне життя на потребу в тому, щоб бути зареєстрованим на різних платформах, як Instagram, Facebook, Twitter та інших. Що також важливо, інтерфейс та спрямованість в кожній з них піддається постійному розвитку, що створює все більше доступних можливостей і задовільняє додаткові потреби і інтерес.

З поширеністю такого поняття, як ведення блогу, люди, що мають різноманітні сфери діяльності почали активне ведення соціальних мереж. При цьому, разом з трансляцією свого життя, яке супроводжується яскравими фото,

відео та спілкуванням з підписниками, очевидним залишається факт неможливості охопити всі сфери життя, так само як і відсутність потреби в цьому.

Молодь активно слідкує за улюбленими музичними виконавцями, політичними діячами, людьми зі сфер розваг та за іншими, більш близькими і знайомими особистостями. Однак, це також переростає в потребу знати новини з життя цих людей, що розвиває залежність від перевірки соціальних мереж, якими ті користуються. Також, враховуючи, що більшість відомих людей мають менеджерів з контенту, який транслюється на загальну аудиторію з метою підтримувати імідж та залучати більше зацікавлених людей – така трансляція успіху викривляє сприйняття споживачів контенту.

Існує постійне візуальне підтвердження тому, що людина, що веде блог, яка часто є не набагато старшою за юнаків, живе успішно та прибутково: має власне житло, фінансові можливості для подорожей закордон, гармонійні романтичні та сімейні стосунки, а також випромінює позитивні емоції. Це все поширено серед більшості і складаючи загальну картину, де всі, хто активно ведуть соціальні мережі, мають непомірний успіх та достаток в усіх сферах життя, юнаки найчастіше піддають сумніву власні досягнення, орієнтуючись на недостовірну картину в соціальних мережах.

Внаслідок орієнтирів на ідеал, перестає сприйматись життя навколо, вибудовується не підкріплена можливостями мета, відбувається відсторонення від свого власного життя та при великій розбіжності між бажаним та дійсним розвивається незадоволеність собою.

Саме тому серед молодих людей важливий розвиток критичного мислення, що допоможе в фільтрації отримуваної інформації, а також контролі часу та зусиль, вкладених в перебування на просторах подібних інтернет-платформ.

Дослідження та розуміння змін, які викликає даний чинник, може допомогти суспільству надалі запроваджувати оновлення, які б фільтрували і м’яко обмежували контент, який має найбільший масштабний вплив на вразливі категорії споживачів. Також, масштабна актуалізація цієї теми може допомогти в пошуку аналогів для проведення часу, який витрачається на перегляд соціальних мереж, з метою збереження реалістичних поглядів на життєві аспекти.

RENSKA Alla,
student of the Educational and
Scientific Institute of Philology
Taras Shevchenko National
University of Kyiv
(Kyiv, Ukraine)

SHEFIKA GASPRYNSKA AND THE DEVELOPMENT OF WOMEN'S LEADERSHIP: EXPERIENCE AND CHALLENGES OF CRIMEAN TATAR FEMINISM

Şefiqa Gasprynska is an outstanding representative of the Crimean Tatars who played a pivotal role in the emancipation of Crimean Tatar women into the society of that time. It was she who became the leader of the Crimean Tatar movement "Executive Committee of Muslim Women of Crimea " ("Qadınlar Günü"), which operated in Crimea at the beginning of the 20th century. It is with her name that the women's Muslim movement is associated - a unique phenomenon for Islam at that time. Daughter of the famous Crimean Tatar educator, Jadidism leader Ismail Gasprynskyj, founder of Pan-Turkism, cultural and educational activist, editor of the famous newspaper "Terciman". It was her father who made the theme of women's emancipation the leitmotif of the newspaper "Terciman ", because he believed that without granting women more rights, it was impossible to achieve the educational goals set. It was in "Terciman" that the author substantiated the importance of educating women, emphasizing that the more educated and educated a woman is, the more useful she will be as a daughter, sister, wife, and mother. Ismail Gasprynskyi seemed to be talking about his daughter.

In 1905, Shefika Gasprynska became the editor of the first Muslim women's magazine in Crimea, «Alem-i nisvan» ("Women's World"), created by her father, Ismail Gasprinskyi, which was published in the Crimean Tatar language. The magazine discussed the topics of early marriages, women's health, motherhood, infant mortality, family law, customs, and religion. The magazine published stories of famous women, their photographs, historical and travel essays, poems, and prose.

Shefika devoted special attention to the topic of education of women and girls, forming the image of an educated woman. Shefika Gasprynska undertook the crucial mission of building the Crimean Tatar women's movement, which went even beyond the borders of Crimea. This magazine has not lost its relevance in our time and is preserved in the archives of various countries around the world. The Russian authorities later banned «Alem-i nisvan».

From the first to the eleventh of May 1917, Shefika Gasprynska, being part of the Crimean delegation, participated in the work of the First All-Russian Muslim Congress in Moscow. Later, she was elected as a delegate to the 1st Kurultai of the Crimean Tatar people, held in Bakhchysarai on December 9, 1917. The national government of the Crimean Tatar people appointed her the director of the Simferopol Women's Pedagogical School. After the defeat of the National Self-Government of the Crimean Tatar People, Shefika Gasprynska left Crimea and moved to Baku. It is

there that she organized a teacher training school. In Baku, she was married to the Prime Minister of Azerbaijan, one of the founders of the Azerbaijan Democratic Republic, Nasibbek Usubbekov.

After the overthrow of the national Azerbaijani government, Shefika Gasprynska's husband was shot, and she immigrated to Turkey, where she later worked as the head of an orphanage. In 1930, Shefika became the founder and head of the "Union of Crimean Tatar Women" in Istanbul. In addition, Shefika Gasprynska was a philanthropist and handled the problems of Crimean Tatar emigrants.

Due to her active position, Shefika is remembered alongside the leaders of the Crimean Tatar national movement, Seitdzelil Khattatov, Noman Chelebidzykhan, and Dzhafer Seydamet. Shefika Gasprynska became the only woman in the presidium of the Kurultai. The pinnacle of promoting the ideas of women's rights in society was the legislative establishment of equality between men and women in the Constitution of the Crimean People's Republic of 1917. Tsarist policies made it difficult for Crimean Tatars to access knowledge and education, thus hindering their awakening and limiting their rights.

In the same year 1917, Shefika initiated the Crimean Tatar women's movement "Qadınlar Günü", the task of which was the recognition of all rights for Muslim women, the entry of Muslim women into all spheres of social and professional activity, and the protection of motherhood and childhood.

In April 1917, the first women's meeting was held in Bakhchysaraj, where Shefika was elected the head of the city's Muslim committee. For the first time in the history of Islam, a woman was called to public life. In August 1917, Shefika Gasprynska was elected deputy head of the newly formed Crimean Regional Women's Committee, or the Muslim Executive Committee. This institution became a real phenomenon in the Islamic world: the Committee published a call to Tatar women under the signature of Noman Chelebidzykhan to remove the veil, as well as permission for men and women to worship together in mosques.

In November 1917, Shefika Gasprynska and three other women won a seat in the legislative body of power, the Kurultai, for the first time in the Islamic world. Shefika Gasprinska also became an adviser and associate of the President of the Crimean People's Republic Noman Chelebidzykhan.

After the seizure of Crimea by the Bolsheviks, Shefika moved to Azerbaijan, where she continued to help her husband build the state, advocating women's suffrage and equality policies. However, even in Azerbaijan, Shefika Gasprynska did not know peace: in 1920, the Red Army shot Nasib-bek and Shefika, together with her children, was forced to immigrate to Istanbul, where she participated in the life of the Crimean Tatar diaspora. In 1930, Shefika founded and headed the Union of Crimean Tatar Women.

Shefika Gasprynska left behind a huge legacy, and her work became her life's work. The daughter of her father and her people, who fought for Crimea and the equality of women until her last breath. Her contribution is significant not only for Crimea, but also for the entire Islamic world and even beyond. Ukraine is just beginning to explore Shefika Gasprynska and learns about the thorny path of struggle for a goal that remains relevant even today.

ТАРАН Валерія Валеріївна,
студентка групи СР-2100-б,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ І ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

На сьогодні в сучасному світі, якими б не були людські суспільства, – примітивними чи розвинутими, осілими чи кочовими, класовими чи докласовими, войовничими чи миролюбними, багатими чи бідними, – усіх їх об'єднує незаперечний факт наявності в соціальній структурі двох найбільших категорій людей – чоловіків і жінок, а також те, що в культурі суспільства є сукупність ідей, ставлень, норм, моделей поведінки, традицій, які передаються від покоління до покоління, ціннісних уявлень про те, якими повинні бути чоловіки та жінки, які соціальні статуси посідати, які соціальні ролі відігравати.

Гендерні стереотипи, як узагальнені уявлення про чоловіків і жінок, виявляються насамперед як ґендерно-рольові стереотипи, що стосуються прийнятності різноманітних ролей і видів діяльності для чоловіків і жінок, а також як стереотипи ґендерних рис, тобто психологічних та поведінкових характеристик, притаманних чоловікам і жінкам. Ці два компоненти ґендерних стереотипів тісно пов'язані між собою. Переважна прийнятність якої-небудь соціальної ролі для людини певної статі обґрунтовується мірою наявності в неї певних рис і характеристик.

Гендерні стереотипи є узагальненими уявленнями, очікуваннями та ролевими моделями, які пов'язуються з певними гендерами. Вони виникають у суспільстві і втілюють уявлення про те, які повинні бути характеристики, роль і поведінка осіб на підставі їх статі. Гендерні стереотипи відображаються у способі мислення, сприйнятті та оцінці ролей, які приписуються жінкам і чоловікам у суспільстві.

Наприклад, гендерний стереотип може полягати у віру, що жінки повинні бути домогосподарками, займатися доглядом за дітьми та виглядати привабливо, тоді як чоловіки повинні бути сильними, раціональними та забезпечувати матеріальні потреби сім'ї. Ці уявлення можуть впливати на очікувану поведінку та вибори осіб, а також на спосіб сприйняття інших людей на підставі їх статі.

Історія розвитку гендерних стереотипів є складним і багатогранним процесом, який охоплює різні епохи, культури і суспільства:

Доісторичний період: У багатьох доісторичних суспільствах спостерігалися рольові розбіжності між чоловіками і жінками, пов'язані з фізичними розходженнями та розподілом праці. В цьому періоді виникають перші відомості про гендерні ролі та стереотипи, які відображались у міфології, релігійних переказах та обрядах.

Давні цивілізації: У таких давніх цивілізаціях, як Стародавній Єгипет, Месопотамія, Китай та Індія, існували суворі гендерні ролі, де чоловіки вважалися сильними та володарями, а жінки – підлеглими та відповідальними за домашні справи і догляд за дітьми. Ці цивілізації мали вплив на формування гендерних стереотипів, які протягом багатьох століть передавалися від покоління до покоління. Середньовіччя та Ренесанс:

У християнському середньовіччі було встановлено жіночу підлеглість та ролі жінок у сім'ї і церкві. Жінкам надавалися обмежені права та можливості, а їхні ролі були визначені головним чином як дружини та матері. З розвитком Ренесансу з'явилася поняття «ідеалу жінки», яка повинна бути красивою, покірною та сильною, але в той же час не активною громадянкою.

Просвітництво та модернізація: Під час періодів Просвітництва та модернізації, особливо в 18-19 століттях, почали формуватися ідеї про рівність та свободу особи. Однак гендерні ролі все ще залишалися в рамках стереотипів, де чоловіки були впливовими й активними учасниками суспільства, а жінки – домогосподарками та матерями. Саме у ці часи починається формування жіночого руху за права жінок та рівність.

ХХ століття та сучасність: У 20 столітті гендерні ролі почали зазнавати значних змін. Жінки отримали більше можливостей для освіти, праці та участі у суспільній діяльності. Протягом останніх десятиліть спостерігається поступове зміцнення руху за гендерну рівність та подолання гендерних стереотипів. Це включає більшу освіченість, активну роль жіночого та чоловічого феміністичного рухів, а також зміни в законодавстві, покликані сприяти рівному ставленню до чоловіків та жінок.

Отже, у суперечливих гендерних стереотипів і очікувань у сучасному українському суспільстві є багато питань у жінок і чоловіків, які можуть призводити до конфліктів і непорозуміння між представниками різних статей, а також до нерівності представників різних статей у системі соціальних ролей і системі соціальної стратифікації.

ХАЛЮК Марія Вікторівна,
студентка ОП «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Науковий керівник: **Гольцов А. Г.,**
доктор політичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ВПЛИВ ІДЕЙ О. КОБИЛЯНСЬКОЇ НА СВІДОМІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЦТВА

Говорячи про безумовно європейську ідентичність України, варто аналізувати її історію в контексті загальноєвропейських тенденцій. Рух за права

жінок з 2-ї половини 19 ст. є прикладом явища, що отримало неабиякий розвиток на цих землях та ґрунтовно вплинуло на суспільство та його суб'єктність. Провідну роль у цьому зіграли українські інтеліґентки, до яких належала й Ольга Кобилянська.

Письменниця виросла в шляхетській та мультилінґвальній родині, де вважали доцільним надавати повну освіту лише синам. Ольга свідомо обрала ідентифікувати себе як українка та шукала будь-які шляхи, аби здобути жадані знання. У своїй біографії вона згадує, що не могла порозумітися з ровесницями через їх бачення єдиного шляху до щастя – вдалого заміжжя, тоді як дівчина прагнула до науки та розширення можливостей своєї діяльности. Загалом до творів написаних жінкою тоді ставилися з неприхованим скепсисом, вважаючи їх маргінальними, навіть загрозливими. В епоху, коли дами могли реалізувати свою ґендерну програму лиш у ролі матерів, дружин, господинь, а література була сповнена образами позбавлених суб'єктности панянок, покірних обраниць, знечещених покриток, Ольга наважилася просувати ідею, що прозвучала у творі «Царівна»: «Передусім бути собі ціллю й обробляти самого себе…» Такою бачила мисткиня жінку нового покоління, зокрема українку.

Противники емансипації досить часто трактували її як недолугі прагнення нереалізованих «створінь слабкої статі» уподібнитись чоловікам. Однак Кобилянська на черговому зібранні «Товариства руських жінок на Буковині», одною з фундаторок якого вона стала, наголошувала: йдеться не про наслідування стилю життя та манер чоловіків, а про можливості для жінок з притаманними їм особистісними та ґендерними рисами проявлятися в суспільстві. Йдеться про особисту свободу, право на освіту, долучення до обговорень та розв'язань суспільних, політичних питань, реалізацію в мистецтві, науці, на приватній чи державній службі.

Героїні творів цієї письменниці – жіночні, чуттєві, глибокі, розумні та цілеспрямовані жінки, які самотужки обирають свою долю. У новелі Кобилянської «Природа» саме ця внутрішня сила та иншість такої пані сприймається юнаком за чари (щось надприродне, далеке від звичної реальности). Инша персонажка Олена Ляуфер (повість «Людина») стикається з нерозумінням оточення через своє прагнення до освіти та непопулярну позицію, а коли рідні потрапляють у надзвичайно складну ситуацію бере відповідальність на себе, проявляючи силу волі та самопожертву.

Нині в українському інформаційному просторі все популярнішим стає вживання колись забутих та нових фемінітивів, що підкреслюють активну участь жіноцтва у суспільному житті. Українки захищають дисертації, проводять дослідження, обіймають високі державні посади, очолюють бізнеси та делеґації, роблять ґрунтовний внесок у мистецьку спадщину країни, перемагають в олімпіядах, комунікують важливі для суспільства проблеми та знаходять себе в материнстві. Під час повномаштабної війни їх голос із закликами до підтримки України лунає з усіх куточків планети. Ми нагадуємо про европейське обличчя України іменами таких геніяльних та «зухвалих» як Марія Башкирцева, Софія Яблонська, Катерина Білокур, Соломія Крушельницька, Наталія Кобринська, Олена Пчілка, Ольга Кобилянська, Леся

Українка, Соня Делоне, Марія Галич, Мирослава Сопілка, Алла Горська, Ліна Костенко, Оксана Забужко, Марина В'язовська, Еліна Світоліна, Ольга Харлан та багатьох инших.

У ці важкі часи українки, як і у творах О. Кобилянської, беруть відповідальність – за майбутнє країни. Підприємиці очолюють третину українських бізнесів, підтримуючи економіку, адвокаційниці гідно представляють інтереси суспільства на найвищих рівнях. Маючи абсолютно різні фахи в мирному житті, українські жінки опановують тактичну медицину, зброю та електроґенератори, доставляють оснащення, допомогу, евакуюють людей та керують дронами.

Станом на березень 2024 року за даними Генерального штабу України у лавах ЗСУ служить понад 47 тисяч жінок, 4 тисячі з яких – на передовій. Це один з найвищих показників у світі.

Проте важливо пам'ятати: у бізнесі, владі, так і в армії талановиті й цілеспрямовані жінки досі стикаються зі стереотипами та мізогінією. Бійчині констатують випадки об'єктивізації, упередженість до їх здібностей, відсутність або неадаптованість речей першої необхідности для жінок. Станом на 2021 рік розрив у оплаті праці чоловікам та жінкам становив 18,6%, а у Верховній Раді та уряді ще досі з великою різницею переважають чоловіки. Таких проблем доволі багато. Тому рух за права жінок залишається актуальним донині: виконання його вимог є важливим для загального добробуту, усіх його сфер, зокрема економічної. Повноцінна реалізація кожного громадянина й кожної громадянки під час війни та при відбудові України є вигідною для всього суспільства.

На 7-му Українському жіночому конгресі перша леді Олена Зеленська зазначила у своїй промові: «Українські жінки – лідерки; це вже не треба нікому доводити, це факт». Певне, саме такою бачила українку нової ґенерації Ольга Кобилянська: спраглою до знань, сміливою та готовою долучитися до відбудови вільної та европейської держави.

ШЕМЕТ Олена,
студентка 1 курсу, ПС 23 001 б,
гуманітарно-педагогічний факультет.
Науковий керівник: **Гейко С. М.**
кандидат філософських наук, доцент
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ДО ПИТАННЯ ПРО ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Стереотипність мислення є великою проблемою, що з кожним роком шукає нові шляхи для вирішення, проте не дивлячись на велику кількість

протидійних заходів все ж проявляється в житті багатьох людей. Стереотипи з самих витоків формуються на узагальненні певних характеристик. Зазвичай стереотипне мислення демонструє зверхнє ставлення до конкретної групи людей, закладаючи підґрунтя до дискримінації.

Гендерні стереотипи – це стійкі, стереотипні уявлення суспільства щодо того, якими мають, або, навпаки, не мають бути представники того або іншого гендеру – жінки та чоловіки. Зазвичай гендерні стереотипи стосуються або зовнішності чоловік та жінок – тобто, зовнішніх проявів фемінності чи маскулінності, або розподілення гендерних ролей у суспільстві.

Гендерні ролі – це моделі очікуваної поведінки жінок та чоловіків у соціумі відповідно до тих соціокультурних умов, у яких вони живуть. Тобто це риси, які вважають більш характерними чи то для чоловіків, чи то для жінок. Так, наприклад, стереотипним є уявлення про те, що жінки мають бути ніжними та тендітними, а чоловіки – сильними та не повинні публічно проявляти емоції, плакати. Нікого не турбує, що жінкам важче досягти кар'єрних висот, коли вдома їм потрібно готувати, прибирати і сидіти з дітьми. І, на жаль, таке стереотипне виховання закладають дівчаткам з дитинства.

Питання кар'єрного росту або працевлаштування загалом для жінок не менш дискримінаційне. Відмова через ризик, що кандидатка жіночої статі в найближчому майбутньому завагітніє і народить дитину – не видається для роботодавців хорошою перспективою. Про це не говорять публічно, але точно згадують за закритими дверима.

Найпоширеніші стереотипи стосуються гендерних ролей, рольової поведінки чоловіків і жінок. Один із найсмішніших та найабсурдніших стереотипів, що блакитний – це колір для хлопчиків, а рожевий – для дівчат. У 60-х роках 20-го століття одна дослідниця аналізувала дані про чоловіків і жінок та для зручності обрала для позначення саме ці два кольори – блакитний і рожевий. І з того часу це чомусь стало нормою.

За останні п'ять років поступово зменшується кількість тих, хто говорить, що в їхній парі жінка частіше готує їсти та виховує дітей. Водночас зростає кількість тих, хто говорить, що головування в сім'ї – це спільна справа обох. Натомість у порівнянні з 2015 роком зросла кількість тих, хто стверджує, що більше заробляє чоловік, до минулого року спостерігалася зворотна тенденція. Домашні справи завдяки розвитку технології та побутових сервісів потребують з кожним роком все менше часу, а нова норма маскулінності передбачає, що батько більше включений у процес виховання, а не лише є «економічним» придатком в сім'ї.

Говорячи про готування, прибирання по дому та виховання дітей, чоловіки, доволі часто зазначали, що це «жіноча» справа, або розділяли цю відповідальність. Натомість жінки значно частіше за чоловіків говорили, що це їхні обов'язки вдома. В сучасному суспільстві жінки хочуть перекласти на чоловіків частку домашніх обов'язків, бо жіноча трудова зайнятість та сфери професійної реалізації зростають та розширюються і на домашні обов'язки вже менше часу та натхнення. В той час чоловіки все ще відчувають загрозу

власній маскулінності в тому, щоб виконувати нібито «жіночі» обов'язки, які є рутиною і неоплачуваною працею, яка мало ким цінується.

Наявність дітей у парі впливає на розподіл ролей. Так, ті, у кого вони є, відносно частіше говорили, що готування їжі, є обов'язком жінки, а заробіток грошей – чоловіка. Такий розподіл ролей в класичній родині є традиційним. Тому, жінка, коли стає матір'ю, більше починає приділяти уваги дітям, а отже всьому, що пов'язано з їхнім доглядом. А чоловік – більше приділяти увагу заробітку, бо діти потребують більшого бюджету.

Найліпший спосіб подолати будь-які стереотипи – продемонструвати зворотнє на конкретних прикладах. Показати, що жінки так само можуть бути сильними та утримувати родину, а чоловіки – йти у декретну відпустку по догляду за дітьми замість своїх дружин. Демонструвати це можна на будь-якому рівні: як на рівні розмов на кухні з друзями, так і через публічні заходи та інформаційні кампанії. Способи розв'язання проблеми гендерної нерівності є різноманітними та можуть включати не тільки правове регулювання (прийняття відповідних актів законодавства, судовий захист прав людини), а й інші, зокрема, ті, що направлені на усвідомлення цієї проблеми як такої, що загрожує людству та підлягає цілковитому викоріненню. Одним з останніх, на мій погляд, може бути здійснення правової просвіти населення щодо гендерної рівності, наслідків її порушення, відновлення стану рівноправ'я жінок та чоловіків.

Жінки не мали, не мають і, впевнена, не будуть мати на меті забрати те, що є у чоловіків. Жінки прагнуть мати стільки ж прав та можливостей, як і чоловіки. Не більше, а стільки ж. Не замість, а разом. Не боротись, а посилювати один одного. Важливо розуміти, що боротьба за рівні права – це не боротьба проти чоловіків. Коли ми говоримо про гендерну рівність, йдеться про рівні можливості. Роль чоловіка і жінки перестала збігатися з колись актуальними "добувачем" та "берегинею вогнища" вже декілька століть тому. Жінка письменниця і чоловік письменник конкурують між собою не статтю, а талантом. Смачно приготована вечеря не ознака, що її приготувала саме жінка. А активна роль батька у вихованні дитини рівнозначно важлива до ролі матері.

Стереотипізація шкодить, коли ми створюємо певний ідеальний шаблон та очікуємо, що так будуть поводитися всі. Жінка, яка не працює та виховує дітей, – це не завжди дискримінація супроти її прав, якщо вона щаслива та реалізує себе в тому. Потрібно боротися з насильним нав'язуванням певних уявлень. Стереотипне мислення щодо когось є аб'юзивним. Надмірна фемінність і маскулінність стають токсичними і, за гірших обставин, викликають психічні розлади як серед жінок, так і чоловіків. Порушуючи ментальне здоров'я, яке так само важливо, як і фізичне. Стереотипи породжують дискримінацію та підсилюють розкол суспільства за відмінностями. Про них не можна мовчати і тим більше – замовчувати.

Література

1. https://ratinggroup.ua/research/ukraine/gendernye_roli_i_stereotipy.html
2. https://life.pravda.com.ua/columns/2022/01/25/247252/

3. https://dspace.univd.edu.ua/items/e2511b0a-5b4b-4444-8175-639a88f6671f
4. https://centraljust.gov.ua/news/info/scho-take-genderni-stereotipi-ta-yak-iz-nimi-borotisya

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1
ПИТАННЯ ФЕМІНІЗМУ ТА ГЕНДЕРУ В СУЧАСНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ДИСКУРСІ

ШИНКАРУК Василь Дмитрович, 4
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ

КАЛУГА Володимир Федорович 6
ФЕМІНІЗМ: НАДБАННЯ ЦИВІЛІЗАЦІЇ VS РЕЗУЛЬТАТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ

КОНСТАНТИНІВСЬКА Оксана Віталіївна 7
ЕМАНСИПОВАНЕ ЖІНОЦТВО РОДИНИ КОСАЧІВ

ЛАУТА Олена Дмитрівна 10
ОЛЬГА КОБИЛЯНСЬКА – ПІОНЕРКА ФЕМІНІСТИЧНОГО РУХУ НА БУКОВИНІ ТА ІНІЦІАТОРКА СТВОРЕННЯ "ТОВАРИСТВА РУСЬКИХ ЖІНОК"

МІРОШНІЧЕНКО Валентина Іванівна 12
НАВЧАННЯ ГЕНДЕРУ ЗАДЛЯ НЕДОПУЩЕННЯ ГЕНДЕРНОГО НАСИЛЛЯ

ПИЛИПИШИН Світлана Ігорівна 14
СУЧАСНІ ЖІНКИ: ФЕМІНІСТКИ ЧИ ЛІДЕРКИ, АБО ЯК СУЧАСНІЙ ЖІНЦІ ЗАЛИШАТИСЯ ЛІДЕРОМ У ВСЬОМУ

РОЖКОВА Людмила Іванівна, 16
ЖІНОЧА ДІЄЗДАТНІСТЬ В УМОВАХ ТОТАЛЬНИХ ВІЙН: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

ФЕДОРЕНКО Яніна Анатоліївна 19
РОЗВИТОК ЛІБЕРАЛЬНОГО ФЕМІНІЗМУ У XVIII – XX СТОЛІТТЯХ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

ЧЕРНЕЛЯ Ірина Миколаївна, МОРОЗОВА Єлизавета Костянтинівна 23
ПРОЯВИ ФЕМІНІЗМУ У СЕРЕДНЬОВІЧЧІ

ШАРОВ Олександр Олегович **24**
ПИТАННЯ ФЕМІНІЗМУ Й ГЕНДЕРУ ТА ПИТАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ В НАУКОВОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ДИСКУРСІ

ШЕВЧЕНКО Зоя Володимирівна **26**
ФЕМІНІЗМ «ЧЕТВЕРТОЇ ХВИЛІ»

ЯЦЕНКО Олена Юріївна **27**
ЖІНКА ТА ПАТРІОТИЗМ: КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

СЕКЦІЯ 2
ЛІДЕРСТВО ЯК КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ ФЕНОМЕН

ГОЛЬЦОВ Андрій Геннадійович, **30**
ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА ЗАХОДУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

ГОРБАТЮК Тарас Віталійович **32**
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО В КРИЗОВИХ УМОВАХ

ДОДОНОВА Віра Іванівна, ДОДОНОВА Яна Романівна **33**
СОЦІАЛЬНІ ПРАКТИКИ ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

ДУРМАЗОГЛУ Оксана Анатоліївна **38**
СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА В ТУРЕЧЧИНІ

КАБУСЬ Наталя Дмитрівна **40**
КОУЧИНГ ТА КОНСУЛЬТУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ЛІДЕРА: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

КИЧКИРУК Тетяна Василівна, **42**
ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ОБҐРУНТУВАНЬ ФЕНОМЕНА ЛІДЕРСТВА

КУЛЕБЯКІН Георгій Анатолійович, ТАМАЩУК Ян Миколайович, **44**
КЛЮЧОВІ КОНЦЕПЦІЇ ПРАГМАТИЗМУ ТА ЇХ РОЛЬ У СТАНОВЛЕННІ АНАЛІТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

КУШНІР Тарас Ігорович **46**
СИМБІОЗ ТВОРЧОСТІ ТА ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ – ЯК ФОРМОТВОРЧІ ОЗНАКИ КОЛЕКТИВНОГО ЛІДЕРА

MARTYNENKO Nataliya, **48**
CHARACTERISTICS OF THE PSYCHOTYPE OF A FEMALE LEADER

МАРУСЯК Василь Михайлович **49**
ДЖОННА МАЗЕТ – ЖІНКА-ЛІДЕР У ГАЛУЗІ БІОЕТИКИ

МОРОЗ Олег Васильович **51**
ЛІДЕРСТВО У ВИМІРІ ТРАНСАКЦІЙНОГО АНАЛІЗУ ЕРІКА БЕРНА

ПАВЛЕНКО Надія Леонідівна **53**
ВІРА У ВЛАСНИЙ ЛІДЕРСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ПРОЯВ ЛЮБОВІ ДО СЕБЕ

PETRUK Tetiana, MEDIANYK Hanna **55**
LEADERSHIP COURSES: INTERNATIONAL EXPERIENCE

ПОДОБЄД Олена Андріївна, **57**
КСЕНІЯ БЕЛЬМАС – ФУНДАТОРКА ШКОЛИ ОПЕРНОГО СПІВУ У ПАР

СОПІВНИК Руслан Васильович **58**
ТИПОЛОІЯ ЛІДЕРІВ НА ОСНОВІ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ І ЦІННІСНИХ КРИТЕРІЇВ

ШАКУН Наталія Андріївна **61**
ЛІДЕРСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЖІНОК В СУЧАСНОМУ СВІТІ

СЕКЦІЯ 3
ГЕНДЕРНІ СТУДІЇ: КОРЕЛЯЦІЯ ПОНЯТЬ І ФЕНОМЕНІВ

АДАМЧУК Наталія Василівна **63**
ДЕМОНОЛОГІЧНА ПРИРОДА ЖІНОЧОЇ ТІЛЕСНОСТІ У ТВОРАХ ВАЛЕРІЯ ШЕВЧУКА

ВАСЮК Оксана Вікторівна **65**
ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

ДУДНИК Юрій Ігорович, ***Науковий керівник: Мартинюк І. А.*** **67**
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ ЖІНОК-ЛІДЕРІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

КУЧАЙ Олександр Володимирович **70**
ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

МАРКОВА Діана Вадимівна, АЛЬТАНОВА Альона Борисівна **71**
ГЕНДЕРНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВИ, ЯКА ВОЮЄ: РОЛЬ ОСВІТИ І СОЦІУМУ В ЇХ ВИРІШЕННІ

ОМЕЛЬЧЕНКО Людмила Миколаївна **76**
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТОК В УКРАЇНІ

ПЕТРУШКЕВИЧ Марія Стефанівна **79**
ПІДСТАВИ ГЕНДЕРНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В ГУМАНІТАРНОМУ ДИСКУРСІ ТА СУСПІЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

ПРИТИКА Оксана Іванівна, **80**
ПОЛІТИКА ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ
ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

ТЕПЛА Оксана Миколаївна, ЛУПІНОВА Катерина Євгенівна **82**
ҐЕНДЕР І ПЕРЕКЛАД

УСАНОВА Людмила Анатоліївна, УСАНОВ Ігор Вікторович **83**
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ГЕНДЕРНОГО АНАЛІЗУ ЛІДЕРСТВА

ЧЕКАЛЬ Людмила Анатоліївна **85**
ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНА МІСІЯ ЖІНКИ У ПОДОЛАННІ СІМЕЙНИХ КРИЗ ПІД ЧАС ВІЙНИ

ШИНКАРУК Олександра Василівна, **87**
ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ЕТИКИ

ШМАРКО Наталія Сергіївна, **89**
ГЕНДЕРНЕ ПИТАННЯ ТА ЕСТЕТИЧНА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ

СЕКЦІЯ 4
ЛІДЕРСТВО В ОСВІТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

БУДЕГАЙ Вікторія Андріївна **92**
ІНКЛЮЗИВНА КУЛЬТУРА – ЗАПОРУКА УСПІШНОГО ЛІДЕРСТВА

ВИДИБОРЕЦЬ Олександр Олександрович **94**
ІННОВАЦІЙНІ УПРАВЛІНСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ ДЛЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

ВЛАСЕНКО Каріна Олександрівна, БУРДУЖА Людмила Сергіївна **96**
ВПЛИВ ПОЗАНАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ НА ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

ВОЗНЮК Тетяна Михайлівна **97**
THE FORMATION OF HIGHER WOMEN'S EDUCATION IN UKRAINE

ГЕЙКО Світлана Миколаївна, ГЕЙКО Тетяна Миколаївна **99**
ФЕНОМЕН ЛІДЕРСТВА В ОСВІТІ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

ГРИГОРЕНКО Тетяна Вікторівна **101**
ОСНОВИ ЛІДЕРСТВА СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

ДЕМЧЕНКО Ірина Іванівна **102**
РОЛЬ ІНКЛЮЗИВНОГО СПІЛКУВАННЯ У РОБОТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

ДРАЧУК Олександра Вікторівна **106**
СВІТОВА ПРАКТИКА ДОГЛЯДУ ЗА ЛІТНІМИ ЛЮДЬМИ

ЗЕЛІНСЬКА Ярослава Цезарівна, КОЗЛОВ Євген Васильович **107**
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

КАСЬЯНЕНКО Діана Антонівна, ТВЕРЕЗОВСЬКА Ніна Трохимівна **109**
ПІДТРИМКА ЗДОРОВ'Я ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

КВАСНЮК Владислав Юрійович **111**
ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КИЯШКО Святослав Олександрович **113**
ЛІДЕРСТВО ЖІНОК – КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ПРИ ВПРОВАДЖЕННІ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

ЛІ ЦЗЮНЬТАН **115**
ДУАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО ЛІДЕРСТВА ПОЛІТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ КИТАЮ

ПАН Хсяо Лін **117**
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ САМОЕФЕКТИВНОСТІ СТУДЕНТОК У РІЗНИХ ОСВІТНІХ СИСТЕМАХ

ПРЯДКО Олександр Вікторович **118**
ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

РАХМАНІНА Аліна Сергіївна **121**
ІНТЕГРАЦІЯ STEM-ПІДХОДІВ У ПРОЦЕС РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

СОПІВНИК Ірина Віталіївна **123**
ДЕТЕРМІНАНТИ ЛІДЕРСТВА У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

SUPRUN Daria **124**
LIDERSHIP AND EDUCATIONAL MANEGEMENT: INTERNATIONALIZATION PRACTICES

СУХОМЛИН Оксана Андріївна **127**
ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У СТУДЕНТІВ

ТВЕРЕЗОВСЬКА Ніна Трохимівна **129**
РОЗЛАДИ ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ДІАГНОСТУВАННЯ

KHRYSTIUK Svitlana **132**
LEADERSHIP IN THE AREA OF HIGHER EDUCATION: DISADVANTAGES AND PROSPECTS

ШУМІЛОВА Ірина Федорівна **133**
ЛІДЕРСТВО І ПРОВІДНИЦТВО В РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

СЕКЦІЯ 5
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЛІДЕРСТВА ЖІНОК В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

ZAKHUTSKA Oksana 138
MARIA SKŁODOWSKA-CURIE AS A LEADER OF EQUAL RIGHTS

КОДОЛА Оксана, ***Науковий керівник: Старостенко Г. В.*** 140
РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ У РОЗВИТКУ ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА В АКАДЕМІЧНІЙ СФЕРІ

КРИЛОВА Світлана Анатоліївна, 142
АКАДЕМІЧНА ХАРИЗМА ЖІНКИ ТА ЛІДЕРСТВО

КУПЦОВ Антон, ***Науковий керівник: Шмаргун В. М.*** 144
РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЖІНОК В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЛЯ ПОТРЕБ РОЗБУДОВИ УКРАЇНИ

МАКСЮТА Микола Єгорович 146
ДО ПОГЛИБЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ТВОРЧОЇ РОЛІ АКАДЕМІЧНОГО ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА: ЄДНІСТЬ ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИХ ТА ГРОМАДЯНСЬКИХ РЕЦЕПЦІЙ

МАКСЮТА Микола Єгорович, ОЗІРСЬКА Інна Василівна 147
ГЕНДЕРНА НЕУКПЕРЕДЖЕНІСТЬ – УМОВА РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЖІНОК В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ЛОГІКО-АНАТОМІЧНІ ЗАСАДИ

МАЦЕНКО Леся Миколаївна 151
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: ВКЛАД ЖІНОК-ОСВІТЯНОК

ОВДІЙ Наталія Миколаївна 152
МЕНТОРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА

СКРИПАК Ірина Володимирівна, 153
ПРОБЛЕМА САМОТНОСТІ В ЛІДЕРСТВІ ЖІНОК В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

СОДЕЛЬ Олександр Сергійович 154
ВПЛИВ МЕНТОРСТВА НА РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЖІНОК В УКРАЇНСЬКІЙ АКАДЕМІЧНІЙ СПІЛЬНОТІ

ТУЗЮК Михайло Олександрович **156**
THE RISE OF FEMALE PRESENCE IN ACADEMIA

ЧЕРНЕЛЯ Ірина Миколаївна, ВОЙЧЕНКО Діана Михайлівна **157**
ДО ПИТАННЯ ЛІДЕРСТВА ЖІНОК В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

ЦУБЕНКО Валерія Леонідівна **158**
ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ ЖІНОК ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ

СЕКЦІЯ 6
КОМУНІКАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА

АМЕЛІНА Світлана Миколаївна **161**
СУЧАСНА НІМЕЦЬКА МОВА: ГЕНДЕРНА КОРЕКТНІСТЬ І ГЕНДЕРНА НЕЙТРАЛЬНІСТЬ

БАЛАЛАЄВА Олена Юріївна **162**
ГЕНДЕРНИЙ БАЛАНС ВОЄННОЇ ТЕМАТИКИ В УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА

ВАКУЛИК Ірина Іванівна **164**
ЯКОЮ МАЄ БУТИ «ГЕНДЕРНА АБЕТКА» ДЛЯ МЕДІА

ЖЕЖЕРА Ніна Петрівна **165**
ГОЛОСИ ЖІНОК УКРАЇНСЬКОГО РАДІО

KACHMARCHYK Svitlana **167**
COMMUNICATION ASPECTS OF WOMEN'S DEVELOPMENT LEADERSHIP

КРАВЧЕНКО Наталія Борисівна, КРОПИВКО Олена Михайлівна **169**
ЖІНКА-ЛІДЕР В СУЧАСНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ДИСКУРСІ

НАВАЛЬНА Марина Іванівна **172**
УКРАЇНСЬКІ ЖУРНАЛІСТКИ: ДОСЯГНЕННЯ ТА МІЖНАРОДНЕ ВИЗНАННЯ

СЕМАШКО Тетяна Федорівна **174**
ҐЕНДЕРНИЙ ВИМІР У ЛІНГВІСТИЦІ

ШАНАЄВА-ЦИМБАЛ Людмила Олексіївна **176**
ЛІДЕРСТВО ЧЕРЕЗ ДІАЛОГ: ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ ТА ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ В ОДНОМУ КОНТЕКСТІ

СЕКЦІЯ 7
ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ І ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

БЕЖНАР Ганна Петрівна **178**
ДО ПИТАННЯ ПРО ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ

БІЛИК Руслана Миколаївна **180**
ПРОФІЛАКТИКА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ЛІТНІХ ЛЮДЕЙ

БІЛЯК Юлія Вікторівна **182**
ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ГЕНДЕРНІ УЯВЛЕННЯ

ГЕРАЩЕНКО Микита Вадимович **184**
ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНОЇ АСИМЕТРІЇ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ ЯК ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

ІЛЬЧУК Сергій Петрович **186**
ПРО ВІЙНУ, ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ І СОЦІАЛЬНУ ЕКСКЛЮЗІЮ

КАЛАГІН Юрій Аркадійович, ЗАПРИКУТ Олександр Іванович **188**
ГЕНДЕРНА ДИНАМІКА ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОРТРЕТУ БІЖЕНЦЯ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО КОНТЕКСТУ

КРУПКО Наталія Володимирівна, СКРИПНИК Є.О. **189**
ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В «НЕ ЖІНОЧИХ ВИДАХ СПОРТУ»

КУШНІР Антоніна Олександрівна, КОВАЛЬ Кіра Олександрівна **191**
ОРГАНІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ДОПОМОГОЮ ТЕХНОЛОГІЙ СКЕТЧНОУТІНГУ ТА КОМІКСІВ

МАТВІЄНКО Ірина Сергіївна **193**
УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В НЬОМУ

МОСКАЛЕНКО Владислав Олександрович, МОСКАЛЕНКО Світлана Адамівна 195
ЖІНКИ В ПРОМИСЛОВОМУ ІНЖИНІРИНГУ: АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПЕРЕСПЕКТИВ ЗАЛУЧЕННЯ ЖІНОК В ДАНУ ГАЛУЗЬ НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ

ПИРОГОВСЬКА Віра Олександрівна 197
ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДФЯ НАСИЛЬСТВУ І ЗАХИСТУ ЙОГО ЖЕРТВ.

СИДОРЕНКО Ірина Григорівна 198
РОЗПОДІЛ РОЛЕЙ У ТРАДИЦІЙНОМУ ЗЕМЛЕРОБСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

ЧЕРЕДНИЧЕНКО Тетяна, ЛЕОНІДОВА Ульяна 200
ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ЩОДО ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ

ШИНКАРУК Лідія Василівна 202
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ПАРИТЕТУ В УКРАЇНІ

ЯШНИК Світлана Валеріївна, ПАЛИВОДА Анна Олександрівна 204
ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ЯК СКЛАДОВІ СВІДОМОСТІ

СЕКЦІЯ 8
ВІДБУДОВА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ УКРАЇНИ: ЖІНКИ І ЛІДЕРСТВО

БАБКОВИЧ Роман Ярославович 208
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЖІНОК НА РИНКУ ПРАЦІ В ГАЛУЗЯХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

ВОЛОШИН Олена Олександрівна, ТВЕРЕЗОВСЬКА Ніна Трохимівна 212
СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ЛІТНІМ ЛЮДЯМ В УКРАЇНІ

ІВАЩУК Максим Володимирович 214
ЖІНОЧИЙ ЧИННИК У ВЕРХОВНІЙ РАДІ ВОСЬМОГО СКЛИКАННЯ

КОСТИНЮК Василь Степанович 216
НАЦІОНАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ ЯК ЧИННИК ПАТРІОТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА

КУЛЬТЕНКО Валентина Павлівна **218**
ГОЛОС ТИХ, КОГО НЕ БУЛО ЧУТИ: ЖІНКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ ТА КУЛЬТУРІ

ЛАНОВЮК Людмила Петрівна, ХВІСТ Вікторія Олексіївна **221**
ТЕНДЕНЦІЇ ГЕНДОРУ: ДИНАМІКА ЗМІН У СКЛАДІ ДЕПУТАТІВ ВЕРХОВНОЇ РАДИ ЗА СТАТТЮ І ВІКОМ У ПЕРІОД З 1994 ПО 2002 РІК

МАРТИН Андрій Геннадійович, ГУНЬКО Людмила Анатоліївна, МОРОЗ Юлія Олександрівна **223**
ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ДОСТУПІ ДО ПРОФЕСІЇ ЗЕМЛЕВПОРЯДНИКА В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НОВІ ВИКЛИКИ

НАГОРНА Катерина Володимирівна **225**
ЖІНОЧЕ ЛІДЕРСТВО – СТАТИ РУШІЄМ ЗМІН

РЕНСЬКА Індіра Іванівна, **227**
ЖІНОЧИЙ ЛІДЕР В ОСВІТІ, ЛІТЕРАТУРІ ТА СУСПІЛЬСТВІ: ЖИТТЄВИЙ ТА ТВОРЧИЙ ШЛЯХ ЛЮБОВІ ЛИСЕНКО (МАРҐО ҐЕЙКО)

СОРОКІН Андрій **229**
УЧАСТЬ Л. СКОРИК У ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРАХ 1990 Р.

СТОРОЖУК Світлана Володимирівна **231**
ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В УКРАЇНІ: ЗДОБУТКИ Й ВИКЛИКИ

СУПРУН Аліна Григорівна, **233**
ЖІНКА-ЛІДЕР В УМОВАХ ТРАНСФОРОМАЦІЙНИХ ЗМІН У СУСПІЛЬСТВІ

ФІНОВСЬКА Ольга Василівна, МАТВЄЄВ Андрій Юрійович **235**
ЗОЯ ДІДЕНКО: ФЕНОМЕН ЖІНКИ-ЛІДЕРА В КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО МІСЬКОГО ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «ПРОСВІТА»

ШЕВЕЛЬ Анжеліка Олександрівна **238**
ВНЕСОК ЖІНОК РОДИНИ ХАРИТОНЕНКІВ У РОЗВИТОК ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА ТА САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА СЕРЕДИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

ШЕХОВЦОВА-БУРЯНОВА Вікторія Анатоліївна **240**
ВПЛИВ ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КЕРІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

ШИНКАРУК Наталія Василівна, **242**
ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Секція 9
СТУДЕНТСЬКА НАУКА

АРБАЧЕВСЬКА Анна Володимирівна. ***Науковий керівник: Притика О. І.*** **244**
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЛІДЕРСТВА ЖІНОК В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

БАГАТА Іванна Ігорівна **246**
ВІДБУДОВА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ УКРАЇНИ: ЖІНКИ І ЛІДЕРСТВО

БУРАВЛЬОВА Алла Сергіївна. ***Науковий керівник: Омельченко Л.М.*** **247**
ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ МАНІПУЛЯТИВНИХ ВПЛИВІВ У МІЖОСОБИСТІСНОМУ СПІЛКУВАННІ МОЛОДІ

ГАВРИЛЮК Юлія Анатоліївна. ***Науковий керівник: Матвієнко І. С.*** **249**
ЖІНКА ДИПЛОМАТ В УКРАЇНІ: МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ В ПРОФЕСІЇ

ГАВРИШ Олександр. ***Науковий керівник: Гейко С. М.*** **251**
ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ ЖІНОК В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

ГАНІЧКІНА Євгенія Євгеніївна. ***Науковий керівник: Сєкунова Ю. В.*** **252**
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ІТАЛІЇ

ГЕРАСИМЕНКО Павло Сергійович. ***Науковий керівник: Гейко С. М.*** **254**
ДО ПИТАННЯ ПРО ГЕНДЕРНУ РІВНІСТЬ

ГОРОБЕЙ Анна. ***Науковий керівник: Супрун А. Г.*** **255**
УКРАЇНСЬКИЙ ПСЕВДОМАТРІАРХАТ ЯК СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ АБСУРД

ГРЕБЕНЩИКОВ Микита Вікторович **258**
ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В УКРАЇНІ

КАРМАЗІНА Катерина Олександрівна. ***Науковий керівник: Матвієнко І. С.*** **259**
СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ФЕМІНІЗМ» У СУЧАСНОМУ МЕДІАПРОСТОРІ

МЕЛЬНИЧЕНКО Ірина Юріївна **261**
ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖІНОЧОГО ЛІДЕРСТВА В УМОВАХ ІНОРМАЦІЙНОЇ ВІЙТИ:НОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

НІКОЛАЙЧУК Ірина. ***Науковий керівник: Супрун А. Г.*** **263**
ЖІНОЧЕ ЛІДЕРСТВО У МЕДИЦИНІ ЯК ЗАПОРУКА ЯКІСНИХ ЗМІН

НІКОЛАЙЧУК Ірина. ***Науковий керівник: Супрун А. Г.*** **264**
ЛІДЕРСТВО ЯК ФІЛОСОФСЬКО-ІСТОРИЧНИЙ ФЕНОМЕН

ОЗАДОВСЬКА Еліза Анатоліївна **265**
ВАЖЛИВІСТЬ РІВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ НАУКОВОГО ЛІДЕРСТВА ЖІНОК У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО СВІТУ

ОСЬМУШКО Уляна Юріївна **267**
ПИТАННЯ ЛІДЕРСТВА ЖІНОК В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

ПАВЛІКОВСЬКА Любов Вікторівна. ***Науковий керівник: Притика О. І.*** **269**
ЖІНОЧЕ ЛІДЕРСТВО В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ НА ШЛЯХУ ДО ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

ПАНАСЮК Марія Олександрівна **275**
РОЛЬ І МІСЦЕ АЛЕНКИ ЗУПАНЧИЧ У ЛЮБЛЯНСЬКІЙ ШКОЛІ ПСИХОАНАЛІЗУ

ПЕТРУК Тетяна Володимирівна. ***Науковий керівник: Матвієнко І. С.*** **276**
ЛІДЕРСТВО ЯК КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ ФЕНОМЕН

ПОЛЮЛЯХ Єва **278**
ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА СТВОРЕННЯ ІЛЮЗІЇ ІДЕАЛЬНОГО ЖИТТЯ В МОЛОДІ

RENSKA Alla **280**
SHEFIKA GASPRYNSKA AND THE DEVELOPMENT OF WOMEN'S LEADERSHIP: EXPERIENCE AND CHALLENGES OF CRIMEAN TATAR FEMINISM

ТАРАН Валерія Валеріївна **282**
ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ І ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

ХАЛЮК Марія Вікторівна. ***Науковий керівник:*** **Гольцов А.Г.** **283**
ВПЛИВ ІДЕЙ О. КОБИЛЯНСЬКОЇ НА СВІДОМІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЦТВА

ШЕМЕТ Олена. ***Науковий керівник: Гейко С. М.*** **285**
ДО ПИТАННЯ ПРО ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ